

C. RĂDULESCU-CODIN

CĂMPULUNGUL MUSCELELUI

ISTORIC și LEGENDAR

ÎNȘOTIT DE

CĂLĂUZĂ VIZITATORILUI

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STĂICU — CĂMPULUNG-MUSCEL

Inv. A. 18.344

C. RĂDULESCU—CODIN

CÂMPULUNGUL ≡ MUSCELULUI

ISTORIC și LEGENDAR

— Privire asupra trecutului —

Cu hărți, figuri și numeroase vederi.

Insoțit de

CĂLĂUZA VIZITATORULUI

celor mai de seamă locuri și monumente istorice din
oraș și din împrejurimi.

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STAICU — CÂMPULUNG-MUSCEL

1925

43709

CONTROL

1956

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
CCTA 42010

B.C.U. Bucuresti

C43709

† C. RĂDULESCU-CODIN

Lucrări consultate :

Albina, revistă populară, an I—XV.

Aldem Dumitrescu—De prin văile Carpaților, Munții Carpați, etc.

Alexandrescu C.—Dicționarul geografic al județului Muscel, 1893.

Alimăneșțianu C.—Subsolul României.

Antonescu Teohari.—Lumi uitate, studiu literar și arheologic, 1901.

Anuarul statistic, geografic și economic al României, 1915.

— *Apostolescu N. I.*—Cetățile lui Negru-Vodă și a lui Tepeș, valuri romane : brazde și troiane, 1910.

Archiva tribunalului județului Muscel.

Archiva istorică, revistă de sub direcția lui B. P. Hasdeu.

Arhivele statului, documente.

Aricescu C.—Istoria Câmpulungului, prima rezidență a României, 1855, 2 volume.

— Corespondența secretă și acte inedite ale capilor revoluției române dela 1848.

— România sub Prințul Bibescu, 1842—48.

— Istoria revoluției lui Tudor.

— O excursiune pe munți, 1878.

Băjan I. Dumitru.—Documente Câmpulungene.

Balș G. „L'exposition Roumaine a Paris: l'art ancien en Roumanie“ in „La Roumanie nouvelle“, 1925.

Bălcescu N.—Istoria Românilor sub Mihai V. Viteazul (cu adaose) Edit. Minerva.

Bianu I.—Documente românești.

Bilciurescu C.—Mănăstirile și bisericile din România, 1890.

Biserica română și Culte streine în regatul român, 1904.

Bogdan Ion.—Cronice inedite atingătoare de istoria Românilor, 1895.

— Documente și regeste privitoare la relațiile țării românești cu Brașovul și Ungaria, 1902.

— Documente slavo-române.

- Bogdan Ion.*—Origina voevodatelor la Români (edit. Academiei Române).
Brădianu Constantin, General Lahovari și Tocilescu.—Marele dicționar geografic al României, 1900.
- Brezoiianu C.*—Vechile instituțiuni ale României.
Buletinul comisiei monumentelor istorice an. I—IV.
- Călduza congresistului.*—Excursia corpului didactic în 1902.
- Cogălniceanu C.*—Basarab I, zis Negru-Vodă, 1908.
- Ciocan I. N.*—Monografia creștinilor catolici din jud. Roman, 1924.
- Cioran Emilia.*—Călătoriile Patriarhului Macarie al Antiochiei, descrise de Paul de Alep... după „Travels of Macarius, Patriarch of Antioch, Written, by his attendant Archdeacon Paul of Aleppo, in arabic, translated by F. C. Balfour London 1836“.
- Convorbiri Literare*, revistă an. 1—50.
- Crăiniceanu Gr. General.*—Istoria armatei române.
- Damé Frederic.*—Istoria României contemporane, 1906.
- Densușianu Nicolae.*—Dacia preistorică, 1913.
- Dobrescu N.*—Intemeierea Mitropoliilor și al celor dintâiu Mănăstiri din țară.
 — Din istoria bisericii române.
- Drăghiceanu Virgil.*—Biserici cu averi proprii, 1916.
 „ „ Curtea Domnească din Argeș, în Buletinul comisiei monumentelor istorice, pe 1924.
 — Curtea de Argeș, călăuza vizitatorului monumentelor orașului, 1923.
 — Un delicvent, în materie de proprietate artistică și științifică.
- Dumitrescu Marin.*—Istoricul a 40 de biserici din România, 4 volume.
- Flacăra*, revistă, Dir. C. Banu.
- Frații Tunusli.*—Istoria politică și geografică a țării românești, scrisă în 1774 și tip. în 1801, opera lui Mihaiu Cantacuzino, trad. Sion.
- Filitti I. C.*—*Despre Negru-Vodă* (edit. Academiei Române, memoriile secțiunii istorice), 1924.
- Fotino D.*—Istoria Daciei, traducere de Sion, 1859.
- Gârboviceanu P.*—Anuarul Bisericilor din România, 1909.
- Giurescu C.*—Despre boeri, 1920.
 „ „ Vechimea româniei în țara românească și legătura lui Mihaiu Viteazul (An. ac. române).
- Despre Români (Analele Ac. Române, Rom. XXXVIII).
- Gold Haret M.*—În munții Sinaei, Rucărului și Branului, 1910.
- Grégoire Henry.*—Articole în *Le Flambeau*, trad. în „Ramuri“, 1924.
- Hasdeu B. P.*—Cuvinte din bătrâni.
 „ „ Istoria critică a Românilor.
 „ „ Etymologicum Magnum Romaniae Tom. I—IV, 1898.
 „ „ Negru-Vodă și epoca lui.
- Hurmuzachi-Iorga.*—Colecția de documente.
- Ioan Neculce*, Buletinul muzeului municipal din Iași, 1924.
- Ionescu G. M.*—Istoria Mitropoliei Ungro-Vlahiei, 1906.

- Ionescu-Gion G.*—Istoria Bucureștilor, Socec, 1899.
- ” ” ” România în secolul XVII.
- ” ” ” Călătoriile lui Carol XII regele Suediei.
- ” ” ” Incercări asupra istoriei științelor în trecutul țărilor române 1894.
- Din istoria Fanarioșilor, 1891.
- Iorga N.*—Geschichte des rumanischen Volkes, Gotha, 1906.
- ” ” Istoria Românilor prin călători până la jumătatea veacului XVII, 1920.
- ” ” Carpații în luptele Românilor, 1915.
- ” ” Drumuri și orașe în România.
- ” ” Călători, ambasadori și misionari în țările noastre, 1899.
- ” ” Domnul Tudor din Vladimiri.
- ” ” Note critice cu privire la culegerile de documente.
- ” ” Inscricțiuni din bisericile României, vol. I—II, 1908.
- ” ” Sate și mănăstiri din România, 1916.
- ” ” Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul românesc, 1904.
- ” ” Brașovul și Români.
- ” ” Istoria Bisericii române, 1908.
- ” ” ” Românilor cu chipuri și icoane.
- ” ” ” literaturii religioase a Românilor până la 1688, 1904.
- ” ” ” comerțului la Români.
- ” ” Studii și documente cu privire la istoria Românilor vol. I—XII.
- ” ” Viața și domnia lui Barbu Știrbei.
- La Roumanie Pitoresque, 1924.
- și *G. Balș.*—L'histoire de l'arte roumaine.
- Kirișescu Const.*—Istoria războiului pentru întregirea României, vol. I și II, 1924.
- Lepădatu Alexandru.*—Două cetăți românești în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” pe 1915.
- Literatura și arta română*, revistă 1905.
- Locusteanu N. D.*—I. Heliade Rădulescu, *Scrisori din exil*, 1891.
- Lumea*, Bazar săptămânal, revistă, 1925.
- Marienescu Al. M.*—Negru-Vodă și epoca lui, București, 1909.
- Muscelul*, revistă bilunară, 1915.
- Nanu D.*—Nocturne, poezii.
- Năsturel General P. V.*—Studii publicate în „Revista de istorie, arheologie și filologie” și în „Albina”.
- Nicolăescu-Bugheanu I.*—Câmpulungul în „Prietenul Nostru” pe 1912.
- Nicolăescu Stoica.*—Documente slavo-romane cu privire la relațiile Țării românești și Moldovei cu Ardealul.
- Dela întemeierea Țării românești, studiu publicat în „Noua revistă bisericească pe 1924 și în broșură aparte”.
- Nicolescu Nic.*—Familia Goleștilor.
- Odobescu Alex.*—Istoria Arheologiei, 1877.
- Onciu D.*—Din istoria României (ed. Socec).
- ” ” Originile principatelor române,

- Păcala Victor.*—Monografia satului Rășinari, 1915.
- Pelimone A.*—Impresii de călătorie.
- Popescu-Voitești.*—Contribuțiune la studiul geologic și paleontologic al regiunii Muscelor între Dâmbovița și Olt.
- Popovici Hațeg.*—Studii geologice.
- Pilat Ioan.*—Pe Argeș în sus, poezii.
- Pritenul nostru,* revistă pentru popor, an. I—IX.
- Pușcariu I.*—Cetatea Neamțului dela Podu-Dâmboviței în Muscel.
- Rădulescu-Codin C.*—Comorile poporului, lit., tradiții și obiceiuri, 1906.
- ” ” ” Legende, tradiții și amintiri istorice (Ac. rom.) 1910.
- ” ” ” Din Muscel, cântece populare, 1896 ed. Socec.
- ” ” ” Școalele din județul Muscel în timpul războiului și ocupației 1918.
- ” ” ” Ingerul Românului, povești și legende, 1913
- ” ” ” Cântece din războiu, 1919.
- ” ” ” Muscelul nostru, 1922.
- ” ” ” Din trecutul nostru, (ed. Cartea Românească), 1923.
- ” ” ” Pentru educația națională, 1924.
- ” ” ” și *Preot I. Rădulescu*, *Dragoslavele*, 1924.
- Ramuri-drum drept,* revistă, director N. Iorga, 1924.
- Revista de istorie, arheologie și filologie,* an. I—XV, dir. Em. Crețulescu.
- Revista istorică,* director N. Iorga.
- Samurcaș-Tzigara.*—Studii, Arta în România, 1909.
- Șapcaliu G., profesor.*—Colecția de documente.
- Savela Aurel.*—Descoperirile istorice dela Curtea de Argeș, 1921.
- Simionescu I. Dr.*—Geologia României.
- Slavici Ioan.*—Din bătrâni.
- Sulzer F.*—Geschichte des transalpinischen Daciens, Wien, 1781, ap. Gion.
- Stănescu D.*—Viața religioasă la Români, 1906.
- Sturdza D. A.*—Memorii asupra numismaticii românești.
- ” ” ” La morminte de eroi.
- ” ” ” și *Colescu-Vartic.*—Acte și documente privitoare la istoria României.
- S. T. R. Secția Muscel.*—Câmpulungul și împrejurimile lui, 1907.
- ” ” ” ” ” Din carnetul de turist al Regelui Carol.
- Tocilescu Gr.*—Istoria Românilor.
- ” ” ” Fouilles et recherches.
- ” ” ” Raport asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici.
- Turbure Natalia.*—Atlas istoric al Românilor și citiri istorice, 1920.
- Urechia V. V.*—Istoria Românilor.
- ” ” ” Istoria școalelor.
- ” ” ” Notițe despre slobozii.
- Vlahuță Alexandru.*—Din trecutul nostru, ed. Cartea Românească, 1924.
- ” ” ” România pitorească, ed. Minerva, 1908.
- Xenopol A. D.*—Istoria Românilor din Dacia Traiană, I—XII.
- ” ” ” *Nicolae Crețulescu*, viața și opera sa, 1915.

Câmpulungul Muscelului ¹⁾

N'aș fi scris eu acestea, mai ales că, în județul care a dat cercetători și făuritori de seamă și în știință și în artă, avem oameni cu mai multă învățatură și cari au dovedit o adâncă erudiție spre a vorbi de trecutul frumosului nostru oraș: avem pe cunoscutul istoric și arheolog d. Virgil Drăghiceanu ²⁾ care a făcut în vara trecută săpături și cercetări la mănăstirea Negru-Vodă și la Cloașter și ...pe alți aleși cercetători, cari, nădăjduesc, nu se vor supăra că-i pomenesc aci: domnul G. Șapcaliu, mult stîmatul meu profesor, la lumina și sub călăuza căruia, încă din 1892, m'am deprins a pune preț pe unele din comorile poporului și a culege—încă de pe atunci—cântece și tradiții și povești „sicrie sfinte ale credinței“, cari se pierdeau în învălmășagul uitărei—, profesorul „adânc și prețios isvor neieșit încă la suprafață (cu toată bogăția de știință)“ cum îi zic învățații, din cari unii — de încă 30 ani — i-au oferit o catedră universitară— și d. Tache Băjan din Rucăr, care, având norocul, ca și Aricescu odinioară, să lucreze, ani îndelungați la arhivele statului, a putut prinde lucruri de multă însemnătate. De asemenea: cunoscutul bizan-

1) Din cuvintele cu cari am început conferința „Câmpulungul istoric și legendar“ în seara de 5 Aprilie 1925 (sala cercului profesorilor).

2) Nepotul omului de știință și bun Român, d. Mateiu Drăghiceanu.

tinist, ajuns azi profesor agregat la Universitatea din Cluj, d. Costică Marinescu; d. profesor Nicolaescu-Bugheanu și tânărul de mare viitor, cu o pricepere și o putere de muncă cum rar se întâlnește, studentul Dan I.

Vedere din Câmpulung: crucea din calea Albești
Col. Berechet

Simonescu, cu care, de-mi va ajuta bunul Dumnezeu și iubitorii de cultură, voi da la lumină, destul de complectă, monografia orașului nostru¹⁾.

Și avem pe — Dumnezeu să ni-l fie încă mulți ani sănătos și cu mintea senină — pe bunul, bătrânul și înțeleptul profesor, fost coleg al marelui Eminescu la gimnaziul din Cernăuți, d. Dimitrie Scurei, un adevărat „preot rămas din a vechimei zile“ învățatul care știe multe din trecutul Câmpulungului²⁾ pe care ni-l-a descris așa de fru-

mos, spunând, între altele :

„Câmpulungul e frumos, tare frumos. El este un odor stră-

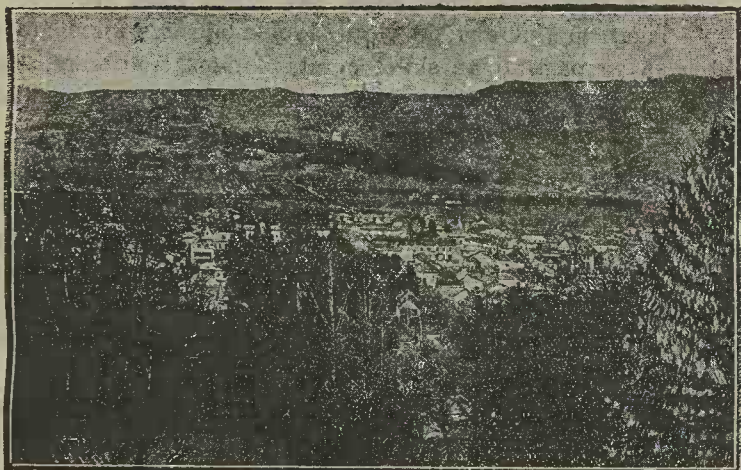
¹⁾ Și cu cinste se poate vorbi de: marele pictor Grant, de sculptorul Mirea, arhitectul Titi Berechet și de artistul sculptor D. Mățăuanu care ne face cinste peste mări și țări.

²⁾ *Istoricul mai amănunțit al orașului Câmpulung se va publica în curând în „Monografia Orașului“ care va cuprinde, pe lângă trecut, și alte lucruri de însemnătate: descrierea fizică, populațiunea, starea economică, culturală și socială, administrația și justiția, îmbunătățiri, etc.*

lucitor al României. Dacă Muscelul este o grădină, este un raiu, Câmpulungul cu munții lui frumoși și măreți este fundul acestui raiu.

„Câmpulungul este frumos totdeauna, frumos pretutindeni. El este frumos primăvara; el este frumos vara; el este frumos toamna; el este frumos iarna; el este frumos dimineata; el este frumos seara; el este frumos și noaptea. El este frumos când ninge, când fulgeră și tună, când cerul este senin și când cerul este posomorât și întunecat.

„El este frumos și iar frumos înăuntru, împrejur, sus pe Gruiu, pe Flămânda, pe Crețșoara, colo pe Măgura sus. Frumos

ori unde te oprești cu ochii, frumos ori unde te întorci cu privirea.

„Primăvara, Câmpulungul este splendid, când soarele îl reînviază. Și este mai frumos decât lumea, că unul e Câmpulungul. Imbrăcat în verdeață și împodobit cu flori, el este ca un mire din povești, înaintea căruia lumea îngenunchiază, admirându-i frumusețea și splendoarea. Văzduhul clocotește de cântarea pasărilor și vuetul apelor; iar cântecul nebun al miilor de ciocârlii, ce se înalță spre cer, pune cunună acestor frumuseți fermecătoare.

„Vara, el este un adăpost al căldurilor mari, cu seri încântătoare și dimineți admirabile. Soarele de vară în Câmpulung.

e dulce și plăcut. El aici nu arde, nu omoară, nu vestejește; ei ține pretutindeni o viață veselă și puternică. O seară de vară în Câmpulung cu lună pe cer este o adevărată minune și nu este cuvânt de spus ce ochii văd și ce sufletul simte.

Sus pe Flămânda, colo sus, sau pe platoul Gruiului, să fie seara, să fie lună, să fie și nourii răspândiți pe cer, să fii tu singur cu gândul tău, cu dorul tău; să-ți aducă din depărtare în suflet adieri lungi, glas de buciium plângător, — cine știe ce durere a unui Român necăjit — să auzi lătratul câinilor, neadormiți și oredincioși, chiotul oamenilor gonind lupii flămânzi dela stâni și să stai nepăsător, este cu neputință, dacă ai suflet de om și nu te chinuște vreun păcat sau vreun gând rău.

— Tineri și tinerelor, de voiți să nu îmbătrâniți niciodată și pururea să vă păstrați un suflet curat, o inimă simțitoare, dorințe nevinovate și amintiri frumoase ce nu se sting, căutați ceasuri de priveliște în serile de vară ale Câmpulungului!

„Toamna, că e toamnă, Câmpulungul e tot frumos. Amestecul de colori al frunzelor ce, murind, își schimbă fața lor, atinge sufletul trist; iar această durere nu-l doboară, ci îl înalță pe om. Câmpulungul tombatec îți umple inima de dor, te mișcă și te dispune la adânci cugetări.

„Impresia morală ce o face Câmpulungul, toamna, asupra omului, este din cele mai mari și mai puternice.

„Și iarna, când toată lumea e ursită, Câmpulungul rămâne frumos. Frigul nu este mare. Vânturile rele nu pot pătrunde în el. Munții lui albi cu vârfurile pââla cer stau maiestos ochilor înainte, uimind sufletul omului și arătând cât este el de mic și cât de mare e Dumnezeu!

„Răsăritul și apusul soarelui în Câmpulung, sunt fenomene răpitoare ale naturii. Printre nori, când răsare sau apune soarele, zarea cerului e o adevărată feerie, un frumos ce nu se poate descrie. Răsăritul și apusul globului de foc, pe cer senin, dau munților și dealurilor o strălucire ce te face să tresari și să te aștepti că acum trebuie să apară și Marele Maestru al lumii.

„Ziua este vesel; noaptea, misterios și impunător. Iar în timpul nopții, când este lună și ea se plimbă din nor în nor, dând suflet luminos acestor ape sburătoare, el te absoarbe cu totul în el — și omul se face una cu natura.

„Și întrebări mari se stărnesc în cugetul absorbitului, fermecatului, întrebări la cari nimeni n'a dat până acum un răspuns.

„Când plouă, Câmpulungul rar se întristează. Printre picături el se arată tot vesel și tot frumos, cu ai lui munți măreți, cu ale lui dealuri gingașe și cu ale lui mănoase văi.

Câmpulungul cu Bărăția. Vedere de acum 60 ani.

după *Satmary*, col. *Dr. Cădere*

„Când tună și fulgeră, văzduhul este un ocean de foc, spectacolul este atât de mare, că cineva ar crede că o lume nouă stă să se nască, sau că cea veche stă să se prăpădească.

Dar nu numai frumos și măreț e Câmpulungul; ci el este și plin de putere și înzestrat cu lucruri multe, bune și alese.

Râșorul Târgului cu pâraele și vâlcelele lui cele multe, are atâta forță în el, încât este în stare să facă în Câmpulung noaptea să fie zi și alte isprăvi mari, ce mii și mii de oameni nu le-ar putea realiza cu mașinile lor.

Râul Târgului la Câmpulung
(Tablou de Grant)

Râul Târgului așteaptă nerăbdător de cine știe când, ca omul să-l cunoască ce poate el, și apoi, întovărășiți, unul cu mintea și altul cu puterea, să facă minuni.

Apa Câmpulungului e celebră, de curată și bună ce este de băut și de scăldat! Fructele locului sunt gustoase și multe.

Fragile nu se mai isprăvesc. Zmeura te imbată cu mirosul ei. Aerul e atât de curat, încât respirația lui este o întreagă fericire.

Clima este unică, atât este de moderată, atât de bună și de plăcută¹⁾“...

¹⁾ A se vedea și N. Iorga în „La Roumanie pittoresque“:

„Maintenant, avec sa ceinture de beaux hameaux et de formations rurales plus solides, Câmpulung, traversée par un boulevard, est, non seulement un des endroits les plus sains du pays entier, mais, par le caractère patriarhal que, malgré les visiteurs de l'été, il conserve encore un des plus sympathiques.

Il faut le voir à la grande foire de S. Elie, au mois de juillet, quand du Muscel entier, de l'Argeș voisin se rassemblent ici les porteurs plus beaux, en tout cas des plus riches et des plus éclatants costumes de la Roumanie entière. Autour du cou sur l'épaule, le long de bras, aux poignets, sur la poitrine se pressent les dessins en rouge, de notation géométrique très délicates, et parfois des „papillons“, en métal, minces points dorés ajoutant à l'éclat de l'ensemble.

Ca și Aricescu, odinioară :

„Câmpulungul pare o stupină de albine într'o grădină de arbori înfloriți, udată în toată lungimea ei de un râu argintiu ce seamănă cu un brâu de fluturi pe talia unei vestale romane.

„Catedrala lui Matei Basarab pare o sentinelă romană purtând fesele înaintea consulilor Romei, iar dealurile ce domină Câmpulungul par un amfiteatru de verdeață!... Așa Câmpulungul la Maiu pare a fi o mireasă în ziua cununiei, cu fruntea

Mănăstirea Negru-Vodă

ornată de merișor și de ghiocci; cu sânul ornat de roze și iasomie și talia prizonieră într'o rochie albă cusută cu fluturi și mărgăritare.

—Ești frumos, Câmpulungul meu. „Facă Cerul ca fiii tăi să-ți semene!... Dar...câți mărăcini în astă grădină, plină de mițuvere și ghiocci“! (exclamă poetul amărât de lume)!

.....
Ori ca prietenul de mai târziu al D-lui Scureiu, maestrul Vlahuță.

„Orașul se întinde pe o vale răcoroasă, la poalele munților. Dealuri acoperite de livezi îl adăpostesc de vânturi. Râul Târgului îl spală și-l înveselește cu undele lui limpezi și gălăgioase. Străzile sunt drepte, curate, umbrite de arbori; mai toate casele au grădină; unde te uiți, numai flori: răzoare de flori pe lângă ostrețe, glastre de flori în cerdacuri și pela ferestre; orașul tot împodobit cu flori.

„Aci s'a așezat cea dintâiu capitală a României, cuibul de scurtă odihnă al legendarului vultur menit să despice atâtea

Câmpulungul de astăzi (altă vedere)

vitejii cu zboru-i îndrăzneț; aici s'a ridicat de norocosul descălecător cea dintâiu biserică... în amintirea acelor zile mari și însemnate, dela cari un alt drum ni se deschide și începe o nouă istorie pentru neamul nostru.

.....
Și așa cum l-a descris D-l Bugheanu.

„Din Gruiu se înfățișează călătorului, uimit, cea mai largă și mai rară vedere ce se poate avea în Carpații României! Spre miază noapte, diadema uriașă a vârfurilor, care se ridică stăpânitoare din noianul de vârfuri mai scunde, făurind Câmpu-

lungului cel mai strălucit cadru ce se poate închipui pentru cel mai frumos tablou din cuprinsul munților noștri! Sinaia și Piatra Neamțului, se înăbușă acolo între pereții înalți de stânci sau în văi strâmpete, pe când aici munții și dealurile înalte s'au ferit înlături spre a lăsa loc de răsufare și de priveliște largă, cât ține depresiunea subcarpatică.

„In stânga, se ridică, în toată măreția sa, regele vârfurilor din Muscel, masivul grandios cu trei vârfuri al Iezerului. In fund, mai departe, spre nord se ridică Păpușa cea spintecată de po-

Biserica Sf. Nicolae

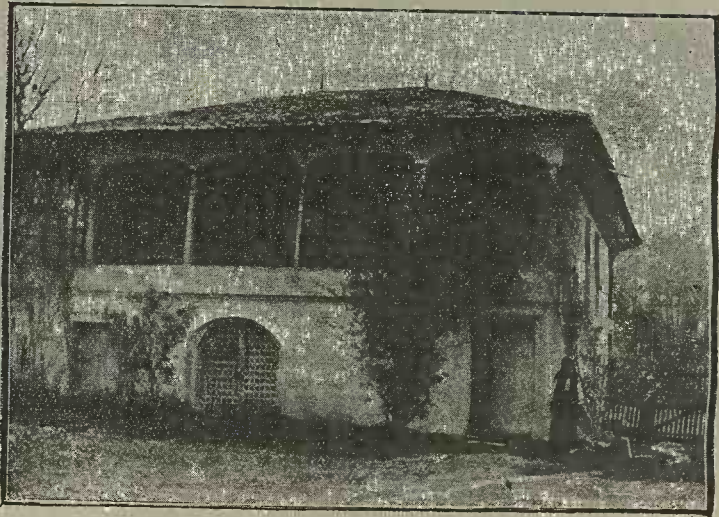
noare, ca un șold de bou; iar spre miazănoapte, se profilează pe albastrul cerului trei pietre uriașe, sure, ca niște căpățâni de zahăr cu vârfurile ciuntite, cu, în dosul lor, închizând orizontul și prelungindu-se spre sud, Leaota, față în față cu Iezerul.

„Din dâlma Flămândeii, sau de aci depe Gruiu, ai la picioare, dedesubt, ca în palmă, Câmpulungul cu cele 17 turnuri ale bisericilor sale, dela turnul Mănăstirii spre miazăzi, pânăla coșul înalt al fabricii de hârtie, pitulat la umbra Măgureii spre nord.

„Ici și colo, printre turnuri, câțiva plopi înalți dau tabloului o variație plăcută.

„Din vârful Mățăului, sau dela răscrucea drumurilor dela fântâna rece, pe o seară cu lună plină, Câmpulungul zace în vale spre apus, la adâncime de 500 metri, sub un nor de ceață albăstrie, străpunsă de felinarele electrice, întocmai ca un lac albastru dela poalele alpiilor italieni.

„Aci doarme orașul, odihnindu-se de povara veacurilor de suferințe și de glorie trecută, respirând aierul tare de munte, în mijlocul frumuseților impunătoare ale firei darnice“.

Vedere din Câmpulung, casa familiei Nanu

Col. Berechet

N'aș fi scris eu, dar am socotit o greșală de neiertat să nu dau la lumină, mai ales pentru atâta tinerime iubitoare de carte, istoria orașului:

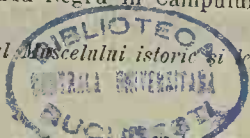
În 1898, în fața bisericii „Sf. Nicolae“, altarul „sacru al strămoșilor noștri și sfântul locaș al aceluia Dumnezeu îndurător care a ocrotit pururea neamul nostru în ceasuri de grea cumpănă și, în cele mai grele uragane istorice, ne a dat tăria neinvinsă a elementelor naturii

și scutul vrăjit al credinții în El și în isbândă“, și în apropierea Carpaților cari „au încins—alternativ—fruntea acestui neam, ca o cunună de spini și de glorie... pentru a sfinți și mai mult în cartea istoriei universale, povestea eroică a unuia din cele mai nobile și mai frământate popoare de pe pământ... în acest loc, venise, împreună cu Marele Haret, mult popor de sus și de jos, să

Statuia lui Radu-Negru în Câmpulung

C. Rădulescu-Codin : Câmpulungul. Muzeul istoric și legendar.

ia parte la inaugurarea statuii „descălicatorului de țară dătător de legi și datini“.

Atunci, alesul fiu al Muscelului poetul Nanu a rostit minunata lui poezie „Invocațiune la Radu-Negru Voevod:“

Din cerul nemuririi tale,	Prin secolii fulgerându-ți spada
Ai coborât, măreț voevod,	Din domn în domn pânăla rege,
Așa cum te-a purtat în suflet	Doar laurii de biruință
Nepieritorul tău norod :	Avut-a pururi a culege!

Cu fruntea strălucind în nimbul	O! Dacă zile de 'neeroare
Biruitoarelor gândiri,	Or trece iarăși peste țară,
Cu pieptul larg, granit al păcii	Și fără de veste ne-or încinge
Și pază de nefericiri.	Dușmanii aprigi din afară,

Înainte ta, cu înfiorare	Tresari atunci din somnu-ți veșnic
Se pleacă frunțile cucernic,	Ca leul scuturând din coamă,
Imi pari arhanghelul izbânzii	Iar peste văi și peste codri
Trimes de cel atotputernic.	Înălță-ți glasul de aramă.

Căci peste val de generații	Ca o pădure de catarte,
Arunci privirea-ți, brav ostaș,	S'or ridică a țării steaguri,
Și umbra veacurilor crește	Porrind ca valuri uriașe
În preajma ta de uriaș.	Cuceritoarele-i șiraguri!

De când sburat-ai către ceruri,	— Ci voi, copiii creșcuți în umbra
Câte victorii pentru noi:	Străvechilor izbânzi de lei,
Călugăreni, Rovine, Plevna,	Oșteni, puterea țării noastre,
Fântâni de sânge de eroi!	Artiști, podoaba frunții ei,

Au curs șuvoaie de popoare	Pe luminoasele lui urme,
Gonite de-a furtunii pas,	Zidiți o împărăție întreagă:
Dar limba ta și a ta moșie,	Din daltă scapără ideia
Ne'nstrăinate au rămas!	Și'n bronz măreț etern se ia-
	[cheagă!

Stăpânit de adevărul ce se desprinde din această frumoasă poezie a bunului patriot care a prevăzut zilele de încercare prin care, după atâtea suferinți și izbânzi, iarăș a trecut Câmpulungul — când iarăș „ca o

pădure de catarte s'au ridicat a țării steaguri, pornind ca valuri uriașe cuceritoare-le-i sireaguri“, gândindu-mă la trecutul sbuciumat al neamului nostru și la statuia pe lângă care mulți trec fără a-și da seama de rostul și însemnătatea ei și, mai ales, gândindu-mă la discuțiile ce se fac acum cu privire la numele primului voevod și la timpul în care a trăit, mă hotărâi să împrăpățez aci cunoștințele unor fapte din trecutul neamului nostru și al Câmpulungului.

Vedere din împrejurimile Câmpulungului

Ce a fost la început prin aceste locuri? Ca să spun aceasta, trebuie să arăt¹⁾ — din scrisul cercetătorilor de pietre — petrografii — și ale geologilor, că, odată, demult, demult, cum dovedesc așternuturile de pământuri din hobaia Câmpulungului, era pe aci o mare verde ca smaraldul, cu apa groasă de sărată ce era; și marea acoperea tot pământul României (vechiul regat) poate și o parte din Transilvania. Doar vârfurile munților răzbiau din adâncuri, formând insule mari; iar

¹⁾ Vezi I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru“, an. I, 1912.

un golf dintr'însa se întindea până pe umerii Mătăului, pânăla poalele Iezerului și Mateiașului, până pe țărmlu drept al Râului-Doamnei.

Râurile de azi: Târgul, Bughea și Bratia, cum ieșeau din făgașurile munților, se vărsau deadreptul în mare. Tot așa și Argeșul curgea prin șaua Nămăeștilor și se vărsa în aceiaș mare, amestecându-și apele cu ale râului Târgului.

Nu se știe cât a stat marea pe pământul României, dar se știe că din apele ei s'au depus pe fundurile mai

adânci straturile de sare dela Ocnele Mari, dela Slânic și Telega, dela Tg. Ocna și Apa-Sărată și tot din apele ei s'au depus piatra de ouă (gipsul) din dealul Flămânda și că, din năruirea cu sgomot a blocurilor mari, sfărâmate și așezate în formă de pietrișuri — pietrișuri cari mai târziu s'au fiert și cimentat — s'a format conglomeratul de Mătău.

Dar urmează ploii rezezi, puternice, potop; acestea dela un timp se ostiază și — pe când norii se sfâșie în pânze prelungi și într'un petec de senin se arată luna plină ca o roată de jăratec iar un

mănuchi de raze străfulgeră în fețele valurilor — întinzându-se apoi o punte de lumină peste abisul nepătruns —, iată că din poalele muntelui Voevoda despre nord-vest, pela Căndești și Albești, se ridică o peninsulă văroasă alburie, deasupra valurilor și de aci, de pe dâmburile ei, puteai să privești svârcolirile din vreme de furtună, ca și clipele de liniște ale mării celei sărate, fără frică de pericol.

Pe acele vremuri, nimic nu era statornic — cutre-

muri de pământ multe, munții se ridicau prin tresăriri violente, iar pământurile dimprejur se scufundau, dând naștere la crăpături adânci și râpi prăpăstioase. Dese izbucniri vulcanice aveau loc în munții Ardealului și, după stâlpi uriași de flacări și fum, nori negri de aburi și cenușe... Valul negru al unei nopți întunecoasă se întindea tot mai mare, tot mai adânc, peste tot cuprinsul — cenușa ușoară începe să cadă — așternându-se alături printre gips și sare, sau deasupra lor.

Și așa s'au petrecut lucrurile vreme îndelungată,

Câmpulungul (vedere generală)

până, ce într'o zi, fie printr'o zguduire scurtă, fie printr'o mișcare încetă a pământului, marea cea sărată s'a depărtat cu vuet mare spre miazăzi-răsărit, lăsând locurile încă terciuite de apă, în suflarea vântului și arșița soarelui care le-a sbicit, iar ploile le-au făcut să rodească roade cari nu foloseau nimănui. Râurile, care până aci se vărsau în golful cel sărat, s'au lungit înspre șes ca să prindă din urmă marea cea izgonită de puterile subpământene și, după alte vremuri și schimbări, pământul din sudul României s'a scufundat pe linia Dunării care

răzbiise prin Porțile de fier și, urmând dunga scufundării pe lângă malurile Bulgariei, care rămăsese deasupra, a cules, în sânul său larg și primitor, apele țării.

Marea n'a mai călcat pe aici, dar tot s'au mai întâmplat alte catastrofe mărețe până să se formeze patul de azi al depresiunii sub-carpătice.

Apoi, într'o vreme, pe linia dealurilor înalte de azi Mățau, Malu, Corbșori, cari nu aveau ființă mai înainte, pământul se ridică printr'o sguduire violentă la înălțime de peste o mie de metri, iar în dos, spre munte, fundul mării de odinioară se scufundă în jos cu urlet mare. Prin aceeași mișcare (desigur) și munții se ridică la înălțimea de azi.

Din această pricină, înclinarea pământului spre depresiune crește, potoapele devin tot mai dese și râurile crescute peste măsură (Argeșelul, Râul Târgului și Bughea) se reped cu furie pline de bolovani și pietriș; dar, nemai având loc de scurgere spre șes, își grămădesc apele în scufundătura Câmpulungului, dând naștere unui lac măreț de munte aci la poalele Iezerului.

„Materialele cărate dinspre munte au umplut cu timpul lacul și scufundătura Câmpulungului, iar râurile Argeșelul unit cu râul Târgului pe Gruiu la poalele Măgurei au format un singur râu mare care se rostogolia în Bughea și curgeau câte-și trele prin albia Bughei la vale“.

După alte mii de ani, alte schimbări se văd pe nesimțite în hobaia Câmpulungului. Pe povârnișul de miazăzi al dealurilor ridicate de curând, curgeau două râuri: unul pela Jidova și altul pela Boteni, cari, rozând neîntrerupt pragurile lor cele înalte dela izvor, și-au adâncit făgașurile prundișului din depresiune; iar tot atunci, râurile Argeșel și Târgului, îngrămădind pietrișuri multe spre dreapta, și-au făcut acolo iezături puternice, cari au izbutit, în fine, să le abată spre stânga, spre sud, spre vechile porți, deschise acum din nou.

„Râurile noastre ies acum din depresiunea sub-carpatică prin albiile celor ce deschiseseră drumurile spre

munte, unindu-se laolaltă și începând abia acum timpurile cele noi“.

De atunci înainte fundul cel neted al hobăii își schimbă înfățișarea pe îndelete și fără sguđuri. Răurile își sapă cu sârguință albiile lor, iar printre ele se aleg tot mai limpede tapșanurile prelungi de prundiș pe cari vânturile le acoperă cu un strat de pulbere fină, alcătuind lutul de pe podișul Gruului. Căldură și umezeală au fost îndeajuns; odată cu ierburile se întinde și crește covorul verde închis al pădurilor de mesteacăn întrerupt numai de fășiile de prundiș, or de mlaștinile și lacurile unde se scăldau în voie strămoșii elefantului și rinocerului¹⁾.

„Dacă s'ar scormoni pământul, poate s'ar răscoli resturile scheletului unei dihăanii ciudate „un soi de maimuță cu mâinile mai scurte, deprinsă a

umblă mai mult în două picioare, cu trupul păros, fără coadă: eră omul. Trăind acuma ca și animalele, cu fructe și cu rădăcini, el își ascunde slăbiciunea prin peșteri or prin scorburi de copaci“¹⁾.

Dealul Flămânda

¹⁾ Prin vecinătățile Câmpulungului s'au găsit oase pietrificate de animale antideluviene, măsele și alte resturi de elefant și bucăți împietrite de fag; iar pe Gruiu, s'au găsit resturi de rinocer (V. și Nicolaescu Bugheanu, o. c.).

Din vremurile preistorice ¹⁾ sunt aici, lângă Câmpulung, mărturiile unei stațiuni și așezări omenești ²⁾. Se știe, de altfel, că și alte colțuri ale Muscelului au fost sălașuri omenești tot din acele vremuri depărtate când omul nu cunoștea încă fierul, când nu știa să scrie și nici nu se gândia să însemneze undeva întâmplările din

viața sa. Și mai avem mărturii că unele locuri sălbatice din apropierea noastră au fost folosite cândva de omul trăitor în caverne, atras spre închinare, în aceste locuri, de măreția spectacolului.

Din epoca preistorică — afară de cele scrise pentru teritoriul ocupat mai târziu de Geți și Daci ³⁾ — se păstrează, pe aici și prin împrejurimi, mărturii care dovedesc oră răstoarnă unele teorii, cum e și aceea, contestată de mulți, din lucrarea „*Dacia preistorică*“

Troiață din Muscel, aquarela de Berechet

¹⁾ Cari încep de atunci de când omul a lăsat pe pământ cele dintâi urme ale vieții sale — *preistoria* având, mai deosebit, două vârste: *paleoliticul* și *neoliticul*, adică: *vârsta pietrei cioplite* (cea mai veche) și *vârsta pietrei netede* (lustruite); căci *vârsta bronzului* (a acioaiei) intră (după unii istorici), odată cu a fierului, cu *vârsta romană* și cu *vârsta năvălirilor*, în *protoistoric*.

²⁾ Cum se va vedea mai la vale, castrul roman dela Jidova a fost construit pe urmele unei stațiuni preistorice.

³⁾ Pentru teritoriul ocupat azi de Români, avem știri chiar în Homer și Hesiod — și datorită așezării coloniilor milesiene pe malul mării

a răposatului fost membru corespondent al Academiei, N. Densușianu¹⁾).

S'au găsit prin împrejurimile Câmpulungului și în Muscel unelte din vârsta de piatră și de bronz: silexuri cioplite, cuțite și răzuitoare de piatră și de os, silexuri lustruite. Și iarăș prin apropiere, ciocane găurite de diorit, topoare²⁾ și ciocane de serpentină, greutăți de silex și micașist și alte arme de os, amulete de belemnită, pietre de praștie, ciocane de calcar și multe obiecte din piatră, cremene și os³⁾.

Vedere din împrejurimile Câmpulungului

Negre — ne-au rămas dela Greci știri mai bogate. În călătoria Argonautică, în poeziile cyclice, și — după expediția lui Darius împotriva Scitilor — în scrierile Grecii, lyrici, tragici sau comici, cași în logograful Hecateu se găsesc crâmpiele despre teritoriile ce au fost mai târziu stăpânite de (geți și Daci (v. și «Arhivele Olteniei»).

¹⁾ Lucrarea aceasta începea dela omul preistoric, considerat în perioada neolitică și ajungea treptat la reconstituirea celui mai mare imperiu ce a cunoscut lumea, *imperiul pelagic*. Arată rolul acestui imperiu și ce se datorește împăraților zeificați Uran și Saturn și reginelor zeificate Gaea și Rhea. Ține să dovedească că toată mitologia zisă greacă — cu care se fălește poporul elin — s'a născut în munții Daciei, între Buzău și Porțile de fier — și că templul cel mai mare al lumii, a fost pe Bucegi, la

De pe timpul Romanilor. Se păstrează pe aici amintiri despre împăratul Traian sau *bădica Troian* cum i-a rămas numele în cântecele și legendele noastre, în unele părți zicându-i-se și *Iorgovan* sau *Novac*⁴⁾, cari s'a bătut cu *limbile* la *Marea Neagră* și apoi a răpus un șarpe năprasnic, atunci când nămetenia asta, gonită de Iorgovan, trăsese cu coada un val uriaș pe tot întinsul țării. Apoi a tras și uriașul, cu sabia, o altă brazdă.

Din numeroasele legende privitoare la Traian, Iorgovan sau Novac, dăm aci pe următoarea din acelea cari se aud prin județul nostru :

În vremea veche, veche de tot, decând abia se ține miate, trăia prin țara asta, un uriaș al cărui nume era Novac. Așa de puternic și de fioros era omul ăsta, încât bătea într'una sate întregi, orașe și cetăți de prin țările vecine cu a noastră și multe oști împărătești.

Și treaba asta o făcea singur, fără a avea împrejurii măcar un singur ostaș.

Harnic luptător, măi nepoate !

Și mare bine făcea Novac neamului nostru ; că se luptă numai cu limbile cari nu dedeau pace Românilui.

Și-apoi, nu era nici fudul. Se purta așa ca noi.

Novac a trăit și a hălăduit prin lume mult și bine... până într'o vreme, când, știți ce s'a întâmplat ?

Au ieșit pe lume : pușca, praful de pușcă și gheata.

Și ce și-a zis Novac ?

— O, Doamne ! Până-acu mi-a fost vitejia. De azi înainte însă, poate orice om și oricât de nimic ar fi, să mă curețe de

Om. Deasemenea dovedește că o ramură principală a acestor Pelasgi vorbă o limbă pe care o numește *pro-latina* și care a dat naștere latinei și limbilor neo-latine. Arată cum acest imperiu, mai mult cu bază religioasă și alcătuit, cu deosebire, din păstoriși, mai în urmă, din ciclopi și metalurgi, s'a coborât și a înființat Troia, Micena și Roma. Caută a reconstitui obiceiurile, credința și limba acestor popoare și, așa explică numeroase fapte istorice.

Începe lucrarea cu *era quaternară — periodul paleolitic* —, primul capitol fiind privitor la cei dintâi locuitori ai Daciei și arătând că, înaintea Dacilor și Geților, se întindea — o lungă serie de mai multe mii de ani — o istorie înmormântată a unor mari evenimente a cărora importanță a trecut peste orizontul acestei țări : istoria unei «națiuni ge-

pe pământ, fără să dau piept cu el. Și-apoi, a venit și snamenia asta de fudulie pe pământ. Să mai trăești? Știu dar ce-oiu face. Ca să nu mă poată răpune orice nătăfleată, mai bine mă omor singur. Și cum a grăit așa Novac, și-a luat plugul cu cei doi boi uriași și a tras o brazdă adâncă, *brazda lui Novac, pe care a dus-o, până unde nu se știe*. La capul brazdei știți ce a făcut?

S'a îngropat Uriașul, cu boii și cu plugul; uite așa, ca să nu se mai știe de el¹.

În alte părți ale Muscelului, Novac un om „rupt din jidovi“, e cunoscut mai mult sub numele de Năvac, or Star-Novac; iar numele de Novac se mai află în unele cântece-legende cari povestesc întâmplări de mai încoace. În amândouă, Novac e înfățișat tot ca un om mare și puternic.

Depe acel timp — depe când încă se cunoșteau și foloseau carierele de piatră dela Albești — avem aci, la Grădiștea, ruinele unui *castru roman*, cunoscut azi sub numele de *Jidova*. Tradiția poporului spune că a fost clădită de *jidovii* cei uriași despre cari unii istorici arată că au fost Tătari iudaizați cari au trăit cândva prin țările noastre. Castrul roman a fost așezat pe urmele unei *stațiuni preistorice* cum ar fi mai fost și la Micești, Rucăr (unde în timpul Romanilor a fost cohorta II Flavia), Cetățeni și Valea lui Bragă. Despre jidovi, poporul crede că tot ei — ori Negru-Vodă — ar fi clădit cele mai multe cetăți din Muscel, iar ficele unui jidov:

niale, puternice și glorioase, care, cu mult înainte de timpurile troiane», ar fi alcătuit cel dintâiu imperiu vast de unde ar fi venit apoi progresul moral și material în Asia de Apus și în Africa de Nord.

Face clasificarea epocelor preistorice și descrie primele instrumente de piatră cioplită; vorbește de epoca neolitică și *industria neolitică* și de tot ce arheologia ne pune la dispoziție. «Aici s'a închegat centrul cel mare și puternic al popoarelor neolitice în Europa». Se ocupă de ceramica preistorică, de importanța ornamentelor și de caracteristicile pelasge.

²⁾ Cu unele „topoare găsite în păduri neumblate“ și cunoscute sub numele de „toporul lelelor“ descântă prin satele noastre, babele, celor bolnavi.

³⁾ Învățătorul N. Ghinescu din Jugur, comunică în 1915, Direcțiunii muzeului de antichități, că, pe teritoriul comunei sale s'a găsit un topor de piatră și unul de aramă. De asemenea, mai târziu, unul de bronz.

⁴⁾ Alții ca (A. T. Dumitrescu) spun că Novac i-s'a zis tot împăratului Galeriu.

cele trei coline, *cetății* din fața gării Schitul Golești. Tot în Jidova ar fi fost închiși, cu 1000 de ani mai târziu, Tătarii când au început lupta cu Negru Vodă ¹⁾

În închipuirea poporului, Jidovii ²⁾ cari au cercat să dea jos pe Dumnezeu depe tronul său, au fost niște uriași cu puteri supranaturale.

I.

Jidovii ăia erau grozav de mari și așa de năpraznici, că, atunci când au ieșit oamenii ăștia noi, ai noștri se îngroziau și fugeau de rupeau pământul, la vederea jidovilor.

Interiorul unei case din Câmpulung

(Tablou de Grant)

Da, s'a întâmplat odată că un Jidov rămăsese orb și stă la marginea drumului. Văzându-l în starea asta, niște oameni d'ăștia prinseră curaj și trecură pe lângă el.

¹⁾ A se vedea în „*Legende, tradiții și amintiri istorice*” și „*Din trecutul nostru*”, numeroasele legende ce se aud pe aici, privitoare la Jidovi și Uriași.

²⁾ Dela ei, spune poporul—au rămas și numele unor dealuri (Jidovii) or cetăți: cetatea Jidovilor (la cea din Micești).

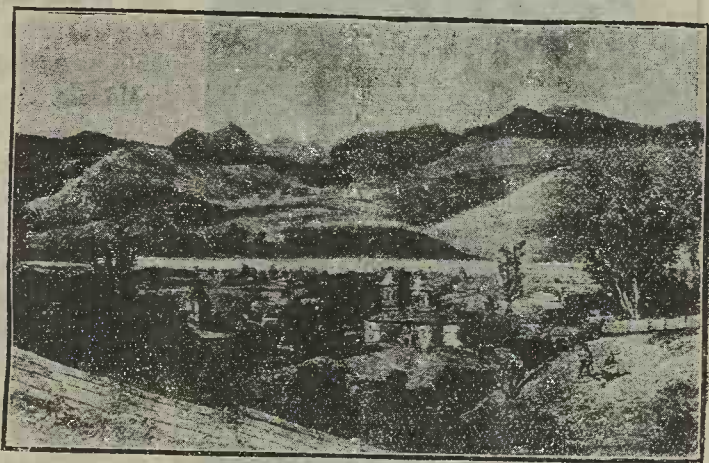
Jidovu' atunci îi simți și începù să grăiască către unul din oamenii noștri :

— Mă nepoate, ce ești tu?

— Cè să fiu? Om d'ăștia nouii.

— Așă? Ia dă-te mai încoà : să văz și eu cum sunt oamenii. Atunci, omul, ce să facă? Chemă pe ai lui și ăia se sfătuesc, ce se sfătuesc; apoi, văzând acoloa în apropiere, un drug de fier, tare gros, l-au dat d'a dura, l-au ridicat, huțupindu-se cu un mangealâc și l-au dat cu un cap în mâna jidovului.

— Iată-mă, Jidovule! Sunt eu — a strigat omul de lângă drug.

Câmpulungul, în 1830

(După Bouquet)

Jidovul pune atunci mâna pe drug, crezând că pune pe om. Il ridică în sus, numai cu o mână, îl dă d'a 'nsusulică, îl prinde iar în mână — așa cum erà el de orb — apoi îl face fă-râme și grăiește :

— Mă, mă, mă! Da slabi sunteți voi, oameniiăștia nouii!

Vezi, nepoate? Așă de năpraznici și de tari erau Jidovii.

Altădată, o fată de Jidov, a luat în poală niște plugari cu boii și cu plugul și a dat fuga la mă-sa :

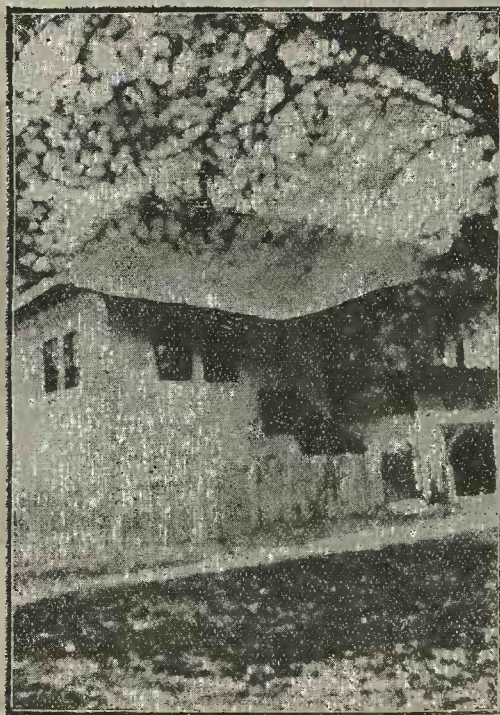
— Iată, maică, ce găsiu eu : niște muște; sgârâiau pământul.

II.

Jidovii erau grozav de mari. N'ai văzut dumneata măselele găsite pe Sparta, în Crivina și pe Călianu?

Da, mânilor, or fluierile dela picioare? Te ia groaza când le vezi!

Jidovii ăia când se întâmplă de nu da Sfântulețul ploaie, pentru păcatele oamenilor, știți ce făceau? S'apuceau de strân-

Casă veche din Câmpulung

Col. Berechet

geau pământul, cu lopețile, în somâldoaie mari; iar locul rămas după ce se strângeau brazdele strânse în somâldoaie, îl arau și-l sămănau că era mai moale. Or fără-mau movilele strânse și apoi întindeau pământul cel mărunțit și-l sămănau. Iar când nu puteau izbuti așa, luau tînichea, tablă și făceau din ea niște ciure grozav de mari; cărau cu cazanele apa mărilor și-a izvoarelor și, când nu ploua, știți ce făceau?

Ca să-i arate Atotputernicului că ei sunt mai tari,

suiu apa în zăzduf, aproape de bolta cerului, o puneau în ciure și începeau să cearnă, de ploua pe pământ, întocmai ca și cum ar fi plouat Dumnezeu din cer.

Văzând Atotputernicul unele ca astea, s'a cercat fel și chip

să-i prăpădească și n'a putut. Atunci, a zis: Ce-o fi, o fi!" și a dat potop; să prăpădească toată lumea, că așa n'aveau cum să mai scape Jidovii.

Da ei, socotiți că s'au lăsat? S'au apucat sdravăn cu mâinile de toartele cerului, stând cu picioarele pe munții cei mai înalți.

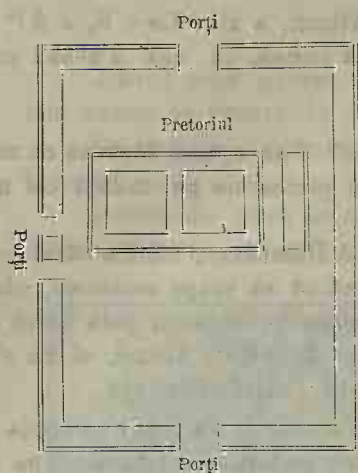
Da, până atunci le-a fost. Că Dumnezeu, când a văzut cum se împotrivesc ei, puterii lui, și că or să scape neînecați, odată a trimis un stol de lăcuste și muște și *băzăuni* pela ochii Jidovilor și i-au ciugulit de ochi și de mâini. Atunci, ei nu s'au mai putut ține și au căzut cu toții: *băltăc!* în apă.

Așa s'au înecat jidovii și d'atunci li s'a stins sămânța de pe fața pământului; iar Dumnezeu pedepsește totdeauna pe cei păcătoși, cu secetă, în tot vacul și nimeni nu-l mai împiedică.

Castrui sau lagărul eră trebuincios strămoșilor cari „niciodată nu se expuneau norocului înainte de a stabili lagărul, de a-l întări cu îngrijire și de a fi luat toate măsurile de siguranță, voind să-și pue munițiile și răniții la adăpost de orice surprindere și să-și facă un punct de razim. Castrele erau trebuincioase învingătorului pentru a se odihni și organiza și totdeauna erau loc de scăpare pentru învins, care putea execută de aci o ieșire potrivită“ să bată pe dușman — lagărul reprezentând pentru soldat patria îndepărtată (cf. Turbure, o. c.).

De aceste *castre* pomeneste poetul *Soricu* în poezia închinată A. S. R. Principele Carol, atunci când laudă așa de frumos faptele regelui întemeietor:

Tu, făt-frumos al visurilor noastre,
 Privește acuma roadele ce-a dat,
 Pe urma *italicelor castre*,
 Sămânța care el a aruncat.
 Că 'n inima de soare luminată
 Ne-a răsărit mai viu străbunul dor
 Și ne-a 'florit frumoasă, fermecată,
 Credința 'ntr'o turmă și un păstor...

„Les castella de Jidova, près de Campulung“¹⁾.

„Fouilles et recherches archéologiques“ de Tocilescu.

lagărului un semi-cerc ale

Ruinele castrului roman dela Grădiștea (Jidova) așezate în marginea drumului, au forma unui dreptunghi cu latura de nord ca de 120 m., iar cea de est ca de 140 m. Zidurile sunt făcute din acelaș ciment ca al cetăților romane din Oltenia dela Dunăre. După ruinele dinăuntru cetății, se cunoaște că aci au fost locuințele soldaților romani. Alături, se vede locul unui puț mare: rezervoriu de apă în timpul blocării fortăreții. Fortăreața era înconjurată cu șanțuri foarte adânci cari formau în jurul lagărului un semi-cerc ale cărui capete dedeau în albia

Vedere din partea de sus a orașului

1) Mai departe, se arată, în această carte, vederi dela castrul Jidova.

râului; iar la capetele șanțului, două stăvilare pe unde se umpleă și se deșerta șanțul fortăreței la nevoie ¹⁾.

În interiorul cetății, s'au găsit arme, unelte casnice, monede — dintre cari unele *dacice*, făcând să se bănuiască și urmele unei cetăți dace — și cărămizi lucrate de detașamente romane din Moesia. Pe unele cărămizi s'au găsit inscripțiuni latine. Răp. Tocilescu ²⁾ care a

¹⁾ Gr. Tocilescu ap. C. Alexandrescu Dicționar geografic.

²⁾ În *Fouilles et recherches*, Tocilescu spune: Castele romane, având mai toate, pretutindeni și în orice împrejurare, aceiași dispoziție care amintea planul orașelor romane, cu aceleași străzi și aceleași întăriri, soldatul roman era dinainte ca acasă la dânsul, cunoștea locul cortului său și, la un caz de atac neașteptat, el știa imediat prin ce parte trebuia să meargă spre dușman. Forma unui castru roman era de obicei patrată or dreptunghiulară, pentrucă era mai greu pentru dușman de a-l împresura, deaceia numai în cazuri excepționale — și acesta se observă foarte des în războaiele dace — când se dedea peste un râu a cărui albie putea servi într'o parte de șanț, Romanii se opreau la forma circulară sau semi circulară pentru lagărul lor.

Fața anterioară era întoarsă spre răsărit, iar cea dindărăt, spre apus. Linia principală, paralelă cu fațada și care tăia lagărul transversal se numia *decumanus maximus* și aceia care cădea perpendiculară pe aceasta, *cardomaximus*.

Pe *decumanus* se află *via praetoria*, cale principală, largă de 15 m., cu câte o poartă la cele două capete: *poarta praetoria* din fața dușmanului și *poarta decumana* dela spate. Pe *cardo* era *Via principalis*, largă și iarăș cu două porți: una *stângă* și alta *dreaptă*.

Lagărul era împărțit în trei părți egale: în fruntea lagărului, stă armata aleasă, apoi mijlocul și spatele. La intersecția celor două căi principale se afla *praetorium* adică cartierul general, în formă de patrat, cu latura de 60 m. și, alături sau la spate, *quaestorium*, cortul questorului unde ședea trimișii dușmanilor și ostaticii. Pe lângă aceasta, se aflau corturile tribunilor, iar pe spațiul liber din fața Praetoriului, se ridicau altare pentru sacrificii, înconjurate cu statuetele zeilor și cu steaguri, și tribuna de unde generalul împărțea dreptatea și vorbea soldaților... Cea mai mare parte din castele romane deveneau cu timpul permanente și apoi chiar mici orașe, ceea ce constituia tot atâtea focare de romanizare în mijlocul populațiunii cucerite. Aceasta s'a întâmplat cu mai toate castelele numite *stative*, adică lagărele așezate dealungul granițelor în punctele strategice mai însemnate sau pe *căile de comunicație*, în provinciile mai expuse dela hotare. Deaceia cele mai multe din orașele Daciei traiane fură castele *stative*, cari, după transformarea lor în orașe, păstrau numele de *castrum* pentru construcțiunile ce serveau de adăpost trupelor, cu ziduri înalte, turnuri și porți întărite..., Cf. Natalia Tulbure, Atlas istoric, p. 26—28.

descoperit mai multe nume de soldați romani, credea că, cu o mică cheltuială, s'ar putea explora și regăsi inscripțiuni dela poarta castrului „al cărui nume poate stă ascuns acolo sub grămezile de pietre și moloz“¹⁾.

Aflarea Câmpulungului chiar în preajma lagărului roman, a făcut pe istorici să bănuiască „existența aici a unui *municipiu* sau colonie din care s'a prefăcut orașul de astăzi, așezarea omenească dela Jidova putând, — după mai mulți cercetători — să aibă pe corespunzătoarea ei de dincolo de strâmptoare, la Câmpulung“²⁾.

Monede din timpul lui Filip al II-lea (359 înainte de Hr.) găsite într'un sarcofag, pe Mateiaș

Tot pe vremea Romanilor, trecea pe aici un *troian* de pământ ars sau *val roman* — din cele făcute de Traian pentru apărarea noii sale provincii. Valul și drumul începea dela Flămânda de lângă Dunăre, urcă spre nord și, prin Rușii de Vede, mergea înainte prin Pitești, Câmpulung — după ce trecea și prin Grădiștea —, și până dincolo de Brașov, prin Bran.

Această întăritură s'a făcut pe la sfârșitul veacului

1) D-1 Al. Bărcăcilă, profesor în T.-Severin, a găsit cărămizi cu inscripțiunea legiunii XIII Gemina. Se știe că la Rucăr s'au găsit urme că acolo a fost cohorta II-a Flavia.

2) Că a fost așezare omenească — și încă locitori cu oarecare civilizație — aici, pe timpul Romanilor și poate chiar mai înainte, dovedesc și monedele vechi ce s'au găsit.

II sau începutul celui de al treilea, ca să întărească și să apere drumul Oltului³⁾. Dar poate să fie și mai vechiu decât cucerirea Daciei.

Poporul a atribuit acest val lui *Novac*, făurind fel-defel de legende privitoare la *brazda lui Novac*, între alte legende fiind aceea că *Novac*, după ce s'a bătut cu *limbile*—pe cari—pe toate le-a răpus, a hotărât să-și

D-l Lazăr Vălimăreanu, senator, îmi spune că, în 1906, pe când făcea cuptoare de var la Mateiaș, lucrătorii săi au găsit un cosciug de piatră ca de 2 metri lungime, scobit înăuntru, iar înăuntru scobituri erau oase de om și diferite vase și monede. Când oamenii au vrut să ridice cosciugul și să-l dea deoparte cu răngile (unelte de fier), cosciugul s'a răsturnat pe coastă și s'a sfărâmat. Lucrătorii au luat vasele de le-au îngropat; n'au mai dat atenție la oase, iar piatra au pus-o în cuptoare. Și-au însușit apoi monedele cari erau de argint. La 2 luni, d. Vălimăreanu, aflând, a cercetat și a obținut 2 monede dela unul care spune că a avut altele și mai mari, dar că le-a dat pe bani. Monedele — după cum se cunosc prin asemănare cu altele și după cum i s'a scris și dela *British museum* din Londra — sunt de pe timpul lui Filip II regele Macedoniei (tatăl lui Alexandru cel mare), an. 359 — 336 înainte de Hristos — ele arătând deci, că pe această cale se făcea și pe atunci negoț.

³⁾ *Natalia Tulbure*, Atlas istoric al României o. c.—N. I. Apostolescu în „Cetățuile lui Negru-Vodă și a lui Țepeș, valorile române“ spune: „Dar mai avem și alte probe că Romanii au stăpânit partea câmpoasă, și, până la un punct, chiar deluroasă, a Țării Românești, în afară de dominarea Daciei. E faptul hotărâtor că găsim inscripții cari dovedesc întinderea Moesiei, iar nu a Daciei, în părțile pomenite. Astfel, la Drajna de sus în județul Prahova, s'au găsit cărămizi ale legiunilor I-a Italică, a V-a Macedonică și a XI-a Claudia, adică toate aflătoare în Moesia și neavând nici un amestec cu Dacia.

Deci întâile întăriri aflătoare la miază-noapte de Dunăre sunt făcute de Romani, pentru a hotări granițele Moesiei și a apăra — până la un punct — posesiunile dela miază-zî împotriva năvălirilor barbare din nord.

În secolul al XIII-lea — cel mai târziu — se clădesc pe vârfuri de munți, pe margini, ori la căpătâe de trecători, cetățui medievale de către cavalerii Teutoni și de către cei dântăiu Domni ai Țării Românești-Basarabii Negri Voevozi. Ele sunt mult mai sus decât liniile romane, dar pe un front aproape paralel cu cel dintăiu.

Între aceste două sisteme și aceste două epoce, trebuie așezat sistemul roman al căilor și al valurilor mărginite de castre. Acest mijloc de apărare, început în Dacia pe timpul lui Traian și continuat mai târziu de alți împărați, a fost studiat cu deamănuntul de Tocilescu în mai multe din operele sale, dar mai ales în „*Monumentele epigrafice și sculpturale*

pună capăt zilelor când a văzut că a ieșit *tudulia* pe pământ.

Tot de pe timpul Romanilor, a mai rămas în amintirea poporului împăratul Galeriu, *Ler-împărat* sau «Domnul de rouă», așa de cunoscut în legendele, cântecetele, descântecetele și mai ales în frumoasele noastre colinde. Acest împărat a recucerit Dacia Traiană, după așa zisa părăsire a ei.

Vedere din Câmpulung, strada Negru-Vodă

Spune povestea că pe vremea veche, veche de tot, a trăit prin părțile răsăritului, un împărat vestit, mare și puternic, care

ale Muzeului Național de antichități din București și în „*Fouilles et recherches archeologiques en Roumanie*“.

Acest sistem de apărare care nu e în prea strânsă legătură cu chestiunile de cari ne ocupăm, dar care merită o deosebită și desăvârșită atenție, a avut drept rămășiță mai de seamă *Troianul*, calea romană a lui Traian, pe lângă care se întindea vestitul *limes alutanus*, creațiune, a lui Hadrian, începând dela Flămânda (lângă Turnu-Măgurele), trecând pela Putineiu, Roșiorii-de-Vede, Urlueni, Albota, Pitești, Purcăreni, îndreptându-se spre Câmpulung, și ieșind din țară pela Bran. El avea de scop apărarea Daciei Malvensis, adică a Olteniei. Prima cale romană și cele dintâi castele au fost dealungul și deadreupra Oltului.

se chema Leri-Împărat. Palatele și curțile lui erau cele mai frumoase din lume și stăpânea el peste țări și mări, ba chiar și peste țara noastră.

Odată însă s'a întâmplat că au venit peste țara lui, neamuri cumplite și puternice. Și s'au repezit și s'au războit vreme lungă, până ce au risipit împărăția lui Ler-împărat; iar bietul

Casă veche din Câmpulung

Col. N. Nicolau

de el a pierit săracul „ca leurda în ziua de Paști“! Palatele și curțile cele mari i-au rămas până mai încoace.

Mai târziu, acest limes a fost mutat pe stânga Oltului, coprinzând o parte din Teleorman, Olt, Argeș și Muscel, în scop de a apăra mai de departe Dacia Malvensis, cum și spre a face ca hotarele ei să nu formeze o linie prea frântă cu a Daciei Apulensis (Transilvania sudică).

Odată cu întemeierea Daciilor, și în special a Daciei Malvensis, vechiul sistem de apărare prin valuri paralele cu Dunărea și Carpații n'a mai avut rost. Partea dela răsărit de *limes alutanus* a rămas tot în *Moesia inferior*, după cum dovedesc cărămizile legiunilor din această provincie. (o. c. p. 25, 26, 27).

D'aia, vezi, zic eu în descântece, la unele boale:

Să vă duceți și s'ajungeți	Că acolo v'așteaptă:
În loc depărtat,	Cu mese 'ntinse,
La curțile lui Ler-impărat.	Cu făclii aprinse,
	Cu pahare pline.

De pe timpul năvălirilor barbare.

Pentru timpul de 6—700 de ani, vremea năvălirilor barbare, când traiul a fost dat îndărăt cu mii de ani ¹⁾,

Vedere din Câmpulungul vechiu

Col. N. Nicolau

nu mai avem nimic să amintească despre locurile prin care trăim, sau despre evenimente în legătură cu ele.

Ce s'a făcut cu *așezarea omenească* ce se află pe aici pe unde e Câmpulungul, în timpul Romanilor, după colonizare, nu se știe; doar atât că, înainte de primele încercări de a ne organiza ca stat independent, pe atunci

¹⁾ Arta lor s'a dus și oamenii au rămas săraci și de avere și în limbă și în indeletniciri. Le-a mai rămas doar credința în Dumnezeu, precum și alte credințe și obiceiuri.

când Românii începeau a se strânge și a-și da seama de puterea pe care o câștigaseră, pe locurile acestea se găseă un sat românesc — și se știe, orice s'ar spune— că orașul Câmpulung este mai vechiu decât secolul XII ¹⁾, *este mai vechiu decât domnia Țării Românești în forma ei consolidată* ²⁾).

După scăderea puterii împărăției romane, populația se organizase singură, ca și'n Italia. Satele ³⁾ formau o „unitate morală“ și o unitate de sânge și o unitate materială, element de viață și putere pentru oamenii de atunci.

Ființa unui sat, în cuprinsul Câmpulungului, înainte de „descălecatul, începutul unei țări“ care, după d. Iorga ⁴⁾, „tot d'aici a pornit“ o mărturisesc chiar documentele și hrisoavele moșnenilor Câmpulungeni ⁵⁾.

Sat, i se mai zicea, de altfel, și după întemeierea principatului, în vremea venirii pe aici, pela sfârșitul secolului XIV, a împăratului-rege Sigismund, cunoscut în cântecele și în legendele noastre:

Domnul Zegman Craiu,
Silade Mihaiu,
Cu a lui Crăiasă,

Dalbă împărăteasă,
Cu sprânceană trasă
Cu geana sumeasă...

.

¹⁾ N. Iorga, Geschichte des Rumänischen Volkes, vol. I.

²⁾ Ibid. Istoria Românilor prin Calători p. 184.

³⁾ Satele cele mai multe, pe atunci, cuprindeau numai rude, toți locuitorii unui sat coborându-se din acelaș strămoș, al cărui nume se pomenea în numele satului și în numele fiecărui membru. Pământul eră al strămoșului care tăiasc codrul, care scosese rădăcinile, dedese la o parte pietrele și făcuse ogorul. În câte un sat mai mare, era un jude, peste un grup ce se chemă popor, obiceiul de a trăi sub juzi fiind încă de pe timpul Vizigoților (370 d. K.) (Iorga, Calători).

⁴⁾ N. Iorga, Sate și Mănăstiri p. 221.

⁵⁾ În anul 1832, era vorba să treacă averea obștească ca avere publică a comunei, pe seama magistratului și moșnenii au reclamat înalțului Divan, care, văzând *sineturile*, în considerantele hotărârii sale, zice că „munții sunt ai moșnenilor orașeni Câmpulungeni, încă de mai naintea fucerii acelu oraș de baștină și de moștenire... Tot aci se pomenește de hrisovul lui Mateiu Basarab, care a dat orașului Câmpulung și moșnenilor „ca să fie lor moșie care se numește a orașului ce-au fost din șederea satului“. (Bugheanu).

pe atunci când, după cum spune cântecul, erau lupte
cumplite între Turci și Frânci :

Se bat în galioane,
Mult se bat cu jale;
Se bat cu nisip,
Mult se bat urât.

Și Turcoaicile,
Bat cu furcile,

.

lupta dându-se pentru :

O cealmea de Turc
Și-o mână de Frânc,

Și-o foaie de Tisă,
Tot pentru credință,
Vedea-o-aș aprinsă!

Mănăstirea Negru-Vodă, altă vedere

Regele Sigismund, dedea pe atunci, în 1395, un
act de lângă satul ce-i zice *Câmpulung*¹⁾. Venise împotriva lui Vlad Vodă dela cari mănăcă bătaie și «scenele
dela Posada se repetară.»

1) *N. Iorga* „Carpații în luptele Românilor“ și urmare pag. 11. Documentele regale descriu lupta : „întâlnim pe vârful munților, zis obișnuit *Posada* „tranșee strănse și poteci bătute cu trestie multă“, iar în jur „din păduri dese și întunecate“, din „peșteri și găurile munților“, „mulțimea de Valahi cu săgeți otrăvite și înveninate“. Pierderile Ungurilor fură foarte mari și regele abia a scăpat prin vitejia unui ostaș al său“.

Creșterea satului și preschimbarea lui în oraș s'a făcut prin revărsări și colonizări succesive ale populațiunii din șesul României și din podișul Transilvaniei, revărsări provocate de multele furtuni: invaziuni, cuceriri și revoluțiuni diverse — în cursul vremurilor — atât în șesul românesc cât și în Ardeal.

Dela primele încercări de a ne organiza ca stat independent pânăla 1400.

Se știe pozitiv că, la începutul secolului XIII, au fost aduși aici, din pământul sfânt, *cavalerii teutoni*, cu însărcinarea de a pune capăt năvălirilor cumane, și că, odată cu ei și mai târziu, au fost colonizați aci: Sași, Unguri și alți Români din Ardeal. Unii cercetători spun că în fruntea Românilor a venit — ca desrobitor — *Negru-Vodă*.

Pentru a se desprinde mai bine *adevărul istoric*, dăm mai jos din legendele privitoare la voievodul «descălicător de țară, dăttător de legi și datini» și un scurt istoric cu privire la începuturile *statului muntean*, al *cărui prim scaun de domnie, hotărît, a fost Câmpulungul*.

Ciobani din Muscel

Când Ungurii au pătruns în Ardeal, pela sfârșitul secolului XI, au găsit, pe pământul Românilor, mici voevodate¹⁾ care

¹⁾ Unul din aceste voevodate, numit «bulgăresc» s'a menținut în partea sud-estică a Ardealului până pela 1603, când fu supus de Ștefan. În această parte cu Țara Făgărașului, se află apoi «Țara Vlahilor» (*Terra Blacorum*), ca teritoriu cu oarecare autonomie națională sub regii ungu-rești. De aci tradiția națională aduce pe descălicătorul Țării Românești. (Onciul, „*Din istoria țării românești*“ p. 16).

nu erau decât așezări româno-slave, rămase de pe când, în sec. VI și VII, peste populația română ce se află în Dacia lui Aurelian, se suprapusese o veche stăpânire slavă. Infățișarea imprumutată dela pătura dominantă s'a schimbat treptat prin desnaționalizarea Slavilor de către Români¹⁾.

Curtea Bărăției. Col. Berechet

Slovenilor găsiți în Ardeal li se mai ziceă și *Schiai*.

Pe când Ungurii se întindeau până în Carpați, asupra Munteniei veniseră *Pecenegii*, popor ture din familia turanică, ale căror hoarde s'au mutat mai târziu peste Dunăre, pela începutul sec. XI, iar dela sfârșitul aceluia secol, *Cumanii* (de acelaș neam²⁾).

Pe acel timp, în țara *vlahă*, în vecinătatea *Pecenegilor*³⁾, se află un *duce român*, *Ra-*

¹⁾ I. C. Filitti. „Negru-Vodă“. Comunicare la Academia română, 1924.

²⁾ Pe timpul stăpânirii acestora (până la 1240), părțile de răsărit de Olt și de Carpați numite *Cumania* sau *Cumania-Neagră*, fură ocupate succesiv de *Românii de peste munți și din Oltenia*, relațiuni despre ei găsindu-se în scriitorii bizantini cari arată pe *Români* în legături prietenești cu *Bizantinii* și în ostilitate cu *Ungurii*: o oaste bizantină care atacă pe *Unguri* „din părțile dinspre Marea-Neagră 1166“ (prin țara românească) „fu ajutată de o ceată de *Valahi*, vechi coloni din *Italia*“ zice contimporanul istoriograf bizantin.

Împrejurarea că *Românii* din regatul ungar s'au întins dincoace de munți, a dat *Ungurilor* motivul de a considera „părțile transalpine (cum ei numeau părțile românești de dincoace) ca dependente de regat. Aceste pretențiuni au provocat conflicte între *Români și Unguri*“ în sec. XIII și după întemeierea principatelor. (Onciul „Din istoria României“ p. 18).

³⁾ I. C. Filitti, o. c., pag. 3.

munk, despre acesta vorbindu-se în epopeia germană „*Niebelungen*“ din sec. XII.

Ungurii au căutat să treacă și dincoace și au privit părțile transalpine ca o prelungire firească a posesiunilor lor ardelenesti.

Cronicarul persan *Fazel-Ulah-Rașid*, care povestește, în 1300, invazia de la 1241 a Tătarilor, spune că locuitorii dela răsărit de Olt se numeau *Vlahii negri*, dela țara ocupată de Cumani—zisă pe atunci *Cumania neagră* ¹⁾.

Când au năvălit Tătarii în Cumania, căreia, pe atunci

Piața I. C. Brătianu

Col. I. Staicu

ii ziceau și *Vlahia Neagră* — în limba lor *Kara-Ifiac* —, s'au luptat, la râul *Aluta*, cu *Basarab-ban* „*acel falnic Basarab*, pe care-l zărim o clipă, ca la lumina unui fulger, cu paloșul în mână, apărându-și țara împotriva Tătarilor ²⁾“ în 1241.

¹⁾ Prin *Cumania* se înțelegea țara *Cumanilor* și a *Vlahilor*, supuși lor — termenul de *Cuman* și de *Vlah* ajungând chiar sinonim pentru Unguri. După plecarea *Cumanilor*, țara s'a zis și *Vlahia Neagră*, iar locuitorii, *Vlahii negri*. Tătarii s'au numit și ei *Negrii Tătari* (cum îi numește Țarul Sârb Ștefan Dușan). (După Filitti).

²⁾ *Al. Vlahuță*. Din trecutul nostru p. 56.

Cei mai mulți din cercetătorii trecutului nostru spun că acel Basarab-ban era un voevod român, unii adăogând că era chiar *Radu-Negru* care ar fi rezidat la Câmpulung¹⁾, alții²⁾ că ar fi fost duce unguresc de Severin.

După cum vom vedea mai departe, orașul Câmpulung era liber de Unguri și în el rezidă Domnul încă din secolul XIII.

O familie țărănească din Muscel. (Port de acum 60 ani)

Col. D-ra A. Ciudin

În documentele de pe acel timp (după 1247) se vorbește de cnezatele lui *Ion* și *Farcaș*; de țara lui *Litovoi* care rămâne Vlahilor „cum au avut-o mai înainte“, de un *Seneslau* care

¹⁾ *St. Nicolaescu*. Dela întemeierea Țării Românești în „Noua revistă bisericească pe 1924“.

²⁾ *I. C. Filitti*. *Negru Vodă o. c*

eră la Argeș și de un alt *Litovoi* care, împreună cu fratele său *Bărbat*, s'au răscolat împotriva Ungurilor, *Litovoi* căzând în luptă, iar fratele său, prizonier.

Am arătat mai sus că pela începutul sec. XIII—până la 1211, Cumanii așezați între Olt, Dunăre și Carpați, intrau ca la ei acasă în Transilvania prin trecătorile munților, în deosebi printr'a Buzăului și a Branului. Intrau de luau dela Români, Sași și Unguri, dări pentru hani lor ¹⁾; dar pe atunci Țara noastră nu

O biserică veche din Muscel, satul Ciocănești

După o pictură în ulei de *Grant*

eră supusă nimănui fiind locuită numai de Români, „Țara Românească, în conștiința poporului nostru, însemnând tot pământul locuit de Români, asupra căruia nu s'a întins stăpânire streină²⁾ și poporul nostru închipuindu-și totdeauna țara, în legătură cu întreg trecutul și cu tot pământul pe care l-au locuit ai lui“.

¹⁾ *N. Iorga*. Istoria lui Ștefan cel Mare.

²⁾ *Ibidem*. Istoria Românilor prin călători o. c. și continuare: Români atunci nu știau nici să facă harta țării, nici să serie, nici să citească; dar știau ceva mai bun: *știau să-și apere țara*“.

Cavalerii teutoni, aduși ca feudatori ai regelui Ungureșc în țara Bârsei, după cum am spus, de regele Ungariei, din pământul sfânt, aveau însărcinarea de a pune capăt năvălirilor cumane¹⁾ și a cuceri țara dintre Carpați și Dunăre, aducând la religia catolică pe Cumanii păgâni și pe Creștinii ortodoxi²⁾.

Odată cu Cavalerii și în timpul lor, au sosit și s'au stabilit aci: Sași, Unguri și Români.

Și Cavalerii au făcut în locurile ce li s'au părut mai potrivite, *cetăți de lemn*, iar Ungurii, Secuții și Românii, scăpați de jafurile Cumanilor, s'au îmbogățit la adăpostul acelor Cavaleri, — soldați dibaci car-și închinaseră toată viața în slujba Crucii și a Maicii Domnului³⁾.

Cetate de lemn — *Castrul Crutzeburg* (cetatea Crucii) — făcuseră Cavalerii și la Câmpulung; iar când li s'a dat voie, la 1222, pentru isprăvile făcute, să dureze și cetăți de piatră, au clădit una și la noi: ruinele ei ar fi, după unii cercetători, chiar în apropierea Mănăstirii Negru-Vodă⁴⁾ iar după alții⁵⁾, trebuie

1) Cavalerii teutoni fuseseră în Palestina, la locurile sfinte, să îndeplinească acolo funcțiuni permanente de cruciadă. Pe urmă, acele părți trecând în mâna necredincioșilor, cavalerii au venit în părțile Europei și, înainte de a ajunge în Prusia pe care au colonizat-o în sens germanic mai târziu, s'au așezat, prin contact cu regii Ungariei — în părțile Brașovului. Aci au întemeiat cea dintâiu sălășluire orașenească în Ardeal la Kronstadt (Cetatea Coroanei) lângă satul român al Brașovului, pentru regele Ungariei, *Iorga*. Călători.

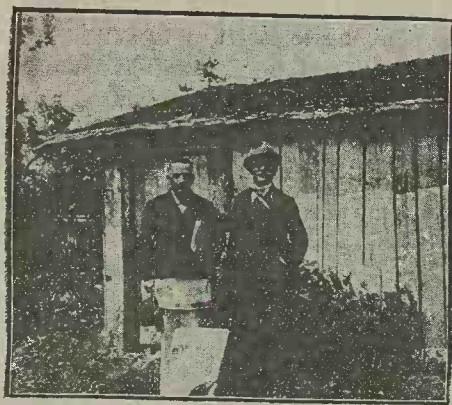
2) *N. Iorga* Geschichte des rumänischen volkes, o. c.

3) *Ibid.* Istoria lui Ștefan cel Mare.

4) I. Nicolaescu Bugheanu: In „Prietenul nostru“ a. I. 1912: Spre sud-est, chiar în marginea orașului, este un tapșan cu povârniș repede, scaldat chiar de apele iazului morilor, în suprafață de aproape un ha., înconjurat de ziduri proaspete, clădite peste ruinele altor ziduri groase și trainice, surpate în mai multe rânduri și refăcute din nou. Poarta despre apus trece chiar pe sub turnul cel înalt și răzbește cu aleia sa de arbori mari în calea principală a orașului. „Aci se crede că-s ruinele cetății pe care au întemeiat-o Teutonii și aci se bănuiește a fi — în grămezile de moloz și de zidărie — documente prețioase, inscripțiuni pe piatră ori resturi de monumente ce ar putea arunca lumini noi în întunerecul care învâluie trecutul acestui oraș“.

5) D-l Profesor G. Șapcaliu. La biserica Sf. Gheorghe, o ușă de nartex și fereastră din fundul altarului, de piatră, lucrata în stil gotic, sunt luate dela fosta mănăstire catolică (Cloașter).

să fi fost în apropierea mănăstirii catolice Cloașterul (Kloster-mănăstire) pe care Cavalerii au clădit-o, înaltă, cu turn, și-au închinat-o *Maicii Domnului*. Numele de Cloașter se păstrează până azi ¹⁾.

Vedere de pe locul Cloașterului

În față, ruine și piatra pusă de d-l Drăghiceanu — indicând locul altarului; — în spate, un acaret construit de curând; iar în spatele lui, urmele zidurilor mănăstirii catolice.

„fica regelui ungu-
resc“ care era papistășoaică — iar stradei din apropierea Cloașterului chiar i-se zice *strada Ana Doamna*. Poporul adaogă că această mănăstire a fost foarte frumoasă și făcea minuni ²⁾ și că bolnavii de toate neamurile veniau aci spre vindecare: numai prin șederea lor în biserică se făceau sănătoși. În ea locuiau *călugării dominicani predicatori* cari păstrau moaștele sfântului Andrei Apostolul.

Mănăstirea a fost clădită din piatră — *cel dintâiu locaș zidit din piatră în toată Româניה* ³⁾. Prin comparație cu

¹⁾ E dat ruinelor din grădina D-lui Nicolae Paul—fostă Căprăruș—unde astăvară D-l *Virgil Drăghiceanu*, cunoscutul arheolog și istoric, a făcut săpături, descoperind lucruri de preț — după ce a sfârșit cu săpăturile și cercetările asupra celor găsite în mănăstirea Negru-Vodă.

²⁾ *G. Ionescu-Gion* în studiile sale „România în sec. XVII“ spune că mănăstirea fusese clădită în onoarea sfintei Elisabeta a Ungariei.

³⁾ *N. Iorga*, Istoria bisericii române.

Mănăstirea catolicilor a fost situată în partea de apus a orașului și, în fața ei, ceva mai departe, în apropierea râului Târgului, e clădită mănăstirea Negru-Vodă. Astăzi, locului pe care a fost i se zice Cloașter. După cum se văd ruinele, mănăstirea a fost destul de mare „lungă de 40 pași și lată de 12“. Poporul spune că a fost făcută de D-na Ana a lui Negru-Vodă

biserica neagră din Braşov, — în care au stat Teutonii — ea trebuie să fi fost înaltă, încăpătoare, cu pereţii subţiri rezemaţi pe contraforturi şi cu ferestrele destul de simple — materialul de construcţie fiind piatră de Carpaţi: poroasă, uşoară de înnegrit, puţin trainică¹⁾.

Răp. Tocilescu a găsit mai multe pietre cu inscripţii latine, prin zidurile caselor învecinate²⁾, iar Gion a văzut mănăstirea în ruină, fără acoperiş, „numai zidurile îi stau în picioare³⁾“.

„În privinţa acestui cloaşter, un document latin publicat de Sulzer în „Geschichte des Transalpinischen Dacien“ (f. III, p. 633) ne spune cu data de 1799 Febr. 4 că „această mănăstire a fost zidită pentru călugării catolici de soţia lui Negru-Vodă, contesa Margareta (?) născută catolică în Transilvania şi fusese zidită nu departe de mănăstirea pe care Negru-Vodă o clădise pentru călugării ortodoxi din Câmpulung“⁴⁾.

Părintele Bonaventura Andrejin gardianul Bărăţiei din Câmpulung — care pela 1800 a scris despre Cloaşter, a adăugat

1) Iorga. Istoria bis. române, o. c.

2) Cf. C. Alexandrescu, dicţionar geografic al jud. Muscel.

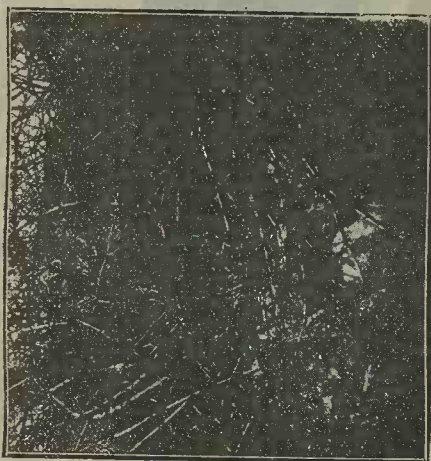
3) G. Ionescu-Gion: România în sec. XVII cf. şi C. Alexandrescu, o. c.

4) A se vedea şi Al. Marienescu (Negru-Vodă şi epoca lui) care arată ce spune Sulzer: Monastirea catolică a fost zidită pentru *monahale* (călugăriţe). Îngrijirea ei pentru cele spirituale, a avut-o Capelanul soţiei lui Negru-Vodă, părintele Gabriel care a venit din cetatea Kiprovacz a provinciei Bulgaria de unde fusese destinat pentru principesă. După rugămintea soţiei sale, Negru-Vodă a dăruit pe catolici cu privilegii mari şi ei au zidit o biserică în numitul Kloster (claustrum) unde se vedeă (în 1779) trunchiul uscat al arborelui miraculos. Peste puţin timp, catolicii au întrecut, ca număr, pe Valahii ortodoxi, încât şi judecătorul (Judices) a fost din numărul catolicilor, pânăla războiul sfârşit în 1774. Dar după războiu a venit o ciumă (*pestis*) crudă care a infectat oraşul Câmpulung şi atunci catolicii „pentru injuria aceasta“ s'au împrăştiat; privilegiiile ce le-au avut dela Negru-Voda le-au pierdut şi nici până atunci (1779) nu le mai căpătaseră. Domnii următori au poruncit ca, de atunci înainte, să nu se mai aleagă judecători decât numai dintre „schismatici“ (ortodoxi), şi aceştia au persecutat cu robote şi tribute, de trei ori mai grele ca ale schismaticilor, pe catolici şi, din această pricină, mulţi catolici au trecut la ortodoxie — puţini însă au rămas catolici.

Dar Saşii, cari aci erau Luterani şi cari în Transilvania fuseseră catolici — înmulţindu-se în Câmpulung — n'au putut să mai încapă în biserică din Kloster — şi au stărunit de s'a făcut noua biserică. Unii Saşi s'au înapoiat în Transilvania.

că în mănăstirea Franciscanilor „*in dicto monasterio closter*“ — se mai află și trunchiul uscat al unui arbore făcător de minuni — care se consumă cu afirmația episcopului catolic Bacsici¹⁾ că cloașterul făcea minuni. Un alt document din 1660, „*Relatio de statu ecclesiae catholicae in Valahia, Moldovia et Transilvania*“, scrisă de părintele Gabriell Mancici ne spune că cloașterul fusese zidit de fericitul întru pomenire *Capistrano*, în timpul principesei Katherina soția lui Negru-Vodă care, după cum se vede, avea diferite nume, de vreme ce trei documente citaram și în câte trele nume deosebite are : Ana, Margareta, Caterina²⁾.

Ce s'a făcut cu mănăstirea catolică, de atunci? ³⁾ Se știe că, în 1379, bisericile catolice din Muntenia au fost sfințite de episcopul catolic—după cum glăsuiă porunca lui Vladislav Basarab dată din Argyos (Argeș)—și între ele, de bună seamă a fost și cea din Câmpulung.

Altă vedere de pe locul cloașterului (ruine)

În 1383 episcopul catolic Grigorie „episcop de Severin precum și a părților de dincoace de munte“ adică a toată țara românească, săvârșia o hirotonie în cuprinsul cloașterului.

¹⁾ În călătoria din 1640, publicată în al XVII volum din „*Monumenta historiam slavorum meridionalium spectantia*“. Cf. Gion—România în sec. XVII-lea.

²⁾ Gion o. c. Aricescu zice că Negru-Vodă, când a venit la Câmpulung, a adus cu el Sași și Unguri, cari au ocupat centrul orașului și că a făcut o biserică catolică pentru soția sa Ana, fata regelui Vladislav și că a făcut o biserică catolică pentru soția sa Ana, fata regelui Vladislav al Ungariei (Ist. Câmpulungului). Deosebirea de nume din dif. documente poate fi și de acolo că unii au socotit ca Negru-Vodă pe Radu Negru des-călicătorul din 1215, alții pe Tihomir (Radu Negru II), alții pe Basarab; iar alții, pe tatăl lui Mircea.

³⁾ În *drumuri și orașe*, p. 67, D-l Iorga spune : „Îngânați de bol-

Pe vremuri, mănăstirea s'a ruinat și reparat în mai multe rânduri, mai ales în 1410 și 1642.

Se știe că în 1714 cloașterul se mută în piața orașului, pe

Port țărănesc din Muscel de acum 30 de ani

bolborosirea cântărețului de munte (R. Târgului) oameni : streini, călugări viteji, cu crucea pe haină și spada în mână, Teutonii, când în zorile noastre anii abia erau 1200 ; apoi oaspeți cu negoț și meșteșug, Sași mai ales ; în sfârșit, din văi de munte, din schele de hotar, din guri ale Carpaților, țărani noștri... (au venit la Câmpulung) ; apoi și *Domnii și-au durat aici Curți* și mănăstire pravoslavnică *înaintea turnului măreț al căreia s'a prăbușii Cloașterul (Kloster), catolicilor, străinilor...*"

locul unde este astăzi, sub numele de *mănăstire de monahi ai sfântului Francisc*, cunoscută de orășeni sub numele de *Bărăție* și că, pentru locul cloașterului, călugării Franciscani s'au judecat vr'o 50 de ani cu orășenii din Câmpulung cari nu voiau să li-l dea în stăpânire. Se știe deasemenea („Lumea“ pe 1925, an. I, Nr. 19) că Archiepiscopii catolici din București intenționau să răscumpere locurile pe cari se află catedrala catolică din Câmpulung și să facă cercetări.

În ce privește Cloașterul cel vechiu, Sulzer, care a stat mult pe aici și a cunoscut bine mănăstirea, ne spune, în studiul său (de care s'a vorbit) tip. în Wien 1781, că a văzut numai din această zidire pe care el o credea că a fost mănăstire de maici — „un loc mare pe care acum crește iarbă“, și în care se mai vedeau temeliiile vechilor ziduri ale mănăstirii și bisericii — pe lângă o cruce de piatră căzută, cu o inscripție latină, dar nu în litere gotice“ și un trunchiu uscat vestit odinioară ca făcător de minuni. Pe vremea lui, singura piatră de mormânt a *contelui Laurențiu de Câmpulung*, se află înaintea altarului sfântului Iacob, (N. Iorga „Ist. bisericii române“). Această piatră mormântală e lungă de 2,05 m., lată de 1,04 m. și groasă de 0,13 m. și e pusă lângă altarul bărăției din târg, în interiorul bisericii și cu inscripțiunea latină — săpată în caractere monahale (v. pag. 52).

Biserica bărăției din Câmpulung a trecut prin următoarele schimbări: la 1730, clopôtnița ce eră de lemn s'a făcut de zid. La 1737 — fiind arsă de Turci — a rămas ruinată vr'o 30 ani și, în acel timp, serviciul divin se făcea într'o cameră a Bărăției din etajul de sus. Biserica se repară la 1760 de egumenul Antoniu Curvin. Cu acel prilej, s'a mai modificat și s'a mai micșorat rămânându-i numai altarul drept biserică, după cum arată zidul despre grădina mormintelor.

Comunitatea catolică avea poroprietăți în oraș și în județ,

Troiță din Muscel
(Aquarelă de Grant)

† HIC SEPULTUS EST. COMES LAURENCIUS DE. LONGO.
CAMPO. PIE ME(M)ORIE † ANNO. D(OMI)NI. Aº.CCCº. †

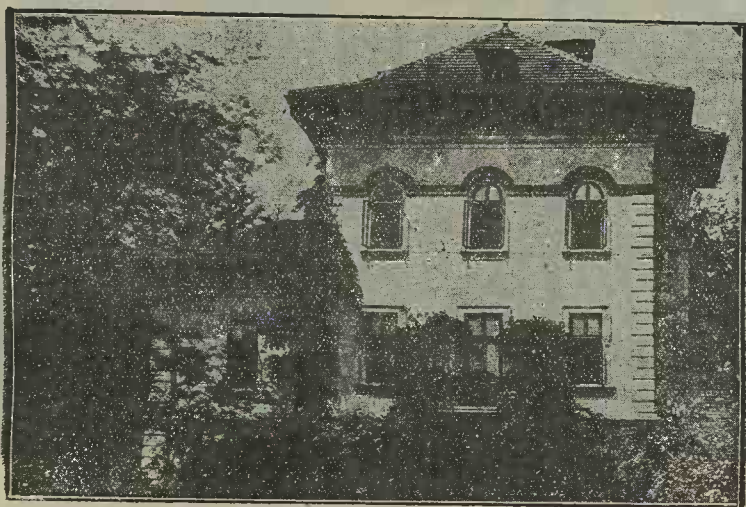
*Piatra depe mormântul lui Comes Laurencius de Longo Campo
1300 (v. și p. 64).*

Adecă : „† Aci este îngropat Comes Laurencius de Longo
Campo, cel de piosă amintire, în anul Domnului 1300”.

cum și vii în Podgoria. Se știe că în țara noastră, catolicii se bucurau și, în timpul Domnilor români și în al Fanarioților, de aceeași bunăvoință și de aceeași protecțiune darnică (Gion—Ist. Buc. p. 299).

Dupăce căpătară dreptul de a supune țara pânăla Dunăre, cavalerii au luat, în 1224, carte la mână ca episcopul Transilvaniei să nu aibă amestec în ținuturile lor, ci toți să asculte de un protopop deosebit.

Cumanii, un popor turc rătăcitor cu turmele, n'au putut

Vedere din Câmpulung, vila Grant

ține piept cavalerilor, cari, oriunde se așezau, ridicau cetăți și mănăstiri.

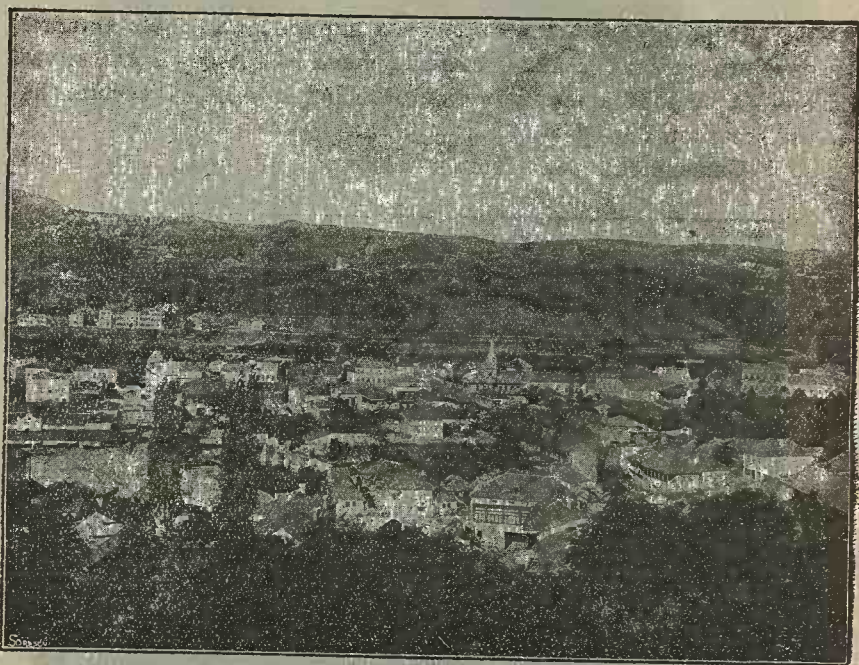
Cavalerii — cari și ei colonizaseră în Câmpulung, pe lângă Români, Sași și Unguri—, îi ziceau, în limba lor, orașului nostru —cu înfățișare teutonică pe atunci :—*Lang-Aue* sau *Langenau*¹⁾

¹⁾ *N. Iorga*. Geschichte des rumänischen Volkes, vol I, cf. St. N. în *Albina*.

Iar în „La Roumanie pittoresque“ :

„Des Saxons pénétrèrent en Valahie sous la tutelle des Chevaliers Teutons, et, sur la rivière qui porte son nom nouveau d'après la ville même dont elle arrose les environs, ils établirent un centre urbain, un „marché“ à la façon transylvaine. Entre le nid de paysans guerriers d'Arges, dans la

sub acel nume pomenindu-l călătorii streini și în sec. XIV. Dar numele românesc e mai vechiu, așezări cu numele de *Câmpulung*, găsimu-se chiar cu doi secolii mai înainte, în mai multe locuri pe unde erau Români¹⁾.

Câmpulungul, vedere din 1900. (Col. Gabriel Dimitriu)

montagne, et entre cette rue de marchands étrangers, catholiques, il dut j avoir un antagonisme. Lorsque dans cette place de Câmpulung, le „longchamp“, Langenau pour les Saxons, il j avait un „comte“, comme ce Laurent dont la pierre sépulcrale est comprise, après la disparition du vieux couvent, qui ne peut venir que des Teutons (le Kloster en roumain Cloașter), dans l'actuelle église latine, le prince qui regardait, à travers les forêts ininterrompues, ces collines, ces *muncete* (cf. *monticelli*, en italien), ces *muscele*, qui ne lui appartenaient pas, était un ennemi. Comme les marchands n'avaient pas de protecteur capable de les défendre, comme, d'un autre côté, le „longchamp“ roumain tel qu'on en trouve en Moldavie et dans le Maramurăș, était une association „républicaine“ de paysans autonom, le guerrier d'Arges eut bientôt, avec les concours de ces derniers, des gens de Lerești, d'Albești, de Căndești, de Voinești, descendants de Leru, d'Albu, de Cădea, de Voinea, raison de ces intrus“ p. 83—88.

1) Cel mai vechiu e acel Câmpulung dela miazăzi de Balcani pe care cronicarii bizantini îl pomenesc pela 1013, în luptele împăratului Vasile cu Bulgarii. (Filitti, o. c.).

Dar, din pricină că Dietrich, maestrul cavalerilor teutoni, își pusese în gând să dureze aici o țară catolică și germană și uitase de ordița ce o jurase regelui unguresc, acesta îi ceartă de mai multe ori; iar în 1225, le poruncește să plece de-aici. Văzând că nu se supun, regele vine în țara Bârsei, ba trece și munții de pune stăpânire și pe Câmpulung, pe acea vreme „o cetate foarte întărită, pe care o duraseră dincolo de munții de

Mănăstirea Negru-Vodă, altă vedere. (Col. Zărnescu)

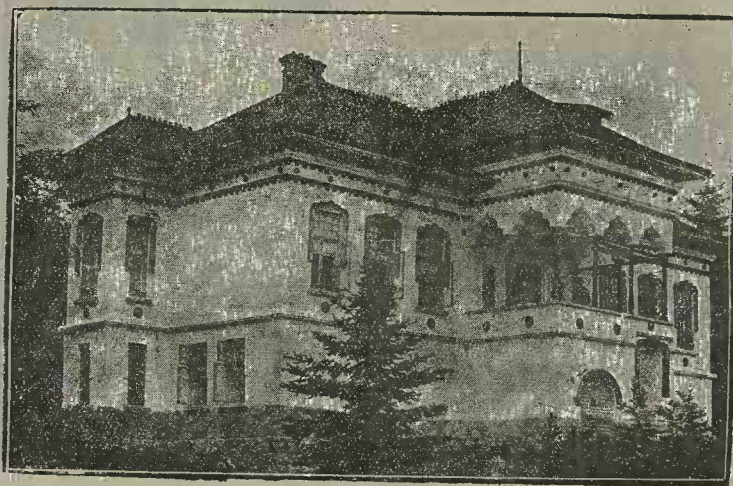
zăpadă, cu multe sânguinți și cheltueli“ și de aci regele, căruia Nemții „ii erau ca foc și ca șerpi în sân“, a izgonit pe cavaleri și-a luat jurământ de credință dela locuitorii din Țara Bârsei și dela cei din Câmpulung.

Peste câțva timp, Bela fiul regelui — a trecut munții, cu armata și preoți, și a botezat pe o ceată de Cumani și pe *Bort* căpetenia lor.

Deși regele numise un *sufragant* (atârnat) al său peste Românii catolici din Cumania — totuș papa se plânge că mulți Nemți și Unguri, șezând între Români, părăsesc legea creștină și se dau după a Românilor, făcând să se piardă și sufletele coloniștilor.

Deci, deaci și din alte documente, se dovedește că elementele streine venite în Câmpulung, începuseră să fie de-naționalizate încă din 1200 și că oamenii aceștia părăseau nu numai limba lor națională, dar și credința catolică, spre a trece la ortodoxie.

Intre 1215 și 1241 pun unii istorici — cum am mai arătat — coborârea în Câmpulung, odată cu Români colonizați de dincolo aici¹⁾, a primului voevod „Negru-Vodă fondatorul prin

Vila Mirea

excelență a tuturor lucrurilor mari, pe cari amintirea poporului, transmisă din neam în neam, le coboară pânăla începutul țării“. (Iorga). Vom vedea mai la vale ce spun aceștia; deasemenea

¹⁾ Chiar studiile lui D. Onciul (Din Istoria României) arată că, în sec. XII și XIII, Români din regatul ungar s'au întins dincoace de munți. Engel (în 1804): Numărul cel mare al Valahilor sub un duce ce s'a chemat Niger or Negru-Vodă a pornit cu familiile și ale sale către miază-zi peste Carpați.. și acolo au dat începutul orașului Câmpulung. Se zice că primul scaun al lui, în Valahia, a fost stabilit la Câmpulung și, după câțiva ani... la Argeș. Iar popoarele cari au pornit cu el (cu Negru) s'au întins departe, pânăla râul Siret, în altă parte pânăla Olt și în jos la Dunăre și a edificat cetăți, (Marienescu, o. c., p. 20).

ce spun istoricii cari arată descălicatul la 1290, cât și aceia cari dau Câmpulungul drept capitală în secolul XIV ¹⁾.

Iată cum s'ar fi așezat orașul ²⁾, după venirea din Ardeal a primului voevod, învingerea Tătarilor și consfințirea dreptului de proprietate al vechilor locuitori:

Orașul a fost împărțit în trei suburbii:

a) *In Români*—partea de sud a orașului cu populație autohtonă.

Vedere din Câmpulungul vechiu (acum 80 de ani)
în apropiere de locul pe care se făcea *sborul* (bâlcium Sf. Ilie)

b) *Scheiul* ocupat de Scheeni, slavi de origină—coprinzând partea de nord a orașului ³⁾ până în calea Albeștilor, veniți aici de mai înainte, fiind goniți de Unguri.

c) Intre aceste două mahalale, a fost așezată populația venită din Ardeal odată cu descălicătorul, purtându-se grijă ca

¹⁾ Din documente se dovedește că la 1293 regele ungariei confirmă unei mănăstiri pământurile pe cari le ia din stăpânirea Vlahilor.

²⁾ După C. D. Aricescu și I. N. Ionescu institutor pensionar.

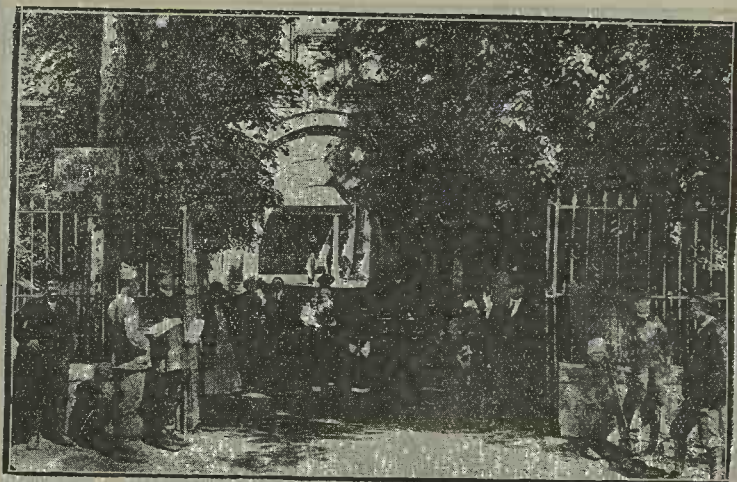
³⁾ Cum ar fi afirmând chiar secretarul anonim al lui Bela IV.

din jos de Scheeni să fie aşezaţi Ardelenii, iar spre sud, cam pe strada Mateiu Basarab, populaţia saxonă

Centrul oraşului eră ocupat de un lac mare şi de albia râului, lucru ce s'a dovedit prin acte de proprietate ¹⁾.

Prin sec. XVII se mai păstră de către locuitorii din partea oraşului numită „In Români“ portul la fel cu al celor dela şes, iar Scheenii aveau alt port: ca al Românilor ardeleni.

La venirea lor, coloniştii au găsit aici pământul mai săl-

Intrare la Mănăstirea Negru-Vodă

batic, cu *toplite* ²⁾ şi ape şi după ce s'au aşezat au început să-l sece.

¹⁾ La casele lui P. Zamfirescu, e un act în care se spune că se mărgineşte la nord cu *tophiţa*; iar în ce priveşte gârla, se adevereşte prin urmele fierăstrăului ce s'a găsit de răposatul Niţă Ştefănescu proprietarul hotelului „Regal“ la săparea fundaţiei. Răposatul Ionescu (Chesat) şi-aducea aminte de două lacuri: unul în locul cafenelii lui Dimache şi altul pe lângă piaţă, în care se creşteau broaşte, mâncarea de predilecţie a Saşilor şi a Nemţilor. Chiar azi partea aceasta a oraşului e plină de izvoare. Lac cu adevărat în mijlocul oraşului n'ar fi existat, căci *toplita* nu însemnează lac ci izvoare care nu îngheaţă în timpul iernei. (Bugheanu, o. c.).

²⁾ I. Nicolaescu-Bugheanu, Câmpulungul în „Prietenul nostru“ a. I. 1912.

Asanarea mlaștinilor cari erau multe a fost făcută mai ales de Sași¹⁾. Ei aveau mai târziu vaduri de moară, vii în Podgoria și delnițe la câmp.

Moșnenii stăruiau, la fiecare schimbare de domn, să li-se recunoască posesiunea exclusiv asupra moșiei și izlazurilor ora-

Port țăranesc din Muscel: două fete torcând lână

¹⁾ Sașii stăpâneau proprietății pe strada Negru-Vodă, Mircea-Vodă și Râului, până pe la jumătatea secolului XVIII, când orașul a fost ars de către Turci.

şului. În hrisoavele de întărire a acestor proprietăţi dela toţi domnii, se oprea ca vre-un strein să aibă vad de moară, or cămin de casă, or delniţă la câmp. Dacă vreun moşnean ar fi murit dator, putea să i-se vândă moşia, spre despăgubirea creditorilor, dar numai moşnenii puteau cumpăra.

De frica puhoiului tătäresc, care, la 1241, sub comanda lui Batu fărâmasese ţara lui Basarab-Ban¹⁾ şi care vărâse groaza în toate popoarele pe unde trecuse — groază care se vede şi azi în rugăciunea Maicii Precistii:

Vedere din Câmpulung
(Bulev. Cuza şi drumul spre Moşoroaiele)

¹⁾ Sau *Severin-Ban*, cum îi zice alţii. Cel dintăiu *Basarab* cunoscut dintr'o mărturie contemporană (cu numele corupt *Bezeremban* în cronică tătärescă dela începutul sec. XIV), se află aci în 1241, pe timpul năvălirii Tătarilor: el avu lupte cu Tătarii cari au intrat în „ţara Haut“—*terra Lytua* (în Oltenia) şi fu bătut. Urmaşul său *Lytuon* (sau „*Lython*“) constatat în 1247 ca voevod român în „ţara Severinului“ sub suzeranitate ungurească, căzu în lupta cu Ungurii (pela 1279), refuzând să plătească tributul pentru o parte de ţară „transalpina“, *terra Transalpina*, ţara muntenească, la răsărit de Olt, ocupată de el cu fraţii săi. Tot pe timpul năvălirii Tătarilor şi în partea dela răsărit de Olt, numită de ei „*Kara Ulag*“ adică *Vlahia Neagră* (turceşte *Kara Iflac*“, bulgăreşte *Kara-Vlaska*—Ţara românească), este arătat, în luptă cu ei, un voevod al cărui nume corupt („*Mislav*“) se recunoaşte în cel al voevodului român *Seneslau* (sau *Seneslav*). Onciu: Din istoria României, p. 20, 21.

— O Doamnă maica mea, Nici focul nu l-o arde,
Cine ne-o mai zice Nici Tătar' nu-l va robî
Aste sfinte cuvinte,
Ziua de trei ori Nici de ciună nu va muri..
Și noaptea de nouă ori,

De frica acestui puhoiu, regele unguresc voind să organizeze Țara și s'o păzească, cheamă alți cavaleri nemți, pe *Ioaniți*, cărora — printr'un act din 1247 — le dă toată Cumania afară de țara lui Seneslau ¹⁾ care, cum se vede din acte, eră independentă.

Despre Tătari, se păstrează pe aici numeroase legende, din cari dăm pe următoarea:

Tătarii.

...He, he... Tătarii, nepoate, erau grozav de fioroși și de cumpliți. Când vedeau că nu au alt chip să răpue pe Români și să le stăpânească țara, știți ce făceau?

— Ce făceau, unchiule?

— Iată. Scoteau din sân câte-un *ristob* și-l dadeau Românilor să-l citească. Oamenii se strângeau *ciopor* și se uitau pe *ristob*. Acolo, ce socotiți că eră scris?

Ciobani din Muscel

¹⁾ După unii istorici (d-l Iorga ș. a.) din neamul lui Seneslau s'au ridicat Basarabii cari au întemeiat și organizat Țara.

Eră pus negru pe alb, așa:

— Țara în care s'o găsi copacul alb și piatra bălțată, este a Tătarilor.

— Așa?

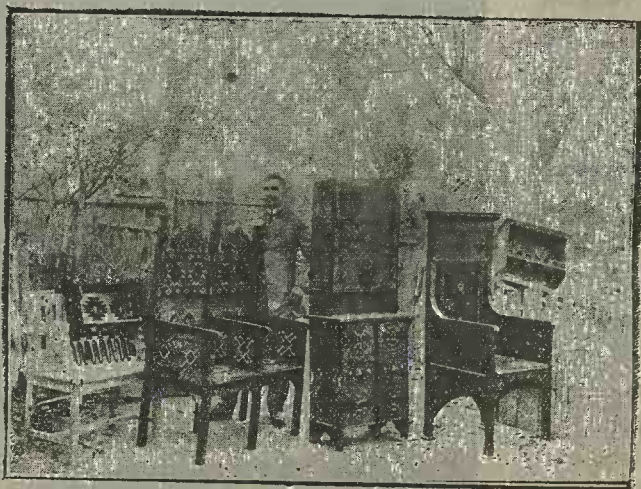
— Așa.

— Apoi — ziceau Românii — duceți-vă la țara aia. Ce căutați aici?

— Ba noi am venit aici.

— De ce?

— Păi, ia urcați colo pe coastă.

Un atelier românesc: sculptură și pirogravură
în motive românești (M. Ovejanu)

Și urcau.

— Vedeți copacii ăia albi?

Și le arătau mestecenii.

— Ii vedem.

Pe urmă, le ziceau:

— Ia mergeți acolo, spre răsărit, în apa Prahovei.

Mergeau.

Se plecau Tătarii, luau pietre vârgate în mână și le arătau la ai noștri.

— Cum sunt pietrele astea, măi? Nu sunt bălțate?

— Ba sunt.

— Apoi, vedeți? Asta e țara noastră.

Și, cu mare greu, îi urniau unii Români pe Tătari din pământul ăsta.

Când veniau și se așezau aici în țară, le plăcea să trăiască mai mult pe dealuri. Apoi, pe acolo, fiind pământul prea lutos și humos, îl arau cu plugurile — punând, de multe ori, și oameni d'ei noștri să tragă la plug — și gliile le strângeau de le făceau movile mari, în chip de cuptoare și le dau foc. Le ardeau și, pe urmă, le risipeau — împrăștiindu-le deopotrivă peste tot locul arat. Așa, pământul se făcuse bun de hrană și ei îl semănau ou meu.

Vedere din Câmpulung: Biserica Fundeni
Col. Berechet

De multe ori însă, au rămas multe movile nefărămițate — cum se văd și azi, la coada Purcăreții și în alte părți.

Dela Tătari au rămas deci șomâldaiele și bolovanii uriași.

Uneori, pela movile d'astea joacă comori; dar când caută oamenii, găsesc cărbuni de lemn.

Așa au fost jucând în dealul mare din Vulturești, la groapa lupului. Dar acolo, zadarnic au săpat oamenii că au făcut scochiuri mari, — dar n'au găsit decât cărbuni.

Tot din vremea Tătarilor, sunt rămase până azi unele gropi

cari au fost largi în fund și strâmpțe la gură. În ele cărau Românii noștri tot ce aveau — atunci când sălbaticii ăștia îi făceau să ia ochi de fiară.

Câmpulungul nostru a continuat a avea, pe lângă Români, și locuitori Nemiți și Unguri de lege catolică și cu drepturile cetățenești ale orașelor germane din alte părți ale României, Transilvaniei și Poloniei. În fruntea orașului era un „groff“ pe latinește *comes, major* sau *jude*, cu doisprezece *părgari*.

În cimitirul bisericii catolice dela noi, s'a aflat cum am mai arătat, piatra de mormânt a unui fruntaș de aceștia *Laurencius de Longo-Campo (Comes Laurencius)* mort la 1300 ¹⁾. Inscricția: „*Anno Domini Mo CCCo hic sepultus est comes Laurencius de Longo-Campo, pie memorie*“ — pe românește sună așa: „*La anul Domnului 1300, aci s'a îngropat Contele Laurențiu de Câmpulung de evlavioasă amintire* ²⁾ vezi p. 52.

Unii istorici ³⁾ cred că acest *Comes Laurencius de Longo-Campo* a fost unul dintre cei nemulțumiți de stăpânirea ungară și-a făcut cauză comună cu Radu-Negru descălicătorul, venind apoi să se stabilească în Câmpulung.

Catolicii aveau aci *Bărăția* ⁴⁾ lor.

La 1324, apare în documente, *Basarab Vodă* *fiul lui Tihomir* sau cum i se zice, în povestirea lui Carol Robert — arătând ce-a pățit la Posada: „...*In terra transalpina per Basarab filium Tohocomery*“.

Tihomir domnea pela 1280 și unii îl dau ca fiu al lui Seneslau, iar alții, ca fiu al lui Radu Negru I. Voievodatul său se întindea probabil și peste județul Dâmbovița și el și-ar fi așezat scaun la Câmpulung, cum reese și din cele arătate de istorici ⁵⁾

1) N. Iorga. *Geschichte der Rumänischen Volkes*.

2) Inscricția e foarte veche, cea mai veche în limba latină găsită în Muntenia. După însemnările unui egumen din 1660 (com. Păr. Marcali fostul Bărat de aici), Laurențiu ar fi fost unul din cruciați. După lupta cu Turcii s'a înapoiat spre țara lui, dar a rămas la noi.

3) St. Nicolaescu. În „*Noua revistă bisericească*“ a. 1924.

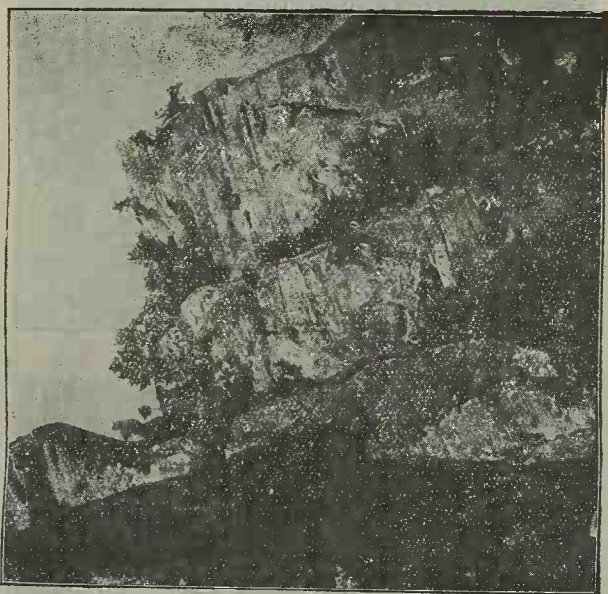
4) *Bărăția* — dela cuvântul *barat* — ungurește *prieten* sau *cdlugdr*, ori dela turcescul *berat*.

5) I. C. Filitti, o. c.

ca la 1307, deci pe timpul lui Tihomir, voevodul ardelean Vladislav Apor, prinde pe Otto de Bavaria, ales rege al Ungariei și-l trimite în pază la *domnul vlahilor de peste munți*.

Stăpânirea voevodului s'a întins, mai întâiu, asupra Câmpulungului unde, înainte de 1300, nu mai avem stăpânire ungu-rească.

Ocuparea acestui oraș, de către Români, s'a făcut, dacă nu de voevodul ce-a fost în lupta cu Tătarii la 1241, în tot cazul,

Vedere dela Cetatea lui Negru-Vodă (între Stoenești și Cetățeni)
Col. Gabriel Dimitriu

de Tihomir, pe timpul domniei lui Andreiu II — din care pricină s'a fortificat Făgărașul de către Unguri la 1300¹⁾ Tot atunci

1) Că orașul Câmpulung era liber de stăpânirea Ungurească se vede și din cercetările d-lui Filitti care arată că, după retragerea lui Batu, județele *dela răsărit de Muscel*, erau în stăpânirea Cumanilor; iar faptul că cel dintâiu voevod român în părțile acestea cu reședința în Câmpulung a fost tot în sec. XIII se dovedește și din cele scrise de D-I Lepădatu când vorbește de cetatea dela Podul Dâmboviței: „*ea a trebuit să ajungă în stăpânirea românească odată cu organizarea celui dintâiu voevodat român în țările noastre.*”

Vederi din interiorul schitului dela Cetățuia lui Negru-Vodă

Col. *Gabriel Dimitriu* în 1910

voevodul a luat în stăpânire cele două cetăți românești: Cea dela *Oratie* (Cetatea Neamțului) și cea dela *Cetățeni* (Cetatea lui Negru-Vodă).

Tihomir își așezase reședința la Câmpulung și ca o afirmare a stăpânirii românești în acest centru care fusese ungaro-săsesc-catolic. Domnia lui Tihomir e pusă la Câmpulung; asemenea și a fiului său Basarab Voevod și a nepotului său Nicolae Alexandru Basarab.

Cetatea Neamțului, dela Podu-Dâmboviței

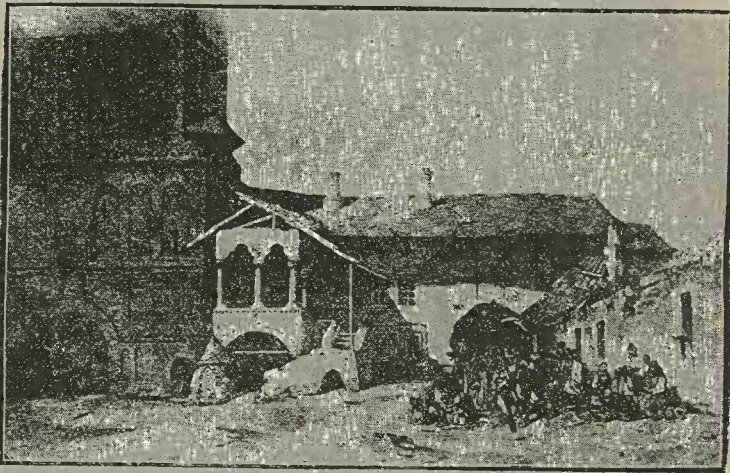
Col. Prefecturii de Muscel

După Tihomir, vine la domnie marele Basarab Vodă, al cărui mormânt cași al lui Tihomir și cași al fiului său Nicolae Alexandru Basarab, se află în Câmpulungul nostru, în Mănăstirea Negru-Vodă...

Basarab a domnit și singur și în tovărășia fiului său Alexandru, pe care-l avea *coregent*. Nicolae Alexandru a făcut

aici biserică nouă¹⁾, pe locul alteia, poate de lemn — în care se îngropase Basarab și tatăl acestuia Tihomir²⁾.

Lângă biserica de lemn ce a fost înaintea celei clădite din piatră, de Nicolae Alexandru, au existat mai de mult întârituri în gura văii, precum și o locuință ușoară pentru domn. Clădind biserica sa, Voevodul a voit să nu lase întâietatea Apusenilor în Câmpulung, în ceea ce privește mărimea și caracterul bisericii³⁾. A făcut-o mare și de zid, iar turnul „eră cu mai multe rânduri, străbătute de câte o fereastră îngustă și impo-

Mănăstirea din Câmpulung în 1830

După Bouquet

1) N. Iorga în „*La Roumanie pittoresque*“ spune:

Le fils de Basarabă Nicolas Alexandre, fut enseveli sous une pierre sculptée, près du siège épiscopal, dans cette seconde „église princière“ à l'énorme tour, ornée d'arcades lombardes, piquée de points d'émail, dont il fut sans doute la fondateur. De l'ancien édifice, en dehors de ce cloche —forteresse, rien ne subsiste, car une réparation du XVII-e siècle a entamé ce qu'une autre du XIX-e a détruit ensuite dans toutes ses lignes initiales; mais à côté on a retrouvé quelque chose des anciennes chambres du palais, ressemblant à celui d'Arges.

2) La Mănăstirea Negru-Vodă s'au făcut, în 1924, săpături sub călăuza cunoscutului arheolog D-l Virgil Drăghiceanu și s'au descoperit lucruri de preț și mormintele ctitorilor vechei biserici de ale cărei temelii s'a dat.

3) Iorga. Istoria bisericii Române, p. 30.

dobită cu fride frumoase. Dela el plecau apoi două aripi de ziduri care alcătuiau înconjurul cetății celei noi.

Turnul e încăpător, de cărămidă tare, având menirea de căpetenie să supravegheze și să apere. La dreapta și la stânga lui, porneau înalte, ziduri trănice de locuință, cari în acelaș timp erau și platoșa cetății, pentru care scop le străbăteau numai puține ferăstruici înguste ¹⁾. Nicolae Alexandru Basarab a înzestrat biserica sa cu multe odoare și moșii ²⁾.

Cetatea Neamțului (Oratie) dela Podu-Dâmboviței

Buletinul comis. monument. istorice

¹⁾ N. Iorga, o. c., p. 30 și mai departe: „Mai pe urmă cetatea, nu putu aduce nici-un folos: atunci vre-un domn cucernic din veacul XV făcu din încăperile de locuință ale domnilor și ostașilor o mânăstire, care putea stă acum în fața vechei mânăstiri catolice. Biserica se prăbuși, prin cutremur, în vremea lui Alexandru Iliș. Mateiu Basarab o făcu altfel, apoi Nicolae Mavrocordat, puse de se inoi și biserica a mai fost dreasă, după ce mai căzu odată prin 1820 – 1830. Din vechile ziduri a rămas numai turnul, acum cu totul deosebit de biserică și o parte din puternicul zid de către drum“. pag. 31, o. c.

²⁾ Din hrisovul lui Leon Vodă (1665) „ca să-i fie sfintii mânăstiri două sate anume Bădești și Groșani ot sud Muș., în pace și slobozi de bir de taler, de miare cu ceară, de găleată și de fân și de seamă, de dijma de stupi, de vânători, de cerie, de cai de olac, de podvoade, de mertici,

Basarab s'a întins și asupra Olteniei și, dela 1345, începe cu Tătarii comandați de Atlamos, lupte în Muntenia și Moldova și la lupte participă: Unguri, Secui și Români, aceștia fiind conduși de Nicolae Alexandru Basarab. În timpul luptelor, Basarab moare în Câmpulung la 1352, cum s'a găsit scris pe biserică domnească din Curtea de Argeș.

În timpul lui Basarab, țara s'a întins asupra Loviștei, asupra Olteniei, puțin asupra Severinului și asupra Țării Negre (județele Dâmbovița, Prahova, Buzău și restul Munteniei sudică până la Dunăre¹⁾ cucerită de negrii Tătari. Deci cu drept cuvânt i se dăte numele de *Mare*, cum i se zice pe piatra fiului său²⁾. Basarab a bătut pe Carol Robert la Posada. Fiul său Nicolae Alexandru Basarab, care, ca și tatăl său, a avut scaunul domniei la Câmpulung³⁾, a întemeiat și mai bine domnia și, pe urmă, ca și ruda sa dela Târnova, s'a gândit să-i dea țării și o formă

de lucru domnesc și boeresc. Așisderea să n'aibă nimenilea voe a intra într'aceste două sate, nici să judece, nici să prade, nici boiarin, nici bănișor de județ, nici nimenilea den dregătorii cei de afar', fără numai să aibă a judecă părintele egunenul (l. a.) sau ispravnicul, care va fi pus de la mânăstire într'aceste sate, iar alt nimeni treabă să n'aibă. Pentrucă aceste sate ce scriu mai sus fost-au date și miluite într'această sfântă Mânăstire den Câmpulung, de reposatul creștin Necula Alicesandru Voevod, edruin îi zac fericitele oase și acum într'acest sfânt loc, încă mai deindainte vreme decând au fost cursul anilor 6873 până ce au fost beserică de mir; deci fiind prea viache și bătrână de mulți ani fostu-s'au surpat până 'n temelie jos, după aceia creștinul răposatul Matei Basarab Voevod, carele s'au tras și Dumnealui de acél neam basărbesc, ctitorii acestei Dumnezești case, cu ajutoriul lui Dumnezeu și cu îndemnarea a prea Slăvitei Născătoarei lui Dumnezeu fecioara Maria zidit-au și au înălțat a această stântă mânăstire den temelie și o au toemit a fi sfântă mânăstire de obște și au miluit și au adaos la această sfântă monastire multe moșii cu altele den cât i-au fost cu puțință, așisderea și cu aciaste doao sate Bădești și (groșani... numai să fie de treaba și poslușania sfinteii mânăstiri... „Băjan, o. c., p. 30—39“.

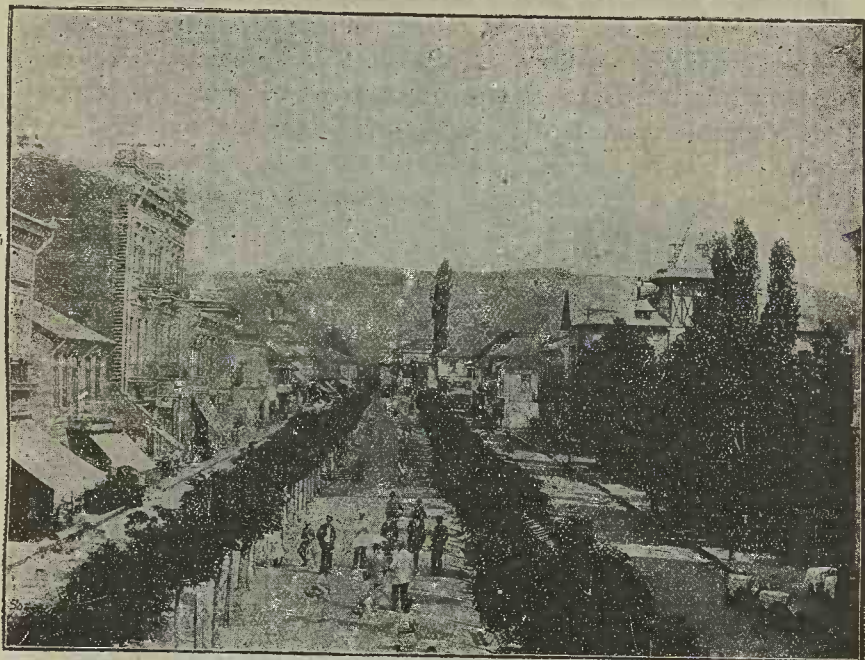
1) Filitti, Negru-Vodă, o. c.

2) Ibidem o. c. și urmare: Luptele pentru liberarea de Tătari fiind duse împreună cu Ungurii, aceștia au socotit că ei au făcut isprava, și, ca simbol al cuceririi, Ludovic a pus pe monumentele sale, un chip de Harap, capetele de Harap fiind simbolul țărilor negre.

3) V. și Henry Grégoire „Alexandru cași Basarab, rămase la Câmpulung“.

bisericească corespunzătoare,¹⁾ să ajbă un *mitropolit* și-a adus dela Vicina pe *Iacint* în 1359.

Nicolae Alexandru Basarab s'a îngropat la anul 1364 la Câmpulung. I se poate vedea piatra de mormânt, frumos săpată adânc, nu în relief (ca mai târziu), sub jețul Vlădichii și ea pomeneste în limba slavonă, limba cancelariei, numele marelui voevod :

Aleea „Principele Carol” din Câmpulung

Col. Gabriel Dimitriu

„In luna *Novembrie* 16 zile, a răposat marele și de sine stătătorul domn, *Io Nicolae Alexandru*, fiul *Marelui Basarab Voievod*, în anul 6873 (1364) *indicția 3*, *vecinica* lui *pomenire*²⁾).

¹⁾ Până atunci, în biserica noastră domnia influența bisericii bulgare; dela acea dată înainte s'a organizat biserica românească.

²⁾ Aceasta e cea mai veche inscripție în limba slavonă, în țara noastră.

După acest domn, urmează fiul său Vladislav, Vlaicu-Vodă, pe vremea căruia castelanul din cetatea Dâmbovița a stat împotriva oștilor venite de dincolo de munți ale voevodului Ardealului — dela Vladislav având azi și cea mai veche monedă românească cu *legenda latină*, purtând pe o parte vulturul ca marca țării, iar pe alta scutul Casei de Anjou din Ungaria.

Pe atunci, Câmpulungul, Longo-Campo, e pomenit într'un privilegiu comercial, pentru întâia oară la 20 Ianuarie, 1368 — privilegiul fiind dat în *limba latină*, pentru negusterii din Brașov. Acest privilegiu confirmă cu prisosință că au existat relații comerciale între Brașov și țara românească cu mult mai înainte de Vladislav care, la data arătată mai sus, confirmă Brașovenilor vechile lor privilegii ce le aveau în țara românească *ab-antiquo*¹⁾. Din acest privilegiu²⁾ scris latinește cu pecetie atârnată

Monedă din anul 1368

Col. D-lui C. Sărățeanu (v. St. Nicolaescu, o. c.)

¹⁾Termenul *ab-antiquo* — arată că faptul s'a petrecut cel puțin cu 100 de ani mai înainte.

²⁾ In el se spune că negustorii din Brașov vor plăti pentru mărfurile de transit *tricesimea* de două ori, cu excepția transitului pe calea Brăilei, la Câmpulung, dacă vor trece pe aci; iar pentru mărfurile ce le vor desface în partea de jos a țării, să plătească *tricesimea* în Câmpulung sau *lângă* și în nici-un alt oraș din țară și, în fine, la intrare, să plătească o sigură *tricesime* în Longo-Campo *vel justa* (acel cuvânt însemnând o localitate vecină). Documentul arată, dealtfel — de câtă însemnătate se bucură Câmpulungul — prima capitală a țării și orașul celor dintâiu Basarabi — în fața Domnitorului: „quod ipsi terram nostram intrando tantum vnum tricesimum nobis in Longo-Campo, vel iusta persolvant, et ibidem sigillo tricesimatoris nostri recepto per terram nostram liberi et espediti transeant. Similiter autem redeundo tricesimum nobis circa Danubium solvant, ac iterum recepto sigillo per terram nonstram espediti procedant. Ipsi autem mercatores cum rebus suis mercimonialibus per dictam viam Braylam ad regna extranea procedentes vnum tantum tricesimum in Longo-Campo, non transeundo, sed redeundo nobis soluere tenebuntur. Cum autem ipsi mercatores bona mercimonialia infra terram nostram vendiderint aut mercati fuerint nullum ex tunc tributum, nec tricesimum de eisdem bonis nisi in Longo-Campo vel iuxta non tricesimum, sed tantum instum et antiquum nobis soluere tenebuntur.. (St. Nicolaescu, o. c.).

—cea mai veche diplomă ce s'a păstrat dela un voevod român— se vede, lămurit, că—cu cel puțin 100 de ani mai înainte, adică la 1268, *Câmpulungul* eră românesc și, de bunăseamă, eră capitala țării, iar nu oraș unguresc sau săsesc¹⁾.

Vladislav a instituit un episcopat pentru catolicii din principat (și cari în *Câmpulung* erau mulți) și din părțile de peste munți, ca sufragant al episcopului Transilvaniei (1369), cu scaun la Argeș, unde sunt ruinele unui vechi biserici catolice, Sf. Nicoară.

Vedere dela Cetățuia lui Negru-Vodă

Col. Gabriel Dimitriu

Lui Vladislav îi urmează la tron fratele său *Radu*, zis și *Tismăneanul*, tatăl lui *Mircea*, vestit că, în timpul domniei lui, s'au făcut multe locașuri de rugăciune.

Unii istorici spun că chipul lui *Radu-Negru* găsit în Schitul dela *Cetățeni*, în Mănăstirea dela *Câmpulung* și în vechea Mitropolie de Argeș, nu este decât al acestui voevod.

1) St. Nicolaescu. Dela întemeierea țării românești, o. c.

Ajunși la sfârșitul sec. XIV, ne întrebăm : ce e cu *Negru-Vodă* și unde a rezidat primul voevod al țării ? Cine e *Radu-Negru* al cărui nume a fost trecut pe monumentul din Câmpulung—acest voevod fiind socotit ca întâiul domn al Țării Românești ?

Unii istorici ca : Tocilescu, Xenopol, A. T. Dumitrescu, At. Marienescu ¹⁾, Tafrați și D-l Stoica Nicolaescu ²⁾

¹⁾ Dr. Atanasie M. Marienescu în „Negru-Vodă și epoca lui“ spune că pricina emigrării Românilor din țara Făgărașului dincoace de munți au fost Cavalerii teutonici așezați în țara Bârsei (Burzeland), fiindcă, afară de bunurile ce le-a dăruit regele Andrei II, acești Cavaleri au cuprins cu sila și pământurile ce erau în folosința Românilor din țara Blachilor (Blacorum) țara Făgărașului. Românii au emigrat prin pasul Bran (Törtzburg), au descălicat în Transalpină și s'au așezat la Câmpulung, unde Negru apare ca vodă și ca principe — așa cum arată și tradiția.

Cei emigrați aci s'au organizat „consecința naturală a emigrării. Din statul românesc organizat atunci s'a format cu timpul Statul Vlahiei „și Negru într'adevăr a început a domni la anul 1215“. „Eu voi ilustra epoca lui Negru, în toate punctele de vedere, ca să se lumineze cât de mult. În istoria întreagă a antichității se află un caz analog, dar tot așa de trist și, în sine luat, tot așa de măreț. E cazul lui Aeneas carele, după ce a căzut Troia, a fost scos din Troia și a descălicat în Latium, unde a dat concursul său la fundarea Romei, precum Negru a dat concursul său la întemeierea Valahiei, la o parte a României de azi“.

²⁾ D-l Stoica Nicolaescu se întemeiază pe : a) Tălmăcirea pisaniei scrisă slavonește deasupra chipurilor ctitoricești, găsită după restaurare în nefa bisericii Sfântului Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș și care spune : „(† Io Radu Voevod întru Christos Dumnezeu) drept credinciosul și singurul stăpânitor a toată țara Ungro-Vlahiei și (Domn) a Vidinului și al tot ținutul Vidinului... și (soția sa Ana)...“ — acesta, fiind după d-sa, Radu Negru Voevod cel al Letopisetelor țării Românești, „care începând a face țară nouă“, după ce a zidit Câmpulungul „de acolo au descălicat la Argeș și iar au facut oraș mare și au pus și scaun de domnie acolo, făcând curți de piatră și case domnești și o biserică mare și frumoasă...“ în care, după moartea lui, s'a îngropat și i-au făcut și statul de piatră, adică chipul lui care iaste în slona acei biserici... (statul de piatră a stat multă vreme în biserică domnească din Argeș până când, acum câțiva ani, răposatul Tocilescu l-a depus în muzeul național de antichități din București). Cele de mai sus, cum și faptul că, pe inelul de logodnă aflat în degetul voievodului descoperit la Argeș, se citește numele soției *Ana*, îndreptățește pe D-l St. N. să creadă ca sarcofagul găsit în biserică Domnescă din Curtea de Argeș nu este al altuia decât al lui Radu Negru Voevod ce-i zic Descălicătorul.

—acesta din urmă mai documentat și cu mai multă tărie—
sustin ea și Frații Tunusli în 1774— că a existat un *Radu*

b) Pe actul original de întemeiere al Mănăstirii din Câmpulung scris pe pergament în litere cirilice și păstrat în biblioteca Academiei Române și care act glăsuște astfel :

...„Această dumnezească casă a Născătoarei lui Dumnezeu ce-i mai sus zisă, zidită au fost din temelie de prea luminatul al fericitei pomeane întâiul domn al acestei Țări, Radu-Negru-Vodă căruia îi zic și Descălicătorul Țării. Și o au zidit biserică de mir, zidire frumoasă, cu pietre cioplite pre dinafară, iar pe dinăuntru cu zugrăvire foarte frumoasă, întru cursul anilor dela începutul lumii 6723 (1215) căreia datu-i-au și întru moșii acestor sate: Bădeștii toți cu toți rumânii și Groșanii toți cu toți rumânii și jumătate den Bogătești cu toți rumânii“... „care zidire trăit-au vreme de destui *ai*, până când vecheciunea și cutremurul pământului cuprinzând-o de toate părțile cu crăpătură, surpatu-s'au și s'au risipit pânăla pământ, purtând într'acea vreme cursul anilor 7136 (1628). Iar după surparea ei zăcut-au piatra grămadă pânăla 7 *ai*. De aceia, de vreme ce isvorul tuturor bunătăților și bunul purtătoriu de grijă Dumnezeu, cu a lui grijă care s'au deprins a avea pururea de neaquel nostru Băsărabesc bine vru, cum și cu mine păcătosul robul lui, vestea și numele neamului și al moșiei noastre a-l rădica și la scaun de domnie ne rădică și țitor steagului ne tocmi. Apoi întru al treilea an de Dumnezeu dăruită domnia noastră, cum mai tare și cu mai cu nevointă, apucatu-ne-am de lucru și acea grămadă de pietri, ce zăcea d'asupra temeliei, dând-o în lături până în fața pământului și bine curățind locul besearicii așa tocmă de în fața pământului pe acelaș temeiu, cu aceleași pietri a o zidi început-am în cursul anilor 7143 (1635). Și cu ajutorul lui Dumnezeu și cu prejeneala Preacuratei săvârșitu-o-am în văleat 7143 (1638) întru slava celui slăvit în troiță a toate făcător Dumnezeui nostru și întru ruga și lauda și prea multă cinste a preacuratei Mumei lui Dumnezeu și întru iertarea păcatelor celora ce se vor ruga într'insa cu toată teama lui Dumnezeu... Iar după sfârșenie amu tronosind-o, iarăș aceluiăș prea slăvit nume o am sfențit și o am închinat, adecă preacinstitei și prea minunatei pristăviri a Maicii lui Dumnezeu. Inșă nu o am lăsat pre tocmeală ce au fost întâiu, adecă să fie besearcă de mir ci o am făcut lăcuită călugărească“... „Ales-am întâiu a fi egumen ermonah Melhisedec“... Și unde un hrisov al lui Costandin Șerban Voevod vorbește de satul Groșani zice: „Acel sat a fost dat și miluit de vechiul răposat Neculae Alexandru Voevod, ctitorul sfintei mănăstiri, unde zac oasele lui în sfânta biserică de când a fost cursul 6873 (1364) și de când a fost biserică domnească și preoți de cliros“.

c) Peocolnița preinoită la 1488, în zilele lui Mateiaș Craiul, cu privire la hotarul satelor Rășinari și pe care D-l Iorga a publicat-o în lucrarea sa „Serisori și iuscripții ardeleni și maramureșene“ iar d. V. Păcală în „Monografia satului Rășinari“ pag. 43—acolo unde vorbește de muntele

Negru la începutul sec. XIII (cel dela 1290 fiind *Tihomir Basarab* (care se chema și *Radu II* după St. N.);

Vedere dela Cetățuia lui *Negru-Vodă*

Col. *Gabriel Dimitriu*

Buceciul... „începem din capul de jos, de lângă pădure de stejeriș, cu vecinii cei mari *Cesnodi*, mergem, dumnealor pe dinjos, și *Rășinariu* pe dinsus, mergem spre răsăritul de iarnă, urmând lunca dă în gura văii *Albinelor* în râu despre răsărit, halm. Feriaște spre stânga, prin pădure mestecata, sue și merge peste vinele văii *Albinelor*, iasă în fața cu năsip, merge puținel, coboară pe un gruiu în jos, dă în valea dela *Cișteiu* mai sus, o pistrăe de loc într'un gruiu, merge puținel, iară dă în valea *Calbau*. Merge pe apă în sus, iasă în curmătură la *Fântâna neagră*. Coboară pe o vale, dă în apa cea mare, merge pe apă în sus, — noi de către față, vecinii cei mari pe despre dos — și, făcându-se două râuri, mergem pe apa ce vine despre *Munteni*, *muntele Buceciul al marelui Hearțegul Radu Vodă Negru* cel dela anii 6740 (1232) iase în curmătură : aici drum a stânga rămân vecini cei mari... etc.“

Și se mai întemeiază d-l St. N. pe cele supuse de cronicarul persan *Fazel-Ulah-Rașid* și pe povestirea și picturile de pe biserica domnească din *Argeș* — care vorbesc despre *Sfânta Muceniță Filofteia*, moartă la *Târnova* în 1224 și adusă în *Argeș* în timpul lui *Radu Negru Vodă*.

alții, ca d. Iorga și Onciul¹⁾ că n'a existat. Alții ca d. Virgil Drăghiceanu, în urma descoperirilor ce a făcut la curtea domnească din Argeș — că *Radu-Negru* a existat și că nu e altul decât tatăl lui Mircea²⁾. Alții, că *Negru-Vodă nu Radu-Negru* e numele dat de popor primului voevod sau la mai mulți întrupați într'unul, care au domnit în *Cumania neagră*.

O casă țărănească din Muscel

¹⁾ În această parte — zice Onciul — tradiția națională atribuie întemeierea statului Român unui Negru Vodă (personaj mitic personificând originea naționale în partea numită *Vlahia Neagră*, mai înainte *Cumania Neagră*) care descălecând de peste munți și închinându-se lui și Basarabii de peste Olt, ar fi întemeiat Principatul a toată Țara Românească. În realitate, unirea voevodatelor mai vechi, într'un singur stat (incepută sub Lituon și frații săi) s'a îndeplinit sub *Basarab Voevod*, fiul lui Tihomir, probabil urmaș al lui *Basaraba din 1241*, după care Țara Românească a fost numită și „Basarabia“ (în sec. XIV și XV). Principatul întemeiat de Basaraba cu dinastia Basarabilor — (după tradiție din Oltenia) —, a început existența sa ca Stat de sine stătător pe timpul interregnelui în Ungaria, (1301—1308), ce-a urmat după dinastia Arpazilor (Onciu, Din Istoria României); deși în altă parte (p. 18) Onciul susține că încă din sec. XII-XIII *Românii din regatul Ungar s'au întins dincoace de munți*.

²⁾ V. Drăghiceanu, C. de Argeș. Călăuza vizitatorului orașului a. 1923. „Cel care însă a terminat definitiv biserica (domnească) zugrăvind-o a fost *Radu Vodă Negru* „fratele“ lui *Vladislav*, între 1374—1384, pe care cronicarii țării, din necunoașterea tuturor domnilor anteriori lui, l-au socotit de întemeietor al țării la data greșită 1290“. De altfel din alte acte, se pare că tot acestuia sau la alți domni următori, li s'a dat și numele de *Negru-Vodă călugărul*: într'un act din 1641, Mateiu Voevod întărește stăpânirea satului Albești din jud. Muscel peste plaiul din Dragoslavele, numit *Albescu* pe care îl au de moștenire încă din zilele bătrânului *Negru-Vodă călugărul* (slav perg. Acad. rom. 27 c. XXIV.

D-l I. C. Filitti într'o comunicare recentă la Aca-
demia română spune că numele de *Negru-Vodă* s'a dat
de popor lui Basarab și fiului său Nicolae Alexandru,
iar *Radu-Negru* ar fi un amestec din numele lui *Negru-*
Vodă (care intrupează pe Basarab Voevod și pe fiul său)
și numele *Radu* tatăl lui Mircea¹⁾.

¹⁾ „Ceiace tradiția atribue lui Negru-Vodă se potrivește tatălui și
fiului: alungarea Tătarilor dela răsărit de Olt și întemeierea domniei
țării românești. Porecla glorioasă de *Negru-Vodă* în care tradiția a con-
topit pe acești doi domni, a eclipsat și amintirea lui Tihomir, de care
tradiția n'a mai vorbit nimic, atribuind tot lui Negru-Vodă așezarea
scaunului domniei la Câmpulung“.

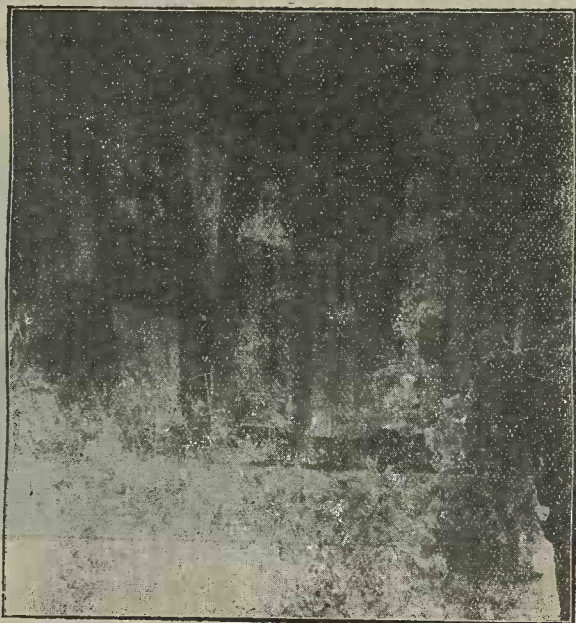
D-l Filitti explică astfel: Alexandru refăcuse biserica în care se
îngropase tatăl și, probabil, bunicul său Tihomir—și Radu și Dan au sfâr-
șit-o și au zugrăvit-o. *Câmpulungenii au pierdut amintirea lui Tihomir*.
In sec. XVII Câmpulungenii știau că biserica este făcută de Negru-Vodă,
care a izgonit pe Tătari, iar porecla *Negru-Vodă* a făcut să se creadă
că acesta este o persoană deosebită de Nicolae Alexandru Basarab și de
tatăl său Basarab. Când a fost vorba de refacerea bisericii în timpul lui
Mateiu Basarab, s'a căutat să se pună de acord tradiția, care voia cu
cel mai vechiu ctitor să fie Negru-Vodă, cu mărturiile documentare de
care dispuneau Câmpulungenii: chipurile ctitoricești, piatra tombală
din biserica lui Nicolae Alexandru Voevod și hrisoavele privitoare la
proprietățile bisericii.

Negru-Vodă a fost închipuit ca tata al lui Basarab și s'a alcătuit
astfel o imaginară filiație.

D-l Filitti crede că hrisovul lui Gavril Movilă din 1618, în care se
vorbește de Radu-Negru, și „plăsmuit pentru a se revendică pe nedrept
moșia Bădești“, rămâne o mărturie documentară de ce se credea în Câm-
pulung în sec. XVII cu privire la Negru-Vodă și că *Radu-Negru* a fost
fabricat pentrucă nu există nicio urmă documentară și nu putea să ex-
iste deoarece Negru-Vodă nu era decât o poreclă.

Se tăgăduesc și cele spuse în hrisovul lui Mateiu Basarab din 1636
în care zice că a refăcut din temelie biserica lui Negru-Vodă, vorbin-
du-se acolo de un hrisov presupus dela acel Radu-Negru și mai spune
D-l Filitti: „Findecă chipul lui Negru-Vodă nu figură în biserică, a fost id-
entificat cu *Radu*, care a devenit *Radu-Negru* fiind mai vechiu de cel
menționat pe piatra tombală din biserică; s'a pus pe actul plăsmuit data
aproximativă 6840 (1291—1292)... „astfel făurită Radu Negru Vodă a trecut
împreună cu data 1291 a pretinsului hrisov în istoria țării scrisă în ju-
mătatea secolului XVII. Tot așa și tradiția cărturărească influențată de
această creație cărturărească... atribue și ea lui Radu-Negru și Anei tot
ce atribuisse lui Negru-Vodă.

Legendele din Muscel, foarte numeroase ¹⁾ vorbesc unele despre *Radu-Negru*, iar altele despre *Negru-Vodă*, arătând că acest voevod a venit de peste munți, or, *mai ales*, că a trecut *peste munți* în țara ungu-rească, fiind fugărit de Tătari, cu care se bătuse și *că din țara ungu-rească, mai târziu, iar a venit în țară*, călare pe un cal năzdrăvan: a snopit în bătăi pe Tătari și i-a isgonit din țară.

Vedere din interiorul schitului dela Cetățuia lui Negru-Vodă

Col. Gabriel Dimitriu

Iar Paul de Alep care a călătorit pe aici în sec. XVII-a cules dela popor, următoarele știri: „Se zice că în timpurile vechi, la Câmpulung, a fost reședința domnilor țării românești, căci ei trăiseră în țara ungu-rească sub stăpânirea craiului, având un voevod al lor. Acest

¹⁾ Vezi lucrările lui Hasden și colecțiile „Din trecutul nostru“ și „Legende, tradiții și amintiri istorice“.

voevod veni să-și pască turmele, în țările acestea ce se aflau în mâna Tătarilor, dar cu totul golite de locuitori. El ceru voie craiului, se așeză aci și, cu ajutorul lui Dumnezeu, goni pe Tătari din țara ce stăpâniă și luă în mâna lui ținutul. Ei obicinuiău să-l numească Negru-Vodă și el zidi această mânăstire.

Dăm aci o legendă din Muscel:

E, he! Multă vreme s'a războit Negru-Vodă cu Tătarii, cu gândul că, doar doar, i-o scoate de pe pământul ăsta al nostru.

Cioban din Muscel cu oile la pășune

Din „Muscelul nostru“

Dar, într'o vreme, după atâta bătae, l-au spăriat Tătarii pe Negru-Vodă și știți ce a făcut? De mare foc, s'a dus și s'a băgat hergheliegiu la caii craiului de peste munți.

— Ei, Radule, ce simbrie îmi ceri? — a zis craiul.

— Urma alege. Acù mă bag așa.

Când s'a împlinit luna, l-a întrebat Craiul:

— Mai stai?

— Mai stau! — a răspuns Negru-Vodă.

— Iți place la mine?

— Imi place.

În herghelie, aveă Negru-Vodă și multe iepe.

A trecut toamna, iarna și a sosit primăvara. Da, Negru-Vodă tot herghelegiu.

Într'o noapte, toate iepele au făcut mânji și mare bucurie eră pe herghelegiu...

Da... a dat o ploaie noaptea și mânjii, fiind pe câmp, au răcit. Ce să facă Negru-Vodă?

S'a sculat și a încurat mânjii pe câmp, ca să se înferbânte. Da acolo, ce să vază el?! Un mânz eră *flotocos* ca oaia.

Vedere din Câmpulung, vila Golescu

Colecția I. Staicu

A început să se mire și l-a tot luat la *minajisă*; să vază: ce chip de cal e?

Au început ceilalți mânji să se joace; iar ăla ca oaia, odată a scos *aripile* din păr și a început să sboare pe sus.

Bucuria lui Negru-Vodă:

— Doamne, Doamne! Asta e norocul meu!

Atunci l-a încercat să vază: cu el sboară?

Și l-a dus departe pe câmp și acolo, cum a încălicat, odată a început calul să fâlfaie din aripi și a sburat cu Negru-Vodă în slava cerului:

— Ține-te bine, stăpâne, că nu te prăpădesc!

Apoi, după ce a făcut câteva rotocoale prin înaltul cerului, calul a început să se lase încet pe pământ și să-și strângă aripile.

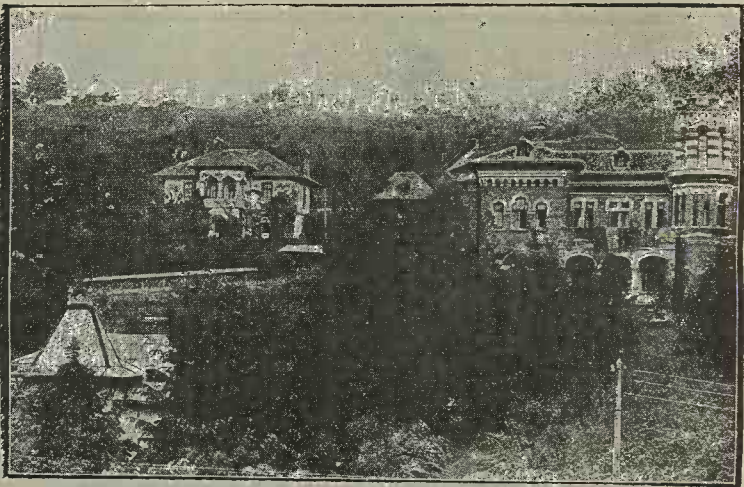
Negru-Vodă l-a dus în herghelie, apoi s'a înfățișat înaintea Craiului.

— Acù te las, mărite Craiu. Mă duc în țara mea.

— Bine, bine. Da, ce simbrie îmi ceri?

— Ia! Să-mi dai un cal din herghelie, pe care l-oiu alege eu.

— Numai atât?

Vedere din Câmpulung, vilele Mirea și Goleșcu

Col. I. Staicu

— Ba să-mi mai dai și haiducii pe cari-i ai închiși în temnițe. Mie-mi trebuie oameni cu vitență.

Atunci, craiul de peste munți i-a dat calul cel sburător — dar el nu știa ce minuni face calul — și i-a mai dat și oamenii cu vitență. La toți haiducii le-a dat cai și i-a potcovit cu potcoavele d'a 'ndăratele — potcoavele având colții înainte.

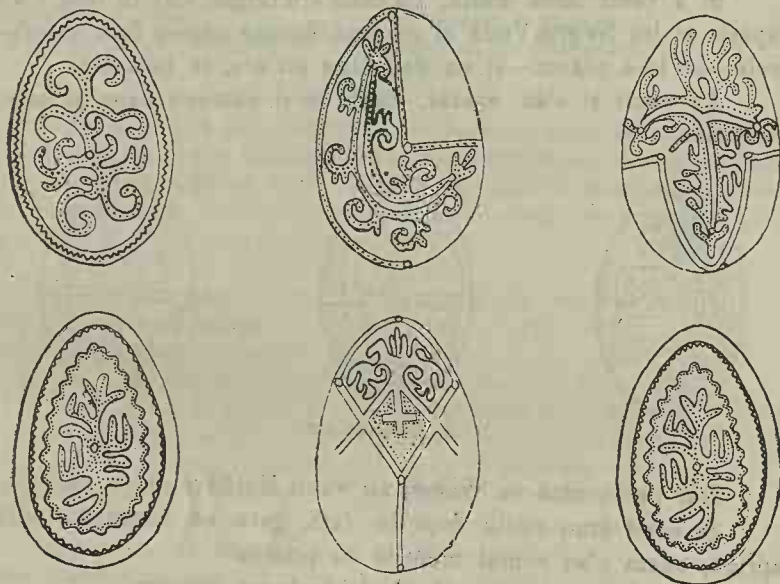
Și-a pornit Negru-Vodă, călare, pe armăsarul cel nădrăvan, iar ceilalți haiduci, pe alți cai și au tot vint în țară aici, fugărind pe Tătari.

Dar când s'au strâns ăia, câtă frunză și iarbă, l-au tot

căutat și erau gata-gata să-l răpue, mai cu seamă că-l brodise la Tâmpa, colo știi, la *Săritoarea lui Negru-Vodă*.

Da acolo a avut noroc; cu o coadă de vâlcea, pe care a sărit-o Negru-Vodă cu ai lui, cu un codru de pădure și cu potcoavele cele întoarse ale cailor, că așa iar le-au pierdut Tătarii, urma.

Au umblat ei apoi Tătarii, mult și bine, în căutarea lui, până s'au deschebăluit că sunt potcoavele cailor, întoarse, și au spus atunci, căpeteniei lor.

Ouă încondeiate de țărancele din suburbiile Câmpulungului

- Ei! Acu prindeți-l! A poruncit acela.
- Nu putem, stăpâne, că Domnul ăsta zboară și pe sus.
- Nu cred.
- De nu crezi, uită-te în partea aceia, spre apus.

Își aruncă atunci ochii, mai marele Tătarilor și... ce să vadă? Tocmai atunci Negru-Vodă se înalță în slava cerului, cu calul său; priveghea de sus toate mișcările liftelor și apoi se întorcea la ai săi:

- Pe ei, băieți!

I-a bătut de i-a stins pe toți Tătarii, pe toți, pe toți, pe rudă pe sământă.

Și Tătarii, ca să scape de furia lui, s'au dus de s'au amestecat printre Turci, ca Țiganii prin Români.

Iar Vodă, rămânând stăpân pe țară, cu Românii lui, cum să-i prăsească și cum să-și mărească țara?

A făcut un târg de scule femești, dincoace de *brazda Moldovei*, ca să vie femei din Moldova, să cumpere scule; dar cu gândul să aibă voinicii lui de unde să iea femei.

Și a venit lume multă. Da când eră târgul mai în toiu, s'au repezit ai lui Negru-Vodă și au luat fiecare câte-o fată sau femeie—ce le-a plăcut—și au dat fuga cu ele, în țară aici.

Au venit și s'au așezat, făcându-și oamenii case și sate, ca lumea.

Ouă încondeiate

Dar peste câtă-va vreme, au venit Moldovenii cu războiu.

Și când erau oștile față în față, gata să înceapă lupta aprigă, odată s'au sculat muerile cu pricina:

— Aici ne-am măritat? Aici rămânem deacum.

Iar părinții și frații și soții dintâiu au pus armele, când au auzit așa și s'au dus de unde au venit.

Iar d'atunci a rămas vorba că d'aia sunt oamenii hoți: că-s din neamul celor scăpați de prin temnițe.

Pe urmă, văzând că lumea nu se hărănește cu porumb și nici nu-l cunoaște, cu ce meșteșug să-l apuce Negru-Vodă dela Neamț? Că, până atunci, se hrăneau oamenii cu pecioici și cu meu.

A strâns stoluri de curcani, i-a dus cu meșteșug în țara Neamțului și a cumpărat porumb, de a dat la curcani să mănânce.

Pe urmă, i-a adus înapoi aici în țară, le-a luat gușile, le-a desfăcut și a scos porumbul de l-a semănat.

Și d'atunci s'a prăsit țară lungă¹⁾.

1) O baladă din colecția C. N. Mateescu și alte variante din colecțiile mele arată pe Negru-Vodă frate al lui Mircea ciobănașul :

Din oraș din Câmpulung,
La poarta lui Negru-Vodă,
Genuchiat-a, frate,
Genuchiat-a, dragă,
Că-i d'un mic de ciobănaș

Cu cămașa ca țina
Cu pielea ca zăpada
Cu cârligul sub genuche
Cu căciula subțioară
Savai cu gluguța goală.

Mircea ciobănașul „fratele” lui Negru-Vodă merge cu oile „în lunca Argeșelului, în Pietra Nămăeștilor, deasupra Muscelului, în preajma Câmpulungului” și, după ce Vodă hotărăște să-l taie, că și Mircea își tăiasc, pe buna dreptate, stăpânii (vezi balada și în colecția mea „Comorile poporului”, p. 36), Mircea grăește:

— Alei, Doamne Negru-Vodă,
Nu pripi cu spânzuratul,
Ci să stăm să ne dăm sfatul:
Din oraș din Câmpulung
Din Buda veche de demult
Tătarii că ni-a robit;
Noi, Doamne, ne-am răsgândit
Căci d'aveam d'un tăicușor
Și mi-l chemă crăișor;
Pe maica, Doamna Ileana,
Mai d'aveam un frățior
Ce mi-l chemă *Negrișor*
Cași pe Măria Ta.

Negru-Vodă d'auzia
La boeri că-mi poruncia:
— Lăsați-l, nu-l spânzurați;
Luăți-mi-l și-l îmbrăcați
Și de semne mi-l cățați
Că d'o-aveă vr'un semnișor,

O fi vr'o viță de Domn
Și mi-o fi d'un frățior.

Boerii mi-l îmbracă
Și de semne mi-l căța
Și ce semne că-mi găsiă?
Găsiă 'n pieptu-i soarele
Lumină cu razele,
In cei doi dalbi umerei,
Luceau doi luceferei
Și 'n creștetul capului
Scrisu-i spicul grăului
Și mai jos de subțioara
Scrisu-mi-i d'o săbioară:
Semne bune de domnie
Soție de vitejie.

Măna 'n glugă că bagă
Și ristobul că-l scotea
Și pe masă-l deschidea:

Negru-Vodă se uita
Lacrimile-l podidea:
Frățiori buni se găsiă“.

Care să fie adevărul?

În privința unui *Negru Vodă*, nu mai e nici-o îndoială că numele acesta s'a dat primului domn care a întemeiat țara și s'a luptat cu Tătarii ce puseseră stăpânire pe *Vlahia Neagră* ¹⁾.

În privința datei când a întemeiat principatul, **primul scaun fiind Câmpulungul** ²⁾ (lucrul s'a dovedit îndeajuns), aceasta e, fără îndoială—din tot ce-am arătat

Piatra Doamnei (la Corbi)

până acum (cum și din cele scrise de d-l G. Balș cu prilejul expoziției istorice din anul acesta dela Paris)—, secolul **XIII-lea, nu al XIV-lea**, fie că primul domn ar fi fost *Basarab-Ban* (cunoscut în cronica persană) sau Radu Negru Vodă care ar fi fost bătut de Tătarii la 1241, fie că ar fi fost fiul său *Tihomir* (Radul II, cum îi zic unii).

¹⁾ Deși unii mai spun că *Negru-Vodă* i s'a zis Domnului care a venit odată cu Cavalerii îmbrăcați în haine negre și zale negre, la fel fiind îmbrăcat și voevodul.

²⁾ Henry Grégoire, în „*Le Flambeau*“... „Linia Suceava-Iași își găsește paralela în Muntenia: Câmpulung-Argeș-Târgoviște-București“.

În privința numelui de *Radu-Negru* care s'ar fi dat numai lui Radu tatăl lui Mircea, aș înclină mult pentru părerea d-lui Drăghiceanu, mai ales că, într'un document, se vorbește de *Vladislav-brat-Negru-Vodă*, dacă nu m'ar pune pe gânduri cele arătate în ultimele studii de d-nii Profesor **Iorga** ¹⁾ și **Henry Grégoire** ²⁾ și cele traduse din istoricul și poetul polonez Adam Mickiewicz ³⁾; dacă nu m'ar pune pe gânduri unele adevăruri desprinse din inscripția de pe inelul găsit în mâna voevodului — unite cu faptul că biserica Bărăția s'a numit înainte de refacere „Sf. Ana“; cele pomenite cu privire la viața Sfintei Filofteia și ocolnița dela Mateiu Corvin din 1488 în care se vorbește de *Radu-Negru cel dela 1232* pe vremea lui Mateiu Corvin, când nu se știă de așa zisele „plăsmuiri“ ⁴⁾ ce se zice că s'au făcut în secolul XVII și de care vorbesc unii istorici. Deasemenea ne duce cu gândul spre un voevod din sec. XIII, un *Radu Negru* chiar cele scrise de D. Onciu (în „Din istoria României“ o. c. p. 33) în care nu recunoaște că Radu, tatăl lui Mircea este Negru-Vodă și

¹⁾ Istoria Românilor prin călători o. c. p. 166 în care se tăgăduiește teoria că principatul ar fi fost întemeiat de Radu-Negru tatăl lui Mircea.

²⁾ În revista „Le Flembeau“ (Ramuri): în trda. „Istoriografia românească a uitat pe cei dintâii trei suverani, acei din C.-Lung, pentru a începe istoria Țării Românești cu Radu“... „Odată mai mult prinde legenda lui Negru-Vodă, în plină formare. Pretutindeni, Radu absoarbe și șterge toate isprăvile, toate meritele și până chiar și numele predecesorilor săi.

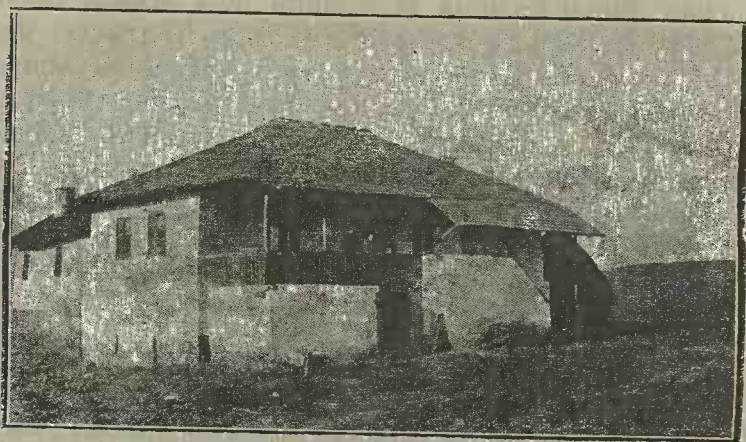
³⁾ Adam Mickiewicz (trad. în rev. Ramuri 1924, p. 15): „Se ridică noul stat Valahia de azi al căreia început sunt ținuturile transilvanene, Făgărașul și Amlașul, dar epoca de întărire este năvala Tătarilor lui Batu în Ungaria. Fondator al acestei noi Valahii este Radu-Negru.

⁴⁾ Așa socotesc unii hrisoavele din sec. XVII și —poate— și pe cel din sec. XVIII al lui Ștefan Cantacuzino în care e vorba de judecata în privința satului Bădești cu Dolofanii: „...căt-re sfânta Mânăstire și c. Egu-menul Theofan ca să stăpânească tot satul Bădești de pe râul Doamnei și cu rumâni „pentru că a fost dat și a fost închinat la sfânta mânăstire încă mai dinainte vreme de răposatul *Neculae Alexandru Voevod, feciorul răposatului Basarab Voevod, nepotul Negrului Radului Vodă ce le sunt trupurile lor îngropate la această sfântă mânăstire...*“

A se vedea mai departe Băjan o. c., p. 26—42.

spune numai că „el fu confundat cu descălicătorul Negru Vodă al tradiției populare și pus în fruntea listei domnilor cu numele Radu Negru“ și de d. Marienescu, în lucrarea sa, pomenind între altele și de inscripția ¹⁾ familiei Monea din Vânăția inferioară; deasemenea și cele scrise în privilegiul lui Vladislav și cele arătate în numeroasele legende că Voevodul Radu Negru fuge gonit de Tătari în țara Ungurească și că, acolo, când se tocmеше argat la caii craiului, acela îl întreabă:

— *Radule*, ce simbrerie îmi ceri? — și asta nu-i venită pe cale cărturărească ²⁾.

Casă țărănească din Muscel

Colecția Toinescu

¹⁾ Din 1728. Pe piatra pusă la casa lui Monea e gravată inscripția originală în limba latină... „A trăit Grigore Venetus în anul 1185. Genealogie autentică monestic. Grigorie Venetus tesaurarius (vistier) al voevodului Negru. De carele a fost dăruit cu patru văi, cu păduri și cu câmpuri etc.“.

At. Marienescu adaogă: „Fiindcă Negru Vodă a început a domni la 1215, Grigorie Venetus (or dela *vândtor* ori dela *Vandtia* inferioară din Țara Făgărașului) a putut trăi pela 1185 (sau doar atunci s'a născut), pentrucă dela 1186 pânăla 1215 sunt numai 30 ani și astfel Grigore Venetus în anul 1215 a putut fi vistierul (un fel de ministru de finanțe) lui Negru-Vodă.

²⁾ Mi-a fost povestită în 1914 de bătrânul Niță Troneciu de 90 ani din Uluba (Valea-Popii) — un sat în care niciun locuitor nu știa carte— și am scris vorbă cu vorbă, așa cum mi-a povestit unchiașul.

Rămâne să se descopere noi acte, cari să răstoarne sau să dovedească și mai bine una din aceste teorii.

Până atunci să zicem și noi cu învățatul Henry Grégoire, când vorbește de legenda în legătură cu descoperirile dela biserica domnească din Argeș—unde unii spun că s'a găsit sarcofagul lui Radu Negru dela 1241; iar alții că acel sarcofag ar fi al lui Radu, tatăl lui Mircea:

„Legenda are dreptate: Acestei bătrâne căpetenii, care se odihnește în sicriul de sticlă și de piatră, să-i lăsăm numele pe jumătate legendar de *Negru Vodă*; să vedem în el pe cel care a salvat naționalitatea românească de Turanieni, deșteptătorul Latinilor transalpini, Moise care a dus un mare popor din întunecimile sclaviei în plina lumină a istoriei.

Vedere din Câmpulung (grădina publică)
Col. I. Staicu

„Artiști și arheologi, deacum înainte, vor vizita adesea biserica domnească și admirabilele ei fresce, surori ale mozaicelor din Cahrie Geami, care pot fi clasate printre operele capitale ale renașterii orientale, iar bizantinistii dela noi vor avea, pentru acest sanctuar, o deosebită devotațiune, căci acest muzeu este deasemeni mausoleul unui erou necunoscut al latinității“.

1400 — 1500

În secolul XV, Câmpulungul e pomenit într'un hrisov dela „cel în Hristos Dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Mircea, mare voevod și domn, stăpânind și domnind peste întreagă Țara Ungro-Vlahiei și peste părțile de dincolo de munți și peste cele tătarești și peste amândouă laturile ale Dunării întregi, pânăla Marea cea mare și din mila lui Dumnezeu și stăpânitor al cetății Dârstor“ (în 1413) „când au venit la Câmpulung *Felentin, Martin și Crus*“ adică plenipotențiarii Brașovului Valentinus, Martinus și Crusius, între care cel dintâiu eră „jude brasovensis“, iar ceilalți doi erau pângari, senatori, „seniores“¹⁾.

În acelaș an, Mircea acordă Brașovenilor un privilegiu, „datum in *Longo-Campo...* in anno 1413“ privitor la vamă.

La 1421 găsim că voevodul Radul II Prasnaglava hotărăște ca vamă la Câmpulung să nu mai fie: „scrie domnia mea prietenilor domniei mele pângarilor din Brașov: fiindcă m'ați rugat pentru *vama dela Câmpulung*, ca să nu mai fie, domnia mea am lăsat ca mai departe să nu fie. Am făcut domnia mea ca să fie după așezământul ce a fost în zilele lui Mircea Voevod. Și de aceasta mă voiu ține, numai și voi să vă țineți. *Săracilor domniei mele* nedreptate să nu li se facă pentru că și domniei mele mi-e milă de voi. Și Dumnezeu să vă bucure“.

Domnul Radu II Prasnaglava fusese adus de Turci împotriva lui Dan cu Ungurii. La început, deși coprinse aproape toată țara, totuș în *părțile Câmpulungului*, trupele ungurești, conduse de banul Maroth se mențin, după porunca expresă a Regelui și rezistă tuturor atacurilor, deși au avut de îndurat foamea și frigul și multe altele.

¹⁾ I. Bogdan. Documente și Regeste, o. c. p. 5.

Pela 1431 găsim Câmpulungul pomenit tot ca *ce-tate*, în scrisoarea lui Dan Voevod... „Tuturor târgurilor Domniei mele și vămilor : Rucărenilor și *Câmpulunge-nilor* și Argeșenilor... și *Cetății dela Câmpulung* și tuturor celorlalte târguri și vămi și altora mari și mici“¹⁾.

În 1427 a stat în Câmpulung, șase zile, împăratul rege Sigismund, dând și mai multe acte în luna Aprilie

Vedere din Câmpulung. Tribunalul.

Colecția I. Staicu

¹⁾ Ibidem o. c. p. 23 și urmare : „Și să știți că s'a întocmit domnia mea cu Brașovenii, ca să târguiască oamenii domniei mele și să ducă în Brașov cine ce voește : fie ceară, fie său, fie argint, fie aur, fie mărgăritare, sau orice ar vrea cineva, slobod să fie să ducă la Brașov și să târguiască cine ce vroește, să nu se teamă de nimic, fiindcă așa a întocmit domnia mea. Și iarăș din Brașov să aducă în țara mea cine ce voește și să târguiască cu postav ori cu argint, ori cu florini, sau cu orice ar vrea cineva să vie în țara domniei mele să târguiască. Și să fie cum a fost în zilele părintelui domniei mele, Ioan Mircea Voevod. Astfel toate să fie acum slobode. Și iară vă zic vouă vameșilor tuturor : câte vămi și târguri sunt în țara domniei mele să luați vama cum s'a luat și în zilele părintelui domniei mele Mircea Voevod... dacă cineva are vre-o datorie la vreunul din Țara aceia să-și găsească omul ce este dator și acela să-i plătească, iar de oamenii drepti să se ferească ca de foc, că *cine va bănu-tui pe vreun om drept, pe acela în foc îl voi arde.*

a aceluiaș an¹⁾“. Trecuse munții, venind în țară în ajutorul lui Dan și împotriva Turcilor care aduceau pe Radu Vodă Pleșuvul²⁾).

Prin apropierea acestor locuri și poate chiar pe aci, trecură Turcii în Ardeal, în 1431—1433, după ce Alexandru Aldea domnul Țării Românești vestise pe

Port țărănesc din Muscel de acum 40 ani

Brașoveni și ceruse ajutorul lor, după cum se vede din scrisorile de mai jos :

I. „Io Alexandru Voevod domn al întregii țări a Ungro-Vlahiei. Serie domnia mea tuturor Brașovenilor și așa să știți că Turcii au năpădit la Dunăre prin toate vâdurile și vin împotriva țării s'o prade și jefuiescă și, cât mai iute, ziua și noaptea, grăbiți-vă să-mi veniți în ajutor, căci dacă

nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și mai rău. Cât puteți, grăbiți-vă, câtă oaste puteți ridica, în grabă să

¹⁾ Mai venise și pe aci și pela sfârșitul sec. XIV, în timpul lui Mircea (v. p. 39—40).

²⁾ În aceasta se vede că încă din iarnă s'au dat lupte în Carpați de Ioan banul de Macșo care aduse cele dintâi cete în sprijinul lui Dan; cu ajutorul acestora se câștigă stăpânirea trecătorilor... Iorga. Carpații în luptele Românilor, o. c.

vie. Iar ce nu este gata veți trimete în urmă. Să sosească iute, altfel să nu faceți, ci după vorba noastră“.

II. „...Dacă o să mă ajutați, veniți mai iute, că Turcii se mișcă de Sâmbătă, grăbiți-vă de drum, că hrană vă va veni din urmă. Iar de nu vreți să veniți, spuneți-mi, ca să știu ce să fac. Dumnezeu să vă bucure“.

III. Tot către Brașoveni: „Din porunca domnului meu a Craiului, au sosit patru steaguri de Moldoveni și n'a fugit încă niciunul din ei; acū mă duc eu însumi cu rugămintea Domnului meu a Craiului. Deaceia vă zic și vă rog: ajutați-mă cu arcuiri, cu săgeți, cu puști, cu ce puteți“.

Și din altă scrisoare către Sibieni¹⁾.

Pe aci au trecut Turcii în Ardeal, la 1438, după moartea lui Sigismund, făcând sub conducerea sultanului Murad însuși cea dintâiu trecere a Carpaților în stil mare²⁾. Și tot pe aci a trecut oastea pentru lupte între Ioan Huniade—apărătorul român al Ungariei și originar

1) Știți bine cum m'a trimis domnul meu Craiul în țara Românească, în ocina mea, și pe sama cui m'a lăsat, ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nici unul dintre aceștia nu s'a uitat cu ochi la nevoia mea; numai pe Brașoveni, ca pe niște oameni buni ce sunt, i-a povățuit Dumnezeu și au ascultat de vorba domnului Craiului și au venit cu capetele lor și au stat lângă mine în nevoie. Căci *dacă va pieri țara aceasta, vor pieri și ei și nici țara domnului meu a Craiului nu va avea pace. Și pentrucă am stat împotriva unei limbi păgâne, voi ne-ați scornit vorbe rele, că ne-am lepădat de domnul Craiul și ne-am dat Turcilor. Pentru asta slujim noi domnului craiului și sîntei Coroane? Și să dea Dumnezeu să se apropie Domnul Craiul să stăm înaintea lui; și cine va minți să-i... cînii pe nevastă-sa și pe mă-sa: Eu, dacă m'am dus la Turci, m'am dus de nevoia mea și am făcut pace țării, cât mi-a rămas dintr'insa și vouă tuturor și și mi-am scos 3000 de robi, iar voi ziceți că am să prad cu Turcii Țara Domnului meu a Craiului. Nu va da Dumnezeu să prad eu, ci voi să slujesc cât voi trăi domnului meu Craiului și tuturor creștinilor, așa cum am făgăduit (I. Bogdan o. c.).*

2) N. Iorga, o. c. „Ea se săvârșește cu cea mai mare înțelegere, domnul muntean Vlad Dracul arătând pasurile, deși Ardealul fusese lăsat în sama lui de regele Albert care era ocupat aiurea în Boemia.

după unele cercetări, din Corbii Muscelului — și Turcii. Turcii „fură zdrobiți“ de Vlad Dracul care sări asupra lor prin munți înalți și nestrăbătuți ce-i slujau drept cetate.

Tot prin părțile acestea, se pare, se făcea a doua expediție turcească cu Sehabedin beglerbegul Rumeliei care tot pe aci se întoarce din Ardeal—când e bătut de Vlad și Huniade.

Pe aci intră, în 1445, în țară, Huniady, venind în întâmpinarea *Cruciaților* și fiind așteptat de Vlad domnul

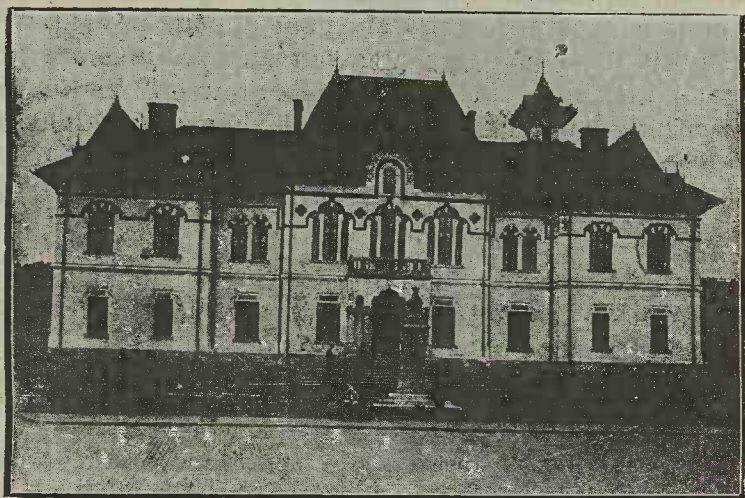
Cazarma pompierilor și școala Comercială

Col. I. Staicu

Munteniei și tot pe aci a intrat încă Huniady în 1446 pentru a „sfârșimă stăpânirea lui Vlad Vodă care nu i se mai arată prieten“.

Pe aci trecură, pela 1453, trimișii lui Vladislav Dan cu o scrisoare către Brașoveni. Pentru patriotismul ce respiră din ea, reproducem aci câteva părți: „...Deci, oameni buni, ce am întocmit eu cu voi, la aceasta rămân și frați ai mei vă numesc; dar liniște n'am, cu toate slujbele ce am slujit și cu tot sângele ce ne-am vărsat, eu și cu boerii mei și cu țara mea, pentru sfânta co-

roană și pentru Țara Ungurească și pentru creștini. Și de câteori nu m'am jurat eu cu părintele meu Ioanăș Voievodul ¹⁾ dar el n'a ținut seamă de asta și slujba mea nu i-a fost dragă. Căci nu-i ajunge gobărnătoria țării Ungurești ci trimete să-mi ia ocina mea adevărată și țărișoara mea Făgărașul și Amlașul și se muncește cu rău asupra mea. Dar, dacă el își calcă peste slujba mea, Dumnezeu să se răzbune asupra celui ce nu păzește dreptatea. *Iar Domnia mea nu voi părăsi ce este al*

Primăria Orașului Câmpulung

Col. I. Staicu

meu decât odată cu capul. Să știu că pier ca mâine, dar ce voi putea, voi face și Dumnezeu să plătească și să vadă că sunt în nevoie“.

Prin părțile acestea, a trecut în Ardeal—stând mai multe zile la Rucăr de unde a trimis câteva scrisori Brașovenilor—Vlad Țepeș, pentru a pedepsi pe aceia cari îi adăposteau rivalii. În timpul acela, Dan încearcă cu aju-

1) Ioan Corvin de Huniady.

torul Ungurilor (Secuilor) și Sașilor să-i ieă scaunul ¹⁾. Dan căpătă ajutorul cerut și năvălește în 1460 în țară, dar cadă în mâinile lui Țepeș. Pe atunci, Ardealul eră lăsat, ca și în 1438, fără apărare. Când intră în Ardeal, în 1462, Vlad Țepeș nici la Turnu-Roșu, nici la Bran, nu află în cetățile de odinioară nici-o piedică ²⁾.

Pe timpul acela se vorbiă încă de *cetatea dela Câmpulung*.

Prin părțile acestea, a venit, în toamna anului 1476, voevodul Ardealului Ștefan Batory, în ajutorul lui Țepeș de mult adăpostit de rege și „făcū o nouă năvălire“ ³⁾.

În 1482 și mai târziu, găsim aici pe un mare importator de cuțite din Stiria „culteli, Ștevrer“ *Rădila din Câmpulung* care, într'un singur an, adusese 39.000 de cuțite în valoare de 468 florini. Prin Martie 1500, „Rădilla de Campolong“ făcea negoț cu șofran la Sibiu.

La sfârșitul secolului XV, orașul se mai așezase, iar bâlciul — renumitul bâlcu — care, pe timpul năvă-

1) C. Rădulescu-Codin și Pr. I. Răuțescu. Dragoslavele p. 50. Dăm aci părți din scrisorile pe cari Dan, împuternicit de Mateiu Corvin, le trimetă Brașovenilor :

a) ...„Să știți că m'a trimis Craiul și toți iobaghii (*nobili* Nota d-lui Bogdan) și mi-a dat stăpânul meu Craiul Țara Ardealului și Bârșa și Săcuimea, ca să meargă cu mine să-mi dobândesc țara. Mă rog și cer dela domniile voastre să-mi fiți părinți și prieteni.

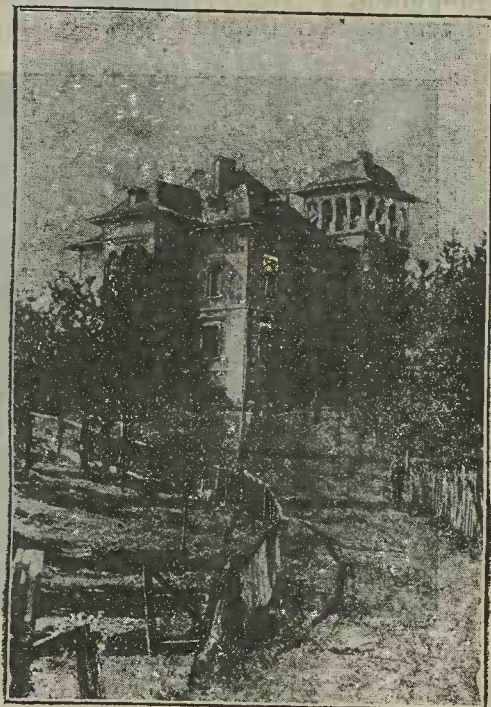
b) ...„M'a trimes Craiul Mateiaș și am venit în țara Bârsei și venit-au județul și pârgarii din Țara Bârsei și mi s'au plâns de cele ce au făcut Drăculea vrăjmașul nostru și cum el n'a ținut credința stăpânului nostru craiului și s'au dat Turcilor. Acest lucru într'adevăr l-a făcut învățat de *dracul*... (înșiră apoi toate nelegiuirile săvârșite).

2) N. Iorga, Carpații în luptele Românilor, p. și următoarele: „Cu dreptate putea să spue Țepeș, în 1462, sultanului Mahomed II care-l birue fără a-l putea izgoni: Imi e cunoscută toată țara Ardealului și toată țara Ungureasca și știu starea locurilor și a lucrurilor. Dacă-i place Măriei Tale împărătești, pot, pentru răscumpărarea păcatului meu, să-i dau în mâini toată țara Ardealului“ și el adaugă că, având luat Ardealul, Sultantul poate supune Ungaria toată.

3) Cea dintâiu făcându-se, se pare, pe altă cale, în folosul lui Basarab cel tânăr și în dauna lui Basarab cel Bătrân. Iorga, o. c.

lirii Tătarilor se făcea sus pe muntele *Sintilia*) — acolo venind Români și de aici și de peste munți — se ținea în regulă tot în oraș, legenda arătând, de altfel, că târgul era în floarea lui și pe timpul venirii lui Negru Vodă în oraș. Târgul acesta, și atunci ca și azi, era o adevărată zi de însuflețire și de veselie, „care pune în

mișcare, care desfundă toate mahalalele târgului, care atrage pe cei din județ cu grămada spre capitală și prin mulțimea adunată pe străzile obișnuit singuratece, prin colorile vii răspândite pe pietre și în pervazurile ferestrelor, prin sgomotul sau veselia împărășiată peste tot, schimbă posomorâta înfățișare, de uneori, a orașului, o metamorfozează și o întinereste“.

1500 — 1600

Vila Drăghiceanu, cumpărată pentru școala normală de fete. Col. I. Staicu

La începutul sec. XVI-lea, vedem, din fapte și scrisori, cât de mult se ocupau Câmpulungenii

1) In „Istoria Câmpulungului“ de Aricescu, p. 164 se spune: „Și am băut adalmașul, la sborul lui-Sânt Ilie, aici sus pe coasta plaiului Sânt-Ilie“, aceasta dovedind că, înainte de Mateiu Basarab și mai ales în timp de războaie, sborul se făcea nu în oraș, ca de obicei, ci pe vârful aceluși munte din apropierea Păpușei. Aceasta se vede și dintr'un act din Iulie 1677: „pentru care lucru iată că s'a tras la Sintilie de au venit ot Dalgopol Câmpulungu“.

cu creșterea albinelor. În 1508, Mihnea Voevod dă știre Brașovenilor de lucrul cerii, „că, ori decâtă ceară ați avea nevoie Domnia-Voastră să știți că ceară este destulă la Câmpulung.

„Astfel, oricâtă v'ar trebui Domniei-Voastre și or pentru cât, Domnia-Voastră să vă trimiteți oamenii la Câmpulung și să vă încarce ceară. Și de nimic să nu vă temeți, căci Domnia mea vă va face isprava ce veți

Ciobani din Muscel

trece ceara dincolo de plaiu la locul domniei voastre ¹⁾.

Tot pela începutul sec. XV, pe când municipalitatea săsească eră încă în floare, se pomenește, în 1521 și 1528, de două *privilegii ale catolicilor din Câmpulung* ²⁾.

¹⁾ La începutul aceluia secol, vedem vorbindu-se de *Stanciul de Nămdești* zis și „*Stanczul de Compolung*“. Radul cel mare scrie Brașovenilor de Stanciu că, „umblând el cu un alt om pe calea dreaptă a Brașovului și ajungând la Bran, voi ați pus mâna pe ei și pe unul l-ați spânzurat fără judecată, iar celuilalt i-ați luat șapte florini, și l-ați pus apoi la chezașie, ca să mai plătească încă 10 florini, fără nici-o vină,....

²⁾ Cum se cunoaște din documentele latinești și nemțești.

Din 1521 avem cel mai vechiu document de scriere românească cunoscut până azi: scrisoarea — foarte limpede și lipsită cu totul de piedica arhaismelor— a boerului *Neacșu de Câmpulung*, (*Neacșu Lupa*), care vestește Brașovenilor despre expediția turcească pornită pentru înconjurarea cetății Peth (*Panciova*) cea situată pe malul stâng al Dunării, lângă peșterea *Veteranii*.

Dăm aci scrisoarea, importantă pentru acel timp, când și cărțile sfinte și tâlcul lor și rugăciunile se țineau în cătușele slavone. E trimeasă înțeleptului și nobilului și

Piața Regală cu vila Paul

Colecția I. Staicu

de Dumnezeu dăruitului, jupanului Hanăș Begner din Brașov...

„Multă sănătate dela Neacșu din Câmpulung și iar dau știre domniei tale pentru lucrul Turcilor, cum am auzit eu că împăratul a ieșit din Sofia și amintrea nu e. Și se-au dus în sus pre Dunăre; și iar să știi domnia ta că au venit un om dela Nicopole de mie me-au spus că au văzut cu ochii lor că au trecut ceale corăbii ce știi și domnia ta pre Dunăre în sus; și iar să știi că bagă din toate orașele câte 50 onini, să-i fie în ajutor în corăbii; și iar să știi cumu se-au priusă nește

meșteri den Tarigrad cum vor treace aceale corabii la locul ceala strâmtul ce știi și domnia ta.

Și iar spui domniei tale de lucrurile lui Mahamed beg, cum am auzit de boiari ce sânt megiaș și de generi-miu Negre cumu i-au dat împăratul slobozie lu Mahamed beg precum io va fi voia pren țeara rumânească iară el să treacă și iar să știi domnia ta că are frica mare și Basaraba ¹⁾ de acel lótru de Mahamed beg, mai vârtos de domniele voastre și iar spui

Vedere din Câmpulung, piața Brătianu

Col. I. Staicu

domniei tale ca mai marele miu, de ce am înțeles și eu, eu spui domniei tale; iară dumniata ești înțelept și aceste cuvinte să ții domnia ta la tine, să nu știe umini mulți și domniile voastre să vă păziți cum știți mai bine și Dumnezeu te bucure ²⁾“.

¹⁾ Neagoe Vodă (după Stoica Nicolaescu)

²⁾ St. Nicolaescu: Documente Slavo-Române, cu notele: Locul cel strâmt pe unde să treacă corăbiile era *Porțile de fier*. Mahamed beg e un creștin renegat, un Basarab turcit, după cum ne spun cronicile locale, care râvnia pe acele vremuri tronul țării românești. In scrisoare e vorba de expediția lui Soliman.

Se știe că în acel timp, numai în trei orașe, între cari și Câmpulungul, dedese voie Neagoe-Vodă Brașovenilor să facă negoț.

De pe acel timp, se păstrează, între copiiile Academiei române, o *scrisoare în limba germană* a pârgarilor din Câmpulung, într'o afacere a unui Ivan Voico cu un Sas din Câmpulung¹⁾.

Cel puțin depe acel timp avem cunoscut chipul cum se alegea județul orașului. Alegerea se făcea Marți după Paști.

Pârgarii propuneau pe candidați, iar preoții, bătrânii și orășenii se pronunțau pentru unul. Cu acesta în frunte, mergeau toți la biserica catedrală unde Protopopul întâmpină pe ales cu crucea și cu evanghelia. Înaintea altarului noul

Vedere din Câmpulung, vila Stătescu
Col. I. Staicu

județ făcea jurământul de dreptate, de credință și de iubire pentru interesele orașului; iar 'nainte de jurământ, protopopul, cu glas tare și răspicat, îndreptându-se din ușile împărătești către obște, întrebă de trei ori: „vrednic este?"; iar obștea răspunde: „Vrednic este!“.

¹⁾ Iorga, o. c.

Când eșiau din biserică cu noul ales, îl ridicau pe sus¹⁾ strigând cu toții:

— „Să trăiască județul nostru“!

În piața orașului, cu mare solemnitate și în fața obștei, i-se dà noului județ *pecetia*²⁾ orașului, condicele, catastifele și hrisoavele orașului³⁾.

Județul, intrat în funcțiune, avea următoarele îndatoriri:

1. Să preînnoiască la domnie, asistat de pângari, când eră de trebuința, actele vechi ale orașului, cu scutițiile, drepturile și libertățile hărăzite de domnii mai vechi.

2. Să judece pricinile orașenești, ajutat de pângari, de preoți și de bătrânii orașului, printre care intrau și *fostii județi* retrași din funcțiune de bătrânețe sau prin demisie.

3. Căută să facă pace prin bună învoială, pentruca cei împicinaiți să nu mai meargă la domn.

4. Făcea domniei și isprăvnicatului dări de seamă despre cercetările cu care eră însărcinat.

5. Hotărâ împreună cu tot sfatul, adică cu pângarii, cu preoții, bătrânii și negustorii, în marele consiliu comunal, *cista* adică partea de bir, de dări și de impozite ce se cuvenea să plătească domniei fiecare orașan în suma

1) G. Ionescu-Gion: p. 34: „Să ne aducem aminte de obiceiul vechilor Germani, Franci și Alemani: ridicarea pe scut a alesului, a *Herzogului* (*Elever sur le pavois*).

2) A se vedeă mai la vale sigi'ul orașului.

3) Păcat că „nicăieri în țările Române, noi nu am avut *casa orașului* adică *sfatul* cum se va zice în sec. XIX, adică așa cum a fost în orașele franceze câte un „*Hôtel-de-ville*“, în orașele germane câte un *Rathaus* sau *Stadthaus* și în orașele engleze câte un *Town-hall* sau *Guild-hall* și aceasta a fost o mare nenorocire căci multe acte ale vieții orașenești au dispărut cu timpul, în răsletirea celor trei secole trecute, prin incendii, prin invaziuni, prin furturi. (Vezi și Gion' p. 735).

Prea puține acte de vânzare se păstrează de mai înainte de 1600: vedem pomenit unul în 1578 dela Mihnea-Vodă „fetei lui Vlaicu logofăt din Cotești, Dobra, întărindu-i *ocină la Bughe*, care-i eră de zestre“. (Iorga. *St. și doc.* VII, p. III.

breslei sale și așa împărția pe orașeni în trei grupuri mari: *frunțași* (bir mare), *mijlocași* (bir potrivit) și *co-dași* (bir mic).

6. Intăria vânzările și cumpărările și eră de față când își puneau pecețile aceia cari vindeau sau cumpărau.

7. Strângea amenzile pentru Casa orașului, făcea măsurătorile locurilor și stabilea drepturile de proprietate; priveghea ca toate așezămintele vătăfielor să se păzească neatınse și apăra interesele orașului împotriva veneticilor.

Județii trebuiau să aibă oarecare cunoștințe de pravile și de lege și știa, ca în acel secol, că proprietatea se putea câștiga prin: *moștenire*, *cumpărătură*, *înfrățire*¹⁾ sau *tovărășie* (brastvo) și prin danie. Mai știa, că, atunci când femeia aduce zestre și nu face copii, rudele ei sau biserica ce le-a hotărât ea, în viață, cer bărbatului toată zestrea pentru

ele: știa, că trebuie să te lapezi, în fața divanului, de trei ori, de o moștenire încărcată de datorii pe care n'o

Crucea jurământului, în 1867.
Astăzi e zidită în peretele casei fraților Ionescu-Berechet și e bine păstrată²⁾

¹⁾ Giön p. 737. „Dacă vei călca frăția, să te bată focul, apa, văzduhul, pâinea, vinul, sabia, Dumnezeu și Maica Domnului.”

²⁾ La această cruce se repeta jurământul făcut în biserică.

vrei; știau că, la vânzarea unui loc, trebuia să se întrebe mai întâiu toate rudele și toți vecinii vânzătorului dacă nu vor ei să cumpere locul și, dacă aceștia nu voiau, numai atunci să întărească zapisul pentru vânzarea locului, făcută streinului; de se făcea altfel, județul putea să *spargă* cartea. Știa că nu el, ci divanul putea să șteargă cu chinovar hotarele mincinoase din vechile documente; știa formalitățile de *desmoștenire* și știa pe

Casă țărănească din Muscel

cele de *înfîierea* fetelor, când înfietorul n'avea băeți, cum și pe ale *înfrățirii* fiilor vitregi cu fiii legitimi, în vederea egalei moșteniri, și a altor fel de înfrățiri ²⁾; deasemenea pe ale înfrățirii bărbatului cu soția lui, pentruca,

1) In hrisovul de mai târziu al lui Matei Basarab către Ilie fiul popei Șerban din Isvoran, prin care-i confirmă delnița din Isvorani însă din delnița lui Ion Văcarul... se spune: „Pentru că s'au înfrățit Iorga feciorul Stahiei din Pitești, cu Ilie feciorul popei Șerban din Isvorani, de au dăruit Iorga pe frate-său Ilie cu această jumătate de delniță dela Isvorani, cu tot venitul, ca să fie a lui stătătoare și feciorilor lui; iar Ilie el încă au dăruit pe Iorga pentru frăția lui cu un cal bun, și cu o

averea lor devenind un tot și ei neavând copii... s'o poată lăsa întreagă unei mănăstiri, iar rudele să nu moște-nească nimic și știa formalitățile *frățiilor de cruce*: când și cum trebuiau să intre frații în biserică, să se *încingă cu brâul Prea Curatei*, să pună mâna pe evanghelie și să jure pe *Cruce*, pe *pâine*, pe *sare*, să fie frați nedespărțiți pe veci.

Județul era ajutat de preoți și de pârgari.

Pe acel, timp *pârcălabii*²⁾ și poate și județii, aveau lângă dânșii și pe *jurători* care jurau să judece dreptul, ori care ar fi fost pricina. Domnul, suprem judecător, numia adesea, pentru o pricină, un tribunal extraordinar și *ad-hoc*: nu judecau nici județul, nici isprăvnicatul, nici divanul, ci un număr de boeri și neguțatori.

Pe aci intră în țară, în 1522 — după stăruințele lui Radu dela Afumați — voevodul ardelean Ioan Zapolya împotriva Turcilor³⁾: „Iar Radu Vodă a fugit cu boerii în țara Ungurească și s'a dus la Ianoș Craiu și-au că-

dulamă de grână mohorătă și cu o pereche de nădragi de grână și cu aspri gata 2000. Și au intrat amândoi în sfânta biserică și au pus mâinile pe sfânta evanghelie și s'au încins cu brâul prea sfintei Născătoare de Dumnezeu, și s'au înfrățit ei de a lor bunăvoe și cu știrea tuturor megieșilor după împrejurul locului și dinaintea Domniei mele. Și am văzut Domnia mea și *zapisul de frăție* la mâna lui Ilie cu mare blestem și cu mulți oameni buni mărturie scriși în zapis... Băjan, Doc. Câmpulungene, p. 10.

2) *Pârcălabii* (la Greci *pyrgos*; la Romani, *burgarii*; la Germani, *burg*; la Unguri *portolab*, iar la Români veacului XVI, *castelani sau comandânți ai cetăților*) cari, înainte, aveau atribuții *militare și judiciare*, sunt reprezentanți ai Domnului în Câmpulung. La 1673 (Dec. 25) un hrisov al lui Duca vodă hotărăște că ei (*pârcălabii*, n'au dreptul să se amestece în judecățile orașului) (Gion, o. c. p. 723). Intr'un hrisov din 1574, în care se vorbește de Năpârteni că sunt întăriți lui Vlaicu clucerul, tatăl frumoasei Doamna Neaga și fratelui său Mihail, se spune că tatăl acestuia este *Mihnea Pârcălabul* și că el cumpăraseră acea moșie încă din zilele lui Basarab Vodă. (Cond. Vieros, cf. Gion, p. 722).

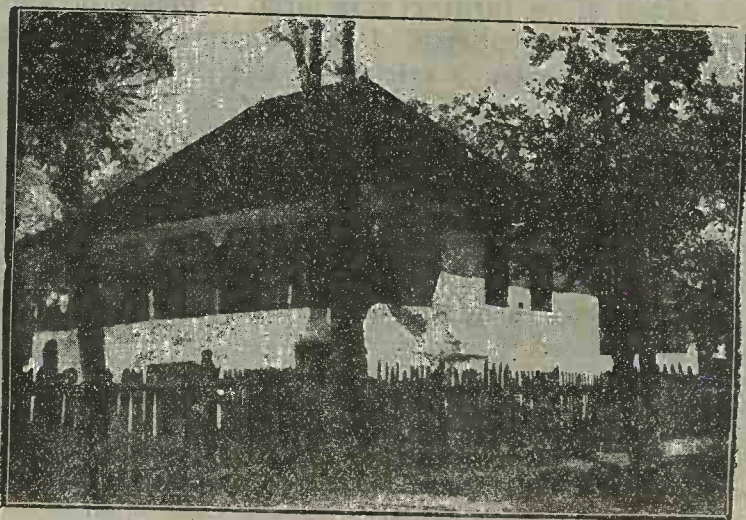
Intr'un hrisov din 7 Maiu, 1616, al lui Radu Vodă Mihnea se vorbește de un bir numit *seama pârcălabilor* de care Domnul scutește pe Câmpulungeni. (Gion o. c. p. 723).

3) Magazin istoric tom. IV, p. 269.

zut la picioarele lui și i-au rugat să se milostivească să nu lase țara creștinească în mâinile păgânului.

„Intr'acea, Ianoș-Craiu s'a milostivit spre creștini și s'a gatit de oaste cu 30.000 de Unguri, tot voinici aleși și-au pogorât pela Rucar aici în țară și au venit Ianoș Craiul pânăla Pitești, iară Mehmed bey n'a cutezat să-i aștepte ei curând au fugit peste Dunăre ¹⁾).

Tot pe aici merg - după distrugerea dela Mohács a Ungariei (1526) — cele mai multe diu *expedițiile româ-*

Casă veche din Câmpulung

Col. Berechet

nești: în 1529, *Lăudat* comandantul Muntenilor și ctitorul bisericilor din Hârtești și Mihăești — pe când Rareș dă lovituri pe altă parte — asediază Branul apărat de Brașoveanul Ioan Hock ²⁾).

O altă năvălire a fost în timpul lui Vlad V.

¹⁾ Ibidem cf. Fotino: Istoria Daciei, tom. II, p. 59. Despre lupta dela Rucăr sau în apropiere.

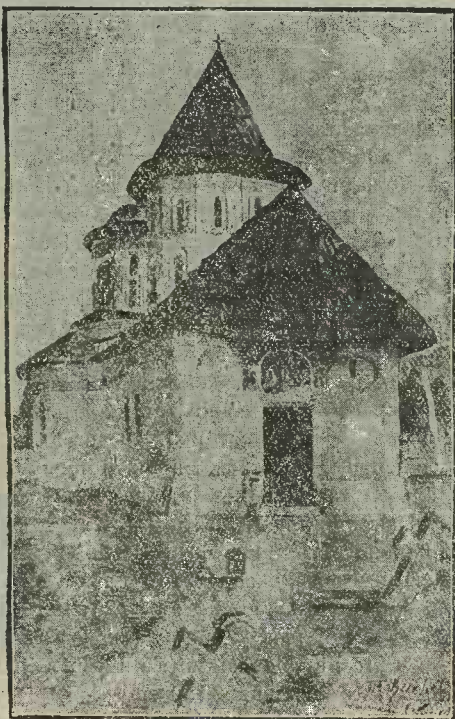
²⁾ Iorga, o. c., p. 36.

Tot pe aci trecerea însărcinatului lui Soliman, Ludovic Gritti care se dedea drept guvernator al Ungariei și tot pe aci, în 1541, trecerea în Ardeal a lui Radu Paisie „cu oaste munteană“ : „să-și întâlnească vecinul sub zidurile Făgărașului“ și nimeni nu-i stătù în cale. Radu Paisie ajută pe Petru Rareș care prinse pe Ștefan Mailat și-l trimise la Poartă.

Prin aceste locuri fù năvălirea lui Mircea Ciobanul în Ardeal și în 1550, năvălirea Muntenilor în țara Bârsei.

Tot pe aci a fost năvălirea în Ardeal a lui Pătrașcu Vodă, tatăl lui Mihaiu Vi-teazul ¹⁾).

În anul 1865—6 se ridică în Câmpulung de către Doamna Chiajna și fiul său Petru Schiopul ²⁾ care s'a dovedit un iubitor de cele bisericesti, având la curtea sa un iscusit dascăl și cântăreți foarte buni—

Biserica Domnească cum era mai înainte

Aquarel de Berechet

¹⁾ Ieă parte la expediția din 1556 a lui Lăpușneanu, care așează, din ordinul Turcilor, în Cluj, pe regina Isabella, văduva lui Zapolya și pe fiul ei Sigismund.

²⁾ Fratele său Alexandru Mircea mort la 1577, fiind socotit ca sfânt ca unul ce purtă ascuns, sub haina lui, un vestmânt de călugăr de păr de cal foarte aspru cu care a și murit. Iorga, Călători, o. c.

biserica domnească a cărei inscripție, din 1721, arată prin câte prefaceri a trecut ¹⁾).

Păcat că nu s'a putut păstra, în forma dela început.

Tot pe atunci se ridică biserica *Șubești* ²⁾, a cărei inscripție păstrată din 1779 ne vorbește de cel dintâiu ctitor și de cei următori ³⁾ și o altă biserică pe care d. Iorga în 1907 a găsit-o ruinată — cu piatra de mormânt a unui boer dela 1557 58.

1) „Această sfântă și dumnezeiască biserică care să cinstește și să prăznuiaște hramul sfântului și făcătorului de minuni erarhul Nicolae, fost-au zidit(ă) den temelie de răposata Doamna Chiajna a răposatului Mircii-Vodă și de fiu său Pătru Voevod, decând au fost leat 7075 (1565-6) și, de pe vremi slăbindu-să toate, zidul și desfăcându-s(ă) bolta, cât eră să cază să primejduiască norodui, — dec. i), când au fost acum în zile(e) prea luminatului Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, preoții aceștii sfinte biseareci neavând puțința să direagă biserica, au adus aminte Măriei Sal(e); dec Măriia Sa s'au milostovit și au dat bun ajutor, și au mai ajutat ș'alți creștini, cine cu cât s'au indurat; dec, fiindu ispravnic acestui orașu dumnealui jupan Neacșul vornicul Piteșteanul, și văzându că, de nu se va surpă den temelie, nu s(ă) poate direage, s'au îndemnat dumnealui den tot suflet d'a pus d'au surpat, și den temelie s'au zidit bisearică mai mare, cu strane, puindu dum(nealui) și cheltuială decât toti mai multă, și isprăvindu-să zidul, iară dumnealui au și zugrăvit bisearica, altariul și tinda, ca să fie tut(u)ror celor ce au miluit și dumnealui veacnică pomenire, — fiindu slujitori sfintei bisearici smeritul Gheorghe preot și smeritul preot Ianache, care au fostu ispravnic și mult-sărguitor la tot lucrul sfintei bisearici : și s'au isprăvitu la Iulie 8 zil(e), It. 7229 (1721).“

2) Vezi la pag. 20, un tablou de Grant, *intrare în biserica Șubești*.

3) „In numele Tatălui ș'al Fiului ș'al Sfântului Duh, Amin. Din râvnă Dumnezeiască îndemnat fiind eu robul lui Dumnezeu, Dositheii arhimandrit, năstafnecul sfintei mănăstiri Câmpulung, cu Trantașir împreună Logofă(t) s(f)inței mănăstiri, am început și am zidit această sf(ân)tă bisearică din temelie întru cinstea și prăznuirea Intrării în biserică a prea sf(in)ței de D(u)m(ne)zeu Născătoarii și pururea fecioarii Marii și sfântului părintelui nostru Spiridon și a Sfinților Impărați Constantin și Elena pentrucă fiind altă biserică aproape de aceasta, făcută de un Oprea Stancu Boja, de(n) leat 7060 (1551-2), și foarte să învechise, și să stricase de tot, s'au făcut și s'au înfrumusețat aceasta cum se vede, în zilele prea-înnălțatului Domn Ion Alexandru Ipsilant Voevod, cu blagoslovenia Preosf(in)ții sale părintelui Mitropolitu Grigorie, la leat 1779. Iun(a) Noem(vrie) 21. cf. Iorga, Inscriptii.

Și tot în acea vreme se ridică, schitul istoric *Ciocanu* din Malu ⁴⁾ și biserica de acolo în 1572.

În timpul lui Petru Cercel și Mihnea Turcitul, călătorește pe aici unul din cei mai însemnați oameni de știință — diplomat al Franței — din a doua jumătate a secolului XVI, un adevărat învățat, care străbate țara noastră, *Jacques Bongars* (1546—1612), admirabil cunoscător al antichității clasice.

„Călătorul află la Bran Castelul care oferă și adăpost, iar dincolo de Bran eră hotarul însemnat cu o cruce¹⁾. A făcut coborârea pela Piatra lui Craiu. Nu existau șosele. Rătvanurile se coborau cu funiile. A trecut cu carele Dâmbovița la vad. Drumul se făcea foarte încet. Pe drum, vede Cetatea lui Negru Vodă care e pomenită și cu ocazia retragerii lui Mihai ²⁾).

Biserica Șubești

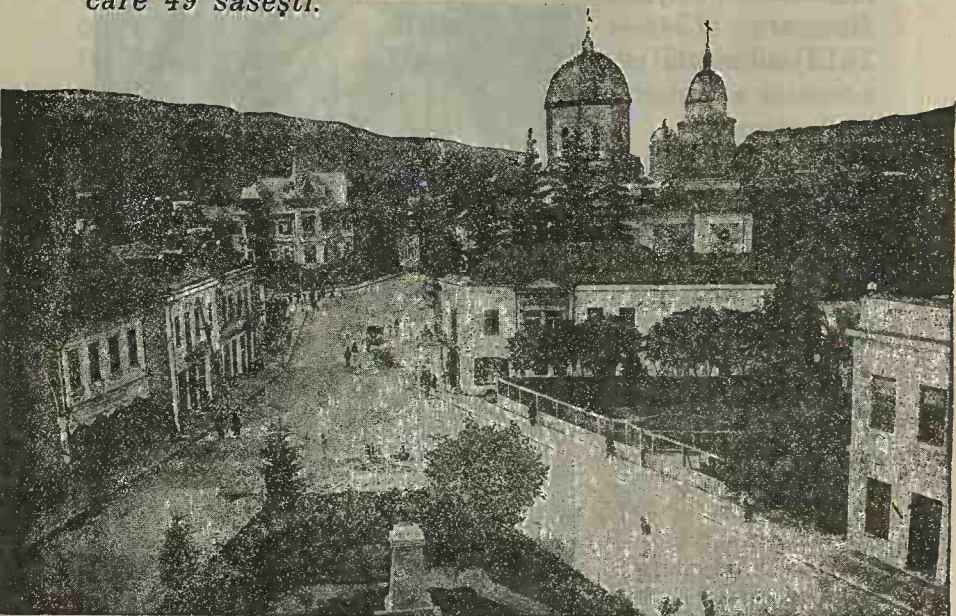
Colecția Berechet

⁴⁾ Între cărțile găsite la Schitul Ciocanu a fost o evanghelie dela 1683, „Apostolul“ dela 1684 și „Faptele apostolilor“ dela 1684.

¹⁾ Cruce de hotar. Semnul ce-a fost găsit acum în urmă, atunci când a pierit primul ofițer român Colonelul Poenaru-Bordea, în August 1916, a fost desființat pentru totdeauna, de vânjoșia ostașilor noștri și se păstrează la Prefectura județului Muscel, odată cu steagul Principatelor Unite de acum 65 ani.

²⁾ N. Iorga. Istoria Românilor prin călători, o. c. Notele lui Bongars, publicate mai întâiu într-o broșură germană, au fost reproduse în colecția lui Hurmuzachi.

Între 1580—1590, a călătorit pe aici *Italianul Botero* abate al mănăstirii Sao-Mihelo în Chiusa, iezuit, secretar al lui Boromeo și, în această calitate trimis la Paris, mort în Turino în 1617. A strâns informații foarte prețioase pentru țara noastră. Botero vorbește între altele și de Câmpulung, care avea atunci 900 case, între care 49 săsești.

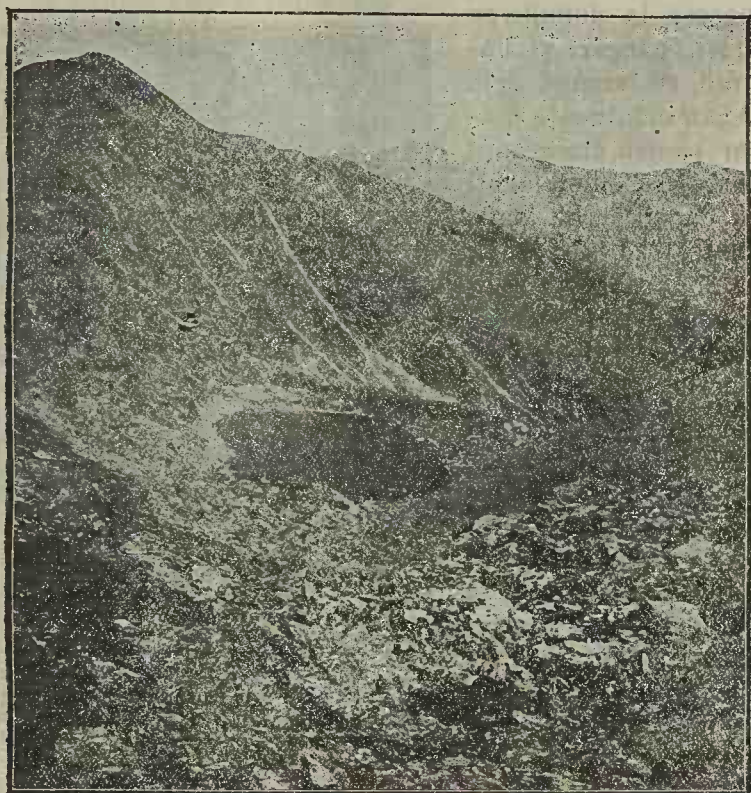
Piața I. C. Brătianu cu Biserica Domnească din Câmpulung

Prin părțile acestea s'a revărsat, desigur, și oastea românească, după luptele dela Călugăreni, atunci când Mihaiu s'a retras la Stoenesti și când armatele ce i-au venit în ajutor din Ardeal au fost silite, din pricina căilor înguste și a munților repezi și râpoși — să lase carele cu funiile la vale.

Tot pe atunci a mai trecut, prin părțile acestea, istoricul Walter (1597).

1600—1700

Pela începutul sec. XVII, locuitorii câmpeni, nevoiți de împilările slujitorilor domnești, emigrară în munți. Parte din ei veniră în Câmpulung, unde fură bine primiți și trăiră bine cu Câmpulungenii, vreme multă. Dar mai târziu, Mateiu Vodă, după plângerile boerilor și că-

Vedere din munții noștri

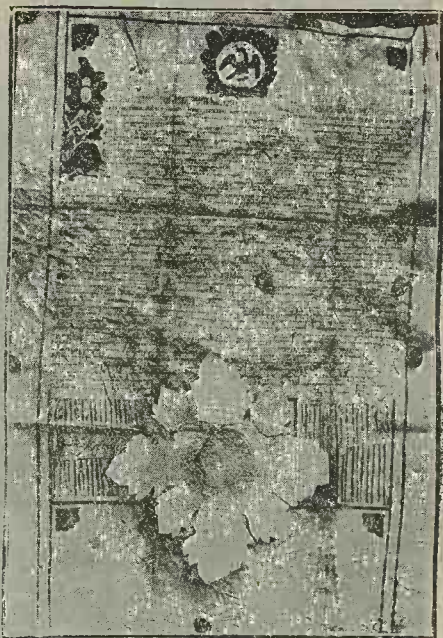
Col. Gabriel Dimitriu

lugărilor, trimese porunci în toate satele și orașele României și în părțile Turciei unde erau emigrați săteni, să se întoarcă la vetrele străbune și le făgădui ușurare

și apărare de proprietar. Sătenii însă rămaseră pe unde erau aciolați³⁾.

La a doua plângere, Mateiu porunci capilor de județe și de comune să i trimită îndată la urma lor și trimise gonaci după fugari; parte din gonaci se arătară și în Câmpulung.

Dar atunci, toți Câmpulungenii se împotrivară și trimeseră la domnie pe județ, pângari și bătrâni, reclamând dela Domn indulgența măcar pentru emigranții dela 1612, fiind legați cu dâșii prin legămintele, zicând că „alungarea străinilor amenință spargerea orașului“. Și atunci Mateiu Vodă, dete ordin ca cei veniți în Câmpulung cu patru ani înainte de Alexandru Iliș, să rămână acolo, socotindu-se în viitor ca locuitori Câmpulungeni; iar cei așezați în oraș în zilele lui Iliș și Leon să fie aduși la urma lor.

Act din 1699, în el vorbindu-se de jafurile Ungurilor lui Batory în 1611

Prin Câmpulung au trecut, în 1603, oștile lui Radu Șerban „cele dintâiu cu Deli Marcu și Banul Gheorghe Raț, ca și cu Mârzea cel mare“ împotriva lui Moise Szekely, pe care Radu, în marginea Brașovului, îl birui cu desăvârșire și-l lăsa mort pe câmpul de luptă. Radu

³⁾ Cf. C. Alexandrescu, Dicționar geografic al județului Muscel, Aricescu Istoria Câmpulungului.

trecù tot pela acel pas larg dela Rucăr și Dragoslave : drumul îi fusese deschis acum de ai săi¹⁾).

Pe aici și prin alte părți, au năvălit, în 1610, oștile lui Gabriel Băthory :—„cete ungurești de haiduci hoți“ pătrundeau prin trecători, prădând, unde erau mănăstiri bogate, desgropând morți, furând coperișurile de plumb ale sfintelor locașuri, ucizând cu grămada pe țărani, tăind pânțele și sânurile femeilor, prinzând pruncii în săbii și sulite. Dar o luptă n'a fost²⁾. *Col. Berechet*.

Biserica „Sf. Gheorghe“

Col. Berechet

Tot pe aci se întorcea biruitor Radu Șerban, în 1611, după ce se răz bunase de relele Ungurilor lui Gabriel Bathory³⁾ și tot pe aci veni din Ardeal acelaș voevod, în 1613, după ce fu răpus Bathory.

În 1630 se înălță, aici, biserica „Sf. Gheorghe“, la

¹⁾ N. Iorga. Carpații în luptele Românilor, o. c., p. 23.

²⁾ Ibidem, o. c.

³⁾ N. Iorga, o. c. și urmare :—„Iar Bathory Gabor“, serie vechea cronică, după cântărețul vechiu al acestor lupte—„fugind, i-au căzut cușma din cap și ca un câine s'au ascuns și d'abia au scăpat cu mare rușine și nu-i folosiră nimic peanele cele multe ce purta, până au scăpat de s'au închis în Sibiu, că dela singur Dumnezeu au luat acea plată“.

a cărei construcție s'a întrebuițat o ușă de nartex și o fereastră (lucrate în stil gotic), dela Cloașter.

Iar în 1632, se înălță biserica „Sf. Troiță“, azi dărâmată.

Biserica „Sf. Troiță“ azi dărâmată
Col. Pr. G. Bândăeanu

Din sec. XVII, Câmpulung păstrează cele mai sfinte amintiri dela *Mateiu Basarab*, care le-a rezidit din temelie mănăstirea Negru Vodă. „Coborător al domnilor de demult, coborător Român al Domnilor Români, viteaz din sângele vitejilor, Mateiu Basarab, aveă scopurile sale serise pe steagul care-l desfășurase, chemând țara în jurul lui și voiă să aducă înapoi trecutul, trecutul de bogăție, de putere, de mândrie de învățătură“ și-a îmbogățit numărul frumoaselor clădiri și mănăstiri din țară ; iar la Câmpulung a prefăcut această veche mănăstire pe care un cutremur o dedese jos în 1628¹⁾.

¹⁾ A se vedea mai înainte, pag. 75, actul original păstrat la Academia română. Una din inscripțiile din față sună astfel :

„In zilele Dulcelui creștin și de Dumnezeu iubit creștin Matei Bas(a)-rabi Voevod, g(ospod)da ego Elina, cu vrerea lui Dumnezeu pus a fi Domn Creștin în Țara Rumânească, întru moșia lui, care iaste dintru Unguri descălicată), adică început-au a serie de această s(ă)ntă dumnezeiască besearică ce iaste bramul Adormirea Maicii Domnului care s'au început și se-au zidit și se-au săvârșit de bătrânul și prea milostivul creștin Radul

Insărcinat cu supravegherea lucrării mănăstirii a a fost Socol Clucerul²⁾. Cornăţeanu, nepotul lui Socol din timpul lui Pătraşcu-Vodă. Socol a picat, cu fiu-său, mai târziu, în răscoala Seimenilor. Dela el s'a păstrat, până acum de curând, o cruce.

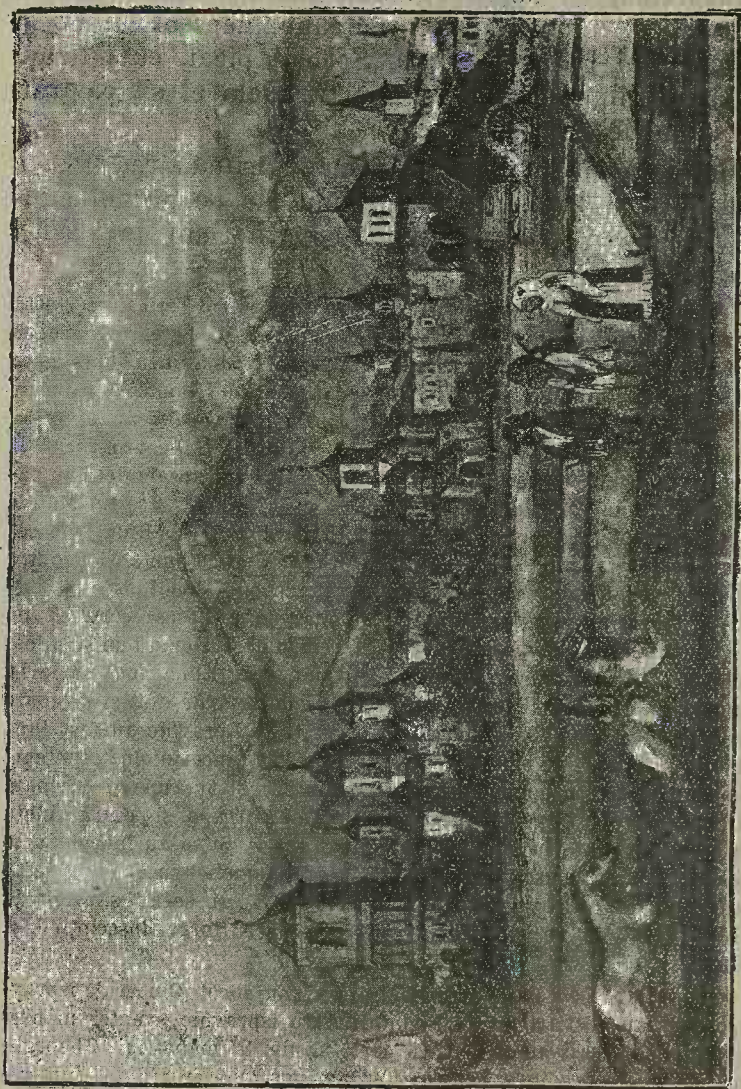
Mateiu-Vodă, dupăce a reclădit mănăstirea³⁾ şi a organizat-o ca *obştejitie*⁴⁾, a numit aci pe primul egumen. *Melchisedec*, un călugăr şi scriitor învăţat.

Negrul Voevod, carea au fost de 'nceput desc(ă)lic(ă)torul Terii Rum(ă)neşti şi d'nceput au fost zidit(ă) aceşti sfânti dumnezeiască besearic(ă), când au fost cursul anilor dela Adam 6723 (1215), şi tot au stătut cu bun(ă) pace pân în zilele creştinului Alexandru Voevod Iliaş, doao Domnie, când au fost cursul anilor dela Adam 7136 (1623); atunce într'acea vream(e), se-au surpat de întru voia lui Dumnezeu, în ziua de S(fet)i Ilie proorocul, la miazănoapte, şi nici-o fireseal(ă) nu s'au făcut, iar dupăceia deac'au dăruit Domnul Dumnezeu preacestu Domn bun şi milostiv creştin Mateiu Băs(ă)rabi Voevodi, g(ospo)jda eg Elina, cu Domnie în Teara Rum(ă)nească şi întru moşia lui şi fiind şi Măria sa de într'acea rudă bun(ă) şi de întru acel neam adev(ă)rat, socotit-au ca un Domn bun şi m(i)lostiv ca s(ă) rădic(e) şi să fac(ă) această sf(ă)ntă şi dumnezeiască beserec(ă), să nu piară pomeana acelor răposaţi Domni bătrâni şi acest Domn bun şi milostiv creştin Matei Băs(ă)rabi Voevod i g(ospo)jda eg Elina, încă să le fie de pomeană la sf(ă)ntul jertfealnic întru vecie nesăvârşit(ă) şi de mare ajutoriu înainte faţei lui Dumnezeu adevărit. Şi ispravnic au fost după lucrul aceşti sfinite dumnezeiască besearic(ă) Socol Clucerul de Cornăţeani şi au nevoit şi acestu boiaru înţelept cu mult(ă) străd(a)nie şi cu toată inima pentru slujba şi pentru pomeana Domnu-său, apoi şi pentru sufletu lui, ca să fie de ajutoriu la înfricoşata jud(e)cat(ă). Şi se-au început a se zidi această dumnezeiască besearică de în faţa temeliei în luna Iunie 22 zile, când au fost văleatul dela Adamu 7143 (1635), şi se-au săvârşit în luna lui August 20 de zile văleat 7144 (1636). N. Iorga, Inscriptiї I, p. 128—129.

2) D. Băjan, Doc. Câmpulungene, p. 13. „Eu Socol Clucerul ispravnecul carele au fost trimes de Domnu nostru ispravnic sventei mănăstiri ot Dălgopol, scris-am a noastră carte să fie la mâna lui Gheorghe Judeful de mare credinţă, pentru când am pus *temelie zidului* luat-am câţva loc din partea lui de l-am plătit cu bani 300.

3) Intr'una din inscripţiile din faţă se vorbeşte şi de privilegiile oraşului: vezi acolo (Băjan) şi alt act de când s'a pus *temelie zidului curfii sventei mănăstiri*.

4) Un document din 1644 confirmă mân. Câmpulung ca *obştejitie*, aceasta fiind o formă de organizaţie bisericească împrumutată dela Ruşi.

Vedere din Câmpulung, cu mănăstirea. (După un tablou din 1850)

Col. I. Stăicu

Mănăstirile aveau sate „slobode“, vie, venituri domnești, daruri de hram și sălaşuri de Țigani¹⁾.

¹⁾ Mănăstirea din Câmpulung, avea jumătate din venitul vămii dela Rucăr și Dragoslave.

Intre obiectele sacre mai vechi păstrate din sec. XVII, se notează un chivot de argint făcut de Mateiu Basarab, la 1642, un epitrahil frumos brodat cu fir tot din timpul lui Mateiu Basarab în 1639, o evanghelie îmbrăcată în argint la 1682 și 8 candelice de argint dela sfârșitul aceluia secol.

În actul întocmit pentru ca egumenii să se aleagă de sobor, dintre călugării mănăstirii, având a purta grija de orânduile întocmite prin hrisoave, Mateiu Vodă spune între altele: „,Facem știre pentru această mănăstire

Mănăstirea din Câmpulung în 1830

După Bouquet

năstire dela Câmpulung, că, fiind biserică de mir, făcută den descălicarea țării de răposatul Negru-Vodă, de atâta număr de ani ocolită de crăpături, de cutremurile pământului surpatu-s'au până la temei, de au stătut piatra grămadă 7 ani. Într'aceia, Domnia mea, după alalte sfinte mănăstiri și case Dumnezeești ce am făcut aicea în țară și aicea, cu vrerea lui Dumnezeu și cu ajutorul maicăi Precestei ne-am apucat deoam făcut mănăstire locuită călugărească, iarăș pe acelaș hram uspenie B-țe și am miluit și Domnia mea, cu sate, cu moșii și cu alalte ce

ne au fost prilejul... și am pus egumen pe Melhie, de întâiu denceputul m-rei, sunt de atunci până acum 12 ani“.

În timpul lui Mateiu Basarab era un curent puternic împotriva Grecilor. Deaceia, Mateiu Basarab, în hrisovul din 1637, a scris minunata apostrofă:

„Vânt și vifor, foc și pară, să fie partea paharului vostru“ iar în hrisovul de restaurare al mănăstirii Câmpulungul, Mateiu declară că mănăstirile românești au fost închinată pentru orbitoare mită și sub vicleană taină.

O doină pe care Hasdeu a publicat-o în revista „Traian“ oglindește admirabil ura și disprețul pentru acești venetici și hrăpitori:

— Frunză verde creț de teiu	La împăratul te-au pârât
Oi-leo-leo Doamne Mateiu	Țara că ai jefuit.
Fugi din Țarigrad că piei!
Că Grecii, Grecoaicele	Vor domnia să ți-o ia
Având și Turcoaicele	Și iar Grecului s'o dea.

Și când domnul se vaită poporului și boerilor de Greci, boerul Udrea Filipescu grăia:

— „Hai Doamne Măria Ta,	Sgâța sgâța iepura
Dă-mi pe Greci pe mâna mea	Să le-arăt eu domnia
Să le-arăt cine-i Udrea.	Până i-oiu trece Dunărea ¹⁾ “
Să-i joc ca pe brebenei	
Să-le scot eu șapte piei.	

Limba grecească prinsese rădăcini adânci în biserică, cu mult mai înainte de domnia lui Mateiu Basarab, din pricină că — cultura grecească fiind persecutată în imperiul otoman — atât învățații greci cât și prelații și călugării lor, goi și lihniți, veneau în țările Române ca niște

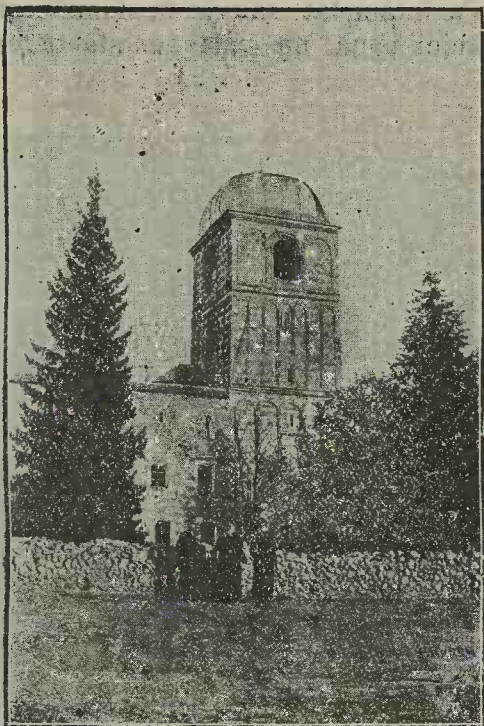
¹⁾ Hasdeu. Traian 1869. 78. cf. Ionescu Gion: Istoria Bucureștilor p. 288.289.

lăcuste pustiitoare și puneau mâna pe funcțiuni înalte, populând, cu încetul, mănăstirile cele mari și bogate, din care multe erau închinat de fondatorii lor pela locurile sfinte din Orient. Se răspândise chiar vestea că România este o țară cum nu se află alta, lucru ce se adevărește și din ce scrie mai târziu călugărul grec Chesarie Daponte care, venind în țară după milă, scrie, mirându-se de bogățiile țării românești :

— „Dumnezeu a făcut toată lumea fără a se gândi de loc ; Țe tine însă cu marea sa îngrijire. Cerul și pământul, fără osteneală ; cu tine însă cred c'a ostenit.

„Fala universului Valahia ! Frumusețea Europei Valahia. Livezile Tale-s pretutindeni, stupii tăi în tot locul !“

„Ca frunzele-s boii, ca stelele-s oile, ca nisipul sunt caii... căprioare câte voești, șoimi cât îți place, de iepuri și câini se satură... Mândria Romeilor (Grecilor) Valahia ! Intestinele pământului tău sunt adevărate comori, pânțelele tău e bucurie și din toate curge în adevăr miere și lapte și, din coapse, apă cu aur curat și lucitor, aceasta-i rar ! Pieptul, îmbrăcat cu temple, spatele cu mănăstiri, umerii săi cu grădini“...

Mănăstirea Câmpulung
(altă vedere de mai înainte)

Pentru aceea, Mateiu Basarab, a desrobit mănăstirile, printre care și cea din Câmpulung și a ridicat clerul pământean la demnitatea lui.

În hrisovul din 1637, se vede bine pricina rețelilor: „s'a întâmplat să vie la domnie și arhipăstorie oameni streini nouă, nu cu leagea sfântă, ce cu numele, cu limba

Vedere din munții noștri, urcare spre Piatra Craiului

și cu năravurile cele rele, adică Greci cari, după ce nu se îndurară, nici se leneviră în viața biruinții lor a ismeni și a pune jos obiceiurile cele bune și bătrâne ale țării... nu se rușinară, nici se temură a atinge năravul lor cel rău și de sfintele mănăstiri domnești ale țării, ei îndrăsniră a călcă obiceiurile mănăstirilor și pravilele ctitorilor domni bătrâni... și, spurcându-și mâinile lor cu orbitoarea mită, sub hicleana taină, începură a vinde și cârciumări sfintele mănăstiri și lavrele domnești a le

supune metoașe dașnice altor mânăstiri de prin țara grecească și la Sf. Agură, făcându-le hrisoave de închinăciune fără de știria statului și fără de voia soborului, și-a nimului din lăcitorii țării...

„Drept aceia, eu Mateiu Basarab voevod, dinaintea adunării a toată țara... cu voia a tot soborul, așa am tocmnit, cum ceale sfinte lavre domnești care le-au închinat acei domni și vlădici streini, pentru mită, fără

Vedere din munții Muscelului (Cet. Negru-Vodă)

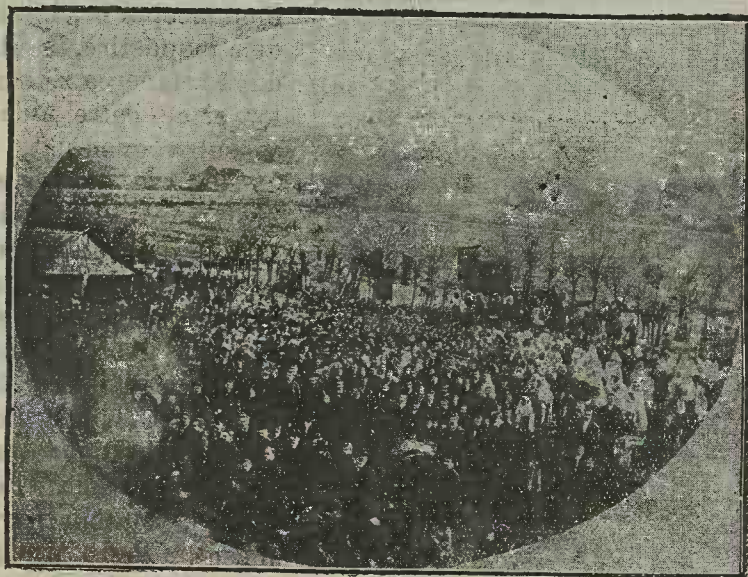
voia și fără știrea nimului, de le-au supus metoașe dajnice altor mânăstiri din țara grecească, din St. Agură și de pe aiurea, însă mânăstirile anume: Tismana, Cozia, Argeșul, Bistrița, Govora, Dealului, Glavaciocul, Mislea, Bolintinul, *Câmpulungul*, Căldărușani, Brâncoveni, Sadova, Arnota, Gura Motrului, Potopul, Nucetul, Tânganul, aceale toate să fie în pace de călugării streini, cărora li-s'a fost dat pentru mitele lor; și să aibă a trăi mă-

năstirile într'acea slobozie ce au avut mai dinainte pe acea pravilă și tocmială cum au legiuit ziditorii și ctitorii lor și să aibă a fi pe sama țării cum a fost de veci... Dacă însă cinevaș va îndrăzni a se împotrivi acestei voinți a noastră, pe acela însă și mâna dumnezeștei măriri cu nerăbdătoare mânie să-l atingă și acel blestem așezat de 318 părinți ai întâiului sobor, dela Nicheia, să cază pe capul lui și ocrotitorii acestor sfinte mănăstiri să fie lui, în ziua înfricoșatei judecăți, cu glas mare, părători și protivnici fără cruțare¹⁾.

X După cum se vede într'un act din 1669 dat de mitropolitul Teodosie, în care se arată că biserica dela început e ridicată de bătrânul Io Negru-Vodă... „Mateiu Basarab... a tocmit ...„sfintei mănăstiri Câmpulungul ca să nu se închine pre într'alte părți streine să fie metoh, nici a intră întru dânsa *oameni streini greci* ca s'o precupească și tot... într'acesta obicei s'a aflat Sfânta Mănăstire până acum în zilele lui Io Radu Voevoda Leon... Deci *adăogându-se dela oamenii streini greci multe și nesocotite reale obiceiuri țării și sfintelor mănăstiri, închinat-au și pre sfânta mănăstire Câmpulungul la o mănăstire din țara grecească...* ca să dea mănăstirea Câmpulungul acei mănăstiri câte talere 150, făcând acest obicei fără de voia arhierilor și fără de voia boiarilor țării și au făcut în silă și carte săbornicească răposatului părintelui Chir Ștefan mitropolitul și episcopilor și a tuturor egumenilor *care toți am iscălit fără de voia noastră* și încă mai vârstos părintele Ștefan mitropolitul, s'au mărturisit înaintea noastră, a tuturor cum că iscălește de mare nevoie, iar acum când fu în zilele Radului Leon Voevoda, neputând țara a-i obicnui precupiile și vânzările țării și ale sfintelor mănăstiri, *strânsu-s'au toată țara plângându-se de multe obiceiuri rele*, ca să se calce și să se pue jos; deci și smerenia noastră, deîmpreună cu iubitorii de

1) I. Brezoianu. „Mănăstirile închinat“. Comunicarea Părintelui G. Moisescu. Despre mănăstirea Câmpulung a scris o monografie completă D-I Dan I. Simonescu licențiat în litere.

Dumnezeu (numele episcopilor și egumenilor), știind că *acest obicei ce au făcut sfintei mânăstiri Câmpulungul s'au făcut în silă, nefiind cu voia noastră, nici cu voia boiarilor țării*, am tocmnit cu tot soborul țării și am călcat acel obicei rău ce s'a fost făcut sfintei mânăstiri ce scrie mai sus și-am așezat acele ce eră pierdute și precupite de streini, ca să fie așezate precum au fost și mai de 'nainte vreme *den cepătura țării*, ca să fie sfintei mânăstiri Câmpulungul pe tocmela și obi-

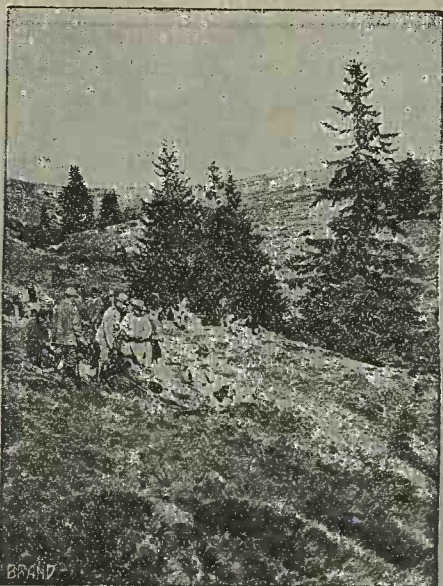
Serbarea Bobotezei în Câmpulung, acum 50 de ani

ceaiurile ei, iar *acești călugări din țara grecească să n'aibă nici-o treabă cu această mânăstire* ce scrie mai sus, iar dă vor scoate acele cărți vreodată care sunt iscălite de noi, să nu se bage lor nici într'o samă, pentru c'am iscălit de mare nevoie și de silă; drept aceia și smerenia noastră întărit-am cu mare blestem ¹⁾.

¹⁾ Băjan o. e. p. 79 — 81 și urmare: „și groaznică afurisanie: veri care den Domni, au den boiari, au den arhieriei sear atinge a călca și a

Multe și minunate cruci se păstrează, de pe atunci, în Câmpulungul nostru, pe unele fiind însemnate și privilegiile de ale orașului și pomenindu-se, de multe ori, și numele voevodului: „*In zilele dulcelui și milostivului creștin Io Mateiu Basaraba Voevod*“.

În timpul lui Mateiu Basarab — sub înrăurirea românească de peste hotare, venită din Rusia lui *Petru Movilă*, arhiepiscop de Chiev—, se pornise aici în Câmpulung, *tiparul*, lucrul fiind început în chiliile dela mănăstire, îndată după refacerea zidurilor ei de către evlaviosul voevod²⁾.

M. S. Regele cu suita pe muntele Șeșu

Cum se făcuse acest mare bine aici? Venise la Mateiu un călugăr din Grecia, Meletie, care știa să scrie cu *tiparul* și învățase meșteșugul în Rusia la Vlădica Petru. Cunoscând fama tipografiei dela *Pecersca*, Mateiu³⁾ trimise la Petru Movilă care dete slovele cerute⁴⁾ și, împreună

strică această tocmeală și carte a smerenii noastre, acela să fie proclat de Vlădica Hs. și afurisit de 318 sfinți părinți, cari au fost la săborul Nicheia, așiderea și de smerenia noastră; parte să aibă cu Iuda și afurisitul Aria la un loc, amin; iar carele ar înoi și întări această carte a smerenii noastre pe tocmeală cum scrie mai sus acela să fie blagoslovit de Vlădica Hs. și de acei 318 sti O-ți, așiderea și de smerenia noastră“.

²⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii române*, p. 298.

³⁾ Udriste, fratele Doamnei, care făcuse studii în Rusia și știa Slavona cea mai înflorită, fu primit și i-se dete sarcina aducerii tipografiei și a „șriftilui“; prin tovarășul său Nectarie din *Pelagonia*, călugăr dela Câm-

cu ele și pe tipograful care trebuia să lucreze sub călăuză lui Meletie¹⁾).

Deci *prima tipografie de cărți românești în Câmpulung* s'a înființat în 1635 „tălmăcirile vechi ce se îngrămădeau trecând iarăș prin teascuri, răspândindu-se și ducând cu ele limba literară“²⁾).

Lucrări aparte vor arăta prin ce a trecut Mănăstirea din Câmpulung și înainte de Mateiu Basarab.

Intrealetele, ea, având ființa încă din sec. XVI, va fi făcut, desigur, parte dintre acele mănăstiri, cari în 1594, se bucurau de dispozițiile din hrisovul lui Mihaiu Vi-teazul care a stăruit ca în cele mai multe mănăstiri și metoașe să nu mai fie egumeni streini, ci, la fiecare vacanță, să se aleagă dintre călugării aflați într'însa.

Tot cam pe acel timp se pomenește de o *moară de hârtie la Câmpulung*. Hârtia în filigramă avea ca marcă *potirul*, de proveniență italienească—hârtia fiind trebuitoare tipografiei; iar tipărituri contimporane spun că există pe timpul lui Mateiu Basarab, în țara românească, o *fabrică de hârtie*, poate *cea dintâiu* (în Moldova fiind cunoscută încă din 1583). În Predoslovia slavonă, pe care o face Udriște Năsturel, distins scriitor

pulung, strămută, astfel, în mănăstirea lui, pe Timoteiu Alexandrovici și pe Ivan Ghebcovici (Ruși) *cei dintâiu tipografi din această nouă epocă*. (Iorga).

¹⁾ Ibidem. Buchi de un caracter vădit răsesc, urâte, mici, strâmbe, aplecate.

¹⁾ Pe *Timoteiu Alexandrovici* care era întovărășit de *Ivan Ghebcovici*. Locuința i-s'a dat la Câmpulung și i-s'a făcut și un *tain din dajdia acestui oraș*. (Iorga, o c.).

²⁾ Iorga. Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688. Cele dintâiu ce se tipăresc sunt: O *cazanie* pe scurt și o culegere de învățături, ca tălmăcitor dându-se egumenul Melchisedec dela Câmpulung. Deasemenea, un *molitfenic slavonesc* —; o singură carte din această ultimă lucrare eră așa de căutată, încât, la începutul sec. XVIII, o găsim la Bârlad și cu mult mai târziu la Hotin și apoi la Suceava (cf. Bajan și Dan Simonescu). Cel de al doilea produs al teascurilor tipografiei este o psaltire în care se pomenește ca arhitipograf Meletie. La 1638, Aprilie, se începă un nouă psaltire care apără abia la 1641.

al timpului, la Antologhionul tipărit în 1643, spune că „între multele și bogatele binefaceri“ pe cari piosul domn Mateiu le-a adus este și „moara de hârtie“ adusă în țară pentru trebuințele tipografiei și materialului de scris. Hârtia confecționată se întrebuițe la tipărirea cărților rituale și folosiă și pisarilor sătești.

În timpul lui Mateiu și mai pe urmă multe moșii și averi s'au dat sfintei mânăstiri. Dintr'un act din 1641

Port din Muscel

Port din Muscel, schimbat puțin, sub influența modei de azi,

dela Iliana a răposatului Parăi Peh... „cum să se știe că au dat răposatul soțul meu... la sfânta mânăstire... la vremea lui de moarte, întâiu, un sălaș de țigani și 100 de oi și căruța dumnealui cu 2 cai. Așijderea am so-cotit și eu, jupâneasa Elina, deci câte moșii am scos de am dat prela mânăstiri, ales-am parte și moșie mai bună unde zac oasele Dumnealui la Mânăstire la Câmpulung, deam dat Crețuleștii, cu casele, cu grădină, cu moară, cu livezi și cu tot venitul de peste tot hotarul, cum scriu zapisul și cărțile de moșie, însă fără rumâni, că i-au iertat Dumnealui la moarte și au lăsat să dau un pahar de argint la mânăstire, iar eu am vândut 2

pahare și am cumpărat o cădelniță de argint 290 dramuri și am dat și un pahar mare ce au lăsat Dumnealui să dau lui Vodă, deci Măria sa n'au vrut să-l ia, ci l-am dat iar la monastire și au fost paharul de 300 de dramure și au lăsat o stupină cu 40 de stupi și 5 iape și 4 boi; și au fost făgăduit să dea la monastire ughi 100 să cumpere o moșie lângă Crețulești ce să chieamă Ghimpați ca să fie tot o moșie, ca să fie pentru acea

Vederea Gărei Câmpulung

100 de galbeni... Iar pentru acest salaș de țigani ce scriu mai sus, fiind niște țigani răi și fugari... am dat pentru dânși ughi 80 de au cumpărat părintele egumen niște vie la Izvorani (Băjan, o. e. p. 14—16).

În timpul lui Mateiu Basarab, Câmpulungul era împărțit în suburbiile: *Scheiul*, numit așa dela *Scheeani*, *Valea*, *Marina*, *Sfântul Nicolae din sus*, *Bradul*, *Popa Savu*, *Târgul*, *Măgura*, *Popa Stoica*, *Popa Ene*, *Sfântul Gheorghe* și *Malul*.

Pe atunci, de treaba săracilor, a orbilor și a schiopilor din orașul Câmpulung, avea grijă satul Mățul¹⁾ „care — după cum spune într'un act din 1634 — nu a fost rândul țării“ și pentru treaba ce-o făceau, să aibă a lucra la moșiile lor și la toate trebile ce le va trebui și la bisericii ei să aibă pace.

Prin hrisovul lui Mateiu Basarab din 1639, se întăreau orașului Câmpulung privilegii asupra satului²⁾ Mățul de jos pentru ajutorul săracilor și bolnavilor din orașul domniei mele din Câmpulung, ca să fie în pace și slobod de bir și de talere și de împrumutare și de găleată, de fân, și de cal, de bou și de miere și de ceară și de slujba domnească și de podvoade și de mertice și de dișma stupilor, goștinărilor și a rămătorilor și de vie, de slujerie și de plaiu, și de cai de olac și de toate dăjdiile câte vor fi preste an, în țara domniei mele. Dupăce citează și alte cărți de milă tot pentru acest sat pe cari le-a văzut dela alți domni (Petru Voevod și fiul său Vlad Voevod, Vladislav Voevod și ginere-său Radu Voevod, Mircea Voevod și Moise Voevod și cartea bătrânului răposatului Alexandru Voevod“ și nepotu-său Radu Voevod și Gavril Voevod și iar Radu Voevod și fiul său Alexandru V. și Alexandru Iliș și Dan V.), ...se spune că satul a fost „de treaba și hrana săra-

1) În alte studii se spune că ospiciul era chiar în Mățul: La *Câmpulung* în Muntenia încă din sec. XVI calicii aveau alături de oraș, un sat, *Mățul*, care nu era locuit decât de gușați, de ologi și calici. (Gion, Istoria Bucureștilor pag. 361 și continuare). Ocolnița dată, la 1761, de Constantin Vodă Mavrocordat, satului Mățul, reînnoește mai multe hrisoave domnești de mai înainte; iar un alt hrisov al lui Radu Vodă Leon din 1665 amintește și cartea lui Negru-Vodă dată calicilor pentru Mățul“ și mai departe p. 364: „La Câmpulung, satul mișeilor Mățul era scutit de orice dare. Domnia le făcuse o moară la Câmpulung, unde măcinau degeaba, iar cellalt venit al morii se da calicilor. De patru ori pe an visteria da starostelui de calici câte 25 de lei pentru a fi împărțiți între ei. Încă de pe când Câmpulungul era *capitală* a țării, Domnia s'a interesat de calici și visteria i-a ajutat.

2) În Mățul a trăit artistul muzicant Flechtemmacher. În Mățul satul verzișorilor lui Mihaiu Viteazul, e un deal numit „Desagii lui Vodă“.

cilor a gârbovilor și a schiopilor din orașul Câmpulung și că a fost iertat și mai înainte vreme. Indeamnă să fie lăsat în pace și... „După petrecerea Domniei mele, pre carele va alege Domnul Dumnezeu, a fi domn Țării Românești, *au din neamul nostru, au, după păcatele noastre, din alt neam, să aibă a cinsti și a întări și a înoi această carte a domniei mele*“.

Prin hrisovul din 1647 (10 Aprilie), Mateiu Basarab, mută *sborul* de pe locul comunei, pe acel al mânăstirei, legând prin testament a nu plăti orașenii dări pentru or ce ar vinde și ar cumpăra dela acest târg.

De altfel, dela începutul acestui secol (al XVII) avem mai multe hrisoave cari vorbesc despre privilegiile, milele domnești și drepturile orașenilor Câmpulungeni, tot în acele hrisoave *pomenindu-se și de alte acte din secolul al XIII, XIV, XV, XVI*.

Așa, în condica de acte a Obștei moșnenilor Câmpulungeni se găesc:

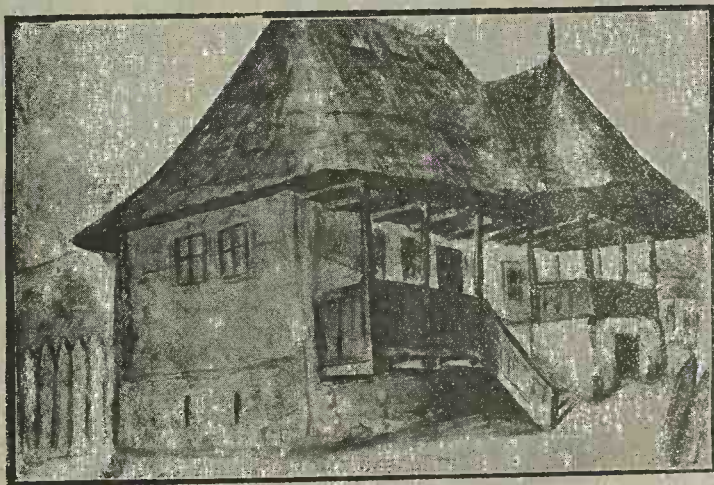
1. Un *hrisov dela Radu Vodă Mihnea 7123 (1615)* Maiu 7, unde se spune, între altele:

...„Dat-am Domnia mea această poruncă a Domniei mele, orașului Câmpulung, *iosă tuturor moșnenilor din oraș și cu feciorii lor câți Dumnezeu le va dărui, ca să fie în pace de găleată și de slujba domnească și de vama pârcălabilor de oraș, măcar ce vor vrea să vândă sau să cumpere tot să nu dea nimic vamă, cum au fost obiceiul lor iertați mai înainte vreme din zilele altor bătrâni blagocestivi creștini domni mai înainte de noi*.

„Alta iarăși, de se va întâmpla unuia dintre dânșii de-i va rămânea lui măcar moșie după moartea lui, or casă, or loc la oraș, or delniță la câmp sau vie, măcar fie or ce-o fi, cu această nici un amestec sau treabă să n'aibă Domnia mea, nici pârcălabii de oraș, nici nimenea din boieri, nici un om. Alta iarăși să nu fie volnici nici un boier, nici sluga Domniei mele, ca să ceară dela Domnia mea măcar loc, sau măcar moșie d'a orașului, or casă, sau loc la oraș, sau delnița la câmp, sau

măcar vie orășenească, măcar fie or ce ar fi. *Ci numai orășenii să fie volnici, să facă ce vor vrea ei cu aceste moșii, iar de va fi dator vreun orășan vreunui boier sau altui om de țară, de se va întâmpla acelu om moarte și-i va rămânea nișcaiva feciori lui, să nu lase moșia lui vânzătoare, iar de nu va putea birui să plătească acea datorie, iar datornici să nu fie volnici să vânda casele lui, măcar viile, măcar loc la altă parte, ci tot vă vândă la orășani.*

Iară pentru rândul judecății orașului, să n'aibă amestec s'o strice judecata lor, ci toată legea și judecata lor să fie stăpânitoare precum mai dinainte vreme, cum au fost obiceiul cel bătrân și în zilele altor bătrâni Domni, blagocestivi creștini care

Casă veche din Câmpulung

au fost mai dinainte de noi, pentru ca am văzut *insu-mi Domnia mea multe hrisoave bătrâne și vechi* pentru tot așezământul orașului: Hrisovul bătrânului răposatului *Io Mihail Voievod*, leatul 6900. Alt hrisov al bătrânului răposatului *Io Vlad Voievod* letul 6947. Alt hrisov al bătrânului răposatului *Io Vădislav Voievod* leatul 6960. Încă cărți multe și hrisoave ale tuturor blagocestivilor creștini domni care au fost mai înainte vreme.

Drept aceia și *Domnia mea*, așisderea am înuit și am înțărît această tocmeală și acest hrisov bătrân și vechiu și cu

această carte a Domniei mele și am dat Domnia mea orașului Câmpulung, *tuturor moștenilor orașului*, ca să fie așezământul și toată judecata și tocmeala lor, să fie stăpânitori cum au fost și mai înainte vreme, din zilele altor bătrâni domni. ...Încă și jurământ am pns Domnia mea: după petrecerea Domniei mele, precarele bine va voi Domnul Dumnezeu a fi Domn țării Românești, măcar din fiii Domniei mele, măcar din neamul nostru, sau, după păcatele noastre, măcar altcineva din pravoslavnicii domni, încă să cinstească și să înoiască și să întărească cartea Domniei mele, ca și pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească întru Domnia lui și în veacul viitor sufletul lui. Iar de nu va cinsti și nu va întări această carte a Domniei mele, ci o va călca și o va strică, pe acela Domnul Dumnezeu să-l ucigă, aici trupul și în veacul viitor, sufletul lui, și care om s'ar ispiți a strica această carte, acel om să fie proclat și afurisit de 318 sfinți părinți cari au fost la Nikeia și să aibă parte cu Iuda și cu Aria la un loc și de nimenea să nu se clintească, după zisa Domniei mele.

2. Un hrisov dela *Leon Voevod*, 7138 (1630) August 26, pentru munții moștenilor orașeni Câmpulungeni, care dă poruncă orașului Câmpulung, *tuturor moștenilor orașului și feciorilor lor* căți Dumnezeu le va dărui, spune:

„... Ca să fie lor *moșia* care se numește a orașenilor, care este din așezământul satului, însă să se știe anume *Plaiul lui Pătru*, după râul orașului Câmpulung până la apa Câmpulungului cea bătrână a *Dâmboviței și Plaiul Frăcii*, iar până la *Dâmbovița*, și *Jimbura* iar până la *Dâmbovița și pânăla Păpușa și Plaiul Voivoda dela Mekedin*¹⁾ peste *Climea*²⁾ pânăla *Capra și Vârtopul Modroghinul și Vârtopul Boarteșul*³⁾ și *Netedul și Vârtopul lui Epure*, și din *Vârtopul Boarteșului până la Tâncavul cât ține dosul Dâmboviței tot*, pentrucă acești mai sus munți și plaiuri au fost de baștină ai orașenilor Câmpulungului dela moși de strămoși încă mai dinainte vreme dela șederea orașului din zilele altor

¹⁾ Meledic. ²⁾ Clincea. ³⁾ Boarcășul.

bătrâni domni ce au fost dedemult. Și am văzut Domnia mea, cartea răposatului Mihail Voevod, de când au fost cursul anilor 6900 și cartea răposatului Vlad Voevod de când au fost cursul anilor 6947 și cartea răposatului Vădislav Voevod când era atunci cursul anilor 6970 și încă multe cărți și hrisoave ale tuturor blagocestivilor domni ...pentru aceasta și domnia mea a-șișderea am înoit și am întărit pre acele cărți bătrâne cu acest hrisov al Domniei mele, precum au fost și mai înainte vreme și le-am Dat Domnia mea, orașului Câmpulung, însă: *moștenitorilor orașului ca să fie ale lor moșii și plaiuri care sunt după orânduiala mai sus numită, moșie de baștină și ohavnică feciorilor și strănepoților lor (urmează blestem și martori).*

Port din Muscel

3. *Un hrisov dela Mateiu Basarab 7144 (1636) Aprilie 12. Privilegiu pentru mili Domnești și pentru drepturile moșnenilor orașani: ...„poruncă orașului Câmpulung, lui Stan județul cu 12 pângari, preoților și tuturor orașenilor dela mare până la mic, câți sunt moșneni ai orașului și feciorilor lor.*

... ca să fie în pace de găleată și de slujba domnească și de vama pârçălabilor de oraș, și de vama de pită dela bălciul Sfântului Ilie Proorocul, or ce vor vrea să vândă sau să cumpere, măcar cal, măcar

bou, oae, pături, pește, măcar or ce, tot să nu aibă voie a lua dela dânșii vamă, cum au fost obiceiul lor și cum au fost iertați și în zilele altor blagocestivi bătrâni domni.

„Și iarăși căruia dintr'ânșii se va întâmpla moartea și va rămânea nescaiva moșii de pe moartea lui, măcar casă, măcar loc la oraș, măcar vaduri de moară, măcar delniță la câmp, măcar vii, măcar ce va fi, cu acelea nici un amestec să nu aibă nici domnia mea, nici pârçălabii din oraș, nici nimenea

din boieri, nici sluga boerească, nici măcar un om. Și iarăși să nu fie volnici nici boieri, nici sluga Domniei mele ca să ceară dela Domnia mea niscareva locuri, sau măcar moșii dela acești orășeni, măcar casă, măcar loc în oraș, măcar vad de moară, măcar delniță la câmp, măcar vii, măcar ce va fi. *Ci orășanii să fie volnici să facă ce va fi voia lor, cu aceste moșii*¹⁾ ...iar pentru rândul judecății orașului să nu aibă să se amestece să strice judecățile lor nimenea, ci toată legea și judecata lor să fie stăpânitoare cum a fost mai înainte vreme tocmeala lor după obiceiul cel bătrân din zilele altor bătrâni domni care au fost mai înainte de noi. Pentrucă am văzut Domnia mea, multe hrisoave bătrâne și vechi făcute tot pentru așezământul orașului: hrISOVUL strămoșului Domniei mele prea luminatului și blagocestivului și de Hristos iubitor, răposatului *Io Radul Negru Voevod, 6800*²⁾ și hrISOVUL lui Mihail voevod, leatul 6900, și hrISOVUL Vladului Voevod leat 6947 și hrISOVUL lui Vădislav Voevod leatul 6960 ... și încă după aceasta când a binevoit Domnul Dumnezeu, de m'au dăruit cu domnia pe scaunul moșilor și al strămoșilor Domniei mele și cinstitul împărat cu schiptrul stăpânirii țării Românești, am văzut Domnia mea *biserica strămoșului Domniei mele Io Radul Negru Voevod* stricată și dărâmată. Deci am gândit spre Dumnezeu ca să nu fie pomana strămoșului meu în deșert, și iarăși o am ridicat pre dânsa Domnia mea și o am făcut al doilea din temelie, ca să fie și Domniei mele și părinților Domniei mele și moșilor pomnire în veci.

„Drept aceia și Domnia mea, încă am înorit și am întărit acele hrisoave și cărți cu această carte a Domniei mele și am așezat pre dânsii însumi Domnia mea, ca să fie în pace toți

¹⁾ Și de va fi dator, vreunui boier, măcar altui om de țară și, de se va întâmpla acelu om moarte, și va rămânea lui niscareva feciori, să nu rămâie moșia vânzătoare și de nu va putea birui ca să plătească acea datorie, iară datornicii să nu fie volnici a vinde casele lor, măcar vii, măcar loc, într'altă parte ci tot să vândă la orășani.“

²⁾ Interesant că și aci, când e vorba de *Negru Vodă*, se indică anul 6800 (1292) care corespunde cu Domnia lui *Tihomir Basarab* (cărui unii istorici îi zic *Radu II Negru*) și care și-a avut reședința la *Câmpulung*, lucru hotărât stabilit, v. pag. 65—87.

oraşenii și de vama pârcașabilor de oraș, și de vama pităriei dela Sborul Sfântului Ilie, ca să n'aibă voie să ia lor vamă nimic or ce vor vrea să vândă sau ce va cumpăra la târg, ci numai să ia dela alți oameni d'afară, cum au fost legea și mai înainte vreme, după cum scrie și în piatra pe care o am pus Domnia mea deasupra porții bisericii, ca să fie moșia lor, și toate judecățile și tocmelile lor să fie stătătoare în veci, și de nimeni să se clătească după zisa Domniei mele. Încă și jurământ a pus Domnia mea (urmează jurământ și martori).

4. *Un alt hrisov tot dela Mateiu Basarab, 7145 (1637) Decembrie 6, tot pentru munții moștenilor orașeni*

Vedere din centrul orașului Câmpulung

Câmpulungeni, dat orașului Câmpulung, tuturor moșnenilor orașului“... în el mai spunându-se: „... Ca să fie lor moșia care se numește a orașului care au fost din șederea satului, însă să se știe anume“¹⁾.

5. Un alt hrisov dela Mateiu Basarab din 7154 (1646) Maiu 3 dat „orașului Câmpulung“, lui Stan județul cu 12 pârgari și preoților și tuturor orașenilor dela mare

1) Se arată plaiurile și dealurile indicate și în hrisovul lui Leon Voevod din 7138 și se pomenesc și hrisoavele mai vechi văzute, mai adăogându-se și cartea lui Leon Voevod sin Ștefan Voevod leat 7138.

pânăla mic *însă câți sunt moșneni în oraș și cu feciorii lor...* se spune: „ca să fie în pace de găleată și de lucru domnesc și de vama pârcașilor de oraș, și de vama pitarilor dela sborul Sfântul Ilie proorocul, or ce ar vrea să vândă sau ce vor avea să cumpere, sau cal, sau bou, sau oaie, sau pături, sau pește, verice, tot să nu aibă a lua dela dâșii vamă, și iar ca să nu aibă nimeni voie din cei din afară ca să aducă vin și ca să vândă acolo în oraș, nici boier mare, nici slujitor, nici țaran, nici măcar vericine din slugile domnești ci numai înșile orășenii să vândă vin, iar cari dintre cei din afară ar vrea să aducă vin și să vândă acolo în oraș, să aibă a rămâneà butia deșertată pă sama orășenilor; și iarăși ca să aibă a dà pitarilor și boerilor și dijmarilor și tuturor câți umblă cu slujbe. Așisderea p'în județul Muscel și plaiul muntelui numai câte un plocon de bucate, iar mulțumita nici cât de puțin să nu le mai dea lor, după obiceiul lor ci cum au fost iertați și în zilele acelor buni și cinstiți domni¹⁾).

În condicta de acte a obștei moșnenilor Câmpulungeni pag. 6 se arată că în 1800 Radu sin Dumitru Blegu feciorul lui Mirița Blegu dá zăpis la mână orășenilor Câmpulungeni „că după vremi înstreinându-se tatăl meu de aici din Câmpulung în țara nemțească la carele se află un hrisov al său de cuprinderea moșiilor ce au avut în hotarul orașului, aflându-se vechiul orășan din moși strămoșii lui, încă și în munți și fiindcă la moarte-i și-au lăsat cu sufletul ca acest hrisov să nu-l dau în alte mâini streine fără numai orășenilor, fiind tot un neam; deaceia dar aceasta m'a parachinist de am venit și l-am dat orășanilor d'a mea bună voie, pentru care mi-am luat mulțumita mea, adică am luat talere 60 (șaiszeci) și eu l-am dat dumnealor acel hrisov“.

1) Urmează hotărâre cu privire la pământul sau alt imobil ce ar rămâne după moartea orășenilor; apoi hotărâri cu privire la judecata orașului, pomenește de hrisoavele dela alți domni și de mănăstirea rezidită și întarește din nou vechile așezăminte.

Tot în acea condică se vede un act dela Alexandru Vodă 1568¹⁾.

Pela 1656 a pribegit pe aici patriarhul *Macarie al Antiohiei* cu secretarul său *Arhidiaconul Paul de Alepo...* și aceasta s'a întâmplat în următoarele împrejurări:

Vedere din Câmpulung (Intrare în parcul băilor Kretzulescu)

În acel an, Turcii, furioși împotriva voevodului Constantin Basarab Cârnel, din pricina alianței sale cu principii Transilvaniei și ai Moldovei, hotărâseră înlocuirea

1) E dat *Furdei*, lui *Voicuța, Turcea, Vitan* și fiilor lor pentru moșia satul *Stesvei* pe *Bughea*, cu tot hotarul lui, fiindcă au avut hrisov vechi dela răposatul *Vintilă Voevod*, în care arată hotar vechi la *frasin* pânăla apă și până 'n capul piscului, pe valea *Brezoi* prin mijlocul *Măcilor* și până 'n râul *Bratia* și pe fața *Stânilor* și pe căpătâiul *Glozilor*, pe vârful livezilor până 'n obârșia alunișilor, acestea sunt hotarele vechi și să aibă aceste părți *Fundea, Voicuța* i *Turcea* cu feciorii săi această parte din partea tatălui său *Vlad al Strigoii*. Și din *Bughea* cât se va alege partea lui peste tot pentrucă au cumpărat dela *Vișan* cu aspri gata“.

Aci se pomeneste de o livade din *Strigoii*, de *Albești*, muntele *Mranov* și muntele *Urseev* și muntele *Lemului, Clăbucea, Seul, Rătăul, Clămbucilor*“.

lui cu Mihnea III și se pregăteau să înainteze dela Giurgiu la București. Auzind aceasta Constantin Vodă care era la Târgoviște, porunci spătarului, cârmuitor al Bucureștilor, să dea foc orașului ca să ardă și curtea domnească și bisericile și mănăstirile și așa Turcii să n'aibă unde unge domn pe Mihnea III cu care veneau însoțiți. Dar porunca n'a fost ascultată: spătarul a fugit din București, la apropierea Turcilor; seimenii și dărăbanii l-au urmat și apoi a fost o fugă generală, fugind chiar și Constantin Vodă dela Târgoviște, unde se fortificase

Vederea unei mori

cu un șanț, la *Câmpulung* pe care deasemenea l-a înconjurat cu tranșee. Intre fugari, au fost și oaspeții si-rieni.

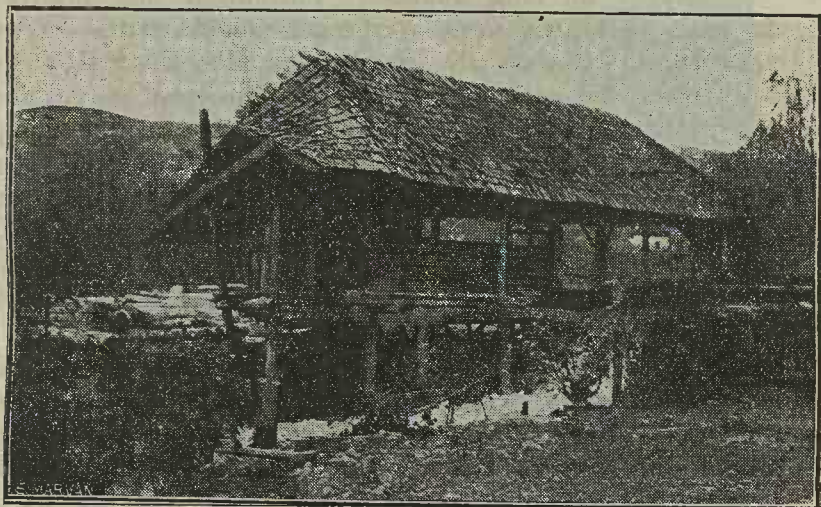
Paul de Alepo a scris tot ce a văzut. Cartea a fost scrisă mai întâi în limba arabă și apoi tradusă în englezește și în ea se descriu obiceiuri datine de guvernământ și aspectul orașelor și satelor. Trecând și prin Câmpulung, Paul de Alepo arată cum erau casele boie-

rești și dă amănunte privitoare la cultură în genere. Vorbește despre suirea pe tron a lui Constantin Șerbau și despre luptele acestuia cu Radu Mihnea (Retragerea lui Constantin Vodă în munți, înconjurarea Câmpulungului cu tranșee, fixarea lagărului la Rucăr). „In acel „timp spune el” și Tătarii ausosit la Câmpulung“¹⁾.

¹⁾ N. Iorga. *Istoria Românilor prin căldători o. c.*: cf. și Emilia Cioran: Călătoriile Patriarhului Macarie al Antiohiei, cu urmare: „Am auzit că ei (țărani) au niște gropi afunde, în felul puțurilor, de o adâncime incomensurabilă, în fundul cărora sunt un fel de peșteri. Fiecare familie dela munte are ascunzători de acest fel“. Le dă în primire tot ce aveau la ei, scriind: „am auzit că sârmanii oameni transportă pe spatele lor până în acele văi, nefiind posibil să meargă cu carul între acești munți stâncoși și răpoși. Acum, relativ, ne liniștirăm puțin, neavând la noi decât ceea ce ne era necesar zilnic, că hainele și îmbrăcămintea, chiar cutia cu potcapuri și alte haine clericale, crucea patriarhului etc. toate le-am trimis; episcopul, același lucru cu proprietatea monastică cât și neguțatorii cari au fugit după noi cu ale lor... Indată ce ne-am incredințat de adevărul svonului fugii lui Constantin (Basarab) din șantul dela Câmpulung, am plecat în grabă dis de dimineață în Duminica brânzei. Spre seară am ajuns la un sat numit *Piatra Corbului* ... Cât eram acolo, veni la noi mitropolitul țării care deasemenea fugise de timpuriu. Marți dimineața, plecarăm, cu gândul de-a urca un munte, lucru ce l-am îndeplinit cu mare greutate... Trásurile deasemenea le-am fost dat să se ascundă în desišuri, de frică ca nu cumvã, întâmplându-se ceea ce s'a întâmplat, să li se dea de urmă și să afe că suntem aici. Căi stăteau cu șaua zi și noapte, eram astfel încontinuu preparați de fugă, chiar în părțile cele mai inaccesibile temându-ne grozav că puteam fi prinși de Tătari, mai ales că aveam o mare faimã. Câțiva oameni ne-au preparat un loc ascuns în păduri, cu o urcare foarte grea, cunoscându-ne ai lor, astfel că dacă s'ar întâmpa nãvãlirea să ne putem retrage acolo împreună cu toți ceilalți fugari. Eram desperați de mizeria cea mare și torturați de o spaimă teribilã. Cu toată mulțimea zãpezii ce căzuse și asprimea gerului, nimeni nu îndrãzneã să aprindã focul, nici chiar acei dintre fugarii cari se retrãseserã în mijlocul păduilor, de frică ca nu cumva fumul să-i trãdeze și Tătarii observându-i dela distanță să-i urmãreascã în acele direcții. Inchipuți-vã care poate fi starea unor astfel de lipsiți și sãrãci nenorociți cari rãtãceau mãcar fãrã să aibã vreun cãine cu ei, de frica lãtratului. Nici-noaptea nu puteam dormi de frică; *toatã țara fugise la munți*“.

„Când Tătarii au ajuns la Câmpulung, desigur că Atotputernicul, slãvit fie numele sãn, i-a întors cu orbire de s'au întors înapoi“.

După ce descrie ocupația locuitorilor și producția pământului spune că, mergând la vornicul acestui ținut și spunându-i că în țara lor nu cunoaște nici spaime nici focuri, nici nimic, Românul a răspuns: „Ai zis adevărul, însă noi cu toate astea, mulțumim lui Dumnezeu că nu avem asemenea castele în țara noastră; în loc de castele și fortărețe, posedăm acești munți și aceste păduri, împotriva cărora nici un inamic nu poate birui. Dealtfel, dac'am fi avut castele pe teritoriul nostru, Turcii demult ne-ar fi gonit din ele“.

Vederea unui herăstrău

Paul de Alepo spune că mergea, de multe ori, la Câmpulung de căpătâ știri și că, la sosirea vestilor din partea beyului, care a amintit pace și siguranță și că Tătarii au plecat cu un număr de robi ce se ridica până la 150.000, Luni în a treia zi de post, s'a întors cu alți fugari la *Câmpulung*, unde și-a luat locuința în mânăstire¹⁾.

1) Emilia Cioran o. c. p. 231 și următori.

În 1658 au trecut pe-aicea și Muntenii lui Mihnea cu Turcii împotriva lui Racoți cel Tânăr: „aceste vești de bătaia lui Racoți la Ghilă și lui Constantin din Moldova, auzind Mihnea Vodă unde eră la Giurgiu, i s'au tăiat toate puterile și au început a se trage spre Rucăr și au trecut în țara Ungurească; acolo s'au și prăpădit“¹⁾.

Pe atunci s'a îndreptat asupra Câmpulungului, atențiunea cercetătorilor streini²⁾.

„Après un long abandon, l'attention des maîtres du pays se tourna vers la ville des colonisateurs saxons vers 1650, mais on n'y trouva que des Roumains de deux rites, les catholiques par coutume étant servis par des Franciscains d'Italie ou de Transylvanie; beaucoup d'entre eux abandonnerent leur ancienne foi. Des villages voisins avec leurs minces églises s'étaient ajoutés au „marche“ central“.

În Câmpulung s'a întemeiat, la 1669, sub *Antonie Vodă*, **prima școală românească** „școala domnească“: „...Și făcui Domnia mea casă de învățatură, adică școală, în orașul Câmpulung, întru care să hie cu putință și bogățiilor și săracilor a-și darea feciorii să se înțeleptească de buna învățatură pentru sfânta scriptură ...Și făcui Domnia mea milă acestei case adică școală, den toată vama Rucărului și Dragoslavele, jumătate să ție monastirea Câmpulung, jumătate care este dat și miluit de răposatul Matei Voevod, iar jumătate să hie acestei case, ca să hie de plata dascălilor și copiilor de hrană, iară Domniei mele și răposăților părinților domniei mele în veci pomeană... apoi, blestem:

1) Constantin Căpitanu: Magazin Istoric Tom. II pag. 323.

2. Dealtfel, după cum am arătat. Câmpulungul și comunitatea de aci a catolicilor eră cunoscută bine când încă i se da multă însemnătate, în veacul al XVI. *Atestatul ce se dă unui misionar, începe cu următoarele cuvinte: „L'università dei catolici di Campolongo“* (I. Simionescu. Orașe din România, pag. 108).

„Iar carele mitropolit vă lăsa întru uitare și fără de nici-o grijă și va rămâne această școală părăsită de dascăli și de învățătură, să aibă a darea seamă înaintea lui Dumnezeu și, în urma domniei mele, pe carele va milui Dumnezeu a fi Domn și biruitor Țării românești, încă-l rog, cu numele lui Dumnezeu ce e în troiță slăvit, să înoiască și să întărească acest cinstit hrisov al Domniei mele, pentru această casă adică școală, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l mi-

Vedere din munți

luiască și să-l întărească întru Domnia lui și la cela veac să fie întru odihnă sufletul lui, iar care domn va călca și va strică și va sparge acest hrisov al Domniei mele, *acel Domn dimpreună cu îndemnătorii lui, să fie sub blestem, anathema, proclat și afurisit ot 318 oteți ij vă Nechiei, cinste să aibă cu Iuda și cu Aria la un loc, amin*¹⁾.

¹⁾ Pentru limba frumoasă și simțimintele de cari era călăuzit voevodul se mai dau aci după D. I. Băjan, din aniândouă hrisoavele (cel dela 1669 și cel dela 1670) privitoare la întemeerea școlii Domnești:

Ispravnic și purtător de grijă al acelei școale a fost orânduit chiar Mitropolitul „să nu rămâie această școală părăsită de dascăli și fără de bună învățatură locuitorilor țării, că de vreme ce sfânta Mitropolie se cheamă mama tuturor sfințelor biserici și Mitropolitul țării este cap legii creștinești și dela Dumnezeu dăruit a fi păstor adevărat turmei lui Hs., iaste a darea seamă înaintea înfricoșatului județ.

„Io Antonie Voevod

„După ce ne dăruî prea bunul și prea milostivul Dumnezeu cu Domnia țării rumânești și ne făcû mergătoriu înainte și purtătoriu de grije a pământenilor Ungrovlahiei și păstoriu al oilor Sfinției sale cele cuvântătoare care se închipuiaște, cum și Părintele Iacov, stând înaintea dobitoacelor păseând oile cele fără de *graiure* și vrând să-și dea seama la oamenii pripecul, frigul și toată amestecarea văzduhului târpiea ca să nu piară vreunile dintr'acelea, dară noi, dă nu stăm înaintea dobitoacelor celor fără de *graiure* ci 'naintea a cuvântătorilor oameni, care ne sunt dați în samă și ni să cuvine a-i păzi de toți vrășmașii cei văzuți și cei nevăzuți știind cuvântul Sfinției sale, cel ce grăiaște asupra păstorilor, deci așa: Amarul păstorilor ce mănâncă laptele și bracă lănături, miei, iar de oi nu grijesc. Drept aceasta, *văzând Domnia mea pământeni țării rumânești lipsiți de o bunătate carea iaste preste toate bundățile și trupește și sufletește, fără care nu iaste puțință omului a-si chivernisi nici cele trupești precum se cuvine, nici cele sufletești, nici înțelepție a dobândi, nici pre Dumnezeu a cunoaște, făcătorul său, nici poate alege binele de rău, nici răul de bine, înțelepciunea Sfinției Scripturi zice. Deci Domnia mea socotii și gândii întru inema Domnii mele, și făcui Domnia mea casă de învățatură adecă școală în orașul Domniei mele Câmpulungu, pre locu ce l-au dat și l-au miluit einstitul și de bun neam boiarinul domniei mele Radul Naturel vt. Logofăt, ce-i au fost de cumpărătoare dela Stroe Vornecul den Golești za ughi o sută, întru carii să hie puțință și bogaților și săracilor a-si da feciorii lor să se înțelepțească de buna învățatură dentru Sfânta Scriptură, precum serie Pavel Apostol către Themoteiu de zice: hiule Themotee, știut e că esti învățat Sfinții Scripturi den pruncie, care poate pre tot omul a-l înțelepți întru mântuință...*

Si rog și pre Domnia-voastră, pre cari vă va dăruî Dumnezeu cu domnia țării Rumânești în urma noastră, ori de veți li de roada pântecelui nostru, ori dintr'alt neam, să *nu călcați, nici să stricați această pomeand a Domnii mele ce o am făcut spre mare folos locuitorilr țării Rumânești, ci să înoiți și să întăriți acest hrisor al Domniei noastre, ca Domnul Dumnezeu Isus Hristos să vă întărească și să vă mi-luiască întru cinstea și lauda Sfinției Sale, amin.*

Cel dintăiu dascăl al școalei domnești a fost un anume *Dumitru* (1689), apoi *Radu Lăngescu* (1689). Se mai știe apoi de Adam (în 1744) Ștefan Motream (1746—1748) și mai târziu alții: Ioan (1780), Teofan (1785), Ioniță (1813), Oancea (1819), Pitarul Ioan Brezoianu, *Dumitru Jianu* (cel mai de seamă) ș. a.

...Și iarăș (în cel dela 1670)

Cu vriarea Domnii mele și cu a Domniei mele dulce vriare că după ce ne dăruî bunul și prea milostivul D-zeu cu domnia țării Rumânești, și ne făcû mergătoriu înainte și purtătoriu de grijă a pământenilor Ungro-Vlahiei și păstoriu al oilor Sfinției Sale cele cuvântătoare, ca și părintele Patriarhul Iacov, stându naintea dobitoacelor pascându oile cele fără de graiure, și vrând să-și dea seama la oameni pripecul, vregul și toată amestecăria văzduhului, târpiia, ca să nu piară vreunele dentr'acelea, dară noi de nu stăm naintea dobitoacelor fără de graiure ci nainte a cuvântătorilor oameni, care ni se cade a-i păzi de toți văzuții și nevăzuții vrășmași, i ai porni spre bună învățătură.

Așisderea iar am socotit Domnia mea denpreună cu toți cinstiții deregători Domniei mele, cum această școală iaste să aibă ispravnic și purtătoriu de grijă; deci Domnia mea o am tocmî și o am așezat să fie pre seama Sfinței Mitropolii a țării, ca să fie ispravnic și purtătoriu de grije Mitropolitul care va hi având și ajutoriu den mila Domnii mele care scrie mai sus

...Intr'aceste vremi fiind cinstitul părintele nostru chir Teodosie Arhiepiscopu, Mitropolit țarei și sfinția lui să se afe ispravnic și purtătoriu de grije școalei aceștia, cât l va ține Dumnezeu întru viața Sfinției sale. iar după petrecania Sfinției sale, pre care părinte ar dăruî Dumnezeu a fi Vlădică și Mitropolit țarei, den părinte în părinte, tot să hie purtători de grije aceste școale, după cum scrie mai sus.

Iară care Mitropolit va lăsa întru uitare și fără de nici-o grijă sie va rămânea aceasta școală părăsită de dascăli și de învățătură, să aibă a darea seamă înaintea lui Dumnezeu și, în urma Domnii mele, pre care va milui Dumnezeu a fi domn și biruitor țarei Rumânești, încă-l rog, cu numele lui Dumnezeu ce e în Troiță slăvit, să noiască și să întărească acestu cinstitu hrisov al Domnii mele, pentru această casă adecă școală, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l miluiască și să-l întărească întru domnia lui, și la cela veac să fie întru odihnă sufletului lui, iară care Domn va călcă și va strică și va sparge acest hrisov al domnii mele, acela Domnu dempreună cu îndemnătorii lui, să hie suptu blestem, anathema, procler și afurisit ot 318 oteți ij va Nechiei, cinste să aibă cu Iuda și cu Ariia la un loc, amin.

În 1665, Câmpulungul, ca și alte *centre catolice* muntene fură unite cu provincia *Observanților* din Bulgaria, cu arhiepiscopul de Sofia, mutat dela un timp la Nicopol¹⁾.

Pe aici a trecut, în timpul luptelor pentru despresurarea Vienei, Voevodul Șerban Cantacuzino cu generalul Veterani — acesta din urmă, după rugămintea Domnului părăsind Severinul.

Și spune cronica: „S'au ridicat o samă de oști nemțești, fiindu-le cap Veterani generalul cu toată oastea lui, de au venit pe drept munte pânăla C-lung. Șerban Vodă iar au trimes pe frate-său Mihaiu Cantacuzino biv-

vel spătar și pe generalul său Constantin Bălăceanu vel-agă de s'au întâmpinat cu dâșii, fiind și Brâncoveanu acolo cu ei, făcând multă rugăciune, până s'au ridicat de acolo de au trecut la Brașov, de s'au așezat acolo cu oștile să ierneze“.

Din acel timp, poate și de mai târziu când Bălăceanu a fost omorît în luptele din Ardeal, știindu-se că Brâncoveanu a fost de partea Turcilor, a rămas în popor — prin alte părți și pela noi în Muscel — cunoscut cântecul lui Bălăceanu de care se spune că venia cu

Port româneșe din Muscel

oaste nemțească :

Al lui Aga Bălăceanu	Divanu l-a părăsit
Care-a părăsit Divanu,	La vitejio-a ieșit.

împotriva lui Constantin Brâncoveanu care avea și oaste turcească. Și când Bălăceanu prăpădiă oastea lui Brân-

¹⁾ N. Iorga, Istoria bisericii române, o. c. p. 408.

coveanu, s'a găsit — în oastea lui Bălăceanu — un trădător, chiar finul lui Bălăceanu, care, voind, mișelește, să răpuie capul nași-său, se apropiă de el și-i strigă:

— Pune-mi scară	Te-aș adăstă eu pe tine:
Lângă scară	Mi-e frică de 'nșelăciune
Și oblânc,	Că sunt mari domniile
Lângă oblânc	Mituesc cu pungile
Amândoi să ne păzim,	Și dau cu moșiile
Să tăiem, să prăpădim	Și taie nașiile...
— D'alelei fine Costine,	

Dar fină-său Costin tot îl înșelă cu vorbe dulci și...

pe urmă, tăia capul lui Bălăceanu și l ducea la Brâncoveanu să-și ia răs-plata.

Brâncoveanu însă când a văzut acea mișelie, foc s'a făcut! După ce a certat pe ucigaș, cu grele cuvinte, în fața boerilor, a pus de i-a tăiat capul.

Pe timpul acela, după 1680, vizitează satele și mai ales, micile colonii catolice din orașe, misionari cunoscuți cari lasă descrieri de călătorie interesante: Bandini, Petru Parchevic.

Port din Muscel de acum 40 ani:
Fată cu pălărie

După stăruința lui Matei Basarab, Papa trimesese la curtea munteană, ca plenipotențiar al său, pe Arhiepiscopul de Sofia. Acestui arhiepiscop i-se datori în-toarcerea *catolicilor din Câmpulung*, — trecuți la Luteranism încă de mult — *la legea lor cea veche* ¹⁾.

Tot pe acel timp — așa de mare erà lupta între ortodoxi și catolici, că un călugăr catolic, tovarășul lui Antide Dunod, asigură că Șerban Cantacuzino cel „tiran“, „crud“, lacom, sângeros, înșelător „e cel mai rău dușman al catolicilor și un adevărat aman“ și citează

Vedere dela cetatea lui Negru-Vodă.

faptul batjocurei săvârșite asupra lui *Andrieu*, județ de *Câmpulung*, care, *nevoind să treacă la legea țării pe care o declară „aramă și plumbos“ față de „aurul“ latin, ar fi fost ras ca papa“ lăsându-i-se numai la bărbie un vârf ca o coadă de rândunică“ — și bătut pe uliți* ²⁾.

Pe aci, au venit oștile nemțești, în 1689 și tot pe aci au adus pe *Emerik Tököly*, rege unguresc de par-

¹⁾ Iorga, *Istoria bis. rom.* p. 408.

²⁾ *Ibidem*, p.

tid ca să-l așeze ca domn în Ardeal, atunci luând parte și Brâncoveanu și se câștigă biruința dela Zărnești. Iată cum s'au întâmplat acestea :

În primul an de domnie al lui Constantin Brâncoveanu, prințul *Ludovic de Baden*, comandantul suprem al oștilor nemțești, după ce a cucerit cetățile Niș și Vidin, se retrage prin Oltenia de unde ia drumul Pitești-Câmpulung, trecând și pe aici. În timp ce dânsul cu o „seamă de oaste“, trece prin Dragoslavele și Bran la Sibiu, generalul *Heisler* înlocuitorul său, trece dincoace de munți prin Câmpulung — tocmai când unii boeri divulgau planurile lui Brâncoveanu ¹⁾, cu altă oaste, la care s'a adăogat și cea lăsată în țară de prințul Ludovic și multe au îndurat locuitorii dela oștile nemțești !

Dupăce Nemții au ocupat București și au jefuit țara mult timp s'au întors tot pe aici și au trecut în Ardeal. Dar pe urma lor a venit Groful *Tukeli* cu oștile lui (cari fuseseră la Nicopole, așteptând ajutor turcesc pentru a ocupa scaunul Ardealului) ; oastea turcească comandată

¹⁾ Hurmuzachi. Documente privitoare la istoria Românilor, p. 103 și următori ; apoi continuare :

In scrisoarea *Postelnicului Mihail Băjescu către Egumenul (?) Macare despre planurile lui Constantin Vodă Brâncoveanu* :

...a) Iată nu putui ținea a nu scrie, ci scrisam sfinții tale de cel lucrșor pentru știință, ca să știi din țară ; vei ști că s'au pustiit buncațele lui Vodă, că fiind Haizler la *Câmpulung*, iar Vodă au trimes pe supt cumpăt cu Stolnicul Costantin la Tătari de vin de au fost și el cu fețe și cu viclesug de prăpădi țara cu Tătarii încă ce au fost ; acum el trimete mângaiale Nemțului, iar Vodă gândește alt lucru cu Nemții... și că lucrează (Vodă) cărți la împărăția Turcului ca să vie acum de primăvară și Groful au mânat la împăratu Turcului să-i mai trimeată oști să păzească toate trecătorile despre munți..

b) *Petiția boerilor pribegiți către guvernul imperial contra lui Costantin Vodă Brâncoveanu și boerilor Cantacuzini, arătând starea de jale a țării prin prădările și pustiirile Turcilor.* „Cu mare jale și obede ne jeluim...“

c) *In scrisoarea unui boer muntean către un călugăr despre întâmplările dela curte și din țară.*

Duum esset Generalis Heisler in Campo-longo, Constantinus, personaliter pertenit ad tartaros et una cum illis de truxere provinciam.

de Cerkez Ahmet Paşa seraxhierul, oastea tătărească comandată de sultanul Galga și oastea voevodului Brâncoveanu.

„Tököly, mâncând dela Târgoviște și neputând așeza oastea în castru de câmp, din cauza gerului mare și a lipsei de pâine, o aduse în *Câmpulung*, flămândă ca vai de ea, apoi aci o așează în case călduroase—eră fiindcă în acel oraș eră foarte mult vin bun, de Pitești, că numai la casa unde mă aflam eu (zice *Cserey* autorul cronicii acelor fapte) am numerat 7 buți de cele mai pline; așa, oastea întreagă s'a pus pe beție într'atâta, încât lui Tököly îi fu curat peste putință ca s'o scoată d'acolo până a 5-a zi¹⁾.

Act din timpul lui Haisler

O parte din oastea turco-română înaintând în contra Nemților din șanțurile dela Bran taie pe Nemți și-i răspândește. Generalul Haisler primește această știre pecând juca cărți cu gen. Magni și Doria. Porunci ca întreaga armată Nemțo-săcuiască să se ridice și cu iuteală ajunse în Bran, unde se așezară în tabere, petrecând câteva zile în lupte parțiale ce se deteră între oastea Turco-română și trupele lui Haisler cari începuseră a înainta înspre granița românească. Oastea nemțescă păzia bine

1) Ungurii erau împărșiți atunci în două partide politice: *Csuruții* și *Labontii*.

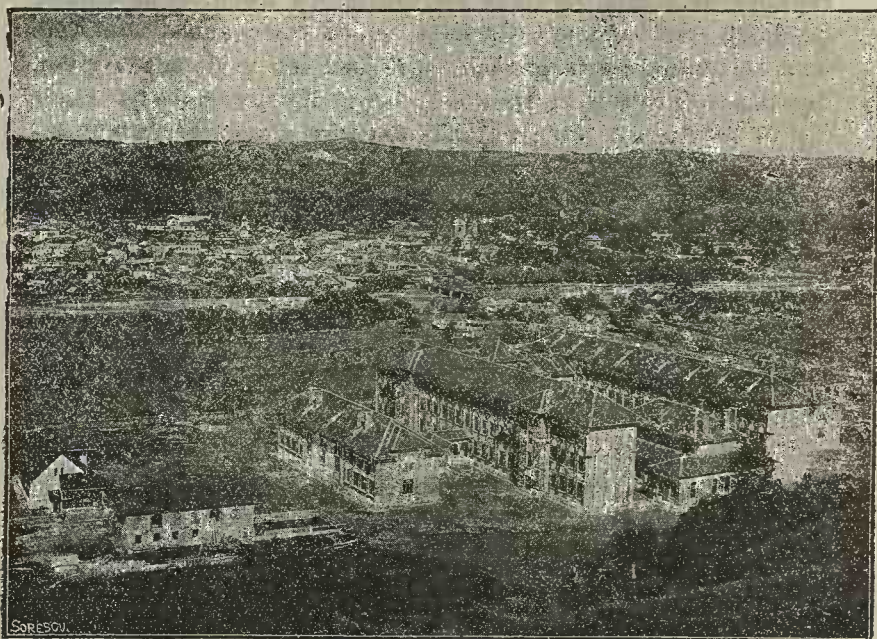
din partea Branului, că, dacă Tököly ar intra pe acolo la locuri strâmte, să-l întâmpine și să-l sfărâme ușor, ceea ce s'ar fi întâmplat dacă el ar fi venit din partea aceea. Dar Emerik Tököly, folosindu-se de stratagemă dispuse cercetarea în secret a căilor muntene, iar pe Domnul Munteniei îl lăsă cu o parte de Turci să întreție neîncetat bătălia. Tököly nu spuse nimănui voința sa decât numai serdarului turcesc. Și Tököly își trecu oastea sa până a treia zi peste locuri și pe căi atât de sălbatice și prin repezișe de munte, pe unde nici odată n'a trecut vr'un călăreț și doară nici pedestri. Călărețu putea trece numai unul câte unul și, târându-se în genuchi și legând lemne de coada cailor, descinseră încetișor în văile cele largi. Haisler nu știa nimic ...și la 24 August 1690, patrulele nemțești atacate de avantposturile lui Tököly la Zărnești, aduc știrea că dușmanul a pătruns în Transilvania și duse Haisler întreaga oaste nemțō-ungurească spre Zărnești. Tătarii au dat foc satului, iar deasupra Zărneștilor în sus, se dete o luptă crânceră unde armata Nemților fu sfărâmată. Haisler căzu prins, iar la urmă se răscumpără. Bălăceanu, boier român care uneltea prin Viena scoaterea principelui Brâncoveanu și alipirea țării rom. la coroana Austriei, căzū mort pe câmpul de luptă.

Dar Tököly, deși se încoronase, n'ajunse domn al Transilvaniei, căci fu silit de Ducele de Baden să caute iar azil în Muntenia unde însă Ungurii din armata lui Tököly au pierit mulți de frig, de foame și boale molipsitoare ...Ajunseră să-și astâmpere foamea cu mere pădurețe și cerea Tököly mereu ajutor la marele vizir și iacă veni Galga sultanul tătăresc cu mare putere de Turci și de Tătari și făcu mult jaf în Ardeal. Iar Tököly aflând că a venit Galga, se hotări și el să intre în Transilvania și să se unească cu Galga.

Dar nu s'a grăbit și, deși înaintase cu oastea spre Ardeal, dar văzând că nu se poate împotrivi lui Viterani și nu poate trece munții, se reîntorse supărat la Câmpulung.

Cserei, cronicarul care se afla în oastea lui Tököly spune că, până a treia zi, nu mâncase pâine pentru că servitorii săi se rătăciseră cu două coace (pogace coapte în cenușe). Se apucă și împușcă un juncan — al altuia. Il fripseră fără sare, îl presărară numai cu cenușă și-și astâmpărara foamea.

Galga văzând că nu vine Tökoly a părăsit și el Transilvania. Văzând că Tökoly nu face ispravă și trăind rău în Valahia (că oamenii erau mânioși pe oastea lui că face jafuri) 300 de inși s'au hotărit a se înapoia. Intre ei, 50 (nobili și alți — fiind și cronicarul Cserei) s'au hotărit a trece în Ardeal, orce s'ar întâmpla — și abia au scăpat de aici din Câmpulung, fiindcă Tökoly pusese 300 *Curuți*¹⁾ (unguri din armata lui) să le facă multe rele și să-i împiedice — și fiindcă *Curuții* jefuiseră și

Școala Normală „Carol I” și Câmpulungul văzute de pe Flămânda

Colecția I. Staicu

chinuiseră rău pe Câmpulungeni, le veniseră și alor noștrii apa la moară, ai noștri or pe unde da peste *Curuți*, îi omorau.

Veterani trimise asupra lui Tökoly 7 excadroane de călăreți cari veniră la *Câmpulung*, de unde acesta fugi cu partea

¹⁾ Ungurii erau împărțiți atunci în două partide politice: *Curuții* și *Labonții*.

cea mai bună a oastei sale. Iar pe ceilalți îi tăiară ori îi prinseră Nemții în mijlocul betiei, că așa fac Curuții

La 1693 Marele vizir a venit cu oaste până 'n munți să gonească pe Nemți. Era mare groază în oameni că se vor răz-bună Turcii. Dar veterani, deși erau numai 6 regimente, dete piept cu Turcii... Transilvania fu scăpată.

Sub Brâncoveanu, Câmpulungul dedea care de oaste pentru folosul țării și pentru mergerea Domnului la *bo-gazuri* ¹⁾.

După cartea lui Brâncoveanu, orașenii cari se în-deletniceau mai mult cu chirigeria, *aveau dreptul în-naintea tuturor*, să încarce mărfurile ce se descărcau în oraș, destinate pentru Austria, sau cele ce coborau în oraș, pela schela Dragoslavele. După ce orașenii îm-plineau suma datorită, restul mării se putea încărca și de chirigii din Muscel și de aiurea.

Pe acel timp, ea și mai înainte—cum am arătat—în Câmpulung, groful sau comitele, ori județul, se alegea în Câmpulung pe rând, dintre orașenii streini și din cei Români. Totuș, după cum se vede din lista *județelor*, cunoscuți în sec. XVI și XVII, *cei mai mulți județi sunt Români*: Neacșul (1521), *Stoica Hurduzău* (1542, 1545), Staico, Stan. Gheorghe, Gherghina, Gheorghie, Dona, Andrea ²⁾ (1658), Cârstea, Stancul, Pană, Badeabio, Manole, Radu, Stancu (Bujor) 1699.

Catolicii se împușinaseră încetul cu încetul, în vea-cul 18-lea tot se mai află în Câmpulung nume ca: *Hanțul* (Hans), *Tămaș*, *Baiint*, *Orban*, *Blaj*, *Martin*. Iar Domnii le zic astor catolici supuși ai lor, Sași. Până târziu s'au bucurat de ușurarea de a plăti pe an un număr de fiorini ungurești și a nu mai fi supărați de

¹⁾ Porturi.

²⁾ Băjan, doc. Câmpulungene, p. 57—58, cu nota: Andream judicem Campilongensem virum Catholicum, qui multis principibus in suo officio fideliter inservivit, et quia quotannis mutatus iudex a populo Campilongi, fuit ille iterum confirmatus, cf. Magazin istoric: Historio relatio de statu Valachia (1679—1688) p. 37.

alte dări sau angarale. Până la 1735, se păstrau în cloașter, documentele dela Domnii vechi, dar nu de mult — se plâng ei în 1745 — li s'au răpit.

„Se cunoaște un document nemțesc din 1521, și unul latinesc din 1528“¹⁾.

Deaici, din Câmpulung, își luau Domnii noștri servitori pentru treburile streine.

Din secolul XVII Câmpulungenii păstrează cum am spus, foarte multe cruci²⁾, cele mai multe documente cari vorbesc de privilegiile orașului căci, fiind la loc pietros și expus tuturor nevoilor din pricina luptelor pentru independența și a diferitelor emigrări nu putea a trăi și a înflori liniștit ca alte orașe. Voevozii au sancționat privilegiile cu semnături domnești și boerești și cu anateme grozave împotriva celor cari din lăcomie or din răutate s'ar încercă să le strice ori să le modifice.

Prin acele hrisoave Câmpulungul eră scutit de:

Darea de *lemn* și *fân*, la Crăciun, funcționarilor domnului și ai statului (hrisovul lui Mircea II din 20 Februarie, 1559³⁾);

De *găleată*, de *slujba domnească*, de vama *pârcălabilor de oraș* și *pold*, pentru orice ar vinde sau ar

¹⁾ St. N. în Albina după Iorga: Geschichte de Rumänischen Volkes, o. c.

²⁾ N. Iorga. Sate și monastiri, p. 216: Ca și în satele vecine. Nime nu se atinge de ele pentru știința semnelor îndeplinit în ele și tot așa de mult aproape, pentru evlavie ce se cuvine față de strămoși, al căror gând și ale căror nume sunt săpate acolo în slavonele lor bătrâne pe cari nimeni nu le mai înțelege, dar pe cari tinerii trecuți prin școli le știu că sunt cele din cărțile bisericesti. Le pomenesc în bueli întemeetorii aceia cari au „ridicat“ piatra, soțiile lor, rude, părinți, Domnul din scaun... Dacă la sate, „te oprești și începi a ceti este sigur să vezi apropiindu-se stăpânul locului unde sta crucea, vr'un înalt moșnean, bine clădit, cu fața triumfătoare de sănătate, de putere și de blândea care-ți va da o „bună ziua“ sigură și nobilă zi ce va întreba despre înțelesul slovelor pe cari nu i le-a deslușit nimeni: el va înțelege perfect cele ce-i vei spune și va fi adânc stăpânit de măreția vechimii...

³⁾ C. Alexandrescu. Dicționar geografic al jud. Muscel.

cumpără Câmpulungenii (Hris. lui Radu XI din 7 Maiu, 1616);

De *vama de pită* dela bălciul Sf. Ilie, cum și de *vama de cal*, de *bou de oaie*, de *pătură* și de *pește* și de alte lucruri ce se desfac de locuitori la acest bălciu (Hris. lui Mateiu Basarab din 12 Aprilie, 1636).

De *vama* pentru orice ar cumpără Câmpulungenii la câmp (în bălciurile din țară) „dela alți oameni din țară

Horă din Muscel

să ia vamă, iar dela orașeni nu, după vechile datini și după coprinsul tuturor hrisoavelor și al mănăstirei lui Mateiu Basarab din orașul domniei mele Câmpulung (Hrisovul lui Gheorghe Ghica din 21 Ianuarie 1660 dat pe Andrea județul, de *vinul de taler*, de *miere*, de *ceară*, de *seu*, de *podvoadă*, de *cai de olac* și de *slujbele* și de *mâncăturile* câte sunt peste an în țara Domniei mele, nici-o supărare să nu aibă orașenii Câmpulungeni (Hrisovul lui Grigore Ghica din 21 Aprilie 1662).

De fumăritul și cămănăritul pescarilor (Cartea Brâncoveanului din 14 Octombrie, 1703).

De olăcarit, de carele de oaste de rupturi și sătările ce sunt pe siliște, de birul legilor, de birul oștilor, de birul cailor, de birul untului și al meiului, de toate dările și orânduile ce ar ieși din visteria domnească (Hris. lui Șerban Cantacuzino din 31 Iulie 1688), ș. a.

Privilegiile sunt scrise în hrisoave, pe unele biserici și pe cruci. Dăm aci două privilegii scrise pe crucile mai însemnate din oraș :

1) *Crucea jurământului*, în zidul casei D-lui Berechet (unde azi e Revizoratul școlar) :

Intru numel(e) Tatălui și al Fiului și al Du(hu)lui Sf(i)ntu. Ridicatu-se-au aceast(a) cinstită și dumnezeiască cruce întru slava și cin(stea). Nașterii Domnului Is(us) H(ristos) și întru pomeana (Domnii Meale) Io Duca Voevod, și a Domnii Domnii Meale Anastasia și a fiului Domnii Meale Io Costandin Voevod. Văzând (Domnia mea) mila orașului Câmpulung, cum să fie ertat de vam(ă) de pline, să nu dea vam(ă) domnească, așisderea și orașanii să nu dea vam(a), ori din ce vor vinde, cum au fost iertați de riposatul Radu Negru Voevod, când au fost leatul 6723 (1215) și de Alixandru Vod(ă) Iliș, fost-au leatul 7136 (1628), și de alți bătrâni răpoși Domni, precum scrie în cărțile ceale bătrine și în pisaniea sf(i)ntei mi(nă)stiri, carea east(e) pusi de-asupra ușii bisearicii, i (intărită de răposatul Mateiu Voevod) cu mare bleastem. Iar când au fost acum, în zilele Domnii Meale, venit-au județul cu oroșanii, cu jâlbi la Domnia mea, spuind cum le strici călugării mila (orașului) ce-au avut dela alți Domni batrinji, — între aceea (Domnia mea, văzând cărțile) ceale bătrine și ce scrie în (pisaniea sfio)tei mă(năstiri, Domnia mea) încă am intărit (mi)la cu aceast(a) cinstită cruc(e), ca să fie ertați și de Domnia mea, de toate câte scriem ; iar cine nu va (păzi aceasta milă), să fie procler și a(nathema)i. Și ispravnic au fost Andrea.

2) *Crucea pârgarilor* în piață.

(După cele de mai sus) Așisderea și pentru judecata ora-

șului, pe orășani să-i judece județul cu 12 pângari și cu bătrânii orașului; iar călugării sau părcălabul, sau micar alții să nu aibi a se amestecă, ca să strice judecata și obiceiul lor ce au fost *dela alți domni bătrâni*; ci toate legile și judecările lor să fie stătătoare), și nici județul să nu aibi voe a lua vam(a) dela oroșani, ori de ce vor vinde, și să fie iertați de Domnia mea, de acestea câte scriam mai sus. Iară oine nu va întări mila orașului să fie proclat și anathema și ispravnic au fost Andrea județul cu 12 pângari. De (chemvrie) 25. d. văleat 7184, îns(ă) la leat 1(67)6. A(ceasta) sfântă cruce ce să vede zidită în zid, au văzut

Casă veche din Câmpulung

dumnealui Slug(erul) Gheorghe Ruveanul (?) pristavorașului, au ridicat această cruce cu cheltuelile dumnealui, ca si fie întărâre orașului, i județ fiind Neculae Roșu (?) (Încă două rânduri)¹⁾.

Pe lângă aceasta acsizarii nu puteau întârziă în Câmpulung ca în alte părți, decât de pela Maiu pânăla Septemvrie, pe când în alte părți ședeau mai tot anul, în sarcina locuitorilor ca *slujbași domnești*.

¹⁾ Amândouă inscripțiile din Iorga : Inscriptii din bisericile României, vol. II, p. 103-104.

Nici un funcționar de al domnului sau statului, nici boer, nici negustor sau țaran, nimenea... n'avea voie a cumpără dela orășeni, nici case, nici locuri în oraș, nici delniță la câmp și la vii, nici livezi în Muscel, nici vad de moară... proprietate mișcătoare nu putea vinde moșneanul Câmpulungean la streini, ci orășan la orășan (Hris. lui Radu XI din 7 Maiu 1615¹).

Din sec. XVII se cunosc un mare număr de hrisoave cărți și acte foarte interesante.

Dăm aci cuprinsul pe scurt al câtorva:

a) 1639 Aug. 7. Cartea orășenilor Câmpulungeni pentru locul cumpărat împrejurul mănăstirii lui Negru-Vodă, carte dată do Varlam și orășeni și preoți la mâna lui Gheorghe județul de mare credință, pentruca să știe când au pus temelie zidului împrejurul sfinteii mănăstiri (Băjan, doc. Câmp.)

b) Cartea lui Socol Clucerul Cornățeanu ispravnic pentru acelaș loc dimprejul mănăstirii și pentru zidul înconjurat.

1641 Radul *pârcălabul* cumpără un loc de casă în *poiana Voievoadiei* și un alt loc tot în aceeaș poiană.

c) 1641 Sept. 1. Cartea de danie a jupânesei Elena soția Parăi Peharnie cum să se știe că au dat raportul soțul meu Parapeh. la sfânta mănăstire ce scrie mai sus la vremea lui de moarte. Întâiu un salaș de țigani și 100 de oi și căruța Dumnealui cu doi cai. Așisderea am socotit și eu jupâneasa Elena deci câte moșii am scos de am dat pela mănăstiri, ales-am parte și moșia mai bună unde zac oasele dumnealui la mănăstire la

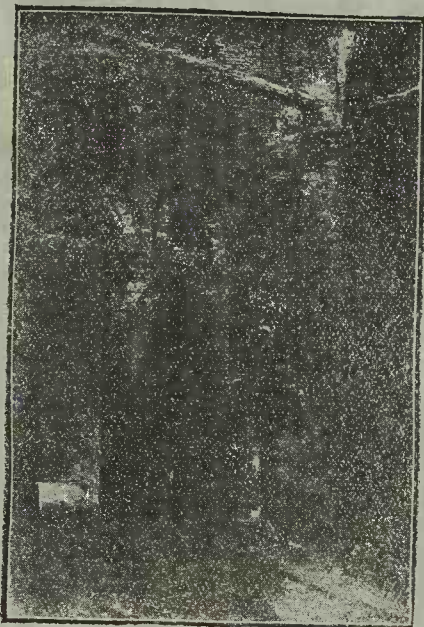
¹) C. Alexandrescu, o. c. Cf. Istoria Câmpulungului de Aricescu: La întâmplările de moarte a vreunui moșnean, datoria mortului către boeri, negustori sau țarani ce nu făceau parte din comună, se plătea de moștenitorii răposatului. Creditorii nu se puteau despăgubi cu proprietatea celui dator. În lipsă de moștenitori, comuna vindea prin licitație la orășeni toată averea mortului și din banii strânși se plăteau datoriile lui, iar restul se da la biserica unde odihnia țărâna familiei lui, spre pomnirea sufletului său. Acest așezământ s'a desființat chiar de Câmpulungeni, cari au vândut locuri de case în oraș, locuri de fânețe și ogrăzi cu pruni în muscele, de vii și livezi cu pruni la Văleni, de ferăstrae, de vaduri, de moară etc. Streinii n'aveau voie să negustorească în oraș, mărfuri portative (tolbași) și mărfuri streine scumpe (giuvaeruri și șaluri) nici chiar în casele particulare nu le puteau desface.

Câmpulung, le-am dat Crețuleștii cu casele, cu grădina, cu moara, cu livezi și cu tot venitul de peste tot hotarul, ce scriu zapisul și cărțile de moșie, însă *rumâni* că i-au iertat dumnealui la moarte și au lăsat să dau un pahar de argint la mânăstire, iar eu am dat 2 pahare și am cumpărat o cadelniță de argint de 290 dramuri și am dat și un pahar mare ce au lăsat dumnealui să dau la Vodă, iar Măria sa n'a vrut să-l ia...

d) 1655 Oct. 22. Constantin Șerban Vodă pentru întemeerea monast. Negru-Vodă.

e) 7269 (1661) Aprilie 17. Carte domnească a lui Grigore Vodă Ghica pentru niște rămășițe de bani din vama Dragoslavele, partea mânăstirii.

f) 7167 (1659) Martie 28. Zapisul Stancului Bugheanul feciorul unchiașului Dobrotă den Bughea, cu părinții lui și cu alții... de mare credință la mâna unchiașului Coman și-a fiului său Evstrate... pentru vânzarea muntelui Piscul Râului și Bugheanul.

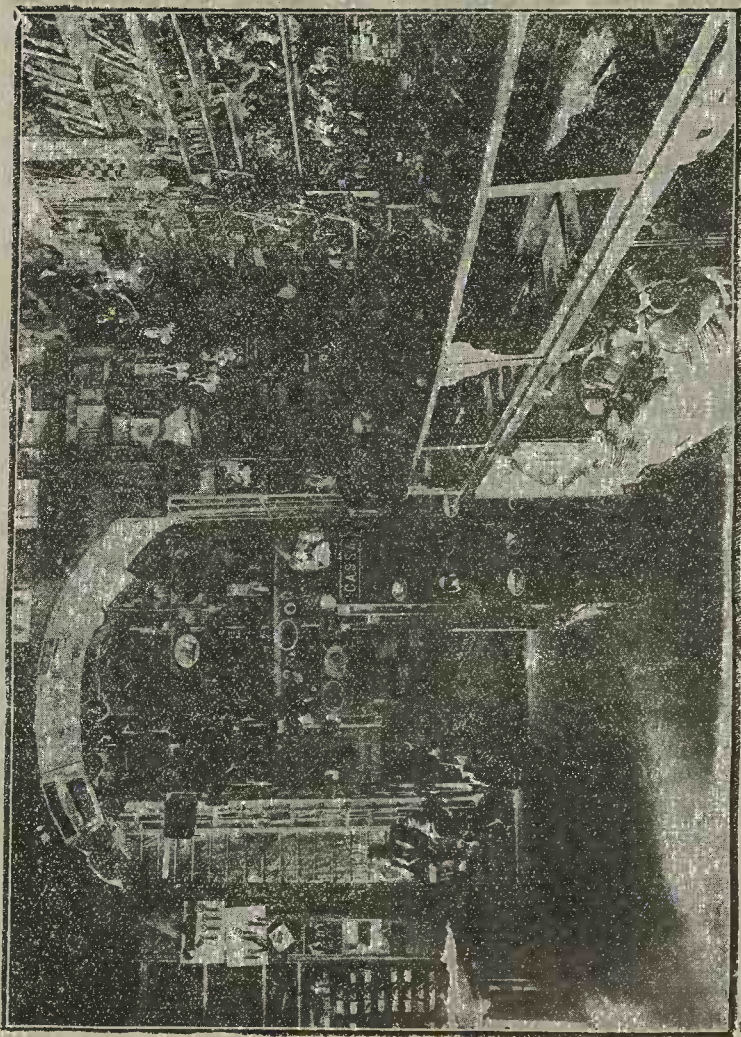
Interior de biserică (Sf. Gheorghe din Câmpulung)

g) 7155 (1647) Apr. 10. Mateiu Bas. vv. dă mânăstirii Câmpulung vama și părcălăbia târgului din orașul Câmpulung cu tot venitul și vama Dragoslavele cu jumătate de acol și altele (Acad. rom.).

h) 1650 Iulie 23. O scrisoare a catolicilor din Câmpulung-Muscel, către propadande...

i) 7161 (1653) Februarie 1. Zapisul lui Bolbose și al fratelui său Nan prin care vând logofătului Nan un loc aflător în fața Gruului (Acad. Rom.)

j) 7163 (1655). Zapisul lui Lazăr feciorul Bălii de Străulești.

Librăria Ioan N. Staicu, interior

prin care se obligă să plătească lu Bălie banii ce i-au dat când s'au plătit de Românie la Preda feciorul Stancului și al Dochiei și prețul calului ce i-a dat când au vrut să meargă la Teleajăn să se bată cu Ungurii.

k) 7105 (1657) Chen. 11. Hrisovul lui Constantin Șerban Voevod pentru plângerea egumenului Grigore dela Bărăție: Tic

Mihnea, fecioarul Vlaicului călărașul din Bogătești... a vândut niște vii în Topoloveni.

„Înainte Domniei mele“ Divan venita-au părintele Gligore, egumenul sfintei mănăstiri Bărăția din Câmpulung, jeluind și spuind cum ai vândut niște vii din dealul Topolovenilor popei lui Trandafir drept ughi 42 pol și au fost mai volnic părintele a le cumpără, pentrucă le-ați fost cumpără, pentrucă le-ați fost cumpărat voi dela dânșii mai înainte vreme... iar tu te-ai sculat de le-ai vândut la oameni străini fără de știrea și pe ei nu i-ai întreat și ai făcut zapis la mâna popei lu Trandafir fără de știrea părinților și a noriașilor lui, iar dacă di au prins de veste, ț'au lăpădat banii toți deplin ughi 42 pol; iar acum tu te scoli să ceri banii părintelui Gligore îndărăt, și ții banii popii lui Trandafir cu înșelăciune, zicând cum vrei să te ții iar tu.

...Am judecat cu tot divanul cu să ție părintele Gligore cu noriașii lui acelei vii, tot într'acest preț, scris mai sus; iar de vrei să le ții tu, să le ții, iar altora de vei vrea să le vinzi, să nu fie volnici a le cumpără fără numai părintele Gligore cu noriașii lui, căci că sunt mai volnici că au fost a lor moșie... Băjan, Câmp. p. 28—28.

l) 7182 (1674) Apr. 29. Cartea lui Duca Voevod pentru când s'a făcut în Rucăreni pentru cele 12 sate. Dela Mateiu Basarab și pânăla jumătatea veacului XVIII Man Câmpulung, venitul vămii Rucăr unde putea a-și ține și vameș „pe partea mănăstirii“.

m) 7178 (1674) Cartea lui Antonie Vodă către egumenul mănăstirii ot Dalgopol cu 12 pângari dela Câmpulung prin care arată că a înțeles jalba ce au împotriva Turcilor cari „strică multe sfinte mănăstiri. De care ce țara aceasta iaste a împăratului, să nu o calce nimeni fără lucru și fără judecată“. Și dă dreptate în privința stricăciunilor făcute la sborul Sf. Ilie.

n) 1673 Gheorghe Ghica voeod pentru dijmele acordate pârcașului de Câmpulung „cum că nu se cade călugărilor a fi ei judecători și a umblă ei după lucrurile mirenești; ci ei nu vor să fie purtători de grija sîntei mănăstiri a păzi biserica și a rugă pe Dumnezeu, iar nu judecățile și lucrul mirenesc să n'aibă ei nimic amestecătură. Deci am pus pârcaș și judecător pe sluga domniei mele...“

o) 7182 (1674) Iul. 8. Hrisovul lui Duca Vodă pentru *camă-năria oraşului Câmpulung...* să ea dela un car cu peşte ce se vinde în târg b oca şi Sâmbăta, limbile şi carnea cari sunt vândute şi miluite de Matei Vodă pentru treaba oaspeţilor.

p) 7186 (1674) Apr. 23. Zapisul lui Mihaiu Logofătul şi al fiului său Gheorghe din satul Bratia prin care pun zălog muntele *Bratia* la Sechel Aslău postameşter din Iaşi (copie fotografică la Academie).

r) 1678 Maiu 4 Zapisul lui Mihaiu Logofătul şi al fratelui său Marcu din satul Bratia prin care pun zălog muntele *Bratele* la

Biserică veche din Muscel

Sechel Asan postameşter Domnul Eşanilor din tunelul Făgăraşului.

s) 1688 August 10. Cartea domnească a lui Şerben Voevod pentru atribuţiunile pârcaşabilor de oraş.

Moşia oraşului era împărţită în porţiuni egale numite *funii* sau *chingi*, afară de locul de păşune ce era proprietatea tuturor. Fiecare moşnean Câmpulungean avea partea lui în oraş (loc de casă cu curte şi grădină) şi partea lui în muscele.

Pentru toate privilegiile şi drepturile de cari se bucură comuna Câmpulung, era obligată către *Domn* şi

visteria la tributul legilor care creștea or scădea, după Domni, după boeri și după împrejurări și tot după voiața lor se regula termenul plății lui. În timpul lui Grigore Ghica tributul legitim era anual, de cap, un galben care se plătea în două rânduri. Dar unii domni — mai ales streini — împovăra comuna și cu alte dăjdii încât: „rămase orașul la multă lipsă și sărăcie. Și văzând Domnia mea — zice Șerban Cantacuzino în hrisovul din 1688 — că pentru mulsul greu ce au asupra lor — vor să se risipească și să fugă orașonii și jeluindu se că au mare păs dela dregătorii ce merg cu slujbe acolo și dela slugile lor că le fac multă cheltuială și mult catarisir, luând mai mult decât dăjdiile ce sunt ei datori a da ei la visteria domnească; drept aceia m'am milostivit domnia mea de i-am iertat pentru sărăcia lor, pentrucă au venit de s'au tocmit cu Domnia mea de și au luat ruptoare să aibă a da la cămara Domniei mele, la Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru iproci și la vremea haraciului, să dea și ei ca celelalte orașe la vremea aceia, iar afară de acestea, nimic; de toate bună pace să aibă.

În sec. XVII, nisipurile aurifere de pe valea Rudarilor (în Vișoiu) și de prin alte văi vecine Câmpulungului, Argeșelul, Dâmbovița, R. Târgului și Argeș, erau isvoare de venituri domnești. Se cunosc sate din Muscel unde se spală nisipul pentru aur. Paul de Alep vorbește în „Călătoriile“ sale și de aceste isvoare, pe atunci exploataându-se numai aurul de râu — cu spălarea îndeletnicindu se cete de țigani (și nețigani) ziși atunci Rudari¹⁾.

Țiganii domnești erau datori să dea pe fiecare an la domnie câte 1000 dramuri de aur, iar cât aur mai mult vor scoate sunt datori să-l vândă la curte — că aceasta era iarăș un venit particular al domniei.

¹⁾ G. Murgoci, *Buletinul expoz. 1906*: „Rudar“ derivă dela rudă (slav) = stâncă minereu; descendenții vechilor rudari (adevărații aurari) acum se ocupă cu lucrul lemnului și astfel numele a suferit o schimbare de sens, dându-se ca nume țiganului care se ocupă cu facerea obiectelor de lemn.

Rudă, (pl. rude) se mai numește groapa de unde s'a spălat aur, sin. rudărie.

Vederi din munți. (Piatra Craiului)

În sec. XVII și chiar mai târziu nu erau urme de șosele, ci numai drumuri mari, create de caprițiul trecătorilor dealungul câmpiei, d'acurmezișul dealurilor, sau pe marginea apelor ce curg prin văile munților, scoborându-se în vale. „Ele erau astfel cum le-a lăsat natura, netede s'au spintecate de fâgașe, semădate cu bolovani, sau bălțace, suind dealuri abrupte, scoborând văi adânci, urmând sinuozitățile torentelor prin munți prăpăstioși, înfruntând prevalurile sau râpile răpuitoare de viață, pe

Vedere din munți (Muscel)

care călătorii, cași căruțele, mergeau aci suind, aci coborând, aci înneacăndu-se în nori de praf, aci înnămolindu-se în noroiu sau mocirlă și aci oprindu-se în fața unui puhoiu furios, umflat de desghețuri sau de viituri de ape neprevăzute și cauzate de-o ploaie torențială“. (Rev. de istorie, arheologie și filologie, an. XIV). Cel

mai frecventat drum era acela care comunica din Pitești cu Ardealul, prin Giuvala ¹⁾.

1700—1800. Prin Câmpulung a trecut, după lupta dela Poltava, Carol XII regele Suediei și a conăcit aci — trecând dela Pitești spre Törgsburg ²⁾.

„Intr'acel an — scrie cronicarul Radu Popescu — craiul Sfezesc fiind la Turci de câțiva ani scăpat din războiul ce au avut cu Muscalii la Pultava, în țara căzăcească, fără noroc umblând într'acel războiu, pierzându-și toată oastea și averea, au fugit în stăpânirea turcească la Bender și acolo câtăva vreme au șezut. De aci, vrând împăratul Turcul să-l ducă la Țarigrad și el nevrând să meargă s'au făcut mare turburare că vrea cu războiu să se apere, ca să nu-l ducă fără voie, având și el puțintei Sfezi (Suedezi) cu dânsul.

„Inșă fiind Tatar hanul cu oaste multă și serascherul cu mulți Turci, văzând că într'alt chip nu-l poate lua, au dat caselor foc unde era de ședeă și dând năvală Turcii și el de nevoia focului ieșind afară l'au împresurat și l-au prins și puindu-l într'o cruce, rănit fiind la o mână, l-a dus la Țarigrad și împăratul l-au orânduit la Dimotiha de au șezut acolo câtăva vreme cu cheltuiala dela împăratul.

„De aci urcându-se să meargă la țara lui, i-au dat voe și au rânduie pe Mustafa aga, care au luat pe Constantin Vodă (Brâncoveanu) și alți din țară de l-au dus cu conace cum s'au căzut și viind la Giurgiovu au fost poruncă la Ștefan Vodă să-i gătească conace până-l va trece în Ardeal; și-au rânduie Domnul boiari pe Radul Vornicul Popescu, pe Draghiciu Strâmbeanul, pe Grigore căpitanul de l-au dus dela Giurgiovu prin conacele ce se rânduise și mergând până la Pitești, șezând câteva zile, *au pierit dintre oști cu câțiva oameni ai lui și*

¹⁾ Un altul venia dela Brașov, urmă cursul Dâmboviței, atinge cursul Ialomitei, până ajungea la Târgoviște, iar de acolo scobora, căutând iarăș cursul Dâmboviței.

²⁾ Cum relatează Ștefan Vodă Cantacuzino, către Patriarchul Iacob.

s'au dus teptil în cai de poștă până în țara lui și nimenea nu l'au știut că este craiu într'acei Stezi ce mergeau cu poști. Oștile lui, rămânând cu generalii lui aicea și cu Turcii, au purces de au trecut (pe aici N. A.) și pela Dragoslavele în țara ungurească și dela otar s'au dus generalii cu oștile lui în țara lor; iar Turcii și boiarii s'au întors îndărăt“.

Din lucrarea D-lui Băjan aflăm că în 1711 boerul *Drugănescu*, ce a fost mai târziu ispravnic ¹⁾ de Muscel, a luat parte, fiind numai în vârstă de 16 ani, împreună cu tatăl său, la bătălia dela Stănilești.

¹⁾ După d. Băjan, ispravnici de Muscel se cunosc: Șerban Pârvul biv-vel C. Vlădescu (1695), Șerban comis Vlădescu (1698-99, Radu Goleșcu, comis 1700. Hrișea, logofăt 1706, Șerban biv-vel comis Vlădescu 1710, Alexandru Sufurin din Vâlsănești (cunoscut pe timpul când în luptele dintre nemți și Turci strângea oameni să dreagă drumul Branului), 1719-1720 Mateiu Mogoșescu, Neacșul vornic. Pană căpitan Coțescu erea Pană slujer, Ianache, biv-vel sărdar, Ianache biv al II-lea Postelnic, Ianache postelnic, Preda căpitan Drugănescu vornic (ctitor și al bisericii din Retevoești), 1734-36 Iordache comis, 1737, Sava căpitan 1739, Nona 1739, Șerban Greceanu 1739, Iordache Canela biv vt armaș, Sava Căpitan 1741, Mateiu Ruset 1741-42, Const. Brezoianu biv-vel armaș 1742-44, Panu Isvoranu, vel Medelnicer 1744, Costantin Bruse 1745-47, Iane, biv-vel pitar 1749-52, Nicolache, biv-vel ciohodar Gheorghe Serezli, biv-vel pitar, Iamandi vornic (1753), Iordachi biv-vel stolnic 1754, Grigorăscu Valație biv-vel stolnic, Antiocaragea biv-vel Pah. 1767-58, Ianachi biv-vel serdar 1758. Anastasie, bro-vataj-zacopii 1759, Grigore Ixșilant (?) Caminar 1759, Teodorache biv-vel comis, Ianache biv-vel armasi (1760-61, Anastasie Clucer 1763, Dimitrie Roset biv-vel paharnic 1764-65, Dimitrache Brezoianu 1774, Constantin Năvărăscu serd și Scarlat Hiotu pitar Costantin Văcărescu biv-vel stolnic, Istratea Isvoranu, Dumitrache Papazoglu, Costantin biv-vel clucer za Arie 1777. Zaharcă canuvar, Dumitrache Perdicaru, pitar 1783, Costache Vătafu judecător, Costache Racovite comis 1783, Nicolae Leurdeanu biv-vel clucer de Arie 1784, Alecu Cocorăscu 1784, Ruset biv ot spatar, Rađu Filipescu, medelnicer Dumitrache Papazoglu serdar 1785, Scarlat Varipați slujer, 1785 Neculae Murde biv-vel clucer za Arie, cheani, portar Mincul Setrar Fălcoianu 1785, Dumitrache Schileț biv-vel pitar, Costa potrar, Disculșu (?) 1786, Dimitrie Papazoglu, Serdar Mincu Fălcoianu, Șetrar Scarlat Drugănescu, Clucer 1791, Nicolae Lepănescu 1791, Costache Cheani, Constantin Gaharh 1792 Dumitrache Brezoianu, Serdar 1792, Barbu Pădeanu biv Ceauș Argiesc și Ianache Găescu, Șetrar, 1792 Scarlat Roset

Până la domnia fanarioți, Câmpulungul fu ca și după colonizările făcute, o republică ca a Bărladului ²⁾). Dacă republica a existat atâta vreme pricinile au fost neîmpământarea străinilor, autonomia, protecțiunea domnească, pozițiunea topografică și caracterul Câmpulungurilor.

Și pe această vreme se puneă preț pe biserici, construindu-se unele noi, ori reparându-se cele vechi. Așa în 1700 s'a construit biserica Valea; în 1712 s'a reparat biserica Sf. Ilie ³⁾; iar în 1730 se repară biserica Sf. Troiță ⁴⁾ bisericele și mănăstirile fiind lucrute pe atunci într'o artă care eră expresia însăș a nevoilor și daru-

1794 Mihache C. 1795, Scarlat Fălcoianu 1795, Dumitrache Stolnic și Ion Pitaru 1797, Gheorghe Mavrodol 1797, Ioan C. și Ștefan P. 1800. Iordache Cantacuzino și Panait Paleavnic jud 1801 Constantin Iliat bi vel clucer de arie 1803, Iane Ianache Clucer și Ioniță Știrbey 1803, Costantin Brătianu 1804, Ștefan P., Istrate Urianu 1807, Constantin Goleșcu Stolnic 1808-1809, Iordache Mavrodol 1808, Nicolae Rucăreanu biv. 3-lea logofăt judecător 1808, Constantin sin Medelniceru Sterian, judecător 1808-1809 Grigore Greceanu, Costache Roset, Iacomi (Dorobanțu) 1810, Manolache Cordalescu Lerdar, Gheorghe Druganescu, Iordache Rast, Caminar 1811, Prohor, Cașitan 1811, Dinu Goleșcu Stolnic, Alecu Ulara Medelnicer, Constantin Crețulescu biv-vel Postelnic 1812, Vasile Lăcusteanu, biv vel Clucer, Ion Mavrodol 1812, Nicolae Gigărtu, Medelnicer, Pavalache Serdar, Grigore Marin 1815, Mihalache 1816, Constantin biv vel serdar, Cluceru Nicolae Brătianu, Ion Mavrodol, Nichita Paharnic Ilie judecător, Iacob Prjbeanu, Ion Perdicaru Manolache S. Const. Bălănescu, Baldovin, Dumitrache Urianu, Iancu Ralet biv vel Clucer, Ion Mavrodol, Caminar, Ion Zetharu, Paharnic, Ion Mavrodol, Alecu Racovița, Dumitru Fălcoianu 1829 Nicolae Brătianu, Alex. Racovița, Dimitrie Fălcoianu, M. Babeanu, Ion Drăgănescu, Dumitrache Urianu President 1831. Const. Vlădescu, predicator, Dumitrache Aricescu, judecător 1832.

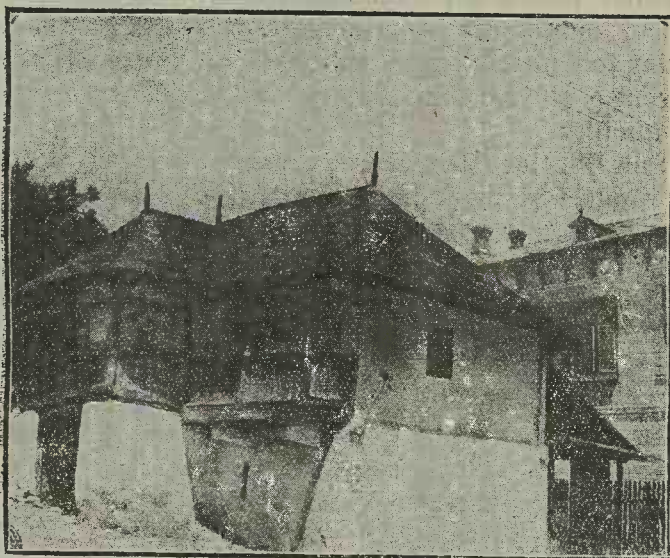
²⁾ Vezi și N. Iorga, La „Românie pitoresque“ p. 87-88 le „long-champ“ roumain tel qu'on en trouve en Moldavien et dans le Maramuraș, etait une association „republicaine“ de pașison autonomes.

³⁾ Zidită la anul 1620 având clopot cu inscripția din 1771.

⁴⁾ Din pisania slavonă ce ce află cu frontispiciu dela 1632 se vede că acea biserică fusese zidită și zugrăvită în timpul lui Mateiu Basarab. Picturile ce existau în 1890 (azi biserica e dărâmată) deși datau numai din 1730 când a fost reparată, dar posedau un mare interes din punct de vedere al artei bizantine. Biserica posedă 6 pietre cu inscripții slavone și romane din sec. XVII și XVIII și trei icoane vechi.

rile psihice ale poporului nostru. E păcat că atât acele biserici cât și cele construite mai înainte nu ne-au fost păstrate, cele mai multe, că la început, fiindcă ne ar fi fost și de mai mare folos din punct de vedere al valorii lor ca opere de artă, după cum tot ele au fost folosite ca elemente pentru lămurirea trecutului.

Multe case ale oamenilor bogați erau cu ziduri groase și boltite, cu ascunzători și cule, cu ferestre înguste sus ridicate dela pământ, cu uși căptușite și zăvorâte cu fier, având de multe ori, înfățișarea unor ce-

Casă veche din Câmpulung

tățui dela meterezele cărora se apărau de jafuri și năvăliri.

Pe acel timp se mai scria încă în acte: „județul Muscel i *Pad*“. arătându-se încă faptul că până în sec. XVI pe cuprinsul județului Muscel erau două județe: județul Muscel și *județul Pădureților*—acesta din urmă fiind dispărut astăzi cu desăvârșire din nomenclatura

administrativă și rămânând numai ca o palidă amintire în documente. În sec. XV ¹⁾ și XVI, județul Pădureților coprindea o fâșie de pământ ce se întindea dela dealurile ce despart afluenții Râului Târgului de ai Râului Doamnei până în județul Argeș.

Pela începutul sec. XVII în timpul domniei lui Radu Mihnea, Pădureții se găsește fuzionat la învecinatul județ Muscel.

Decadența politică ce a urmat după desființarea dinastiilor (adică după Mihai viteazul) și a adus căderea tot mai umilitoare a principatelor sub jugul Turcilor, — atingând ultimul grad sub domnia Fanarioților — a cunoscut-o și Câmpulungul, iar dările pe capul orașului s'au înmulțit.

Sub Nicolae Mavrocordat, plata comunei se făcea în 7 rânduri și plata haraciului (tributul porții) la a 2-a seamă, pentru plocoanele Bairamului, pentru cheltuelile bisericii, pentru lipsa haraciului, pentru cheltuiala „slugilor Domniei mele și pentru dajdia legilor. „La *darea haraciului* contribuia și monastirea și boerii dar de *dișmărit* și de *vinăriciu* erau scutiți. Numai la *oerit* plăteau la trei ani odată.

Deși Ștefan Vodă Cantacuzino iertase mănăstirilor și preoților văcăritul—totuși Nicolae Mavrocordat a pus la dare și pe mănăstiri și pe preoți.

La 1716 când *catanele* au venit la Cerneți de au ocupat acel corn de țară și „înglotându-se și alții cu dânsii, jefuiau, ardeau, făcând toate relele în pământul acesta, domnia și boerii foarte s'au întristat. „Deci, într'alt chip n'au avut a face, au trimis cete slujitori, căpetenii către Jiu, către plaiurile Vulcanului și spre

¹⁾ Vezi și *condica mănăstirii Râncăcior* într'un act dela Radu cel Mare 1498. „Și iar să fie ei (mănăstirii Râncăcirov) partea de vinăriciu a lui David dela Cârștian ce cade Domnesc și de găleată obavnice din venitul domnesc de grâu și de orz din județul Pădureților.. și din muntele sud Pădureților.

Căineni și la Rucăr și la *Câmpulung* și la Teleajan, ca să păzească să nu mai pogoare și alte catane să strice țara. „Și unde eră toți... boiarii țării strânși pentru frica *Turcilor și a tătarilor*, iar cealaltă țară se băjenise toată prin munți, ca patimă rea și cu lacrimi ca de

Excursioniști suind Piatra Craiului

foc blestemă pe cei ce-au fost pricina acestei nenădăjduite primejdii¹⁾.

Pe când *Nicolae Mavrocordat*, în timpul catanelor a fugit spre Ardeal — atunci când Dragoslovenii i-au dat o căruță cu roate fără obezi — Voevodul acesta a trecut pe aici pela noi²⁾ și tot pe aici, când a venit înapoi pe tron.

Pe acea vreme încă se dedeau, din fiecare județ de munte, *șoimi*, spre a-i duce la împărăție. În 1729, de aici se trimeteau 4 șoimi: „să căutați șoimi și să-i aduceți când vă va pune sluga domniei mele, vataf de șoimi..., însă să fie șoimii mari, frumoși, ca să poată trece la împărăție, să nu fie niscare șoimi mici. Așîșderea... să apuce pe toți oamenii cari vor fi șezători pe moșiile plăișești și în *sat plăișesc*³⁾, negăsindu plăiașii, să apuce pre oamenii cari șad acolo, au să fie pop(a), au călugăr, au diacon, or lupt(ă)tor, or martalog, au vânător domnesc, au boierești, au dorobanțu, au Bârseanii... să împlinească șoimii.

1) Cronica lui Radu Popescu, în magazinul istoric, Tom IV, p. 47-48.

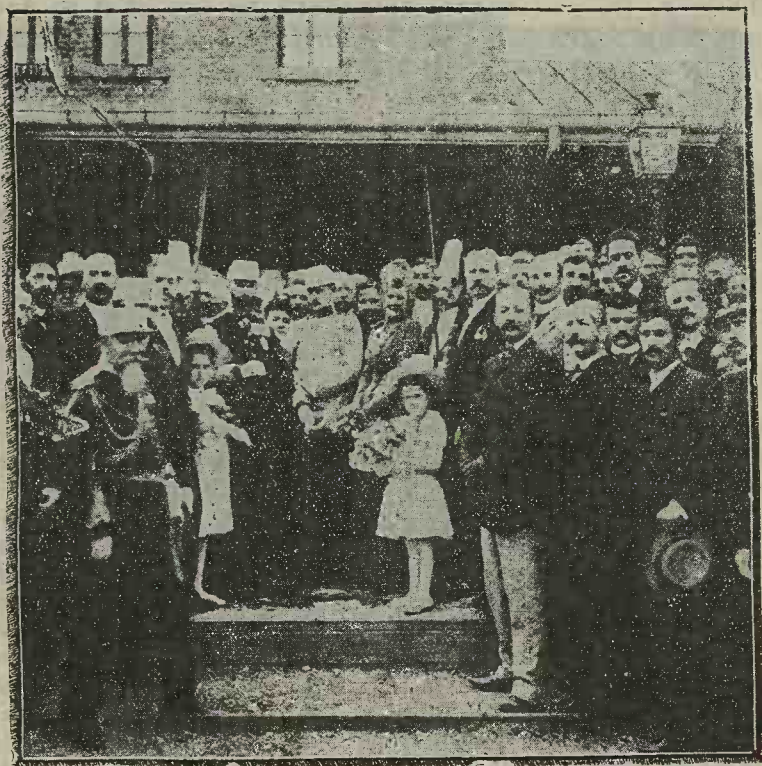
2) Frații Tunusli, p. 115. „Nu târziu Turcii pornindu-se iarăș cu războiu în contra Nemților a venit un căpitan numit Piveda cu o trupă ușoară de oștire și, prin înțelegere cu Spătarul Goleșcu, călcând curtea domnească din București, fără de veste, a prins pe Nicolae vodă cu toată casa sa și l-a dus la Sibiu.

Iar în Hurmuzachi VI p. 161. Raport despre purtarea voevodului Munteniei Nicolae Mavrocordat și despre operațiunile resbelnice... et que si V. Excell voudrait envoyer une partie pour prendre le prince, que celluy doit entrer par le passage de Törzburg laissez la douane valaque Dragoslavie à cotté droit, Tergovist à cotté gauche que elle pourra pentro jousqu'a Bukarest sans être avertis, a cause que presgne les montagne et que les villages sont desert'o outre cela que tout le monde souhait l'arrivee des allemands pour être.

3) Sate plăișești în Muscel erau: Pucheanii-cnez, Nucșoara, Bădeani cnez, Godeanii vel; cnez. Plăiașii aveau vatafi, cari erau scutiți de toate dările „ca să poarte grijă să păzească plăinurile de hoți și de oameni răi și de oameni birnici, să nu treacă în țara Ungurească (1653). Plăiașii să-l asculte și să păzească, oprind a trece „hoții sau oamenii de bir și cine nu va asculta „bine să știe că pre unul ca acela toema acolo în plaiu voiu trimite domnia mea de-l voiu spânzura; nimic glumă nu vă paie. (Iorga, studii și documente).

„La *Colțul Șoimului* (în cel din deal) este o mare stâncă de piatră pe care domnii țării îi dedeau porții împreună cu tributul cerut de tratate.“

În 1737, Iulie 29, în timpul bâlciului (sborului) Sf. Ilie, pe când mulți Turci neguțători și militari se aflau la acest sbor, un mic corp de oștire austriacă, sub comanda unui colonel, coborâra la Câmpulung pela Dra-

O vizită a Regelui Carol și a Reginei Elisabeta în Câmpulung

goslavele, măcelărește pe toți Turcii aflați în sbor și în oraș și se întărește înăuntrul zidurilor mănăstirii ca într'o cetate ¹⁾).

¹⁾ La 28 - 29 Iulie 1737, Husarii lui Wallis cuprind mănăstirea Câmpulung unde Turcii erau bine apărați, qu'il ten avait un de tué deux de blessé et 50 de prisonieres Husarii sub ordinele generalului Ghulany după cele scrise de contele Schmettan în 1771.

La știrea aceasta, Turcii aflați în țară aleargă și învingând pe Nemți, dau foc mănăstirii și orașului, în cât, zice cronica „*a ars cu mare groază*“. Socotind pe Câmpulungeni ca înțeleși cu Nemții, tăiară pe mulți orășeni și din această pricină, iarăș fu răsmirită și mulți Câmpulungeni fugiră: dar numai din cei bogăți: unii prin țara nemțească, alții prin țara românească ori prin Moldova, iar cei săraci rămaseră pe loc. Tot în acel timp s'au sfărâmat toate zidurile mănăstirii și chiliile de pîmprejur și s'a prădat mănăstirea de odoare ²⁾

Orașul a fost pustiit câțiva ani, iar când au venit înapoi Câmpulungenii cari fugiseră au adus cu ei și pe alți Români de prin satele unde fuseseră adăpostiți și s'au pus să refacă orașul cu lemne din pădurile vecine, proprietăți ale Câmpulungului.

²⁾ În Ms Academiei române 3722 se spune: La leat 7245, mesița Iulie 29; împărechindu-se oștile și venind din Țara ungurească catane și Nemți în mănăstire și în orașul Câmpulungului: apoi în urmă viind și oștile turcești au seos pe Nemți din acest oraș și au dat foc atât sfintei mănăstiri cât și orașului de au ars cu mare groază. D'aci fiind atunceea domn acești țări Io Constandin Mavrocordat și Mitropolitul Kir. Ștefan, au trimis Măria sa la leat 7946 mesița Oct. 20 cu poruncă împărătească pe Radul Brădișteanul vel Armaș și pe Șerban Grecescu și pe Constandin Lipoveanul Polcovnicul de Târgoviște împreună și cu multime de slujitori de au sfărâmat toate zidurile mănăstiri și chiliile de prin prejur și s'au pradat mănăstirea atâta de odoare cât și de cele mișcătoare și nemișcătoare, fiind călugăr Vasile Ieromonah Tebelea, și înspăimântându-se au trecut cu Nemții în țara Ungurească. D'aci după prada și arderea sfintei mănăstiri, Măria Sa Constandin Voevod Mavrocordat și Sînția Sa părintele Mitropolitul Kir. Ștefan, știind pe Sînția Sa Kir Nicodim Arhimadrit cum că nu iaste metania la aceasta sfântă mănăstire l-au făcut iguminu aceștii sfinte Mănăstiri, într'acea vreme și tot într'acel an, la leat 7246, Oct. 20, și prin nevoînța și sârguința Sînției sale iarăș s'au făcut mănăstirea după cum se vede, atât sfânta besearecă pe dinlăuntru împodobită cu tâmpla, cu sînțele icoane și cu arginturi, i polițându cu cât și pe dinafară, cu chiliile și cu podurile și cu altele cari se văd făcute de sînția sa și toate clopotele... și s'au scris aicea într'al 24-lea de ani al egumeniei sînției sale la leat 7369, la Martie 15, fiind Domn Io Scarlat Ghica V. V. D. și Mitropolit Kir Grigorie ce au fost Mi-rean cf. Dan Simonescu în „Glasul Țării“ No. 19 Anul 1924.

În acel timp, au sosit în Câmpulung misionari catolici, să stăruiască a trece la credința apuseană pe orășeni și mai ales pe călugării mănăstirii Câmpulung. Dar călugării nu s'au lăsat amăgiți, au ținut mult la credința ortodoxă, iar Nicodem Belețeanu (care redase mănăstirii vechea ei splendoare) într'o frumoasă cuvântare pentru credința noastră ortodoxă, a înduioșat pe misionari și aceștia i-au lăsat în pace¹⁾

Casă în munți

În 1741 a izbucnit pe-aici și prin împrejurimi cumplita boală a ciumei de care multă lume a pierit.

Pe vremea aceea și încă mai înainte pe timpul vizitei lui Paul de Alep țărani erau foarte religioși respectuoși și se păzeau de fapte rele. Și nu numai ei, dar și boerii cei bogați.

¹⁾ Comunicarea D-lui Dan Simonescu. Vezi în „Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung în trecut“ a aceluiași ed. I. N. Staicu.

„Femeile măritate și fetele — scria încă din al XVII secol Paul de Alep — sunt aicea fără pată, curate și foarte regulate în purtarea lor. Ori și care e cunoscută a fi făcut vre-o faptă nelegiuită, e trimisă de bărbatul ei și isgonită la *ocna de sare* de unde nu i nici-o scăpare“¹⁾.

De pe atunci au rămas amintirile poporului despre curățirea moravurilor din trecut, moravuri cari se oglesc așa de minunat în cântecele populare păstrate dela bătrâni :

.	— Eu, voinice te-aș lăsa
— Mă rog, codre, dumitale	Dar ți-e mândra tinerea
Ca la un frate mai mare	Și-i glumi ceva cu ea
Să mă lași la umbra ta	Și mie-mi cade frunza,
Puțințel cu mândra mea	Se usucă ramura :
	Cucu 'n ea n'o mai cântă!..

Așa se credea *pe atunci*.

Și tot de pe atunci se păstrează amintirea de cât de înaltă eră socotită menirea preotului. Înțeleaptă poruncă se da pe atunci unui preot din Muscel prin cartea de protopopie de către Mitropolitul Grigore²⁾ între altele spunându-se : „*Nici cârciumă să nu fie aproape de biserică, nici popa sau diaconii să nu meargă la cârciumă, nici preoteasa sau diaconeasa sau slujni-*

¹⁾ Cf. D. Stănescu : *Viața religioasă la Români și influența ei asupra vieții publice*, p. 137.

²⁾ In. 1762 (7270) 21 Mai cf. *Prietenul nostru*, după N. Iorga, Studii și documente. Învățăturei privitoare la îngrădirea bisericilor, să poarte grija cum să se fie potirele, sfântul Mir, sfântul Agneț, etc. „Să se cerceteze și de ceace zic unii cum că morții se fac strigoi și de se va afla aceasta und(e) vaș, să le dea învățătura ce să facă precum serie la pravilă, cap. 378 (iar să nu-i arză). Să cerceteze și pentru curvii și preacurvii și de amestecăturile de sânge, de frate cu soră, văr cu vară, de cumetri cu cumetre, de vor face curvii de feate mari și de vād(u)ve, de se vor afla greale, de ceiace răpesc featele cu deasila și de ceace țin posadnice și sed necununați, de ceice țin a patra nuntă și de cei ce vor cununa pe unii ca aceștia, preoții, ori nașii lor, *votri* sau *votre*, de fermecătoare și de vrăjitoare, să poruncească preoților să nu cuminice pe nimeni neis-povedit..

cile lor să nu vînză vin și rachiu la casele lor“. Și iarăși către ispravnici, vătășei de plaiu, i vornicii, i pârcălabii din Domnești i mănăstirești, i boerești : să aveți a vă feri de judecățile bisericești și să nu îndrăzniți a le lua din mîna protopopului pre cei ce se cade a se îndreptă dela noi după pravilă...¹⁾

Și pe acel timp se punea mare preț pe *ceara* dela noi. Se atrăgeau Raguzanii în porturile Franței ca să aducă acolo *ceara* Țării românești.

Câmpulungul s'a resimțit și el de *reforma lui Constantin Mavrocordat* care a desființat multe așezăminte vechi, a ridicat darea mănăstirilor, a propriu milele dela vămi și ocne ; a numit epitropi dintre egumeni—cu sarcina de a adună veniturile mănăstirești și administră în bine, iar restul pentru binefaceri—a ridicat darea preoților și a oprit a se preoți oameni fără carte ; pentru preoți a făcut școală anume, ș. a. A împuținat slujbele, a pus pe țărani —robi ai boerilor— la dare către stat ; iar în locul țaranilor, a dat boerilor *scutelnici*, a desființat văcăritul, pogonăritul, pecetluitul, haraciul, birurile, poclonul, pescheșul Baiaramului, vorniciile și alte dări, a liberat și pe unii robi mănăstirești și boerești. Apoi

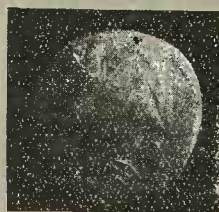
¹⁾ Toate pentru *întărirea credinței*, cum se dă încă o poruncă din partea ispravnicului și protopopului.

În 1775. Era îndemnat pârcălabul să *facă un pig în biserică* și-i da preotului putere ca pe acela care nu vine să asculte sfânta leturghie „să aibă voie și putere să-l pue în pig“.

„*Dar și voi preoților, să vă lăsați de beție ; și nu toți, ci numai unii cari aveți patima aceasta ; că nu numai sunteți bețivi, ci faceți mie de blestemății și necinstiți cinul preoțesc... Ingerii slujesc și stau cu mare frică când tu, păcătos și cu glava ta plină de vin, preot fiind, slujești sfânta și infricoșata taină, care, așteptând să ia sfârșit, să o aducă jertfă de pe pământ la cer, dela oameni păcătoși la Dumnezeu, iar Molifta ta sitește când să ieși dela biserică, să mergi să beai în prăvălie, să mergi la cărciumă. Vai de noi mireni, de o mie de ori vai de voi preoții, că voi veți fi lumină luminii și v'ați întunecat de tot ; voi sunteți sarea, dacă v'ați împuțit voi, care creștin va să se întărească cu sarea voastră?... acelea ce nu se cade pentru prostia și nepriceperea voastră, trebuința iaste să vă scriem așa care sunteți noi datori să ne învățați pe noi, că nu noi pe voi. N. Iorga studii și docum. VI, pag. 428.*

dă voe oamenilor fugiți în alte țări, să vie să se așeze în țară, unde vor voi, fără să plătească ceva și fără să fie supărați. Acei din înstreinații în alte țări veniți mai apoi și așezați în țară se cheamă *ruptași*: „Așisderea din oamenii aceștia, de demult înstriinați, cari vor veni în pământul țării, de vor fi și rumâni, au boerești, au mânăstirești, după hrisoavele D. M. ce s'au făcut să fie iertați și inpace de *rumânie*, de vor ieși și la divan, să li-se dea carte de iertăciune, să fie ertați de rumânie și ei și tot neamul lor după dânșii (1747)).

Până la jumătatea secolului XVIII găsim mânăstirea Câmpulung, bucurându-se de un privilegiu dela Matei Basarab pentru jumătate din venitul vămii Rucăr, putând să-și fie vameș pe partea ei.

Sigilii

În acest timp se mai țineau încă în seamă regulele din secolul XV în alegerea județului. Dela mânăstire, județul în sunetul clopotelor și aclamațiile poporului, înconjurat de pârgari venea în piața orașului unde eră *Crucea jurământului* (vezi p. 103) jurământul de credință. Sărută crucea și se îndreaptă spre locuința lui unde i se adresau felicitări și urări și se cinsteau.

Tot în ziua aceia pârgarii luau dela cel care fusese jude până aici, *semnele guvernământului*, adică: *sigiliul, hrisoavele și condicile* încredințându-le noului ales, iar după Duminica Tomei, câțiva pârgari însoțiți de câțiva bătrâni se duceau în capitala țării de încunoștiințau pe Domn de noua alegere și primeau dela el întărirea. Apoi, la fiecare înscăunare de Domn, ju-

dețul cu parte din pângari or numai pângari și unii bătrâni, mergeau în capitală ca să primească hrisoavele.

Sigiliul comunei Câmpulung, dela Mircea încoace era întreg de fier. Când se încredință județului în ziua alegerii, se băgă într'o cârpă groasă, legată cu sfoară și sigilată de pângari și numai cu prezența lor îl putea scoate județul și putea pune pe acte sau alte hârtii. Cu el oricine putea vinde marfa sa, la toate sborurile din România și chiar în Turcia. „Deaceia mulți neguțatori de tot felul, Munteni și Ardeleni, mijloceau prin pângari și județ, căpătarea unui bilet de drum cu sigiliul comunei, bilet cu care puteau colindă toate sborurile de cari se vorbi mai sus.

Pe atunci *streinii n'aveau voie să negustorească nimic în oraș*. Mărfuri portative (aduse de tolbași) și mărfuri streine și scumpe (giuvaeruri și șaluri) nici chiar în casele particulare nu se puteau desface.¹⁾

În anul 1765 s'a construit pe colina Flămânda—numită așa, după o legendă dela Negru-Vodă — schitu Flămânda-Mărculești de către Hagi Marco-Roseti sau (după Băjan) de Dumitrașcu-Roset biv vel Spătar. Odată la ziua Înălțării Domnului când ea și azi, eră târg lângă Flămânda și se făceau slujbe sus pe colină lângă o cruce ridicată în amintirea Înălțării Domnului²⁾, Roset se hotări să ridice aci o casă de rugăciuni pe locul ce

¹⁾ Negustorii, cu mâna pângarilor, scoteau afară din oraș pe cei cari veneau să-i păgubească în interesul lor. Tot așa cu meseriașii rachierii etc. cel care voia să vândă în oraș vin, ca să fie tolerat, trebuia să lase butia seacă pe seama comunei și cuvântul era ca să poată trece orașenii vinul lor din Văleni, Ciocănești și Nucet, ce nu-l puteau trece la vii toamna și primăvara. Alexandrescu o. c.

²⁾ După Sfințirea apei și botezarea creștinilor, pe o colină se întindeau mese iar în vale pe drumul ce duce la Târgoviște și unde eră sborul, flăcăii și fetele jucau.

Dealtfel la Flămânda, nu numai atunci, ci și în timp de secetă, de epidemii de ploi multe, tot acolo urcau Câmpulungeni cu tot clerul și cu icoane făcătoare de minuni să se roage.

se chemă Coasta Vlaicului casa s'a prefăcut cu timpul, în schit și i s'a dat numele Mărculești ¹⁾).

Prin hrisovul lui Mihail Șuțu din 1792 Iulie, se mai dăruiește schitului 20 de țigani, dintre cei domnești și în hrisov figurează și următoarele rânduri: acest schit zidit de biv vel Spătar Dumitrașcu Roseti *nu numai pentru podoabă și închinăciune*, ci mai mult spre a se face într'ânsul *bunătăți precum învățatura de copiii*, ajutor de sârmani și altele căci pentru închinăciuni au creștinii destule biserici în oraș.

În timpul războiului dela 1770, mulți boieri din țară, fugind la Rucăr, au trecut și pe aici.

De pe acel timp se mai păstrează prin unele părți *Culele*; clădiri de apărare și de ascuns împotriva dușmanului. În Muscel mai avem una la Racovița căci cea mai frumoasă, mare și interesantă dela Furnicoși a fost distrusă de lăcomia unora și igoaranța altora.

Tot de pe acel timp, când Muscalul luase locul Turcului, ne-a rămas cântecul:

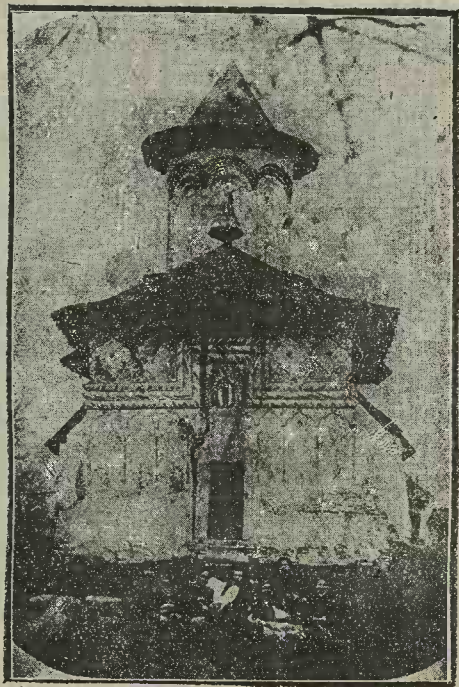
Cât fuse Oltul turcesc	Ș'altă foaie măr crețesc
Mai puteam să mai trăesc	Azi, mi-e Oltul muscălesc
Și viața să mi-o îndrăgesc;	Nu pot ca să mai trăesc.
Că de tăiam câte-un ture,	Că de taiu câte-un muscal
Nu puteam banii să-i duc	Și-l caut în buzunar
Și de tăiam câte doi	Numai iască și amnar!
Duceam bani la zăvoiu	Că muscalul e muscal
Cu caru cu patru boi.	E golan dar e dușman!

¹⁾ Schitului i s'a făcut mai multe danii: o casă în suburbia Sf. Ilie dăruită de Ioan Craioveanu în 1770; câte 10 lei pe lună dela vama Dragoslavele și 300 de oca sare pe an dela Ocna Telega cum, și scutirea de contribuție a trei oameni în folosul schitului; partea de moșie dela Găureni pe Bratia dăruită de Matei Vlădescu, scutirea de vamă a bucatelor schitului și a vinului de dijma legiuită, mai adăugându-se 60 oca sare dela Telega și 50 lei tot dela Dragoslavele, și patru scutelnice, încă 3 scutelnici și alți 50 lei dela Dragoslavele cum și 5 bolovani de sare, apărând și producțiile schitului de dijmărit, o vie în dealul Gorgani, dăruită în 1799 de Maria soția lui Nicolae Băcanu; doi țigani și un loc de casă în oraș în marginea Țigăniei despre râu, dăruit de Egumenul Dosithei Câmpulungeanul o vie cu otansniță la dealul cel mare cum și alte vie la Drăgășani și Vițichești cum și livezi de fân, pe Argeșel și la Jugur. (Alecsandrescu).

În 1774 când frații Tunusli au scris a lor istorie politică și geografică a Țării Românești, știa că orașul nostru a fost cel dintâiu scaon ¹⁾ al lui Radu Vodă Negru având curte și casă domnească, „cari acum s'au ruinat»... „mai înainte se cârmuia de vornicul Câmpulungului; dar după reformă, cârmuirea a rămas asupra ispravnicului de județ. Este și unul din orașani ce se numește *județul orașului* supus postelnicului celui mare“.

Se mai știa că atunci „când scaunul domniei era la Câmpulung și la Argeș, cerșetorii aveau un sat în județul Muscel numit *Măceau* scutit pentru ajutorul lor. Era la Câmpulung și o moară făcută pentru satul acesta și destinat pentru nutrimentul lor“.

În 1775 Alexandru Ipsilante scutește pe preoți și mănăstiri de bir dar hotărăște ca atât mănăstirile cât și preoții să contribuie la unele lucruri

Biserica Domnească veche

¹⁾ Tunusli după Bissing, spune că «Radu Vodă Negru Voevod de Herțog (sic), Făgăraș și Almaș din Ungaria s'a sculat de acolo cu Doamna lui Ana (care era catolică) și cu boerii lui și cu popor de religie ortodoxă, cu Latinii și cu Sașii luterani și viind în acest oraș pe râu Dâmbovița (sic) și-au pus scaunul la Câmpulung, zidind curtea și mănăstirea pe cari în timpii din urmă a prenoit-o Matei Vodă. Iar oamenii veniți cu el s'au lățit către munți și către hotarele țării românești până'n Dunăre, din Oltenia în Siret. Atunci, viind și Basarabii Craioveni s'au supus lui împreună cu toată țara sa, adică cu cele 5 districte».

plăcute lui D-zeu, adică mănăstirile la școalele înfîntate¹⁾.

Din 1777 ni se păstrează amintirea unor *altfel* de lupte. Acestea nu între două popoare, ci între egumenul Câmpulungean Dosithei cu egumenul Argeșan Damaschin și cel aninoșan Mitrofan și cu cel dela Vieroși Partenie pentru vinul ce toți aveau în dealul din plasa Golești, luptându-se luptă „monstruoasă“ dorind încă să schimbe și drumul Branului ca să treacă pe dinaintea uneia sau alteia dintre cârciumi²⁾.

În 1779, Francisk *Iosef Sulzer*, care în 1804 a scris o carte de însemnătate despre Valahia și Moldova, a vizitat Câmpulungul și aci a aflat ce se știa și se crede despre Câmpulung și cloașter (pe acea vreme) și încă a mai aflat că aici catolicii întrecuseră în număr până la războiul din 1770—74 pe ostași (vezi pag. 17) și că după acest războiu a venit în Câmpulung o ciumă (pestis) care a infectat orașul și atunci catolicii s'au împrăștiat. *Privilegiile ce le-au avut dela Negru-Vodă le-au pierdut atunci* și nici până la 1778 nu le-au găsit Domnii ce-au urmat au persecutat pe catolici și în loc să pue din ei județi, ca înainte, au pus din ortodoxi și ăștia au persecutat pe catolici cari au trecut din nou la ortodoxie ori s'au împușinat.

În 1770 s'a zidit biserica Șubești lângă o alta mai veche clădită în 1551—1552 de Oprea I. Stanciu Boja. Această biserică s'a clădit de Dosithei Arhimandritul Nastavnecul sfintei mănăstiri Câmpulung, cu Trandafir împreună, logofat sfintei mănăstiri³⁾.

¹⁾ Mai departe arată că a făcut pentru înmulțirea școalelor cât mai înalte, pentru nutrimentul școlarilor, pentru văduve și orfani.

²⁾ Se știe că între drumurile care plecau din București în jumăt. sec. XVIII spre diferite puncte ale țării, între cele mai de seamă era drumul Piteștilor mereu bătătorit de carele Brașovenilor care coborau munții prin pasul Branului și de acolo pela Câmpulung și prin Pitești veneau la București. (Gim.)

³⁾ A se vedea la sfârșitul sec. XIX ce se păstra pe atunci din această biserică.

La 1785, în timpul revoluției lui Horia, Cloșca și Crișan s'a făcut o nouă colonizare a Câmpulungului. Atunci mulți streini și ungureni (Români Ardeleni învinși de trupele austriace) s'au așezat atunci pe moșia orașului învoindu-se a plăti moșnenilor numai 40 bani de fiecare casă, drept orice dijmă sau clacă³⁾.

În 1786 olarii aduși din Câmpulung împreună cu alții din Dâmbovița din ordinul lui Nicolae Vodă Mavro-

Interior de olărie

ghenii, au lucrat la cișmelele din București pentru cari Mavroghenii a adus apele din Crețulești, Giulești și Crevedia. ca un dar domnesc — prin ajutorul acestor olari Domnul a dat apă în credințele mai multor boeri.

De altfel meșteșugul olăriei în Câmpulung era în floare. Arta de a mânui lutul și de a-i dà forma pe cât

³⁾ Din reclama ce îndreptează către Domn moșneni în 1884 se vede Vălimăreni, Voinești, Mărcușeni, Bărbușeni și Ochești tot venetici au fost. Reclama moșnenilor cerea ca aceștia să fie trimeși la urma lor căci nu dau dijmă și nu fac zile de clacă, judecata însă se pronunță în favoarea lor căci aveau învoiala scrisă (N. Bugheanu și „Prietenul nostru“ o. c.

de variate pe atât de grațioase și de a-l împodobi cu gingașe desenuri și a-l îmbrăca cu felurimi de vopsele smălțuite eră destul de cunoscută. Olarii de aici se duceau cu marfă la București în apropiere de Târgu de afară și de pe atunci a luat ființă *mahalaua olarilor* din București cunoscută sub acest nume încă din 1793¹⁾.

Tot în 1786 sătenii din Albești și celelalte 12 sate supuse schelei Dragoslavele s'au înfățișat la judecată cu Păr. Arhimandritu Câmpulungeanu ca să nu plătească vamă — dar neavând cu ce dovedi drepturile ce spuneau că au, li s'a respins cererea.

La 1788 în timpul lui Nicolae Mavroghenii care cu războaiele austro-turce, iar au venit Nemții în țară și multe suferiră Câmpulungenii dela ei. Se arseră atunci o mulțime de case și câteva biserici între care și schitul Mărculești Flămânda²⁾.

Atunci imperialii s'au așezat cu tunuri la Câmpulung dar Românii i-au scos în pripă. În luptele date în munți „s'a dovedit că și cu trupe de strânsură se poate face ceva în Carpați“ (Iorga, Carpați, o. c. Deatunci a rămas scrise pe unele însemnări: au fost răzmeriță foarte mare și au fost vrajbă mare între împărați și între domni multă nevoință că pornindu-se cu oștile unii asupra altora și au venit Turci la București foarte mulți și-au venit și din toate orașele cele de sub munți pe la toate gurile și de multe ori s'au tot bătut și mulți dintrânșii s'au prăpădit până ce au trecut un an și mai bine și s'au apropiat și Muscalii la leat 7297 pe Dunăre și la Țara Moldovei. Să se știe când au venit catanele la hotare în luna lui Făurar 7296 și s'au lovit de zece

¹⁾ Ionescu Gion Istoria Bucureștilor.

²⁾ Epistatul orașului la 1789 repară schitul dar la 1790 iar fu minat de un corp de nemți cari se reinturna în Austria pela Câmpulung. Rosseti era atunci la Constantinopole iar când se întoarse și află prăpădul repară schitul și biserica și obținu hrisovul lui Mihai Șuțu cu mai multe danii către schit. Din acele danii se întreținea o școală și se măritau fete, se îmbrăcau săraci și plăteau dascalii de copii 20 lei afară de salariul luat dela mitropolie și se lăsau bani pentru cheltueli la praznice.

ori și când au fost a unsprezecea cu Turcii, au robii Turcii¹⁾. Ori cum s'a găsit pe un molitfelnic la biserica „Sf. Ilie“: „Iar când au fost vleit 7295 (1787) s'au început răsmeriță și s'au isvodit și lingoare de au murit oameni foarte mulți...“

La 1796 cu ajutorul dat de Dumitrache Roseti se făcu o școală de băieți de limba română, în locul școalei ce ar fi fost înființată de Doamna Chiajna, se fixa profesorului o gratificație anuală afară de salariul

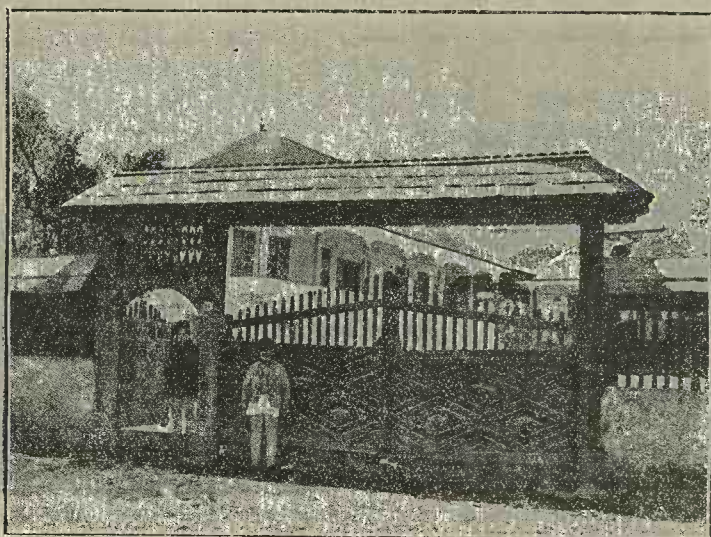

Casa de vânătoare a M.S. Regelui la Bahna Rusului, Muscel

ce-l primea dela mitropolie. Școala funcționa într'un local de lângă biserica Sf. Ilie dăruit de Comisul Ion Craioveanu. Deaci se mută pe locul de azi al școalei dăruit de egumenul Dositheii.

¹⁾ Ș'altă însemnare: „La leat 7297 în luna Martie 26... Când și împăratul Iosif cel nemțesc murise la 24 Februarie și toate oștile nemțesti erau aici în țară... dela răsărit până la apus, de se bătea cu Turcii, când și Muscalii îi bătea pe Turci despre răsărit, peste apa Dunării, încă și pe dincoace și aici în București. Domn altul nu era fără numai Prințipul nemțesc cu oștile“. Iar dintr'o adiată: fiind satul fugit rămânând câte-o femeie săracă și câte un om neputincios, rămânând și eu, neavând pe nimeni ca să mă caute, fiind foamete mare, fiind tabere două dinsus Turcul, dinjos neamțul...“

În acelaș an s'a reparat biserica *Marina*: „aflându-se din zilele vechi părăsită și neaflându-se ctitori ca s'o mai înoiască și stând biserica necăutată, îndemnându-mă eu robul lui Dumnezeu Barbu de am înoit-o întru slava sfintei Muceniți Marina pe cât mi-au fost putință și am făcut clopotnița den temelie precum se vede și-am cumpărat și două candelă de argint și o vie am cumpărat de am dat bisericii de pomeană ¹⁾).

Poartă veche românească, Rucăr

Urmând pe Grigore Ghika care în sec. XVII obligă pe mânăstiri să plătească 50 lei pentru școale, unii voievozi la sfârșitul sec. XVIII acordau *scutelnici* boierilor cu condiție ca să aibă la moșia lor dascăli cari să învețe carte pe copiii supușilor.

După acte din sec. XVI, XVII, XVIII moșia orașului aveà următoarea întindere pe latura de est: începând din hotarul de jos al Nămăeștilor mergeà la biserica din Valea-Mare deunde da în marginea Bogăteștilor și de

¹⁾ Iorga, inscripții din bisericile României.

aci în valea Rumâneștilor; apoi Mătău și pânăla Groșani; latura de sud începea din marginea Mătăului și se împreună cu marginea Poenarilor; de aci pânăla Grădiștea și Valea Unchiașului merge pe lângă Godeni până da în marginea Berevoeștilor Pământeni. Latura de vest începe din Berevoești și merge înainte de se învecinește cu Oțelul, Bâdea și Albești; iar latura de nord începe din Albești, da în apa Bughii, apucă spre est pe lângă Voinești și se învecinește mai sus cu moșia Bărăției a Lereștilor și cu Lalul.

Moșia eră împărțită în porțiuni egale numite *funii* sau *chingi* în limba hrisoavelor afară de locul de pășune ce eră proprietatea tuturor. Fiecare moșnean Câmpulungean aveă partea lui în oraș (loc de casă cu curte și grădină) și partea lui în muscele. (Pe acea vreme —zice Aricescu— moșnenii Câmpulungeni fiind mai toți chirigii, urma ca fiecare să și aibă părțicica de fânețe în muscelele cuprinse în moșie¹⁾).

¹⁾ Ceata de moșneni din Câmpulung aflată în devălmășie poartă numele de „*obștea moșnenilor Câmpulungeni*“, iar averea obștei se compune din: a) moșia orașenească, conform planului de hotărnicie lucrat de inginerul Niculcea în anii 1873—1874 și confirmat prin hotărâri judecătorești învecinată cu Valea Foi, Valea Mare, Nămăești, Bogătești, Moroești, Mătău, Groșani, Godeni, Berevoești Pământeni, Albești, Dragosul D-lui Nae Iorgulescu, muntele Lălu, proprietatea Lerești a mănăstirii catolice și cu Răcenii, Voineștii coprinzând: muntele Dragosul pădure și gol în întindere de 105 ha. 8750 m², Măgura, pădure și gol în întindere de 444 ha. 5251 m², Gresia cu piscu și valea Oli, în întindere de 61 h. 2050 m. ², Coasta Inaltă în întindere de 14 ha. 3750 m², Piscurile Ciocanului cu văile: Secături, Valea Ciocanului, Calului, Negrei, Sterminei, Brezoi, Crasan și cu punctele Crângu și dosul lui Ilie, în întindere de 827 ha. Platoul Gruiului în întindere de 407 h. 5924 m², (afară de vatra orașului), Prundul râului Târgului în întindere de 90 ha. Prundul râului Bughea, cum și prundurile văilor ce dau în aceste râuri, întrucât nu aparține riveranilor de drept, locuri cu embatic și arendă în întindere totală de 198 ha. locuri virane și mici izlazuri libere din raza orașului Câmpulung în întindere de 52 ha.

Proprietatea numită *Dosul Dâmboviței* pădure și gol, coprinzând munții Boarcășul cu Oticul, Colții lui Andrei mari și mici și Valea Barbului cu Plaiul Hoțului, situată în raza comunei Lerești cu vecinătățile: la est cu muntele Pecineaga, la vest cu Oticu și Groapele, la sud cu

Toată această avere imobilă este prevăzută în următoarele hrisoave domnești: hrisovul lui Radu Voevod din leat 7123 Maiu 7, hrisovul lui Leon Voevod din leat 7138 Aug. 26, hrisoavele lui Mateiu Basarab vv. din leat 7144 Apr. 12. 7145 Dec. 6 și 7154, Maiu 3, hrisovul lui Mihaiu Racovița din leat 7251, hrisovul lui Alexandru Ipsilant din leat 7283 (1775) Febr. 15, hrisovul lui Nicolae Constantin Caragea din 1782, hrisovul lui Nicolae Petre Mavrogheni din leat 1786 Iulie 23; hrisovul lui Mihail Const. Șuțu din leat 1701, Noem. 25 și hrisovul lui Alexandru Șuțu din leat 1819 Aprilie și consfințite prin hotărârea Inaltului Divan al Principatelor țării românești cu Nr. 188 din 1833; hotărârea Inaltei Curți de revizie cu Nr. 17 din 1845; ordinul departamentului dreptății Nr. 2982 din 31 Aug. 1845; opisul Domnesc Nr. 309 din 25 Aug. 1845 al voevodului Gh. Dimitrie Bibescu și decizia Casației Secția III Nr. 123 din 1908.

Din acest secol se păstrează mai multe acte interesante pentru limba, obiceiurile și localitățile ce indică ²⁾.

munții: Ezerul, Piscanul, Păpușa și Plaiul lui Pătru și la nord cu apa râului Dâmbovița. Muntele Plaiul lui Pătru pădure și gol coprinzând trupurile: Bătrâna, Frăcea și Tambura din raza comunei Lerești cu vecinătățile: la nord cu proprietatea Dosul Dâmboviței, la sud cu râul Târgului la vest cu munții Văcarea, Ezerul și Piscanul și la est cu munții Grădișteanu și Găinațu.

Muntele Voivoda, pădure și gol cu trupurile Capra și Meledicul din raza comunei Albești cu vecinătățile: la nord cu muntele Portăreasa, la sud cu apa Brătioara, la est cu muntele Păltinetu—Boldu și la vest cu muntele Plesnitoarele și Piscul Caprei.

Dramurile statornice ale Obștei moșnenilor Câmpulungeni în număr de 259 s.⁴.

²⁾ 7214 (1706 Iulie 30) Dragoslovenii și Rucărenii sorociți față de mănăstirea Câmpulung: „fiind tare de cap și neascultând de porunca domnească să meargă voitori fostau să-i aducă fără de voia lor și să le ia și bon de soroc“ 7215 (1706 Noem. 16). Cartea sîntei mănăstiri Câmpulungul pentru jumătate di vamă dela Dragoslavele și pentru judecata sătenilor din Rucăr i Dragoslavele, i proci (a se vedea și numeroasele acte din lucrarea Dragoslavele) 7258 (1749 Sept. 18) Grigore Ghica Voevod po-

Interesantă e cartea pentru cheltueala ce trebuie să dea Bejlegii „când merge pe vremea bâlciului la Câmpulung“ voe tuturor negustorilor, „cât vă veț află cu prăvălii, la bâlcu, la Câmpulungu, ver negustori creștini, ver turci, ver armeanii, ver papistași, ver nemți, ver ovreai, au măcar ver ce fel de om ar fi“...

„Trimețând Domnia mea pe Husein Aga beșleaga acolo să fie de pază pentru gâlcevi și zorbalâcuri ce se face, să poarte grija și pe care din Turci i-ar găsi făcând gâlcevi și nebunii să le facă certare și să nu i îngăduiască, să nu umble în voia lor; ca să nu umble și el surda și să cheltuiască dela dânsul, am socotit... să-i daț tot de prăvălie câte bani 33, să-i fie de oste-neală lui și de cheltuială. Să nu mai facă sup(a)rare săracilor că *destule nevoi sunt în spinarea lor...* Poruncescu Domnia mea și ție județ dela Câmpulung... să-i aduceți leamne de foc și maldar de cai... și să-i daț un om să-i poarte grija, iar altele și va cumpără cu bani²⁾“.

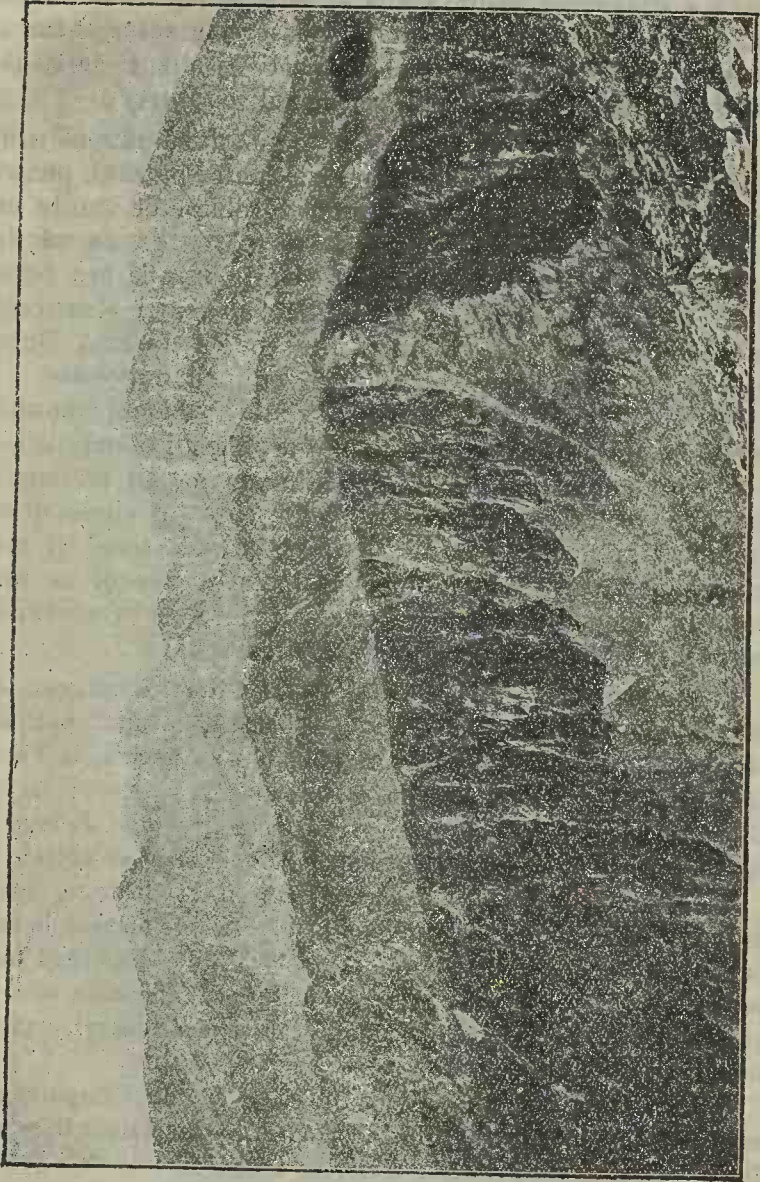
runcește lui Iane biv. vel Pitar ispravnicul de Muscel ca să cerceteze pricina ce o are Drăghiciu cu Oprea Cătănescu pentru o sumă de bani. 1759 Cartea de judecată a căminarului Grigore Ipsilanti cu privire la o livade după Bughea 1777 Oct. 14 Zapisul lui Manea feciorul lui Mirant pentru vânzarea unui loc de fân în Bughea, 1780 Febr. 18. Cartea de judecată a ispravniciei jud. Muscel, dată în pricina lui Gheorghe Piscan, ce au avut cu Mateiu biv județ din Câmpulung pentru moșie. 1785 Aug. Carte domnească către Sterie județul și către orășenii Câmpulungeni ca să-și stăpânească cu bună pace muntele Păpușa, numit și valea Barbului din jud. Muscel de către Oancea Buza supus austriac din Moeciul de sus ținutul Bradului. Pentrucă —urmează documentul— acest munte Cuman Melita din Zărnești l-a pus zălog la tatăl numitului Oancea Buza din 1732 după ce și dânsul l-a avut în zălogire dela Pastia cu Zapis din 17 Decembrie 7232. După mai multe judecăți orășenii Câmpulungeni răspunzând banii zălogirii către Oancea Buza, Domnul le confirmă stăpânirea perpetuă asupra lor. Carte către Ispravniciei de Muscel în 1790, pentru Ion ce a fost vechil să se părăsească și să se astâmpere a nu mai pricinii frământări și cheltueli zadarnice locuitorilor plaiului, de nu se astâmpără, atunci „punându-i în hiare și în cătuși să-i trimeată la Divan“ și o carte de judecată din 1759 a căminarului Grigore Ipsilant.

²⁾ În „catastife“ se pomenește între altele de poclonul hanului cel obișnuit ce s'au pus în toate județele pre silisti.

1800 — 1900. În acest secol Câmpulungeni au căutat, ca și în trecut, să se intereseze de buna stare a bisericilor construite și să clădească altele noi.

Din istoricul monumentelor religioase ni se poate cunoaște și mai bine trecutul care a fost atât de măreț și a avut o bază culturală și artistică din acest trecut reieșind că niciodată nouă Românilor nu ne-a lipsit nici conștiința originii și a greutăților ce vom întâmpina prin situația noastră geografică, nici conștiința soartei ce ne este hotărâtă pe această față a pământului. Bisericile noastre au fost muzeele noastre. Dela arhitectura clădirii până la arta aleasă a decorațiunii lăuntrice, reprezentată prin tâmpile admirabile, printr'un mobilier și obiecte adesea de o mare valoare artistică, prin cunoștințe fizice asupra efectului luminii, a rezonanței cu anumite răsunători... care reiese și din arhitectura de detaliu, prin perspectiva creiată grație dispunerii liniilor mari și a jumătății de lumină ce domnia în ele; prin admirabilele lucrări în metale, prin scrisul leatului... până la modul cum au fost scrise sau tipărite cărțile sfinte și la... „avuția mare, atât prin valoarea în sine cât și prin arta cu care erau

Ca să dea cu toți (afară de scutiți)... birul zaharealii, ce au venit porâncă dela împărăție... birul chereștei caicelor împărătești; la capitan Pașa dă Dunăre, să-s fac(a) 30 dă caice (pe siliști)... birul lui Ghenar care s'a pus pe galben, birul șecilor împărătești... rânduiala untului împărătesc... rânduiala găleții... să fie pântru cheltuiala la jăcniți... de 1 ug. po ug. 10 fiistecare sat, să dă pe suma lui; 20 August... rânduiala boilor de Belgrad... de bou po tl 1, să fie pentru cheltuiala celor ce vor să duc(ă) boii la Belgrad... rânduiala carălor împărătești... la Belgrad... fieștecare sat, precumu-l va ajunge cîsla, și carul să fie nou și cu 4 boi și înscorțat și învălit și cu chirigiu om de credință și chirigiul să aib(ă) la car topor, sfredel, cuțitoaie; și cei ce vor fac(e) carul, să dea simbrie chirigiilor pe ce se va tocmi, deplin; și să aib(ă) a lua strângătorii de car, pentru cheltuiala lor, po tl. 1, iar mai mult nimic... dajde ce s'au pus pântru cheltuiala jăcniții (cu poclon); rânduiala câinepii, de ban de oț. bani 33; rânduiala mierie... să-s cumpere miere și cătră împărătească... să-s ia de ug 1 po ug 60; iar plăiașii și satele de drum să dea pă jumătate;... un bir ce s'a scos pentru poclon Hanului cel obicinuit... rânduiala vacilor și-a oilor;... birul șăicilor împărătești, rânduiala vacilor și-a oilor;... birul săicilor împărătești, rânduiala untului împărătesc... birul harăcitolui, birul cailor împărătești, birul capicheaial(i)lor de oaste, rânduiala vacilor și a oilor ce s'au pus pentru conacile Tătarilor, birul lefilor, birul datoriilor, bir ce au ieșit pentru cheltuiala viilor domnești.

Din munții Muscelului.

împodobite moaştele și icoanele..“ se dovedește evlavia profundă a străbunilor noștri, avuția și dărnicia lor, inima lor curată în care sentimentele înalte religioase erau adânc sădite și dorința de a creia, în acest mod, comori de artă și de înălțătoare priveliște pentru sufletul și cugetul românesc¹⁾.

Mănăstirea și în acest secol, nu avea numai scop religios și schimnic ci eră și azil pentru bătrâni, pentru nevolnici și pentru cei cu inima zdrobită, de multe ori aci îngrijindu-se și bolnavii. Se urmărea ca ea să fie, ca și înainte, locașul fericit în care tipografia eră ocrotită, în care se scriau și se tălmăceau cărți bisericești sau laice și în care, alături de candela aprinsă Dumnezeirii, ardea neconținut și facla culturii naționale.

Bâlcii, care, până la 1647 se făcea pe locul comunii, iar dela Mateiu Basarab s'a mutat pe locul mănăstirii—voevodul acela legând prin testament să nu plătească orașenii vamă pentru niciunele din câte ar vinde or ar cumpără la acest *șbor* — căpătă în acest secol și mai multă viață. Și tot pela începutul acestui secol se mai păstrau unele obiceiuri din trecut; mai ales la unele din sărbătorile împărătești.

Câmpulungenii, în vestminte de sărbătoare, mergeau de salutau pe prințul orașului sărutându-i mâna, ca unui patriarh al comunității. Nevasta și bărbatul îi înfățișau fiecare, la Paști, câte două ouă roșii și câte un colac sau covrig mare; iar la Crăciun, ouă albe și colaci, afară de curcani și miei. Județul le mulțumia cu vin și cu pâine, simbolul bucuriei și al unirei.

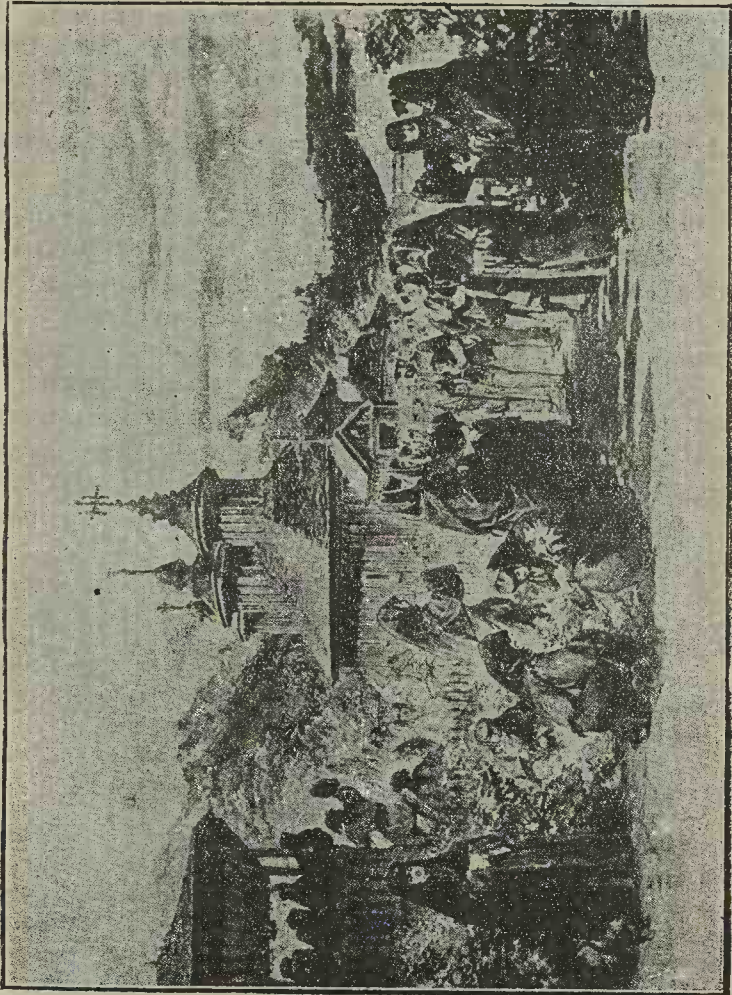
„La 1 Maiu, la Sf. Gheorghe, la Paști, la Înălțare, toate dealurile ce înconjoară Câmpulungul gemeau de oameni de ambele sexe, de toate vârstele, de toate condițiile, deșertând buți întregi de vin și de pelin, sacrificând turme întregi de miei și ciocnind ouă roșii; apoi în sunetul lăutei și al cobzei, danțau toată ziua și toată noaptea.

La 15 August, județul și pargarii și cu tot Câmpulungul mergeau de ascultau liturghia la Mănăstirea lui Mateiu Basarab. După terminarea serviciului divin, se urcau cu toții la egumen

¹⁾ Dr. C. Istrati, în „Buletinul expoziției dela Paris 1900“.

de primeau binecuvântarea sa; apoi la prânz, județul și notabilii comunei trebuiau să deșerte fiecare *cupa de argint* a lui *Mateiu* plină cu vin de cel mai vechiu și bun.

Interiorul caselor moșilor Câmpulungeni se păstră ca și în trecut și era simplu și curat. La cei avuți, velințe de lână, mese și scaune de lemn, lăviți lungi și late pe lângă perete în loc de fotoliuri și canapele, oale

O vizită a Regelui Carol la Schitul de Maici din Nămăești între anii 1866—67

și străchini pe căminul celor mai săraci și un tron în colțul patului, unde eră toată averea nevestei și a fetei, cusută chiar de mâinile lor ¹⁾.

Pela începutul aceluși secol, se mai pomeneau încă *focuri vestitoare* pe dealuri, la ivirea primejdiei, vestirile prin bucium, călăreți de olac (călăreți cari vestiau primejdia), care de bejenie (carul cu 2 oiști) ș. a.

La 1804 moșnenii Câmpulungeni îndreptează către domnul reclamă, din care se vede că *Vălimărenii, Voineștii, Bărbușenii, Mărcușenii și Ocheștii* sunt veniți de aiurea și moșnenii cer ca veneticii să fie trimiși la urma lor, căci nu dau dijmă și nu fac zile de clacă. Judecata însă se pronunță în favoarea lor căci aveau o învoială scrisă ²⁾.

In ce împrejurări au venit aceștia în Câmpulung?

Afară de tinerii Români aduși de Câmpulungeni de prin părțile pe unde stătuse în refugiu, mai veneu primăvara în oraș mulți mocani, români transilvăneni, cari treceau pe aici spre a duce oile la pășune.

De multe ori, erau nevoiți, din pricina zăpezii, să rămână în oraș câte două trei săptămâni și în tot acest timp pășteau iarba Câmpulungenilor fără să plătească ierbăritul.

Atunci moșnenii le-au dat voie, mocanilor, pe moșie

¹⁾ Și nu trebuie să uităm de frumoasele obiceiuri dela alte anumite zile cu târguri de peste an (Sf. Petru, la Scheiu; Ispas, lângă șc. normală; zile de Sâmbăta, în care se vede și azi în oraș tot ce e mai românesc, mai bogat și mai artistic, și mai ales de Sâmbăta lui Sf. Toader, de care vorbește și d. I. N. Ciocan în „Albina“ pe 1897: „Vin îmbrăcați cu tot ce au mai bun, însurăteii din acea iarnă.

Tinerii cu zeghea, cojoenul, căciula și pantalonii albi de aba, cei mai buni; iar tinerele noastre cu fotele și ilicul țăsut de mâna lor și împodobite cu fluturi și fel de fel de flori cusute cu fir; iar la gât purtând câte 2—3 salbe de poli, galbeni, lire și alți bani mari de aur de-ți iau ochii când te uiti atât la bogatele salbe cu totul tot de aur, cât și mai cu seamă, la cele ce le poartă la gât, albe, rumene, frumoase și dragălașe, acoperite cu câte o maramă de mătase subțire ca ața de păianjen și adumbrite de o plărioară bățească, mică și rotundă...”

²⁾ I. Nicolaescu Bugheanu în „Frietenul nostru“ 1911.

și locuri unde să-și construiască odăi ca adăpost pentru ei și pentru vite cu condiție să le plătească primăvara câte un miel de turmă. Și așa mocanii au ales în sec. XVIII partea de nord-est a Câmpulungului și au construit case. Astfel s'a întemeiat mahalaua Vișoiu, unde populația, înmulțindu-se prin venirea altor transilvăneni au construit și biserică în 1773. Darea în natură a fost schimbată, mai târziu, într'o dare anuală de patruzeci de bani.

Document vechiu

După revoluția lui Horia, cloșca și Crișan, mare parte din românii ardeleni au venit aici la noi, populând satele din nordul județului Muscel; iar cei cari se înrudeau cu mocanii așezați mai dinainte în Vișoiu au fost atrași aci și s'au așezat pe întreaga moșie a Obștei Câmpulung formând astfel: *Voineștii, Valea Mare, Bârbușa* și ambele *Bughi*; iar Câmpulungenii le-au dat voie să ocupe locuri și case și de grădină pe întreaga moșie obștească obligându-i de a plăti tot darea de 40 bani pentru căminul ocupat de fiecare.

Mai târziu, prin așezământul făcut în anul 1785, între moșnenii *Câmpulungeni* cu streinii *ungureni*, de ceeace au să răspundă drept clacă și dijmă pentru drepturile proprietății precum și judecățile ce au avut cu dâșii și cu alți streini ce s'au așezat după vreme pe moșia orașului pentru garantarea proprietății¹⁾ și au fost obligații toți deopotrivă să plătească, pentru căminurile lor acea dare de câte 40 bani pe fiecare an.

Deasemenea la 1806, mai mulți Români, *Olteni* și *Ardeleni*, veniră și se așezară în Câmpulung, pe moșia orașului, ca clăcași. Unii din aceștia s'au încuserit cu moșnenii și s'au făcut și ei părtași la veniturile comunii iar alții din ei nesupărați de elacă timp de 30 ani, se făcură și ei moșneni cu voința tăcută a proprietarilor și a moșnenilor.

Pe aici a trăit și a scris mulți ani, istoricul *Dionisie Fotino*, înrudit cu unii boeri din Câmpulung și *Rucăr*. Deși de neam grec, el s'a înduioșat de cele suferite de Români din partea conaționalilor săi și în scrisul său, a găsit cuvinte destul de puternice, spre a vesteji purtarea *Fanarioților*.

De pe vremea revoluției din 1821 se știe că, pe când *Tudor* eră în fruntea pandurilor săi, au ieșit, la *Grădiștea* în întâmpinare 30 de flăcăi din Câmpulung (*măcelari, brutari, și alți breslași*) cu aclamațiuni și de-

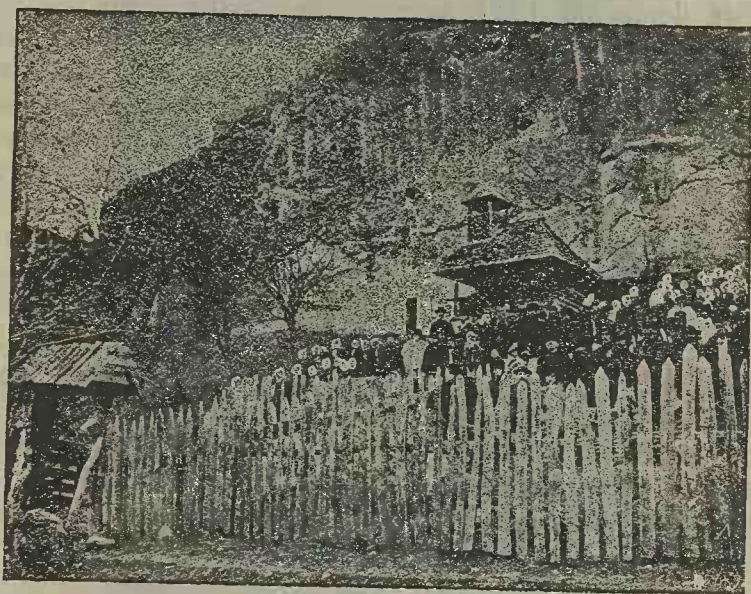
1) I. N. Ionescu, institutor în „Prietenul nostru“ pe 1923.

monstrații de bucurie. Poporul spune că Tudor, pe când mergea în fruntea pandurilor, le strigă și-i întărește împotriva Grecilor.

— Înainte, pandurilor
Să luăm calea câinilor!
Cât or stă hoții pe noi

Nu mai vezi la plug doi boi
Nici în obor zece oi.
Plâng copii pe bordeiu
Că n'au lapte 'n putineiu,

Dar tot prin Câmpulungul nostru a fost purtat, mai

Biserica veche din Corbi, Muscel

târziu, acest erou național, legat și ferecat între Grecii cari l-au dus la Târgoviște unde l-au omorât ¹⁾.

În timpul zaverii, Câmpulungul cu întreg Muscelul fu ocupat militarmente din porunca lui Ipsilante, care așezase în Câmpulung o companie de eteriști sub comanda

¹⁾ Unii spun că Tudor numai odată a fost adus prin Câmpulung, în vremea când a fost purtat spre Târgoviște, și atunci i se făcea primirea ca unui domn. Se arată și casa în care ar fi fost găzduit.

unui căpitan iar pentru strângerea contribuțiilor dela locuitori își instalase un ispravnic de încredere. Și niciodată biciul lui Dumnezeu n'a trecut peste Muscel mai distrugător ca în timpul eteriei lui Ipsilante¹⁾.

După înfrângerea revoluției lui Ipsilante, Turcii au urmărit pe Greci cunoscuți în popor sub numele de *Arvați* pânăla vechea graniță, trecând și chiar măcelărind pe unii din ei și prin Câmpulungul nostru și mare prăpăd s'a făcut atunci. Dovadă jalba Dragoslovenilor către domp din 1827, spunându-se, între altele;

„Cu totul ne-am stins în vremea răsvrătirei arvaților și ne-am topit din fața pământului, aflându-ne la cheia Măriei Tale: Când Arvații ne rupeà, când oastea turcească ne tăia, care mulți din sătenii noștri s'au tăiat de oștiri și am rămas topiți ca vai de noi“.

Ba trecu pe aci și un popă Grec care aveà să comande vreo optzeci de Arnăuți și după ce jefui, se duse spre graniță ca să se bată cu Turcii, care-i luaseră urma. Dar după lupte vitejești, popa cade în mâinile Turcilor și din pricină că i se dedese altă sabie decât a lui și-l întreabă pașa înainte de a-l omori:

— Bună e, mai popo, carnea de Turc;

— Bună, bună; dar ce folos?

Când să-i simt gustul mi s'a rupt sabia.

După mișcarea națională cu care se începe restaurațiunea țării de cele suferite sub Fanarioți vine renașterea politică ce a creat noul stat și Câmpulungul începe să înflorească mai bine.

Pe timpul acela erau deschise granițele cu Ungaria, pentru vite, iar legăturile comerciale cu Brașovul erau așa de numeroase încât negustorii de lipscănie și brașovenie care aveau depozitul la Brașov, aveau și prăvălii pentru vânzare în detaliu la Câmpulung. Așa a fost și mai târziu la 1848, Enache Steriu, de fel din Malu cu Flori.

¹⁾ I. N. Soimescu ap. C. Alexandrescu, o. c.

Bâlciurile aveau mai multă însemnătate pe vremea aceea când nu erau drumuri de fier. Ele erau singurele antrepozite de aprovizionare ale oamenilor și negustorilor din ținuturi întinse. „Desigur Sânt Ilie de azi e numai umbra marelui bâlcu al Câmpulungului de odinioară. Toată vara negustorii strângători de vite (Pie-

Port din Corbi

troșanii cum se numeau pe atunci). Către erau satele cu cirezi de vite și herghelii de cai cu pâinile lor mari de Pitești cu covățelele lor pline de conserve și răcături de post în păresimi, până când se întâlneau cu toții în Sîntilia Câmpulungului sau la Răurenii Oltului unde își prefăceau marfa lor în galbeni sunători. Sunt și azi mulți

chiaburi în satele noastre de munte, ale căror averi datează depe acele vremuri înfloritoare ¹⁾.

La 1827 se repară din nou mănăstirea Negru-Vodă, care, cum spune o inscripție: «fiind dintru întâiu zidită de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negrul V(oe)vod cu nume de biserică domnească și după patru sute și mai bine de ani un cutremur au căzut stând grămadă șapte ani, până în zilele Domnului Io Mateiu Basaraba Voevod, când atunci Măria Sa au zidit iarăș cu aceleaș pietre dela Radu Negru-Vodă, pe care o-au numit mănăstire obstejitia de părinți și înzestrând-o cu moșii, vii și țigani, precum și testamentul Măriei Sale dela mănăstire cuprinde, așa dar au stăut această zidire pânăla leat 1819, când atunci într'una din zile Sâmbăta, la 8 ceasuri, au căzut o bucată mare de boltă fiind biserica foarte slabă de multe cutremure și acoperământul de multe ploi; care din porunca stăpânirii s'au închis stând închisă pânăla leat 1826, când atunci, din porunca lui Io Grigore Dumitrie Ghica Voevod și cu blagoslovenia preosfințitului mitropolitul Ungro-Vlahiei chir Io Grigorie la Maiu 4 s'au început această zidire, iarăș cu aceleași pietre vechi mai adăogându-se și alte pietre, ce nu s'au ajuns și din multe întâmplări a vremilor cari s'au urmat, adică războiul Rusii cu Poarta, boala ciumii, scumpetea bucatelor, iar mai la urmă și cumplita boală a holerii s'au prelungit gătirea bisericii pânăla leat 1831, când atunci s'au isprăvit și pren osârdie și osteneala bunului creștin dumnealui Pană Costescu vel vornic fiindcă mă aflam la Iaș și întorcându-mă eu dela Moldova la leat 1832, o am târnosit cu ajutorul Maicii D(o)mnului a cărei nume se prăznu-ește. Indatoresc însă pre urmașii mei a citi în condica pomelnicului ce iaste de mine făcută și a urma întocma cu a fi pomenit eu cât și părinții mei răposați ce sunt trecuți în acea condică...

Acestea scrise mai sus sunt iscălite de Filaret

¹⁾ I. Nicolaescu Bugheanu în „Prietenul nostru” a. I.

Arhiepiscop Apamii năstavnic a Sântei Monăstiri Câmpulungului Moldovean pomenit și într'o poezie scrisă pe o tablă de alamă. Această mănăstire, azi biserică, are și un paraclis bine ținut. Se spune că pe vremuri, când eră reședința domnească aici, a *servit de mitropolie a țării*. Avea și sigiliu cu inscripția slavonă „*Siia pe-ciate hrami vera Monasteru Dolgoplokia (7164)*“.

Sub Duca-Vodă pierzându-se sigiliul, s'a făcut altul.

Dela întemeierea mănăstirii pânăla 1864 a avut 26 egumeni¹⁾.

În 1828, în „Catastiful de încheierea socotelilor banilor ploconului cu cânățelăria sfintei Mitropolii, după suma hidelor de diaconi dajnici“ găsim *Plasa orașului*, cu 28 preoți și următoarele cire. bisericesti: mahalaua Vișoiu, Valea-Mare, Valea Foi, Lereștii de jos și Voi-neștii.

Sub ocupația rusească din 1828—1832 — când durerer! pe unele biserici din Muscel se trecea chiar numele împăratului Nicolae Pavlovici — a fost exilat aici în Câmpulung, poetul Iancu Văcărescu, fiindcă s'a împotrivit la amestecul Rusiei în adunările legislative, privind aceasta ca o călcare a autonomiei țării. Publicase poetul următoarele viersuri:

La rând, Românilor, ieșiți,
Mergeți pe calea dreptății:
Slava strămoșilor vestiți
În cale vă așteaptă...

Slăpânirea muscălească l-a pedepsit pentru aceasta.

¹⁾ *Melchisedec*, 1638 — 1651). *Dionisie* (în două rânduri), *Iosaf* (în două rânduri), *Varlaam*, *Luca*, *Dionisie (episcop)* (în două rânduri), *Vasile* (în trei rânduri), *Gavril*, *Grigore*, *Ghenadie* (1670 în trei rânduri), *Gavril* (1680—1685) *Ioan*, *Vasile* 1692—1703: delà 1703 *Pro-egumen Inochente*, *Iosif* (revocat de Constantin Vodă Brâncoveanu), *Mihail*, *Teofan* (1714—1722), *Vasile Deleanu* (în mai multe rânduri pânăla 1737), *Nicodin* (Belețeanu) 1737 — 1762 om ager și dotat cu calități superioare care a redat mănăstirii din Câmpulung vechea ei splendoare, după ce au ars-o Turcii în 1737. La 1742 Nicodin avea 80 ani. *Dosithei* (1763—1812), *Lofcu* (1811 arhieru 1813), *Filaret Apamias* (Beldiman) 1813—1830, *Iachint*, *Ioanichie Evantias*. După Băjan „*Documente Câmpulungene*“.

Pe atunci, industria casnică se păstră încă în floare, dovedind și atunci și chiar mai târziu, două lucruri deodată: gustul ales și priceperea desăvârșită a Româncelor cari, fără să fi știut să citească, fără să fi învățat desenul, țeseau și coseau lucruri admirabile, cu armonie de colori care rareori se găsesc la alte popoare. Obiectele vechi, de naturi diferite, ce se mai găsesc prin biserici și în păstrarea unor vechi familii, ne arată că industriile de pe vremuri erau numeroase și călăuzite de un mare interes artistic.

În 1829, au stat pe aici *catane împărătești*, iar în 1830 a venit în Câmpulung *Kiseleff* guvernatorul rus al Principatelor.

Cu acel prilej, văduvele, orfanii și bătrânii cari din lipsă, își sărau mămăliga și fertura din apa sărată ce se strecură sub poalele mălușului unde cobori la Apa-Sărată¹⁾ — se plânseră lui *Kiseleff* de răutatea unor slugoi (streini) ai contracțiilor de sare, care nu-i mai lăsau să ia apă sărată din știubeu, sub cuvânt că le aduce paguba intereselor lor. *Kiseleff* ascultă plângerea acelor Câmpulungeni și dă o gură strașnică celor vino-vași²⁾.

Pe acea vreme se află în Câmpulung un dascăl vestit *Jianu*, cunoscut și ca autor a unor cărți didactice mai ales *abecedarul*, destul de prețuite pe atunci.

Ceva mai târziu, în 1835, găsim că în școala din Câmpulung urmau 91 elevi.

La 1830 fiind ciumă la Craiova *mulți Craioveni* au venit în Câmpulung, și mulți din ei au rămas aici.

1) Isoarele și știubeiul având apa sărată ce se strecoară chiar din inima unei foste *mine de sare* și ieșind la lumină aproape de marginea râului.

2) *Aricescu C. D.* Streinii însă nu s'au lăsat și au aruncat în știubeu diferite mortăciuni de au făcut pe oameni să părăsească știubeul pierzând gustul de apă sărată.

— „Atâta lucru aveam și noi domnule, pentru care nu plăteam nimic. Acum suntem nevoiți să cumpărăm și sarea cu care sărăm mămăliga, când bunul Dumnezeu ne-o dedese fără parale ca aerul și apa.

Printre cei fugiți din Craiova, de frica ciumei, au fost și părinții marelui pictor și sculptor de mai târziu *Teodor Aman*, cel mai de seamă artist al nostru, întemeetorul și organizatorul de mai târziu al școalelor de bele-arte, îndrumătorul artei românești spre noi orizonturi.

Tatăl pictorului și mama sa — purtând atunci în

Port din Muscel (la munte)

pântece pe viitorul „mântuitor“, au venit în acel timp în Câmpulung, și în acest nou „nazaret“ în casa condicarului orașului, s'a născut *Teodor Aman* într'una din zilele de târg (sborul de Sf. Ilie), în anul 1830, casa condicarului fiind situată în strada ce s'a numit mai târziu *Teodor Aman*.

După nașterea pruncului, mama a cumpărat un coș — în loc de leagăn — a pus în coș copilășul și l-a atârnat de sus, prin ajutorul unei sfori.

Mai târziu, după ce băiatul s'a făcut mare, părinții s'au înapoiat cu el la Craiova, de unde s'a pornit la studii înalte.

Apoi, după căsătoria sa, pictorul a venit cu soția în Câmpulung, unde a stat mai multă vreme și a arătat soției sale și casa în care s'a născut, povestind și întâmplarea cu coșul.

Pela 1838 e pomenită aci — în Câmpulung — o *școlă normală județeană*, pentru pregătirea învățătorilor. Prima serie a dat examen în 1838. După examen absolvenții erau trimiși să facă practică cu școlarii doi ani și apoi erau supuși la un nou examen; când se duceau ca învățători, tinerii dedeau câte o *declarație că de nu-și vor face datoria vor primi să li se dea câte 14 toege la spate.*

La 1839, s'a dat mai multă viață școalelor și s'au înființat *multe prin vecinătăți* și în tot județul de către Alexandru Vodă Ghica, căruia i se cântă de către elevi prin școale :

Alexandru Ghica Domnul pământesc,
Jurământ să-i facem sub scaun ceresc.

Pela 1840 se pomenește de *teatru* la Câmpulung condus de C. Aricescu.

La 1844, suburbiile Câmpulungului s'au redus la cinci.

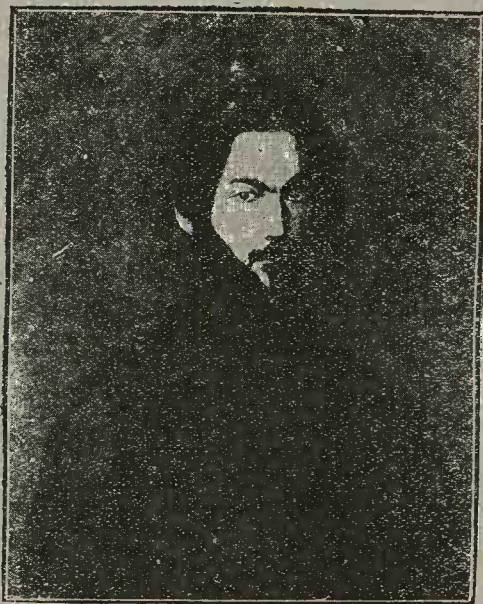
Înainte de revoluția dela 1848, mulți patrioți Câmpulungeni au lucrat la prepararea acestei mari mișcări naționale.

În grădina lui Dumitru Bilcescu, care a trăit la Bogătești, în vecinătatea Câmpulungului, au stat ascunse opt ani teascurile tipograferi, în care s'au tipărit cele dintâi strigăte de redeşeptare. Tiparnița eră ascunsă: ziua se vedeau stânjeni de lemne, iar noaptea teascurile cu cari Roată, Ioranu, Tihon, Bilcescu și alți neuitați mucenici tipăreau, în puterea nopții, ascunși în pivniță și la lumina lumânărilor de seu broșurile anonime, circulațiile, apelurile către popor și națiune ce le primeau

la început dela Paris, ori dela Iași, iar în urmă din toate părțile lunei, unde soarta vitregă surghinuise pe luptătorii aleși ai neamului românesc.

În timpul revoluției, patrioți de seamă ca : *Pictorul Negulici*, Rucăreanu, Aricescu, Urianu și alții au suferit pentru cauza națională.

Dintre aceștia, pictorul I. Negulici, — fost în timpul revoluției cărmuitor la Prahova — a emigrat împreună

Pictorul I. Negulici

cu alții la Constantinopol¹⁾. De acolo a fost pornit la Brussa în Joia Patimilor, 1849 : li s'a dat câte 1000 lei vechi fiecăruia de către Rustein-Bey, secretarul lui Fuad Effendi, iar în ziua de Paști fură internați la Brussa²⁾.

¹⁾ Iată numele lor : Scarlat Negulici, Ioan Negulici, Gr. Zăvina, Gr. Ipătescu, Dumitru Florescu, Iorgu Văleanu, C. Serghiade, Căpitan Serghie (Serurie), Căpitan Lăzureanu, Alexandru Zărie, Iorgu Giurescu, Damian Duțulescu, Petre Cernătescu, Iuricaru Alex. Manu, N. Russu, Constantin Pădeanu, Niță Magheru, Radu și Al. Golescu, Simion Călugărul, Popa Șapca...

²⁾ Eliade Tell, și N. Golescu prinzând de veste, când abia sosise în Bosfor cu un vapor francez — s'au înapoiat în Franța.

Trimiterea la Brussa a patrioților români a fost cerută de Titoff, ambasadorul Rusiei, care, la sosirea în Constantinopol a generalului Grabben, i-a cerut să fie internați la Brussa emigranții români, neputând să-i suferă la Constantinopol.

Dar patrioții exilați la Brussa nici acolo n'au uitat cauza românească, ci se străduiau, zi de zi de colectau sume pentru binele neamului și trimeteau la Paris, lui Eliade, cu care se urmă o corespondență strânsă.

Intre multele scrisori trimise de Eliade se găsesc și următoarele rânduri: Singuri scriți să fie autonomia și suveranitatea. Prin urmare nu ieșiți niciodată din aceste două principii. Aci stă mântuirea noastră... atât vă rog, feriți vă de a pune semnătura pe orice act în contra autonomiei și suveranității, orice act care ne degradează în starea sclavilor ce-și schimbă stăpânii, sau de bună voe s'au dat de zestre, sau în schimb sau vânduți... De vă veți duce în țară, cugetați la cauza voastră, cugetați a se face câte-o mică sumă pentru tot anul cu cari să se poată ține schinteia sacră și a se forma opinia europeană, să nu ne amestece cu Slavii. Nu vă desperați însă pentru cauza popilor. Dumnezeu s'a arătat lor, și dreptatea și adevărul va învinge ¹⁾“.

În numele celor dela Brussa cari erau măhniți pentru unele greșeli ale lui Heliade, I. Negulici îi face mai multe scrisori. Ele, după cum spune Aricescu, pot fi publicate chiar trăind ei (patrioții cărora sau în numele cărora se scria) spre a fi de exemplu -- cu ce au lucrat

¹⁾ Colonia de exilat din Brussa — unde eră și Negulici — formă un fel de comunitate aproape ca aceia a creștinilor primitivi. Din puținul ce aveau împărțeau și compatrioților emigrați, fără mijloace de existență, risipită în Europa. Ba și streinii refugiați în urma evenimentelor dela 1848 — Italieni, Unguri, Poloni — găsiu la Români din Brussa, adăpost și erau considerați și tratați ca niște frați. Un expatriat — de orice naționalitate și religie — eră îmbrățișat de internații români și dacă-i lipsea pâinea, mica comunitate română se grăbiu să i-o procure generositatea și vechea ospitalitate română nu lipsea nici în exil și în neavere. (Aricescu).

bine; cei ce au lucrat rău să roșească, primind fiecare răsplata faptelor, în persoana lor sau urmașilor¹⁾“.

Mai înainte de revoluție, Negulici fusese trimis de un unchiu al său în Franța, pentru studiul picturii. S'a înturnat în țară tot înainte de revoluție și aici s'a ocupat cu pictura făcând portretele în ulei și cu creionul²⁾.

În 1847 a ocupat catedra de desen la colegiul Sf. Sava, ajutând totdeauna pe Heliade în redactarea „Curierului Românesc“. În această foaie a publicat mai multe articole cu coprins literar și educativ, cum și mai multe opere.

Port național din Muscel

În cele trei luni ale revoluției, a ocupat cu demnitate postul de prefect la Prahova, unde a lăsat amintiri frumoase prin blândețea, onestitatea și patriotismul său luminat.

La Brussa unde a fost exilat — după ce emigrase la Constantinopol — trăia după leafa lunară ce asigurase Poarta exilaților și tot din acea leafă trimeteau și lui Heliade, pentru cauza românismului.

Dar, spre marele nenoroc al neamului, în primăvara anului 1851, patriotul Negulici, muri în Constantinople, după ce, consumat de nostalgie și decepții (din pricina intrigilor unor falși prieteni) se mutase cu soția dela Brussa la Constantinopol.

Din epistolele lui se vede stima ce-i purta Heliade, deși Negulici îi scrisese prea tare; iar Heliade, socotind

²⁾ Soția răposatului Negulici, după moartea lui, a încredințat lui Pleșoianu corespondența sofului său; iar Pleșoianu la moartea lui a încrepințat-o lui Cristofi, conform dorinței exprimate de Negulici înaintea morții sale.

³⁾ Auto portretul său (lucrat în oglindă) se dă aci. (Imprumutat de D-na Turbure).

pe Negulici ca bărbat matur și voitorul de bine al lui, îi răspundea pe un ton mai dulce.

„Țara pierduse în Negulici un bun apărător, un adevărat fiu „cum scria Pleșoianu, Doamnei Negulici“.

Heliade, aflând de moartea lui, scrie următorul epitaf privitor la Negulici.

Il legăna 'n durere România,
Trăi, lucră, muri spre a ei salvare
Azil, mormânt îi oferi Turcia,
Și *Patria-i* fu ultima suflare...

Și deși era supărat de scrisoarea ce prinse mai înainte dela Negulici totuși zice scriind din nou la cei din Brussa : „Dar vă recomand unirea și dragostea. Unde veți fi patru cinci uniți, acolo sunt și eu cu totul dispus a vă scrie și a mă arăta demn de unirea și dragostea voastră. Fratele Negulici lăsându-ne, ne-a dat și mai multe lecții de a fi uniți, căci ne-a adus aminte cât de repede moare omul. Ura e iad și mai bine să trăim în dragoste, că ea este paradisul adevărat ¹⁾“.

Pe aici au pribegit patrioții Români în timpul revoluției ²⁾.

Mergând spre graniță, iar amintirile poporului vorbesc de anumite clădiri, în care bărbați, ca Goleștii și Brătienii, se ascundeau și se travesteau spre a putea scăpa de urmărirea streinilor și înstreinaților și a putea lucra mai cu folos pentru popor.

1) I. Heliade Rădulescu. Scrisori din exil p. 108 și urmare... „cine știe pentru mine unde-mi vor rămâne oasele și epitafele mele vor fi chiotele și urletele de bucurii ale ciocoilor, satirele sarsailor. Doamne, fă-ți milă de sufletul meu și pomeneste-mă. Tu, când voi veni întru împărăția Ta. Răul cel mai mare ce mi-au făcut oamenii este că mi-au dărâmat iluzia. Încă din 1833 am zis într'o poezie :

Urăsem omenirea și câți îi cunoscusem
Și mi-eră drag tot omul pe care nu-l văzusem.

2) I. H. Rădulescu. Memoire sur l'histoire de la regeneration Roumaine ou sur les evenements dela 1848 accomplis en Valachie. Paris 1851 p. 203...

„C'est ainsi que reunis de nouveau, le fugitifs de Rucăr partirent et se rendirent à Campo-Longo ou ils furent reçus par des acclamations generales. Les plus reactionnaires étaient les plus empresses de faire parade de leur enthousiasme..“

Câmpulung, vedere generală

Sub ocupația streină la 1848, *armatele rusești* au stat mult pe aicea și apoi au trecut spre Ardeal, iar în urma lor, au trecut oștile turcești tot spre Ardeal și mult au suferit Cămpulungenii pe atunci, când totuși se cântă cu drag cântecul despre Heliade, care începe cu versurile :

Frunză verde liliac	Iar boerii s'aduna
La poartă la Heliad	Stânjeni de galbeni făcea
S'a ridicat baiarac.	Și la sultanu mergea
Boerii s'au speriat	Și așa se tânguia :
Cocoanele au oficit	— Stăpâne Măria Ta
De frica lui Heliad.	De ce ai liberat Țara ?
	Dela munte pân'la baltă
	Ai liberat Țara toată.

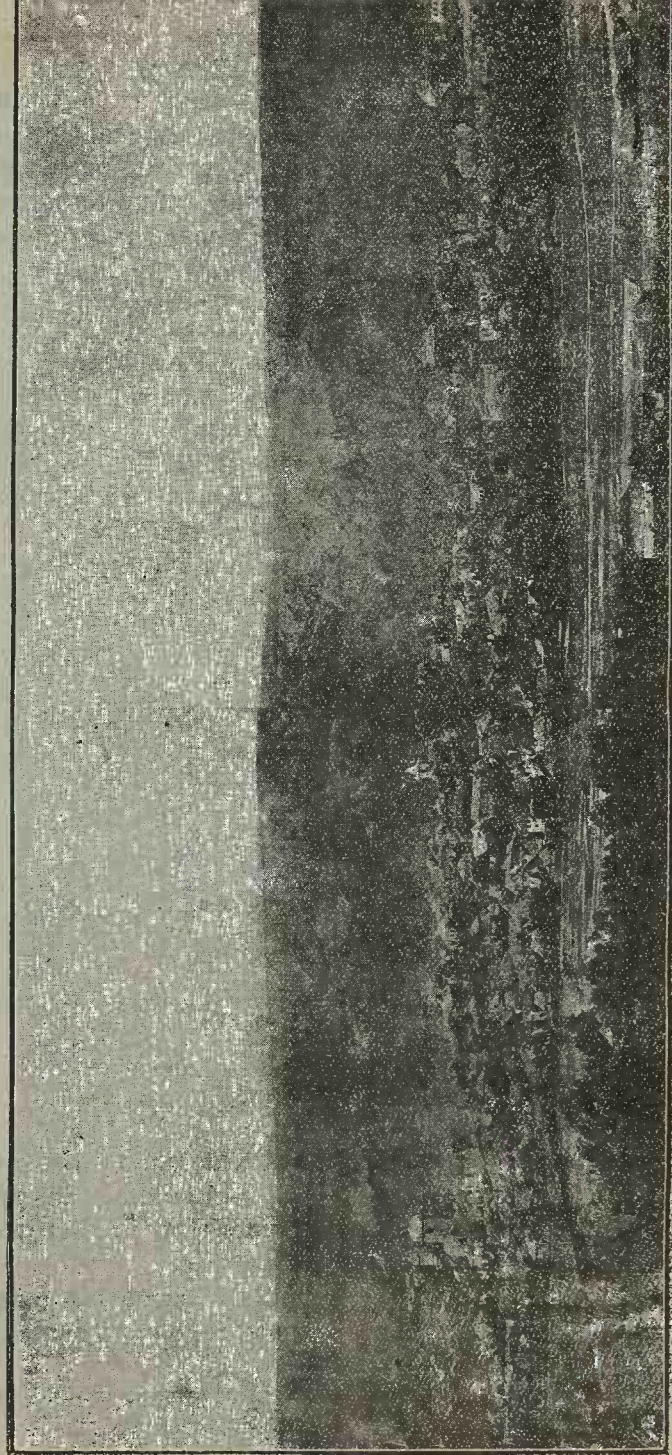
sau celelalte cântece poporane :

Spune, leică, drept, curat
 Unde-i drumul la Banat
 C'acolo sunt eu chemat
 Cu Ungurul să mă bat...

 — Măi Ungure vreme rea,
 Ia ți pușca și sabia,
 Și te du la țara ta.
 C'au intrat Muscalii 'n ea,
 Și-ți mănâncă slăvina!

Pe timpul acelei revoluții, mulți Ardeleni — Brașoveni și Sibieni — s'au aciolat la Cămpulung. Insuși baronul Bruckental, având ginere comersant în Cămpulung, s'a adăpostit aci.

După 1850 se pomeneste de un foc groaznic care a ars orașul, distrugând aproape toate casele din centru.

Câmpulung, vedere generală

În 1851, Câmpulungul a fost vizitat de domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei¹⁾ din timpul căruia au rămas în popor următoarele cântece :

Când fu la 53 (sic)	Pe Știrbey l a desgrădat
Când s'a 'ncoronat Știrbey	Pe noi ne-a delimitat :
Și se 'mpărțea oastea 'n trei	De om câte șapte palme
Punea plugul unde vrea	Numai râpe și sodoame.
Și ară pe cât putea.

La 1854, moare în Câmpulung patriotul Ucianu — primul legist din timpul regulamentului (1830) și lăsa școlii primare de băieți Nr. 1 o foarte bogată și frumoasă bibliotecă.

La 1855 neobositul scriitor, patriotul C. D. Aricescu, fost mai târziu revizor școlar — publică cea dintâiu *istorie a Câmpulungului*, în două volume, dovedind — cu toate criticile ce i s'au adus — multă cultură pentru acea vreme, multă și conștiințioasă muncă și, mai ales, mult patriotism. E destul să arătăm parte din cuvintele cu care începe vol. I :

1) Felul cum își făcea inspecțiile îl arată el într'o scrisoare către ambasadorul rus la Constantinopol :

Vizita mea în fiecare localitate nu e un simplu act de prezență, ci o sarcină grea. Culegând toate lămuririle, constatând eu însumi cum se îndeplinesc măsurile mele, cercetând cu luare aminte toate petițiile, îmi fac o idee precisă despre gravul spirit al administrației celei nouă ce a străbătut în fiecare localitate. După aceea, chemând în jurul meu pe toți funcționarii din județul acela, fac un tablou exact al situației dovedindu-le astfel că nimic nu scapă de sub ochii mei, la cel mai mic lucru scot în lumină greșelile, neorânduile sau neglijențele făptuite, le dau instrucțiunile cele mai pozitive și mai precise, cu privire la toate părțile administrației, căutând să cobor în sufletul fiecăruia principiile care călăuzesc cărmuirea mea. Răsplătesc la fața locului capacitatea și râvna chiar și la funcționarul cel mai de jos și tot astfel chem la datoria lor pe cei ce s'au depărtat de dânsa.

În sfârșit, mă silesc să înrădăcinez în oameni, încredințarea, că *nu mai e vremea cuvintelor și formelor zadarnice*, ci a marei voinți cumpănite și hotărâte cu orice preț să nu îngăduie nici de cum ori ce ar fi necinstit, arbitrar sau neregulat.

„Câmpulunge ! Câmpulunge ! locul meu natal, teatrul copilăriei mele, parnas al muzei mele. Tu, patria artistului Negulici, nu e oare o crimă ca frumusețile tale, fizice și istorice să rămâe înmormântate ?

„Azi, când totul se ridică din ruine ; azi când toate vietățile cele mari și divine își lasă ca Crist în mormânt, vestmăntele putrede ale prejudiciilor și ale pasiunilor și ascind în cerul progresului încununată de splendoarea gloriei și a imortalității astăzi, zic, cine aruncă o privire de istoric, de artist sau de amic, primii rezi-

Vedere din munți

denti ai României ? Nimeni. Ca o roză între niște stânci, tu zaci îngropat, Câmpulungul meu, între aceste dealuri poetice, însă tăcute ! Numai artistul Negulici, numai fiul tău favorit, desemnând Flămânda, coroana ta, își proiectase a descrie toate frumusețile Muscelului și ale capitalei lui ; moartea însă îl smulse în vara vieții sale !“

„Ieși, piatră nestimată, din gunoiul disprețului și întunericul uitării ca să te vadă și să te stim, după valoarea ta, junimea și posteritatea“...

La 1855, populația comunei Câmpulung era de 6215 suflete, case în raionul orașului 835, iar cu cele din suburbii 1256. Venitul pe an al orașului 1000 galbeni. Se împărțea în 4 colori sau comuni: coloarea de galben, Scheiu și Vișoiu, coprinzând partea de nord a orașului; coloarea de roșu, coprindea centrul orașului; coloarea de verde, partea de sud sau Mărcușul și coloarea de albastru coprinzând: Bughea de sus, de jos și Malu. Erau în Câmpulung 41 boeri de neam, 15 mazile, 469 patentari cari dau venit trimestrial de 6994 lei, 656 țărani contribuabili și 126 țigani emancipați cari dau un venit anual de 7612 lei vechi.

Pentru moșiile locuite și nelocuite și contribuția drumurilor se plăteă anual 37045 lei și 4 parale.

În Câmpulung cu suburbiile sale erau 80 care cu 4 boi, 145 care cu 2 boi. 9 care cu 3 și 2 cai, 1893 vaci și viței, 16 militari, 10 dorobanți, 8 fabrici de piei cu venit anual de 1960 lei, 19 mori, cu venit de 11400 lei, 7 dârste cu venit 1700 lei, 8 pive cu venit 1050 lei, 24 olari cu venit 16000 lei 5 poverni cu venit 500 lei, 29 morari și dulgheri, 17 cismari, 21 zidari, 44 fierari.

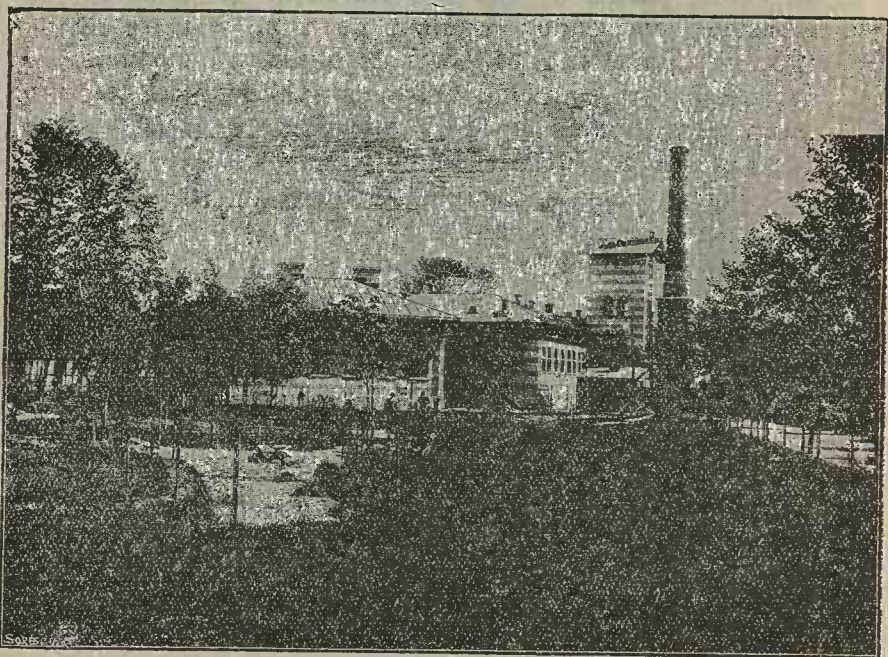
În 1856—1858, în timpul convenției dela Paris și a alcătuirii divanurilor ad-hoc, o seamă de Câmpulungeni iarăș și-au arătat patriotismul lor, lucrul acesta văzându-se din corespondența ce aveau cu Heliade, Brătianu și alții¹⁾.

¹⁾ Ioan Brătianu către cetățenii din Muscel scrie în 1858, într-aletele: Cea dintâiu datorie a noastră este de a apăra convenția care ne-a constituit. Dacă vom fi bărbați în această apărare, voitorii de rău vor fi amărâți și viitorul asigurat.

Pe acest tărâm, facem astăzi apel patriotismului vostru. Care este țelul caimăcâmiei. Ea este chemată s'aplice convenția; ea se manifestează în toate actele ei, ea voește ca și în trecut, ca instituțiile nouă să nu fie decât niște paravanuri în dosul cărora să fie iertat unei clase să facă toate jafurile și toate nelegiuirile.

Dela obșteasca adunare viitoare așteaptă ea acest rezultat Elecțiile dar o preocupă; și destituind pe funcționari și puind pe alții, speră să sugrume dela început suveranitatea națională; dar și chiar dacă destituirile n'ar produce acest efect, ele simt cea dintâiu călcarea a convenției și care ar autoriza pe toate celelalte călcări. Noi din Argeș protestăm și trimetem protestarea pentru o deputăție, sperăm că și Dvs. o să urmați asemenea; și că o să ne faceți plăcerea ca deputăția Dv. să vie să se unească cu a noastră și să înainteze la București.

De pe atunci și de pe timpul lui Cuza Vodă care a împroprietărit pe țărani și a adus dreptatea în țară, se păstrează frumoase amintiri și legende împrejurul numelui primului domnitor al principatelor unite, voevod care, travestit, căută să se încredințeze singur de felul cum se aplică legile, căută să prindă pe cei cari vând

Aleea principală din parcul Krețulescu (Băi)

strâmb — or cu ocaua mică, pe judecători și administratorii cari nu fac dreptate, pe ostașii cari nu și făceau datoria și pe călugării cari necinșteau haina monahală și petreceau în scamarii și chefuri în sfintele monastiri ale Statului — pe ale căror averi mai în urmă le-a și secularizat.

Pe timpul acela Câmpulungeni, mai ales cei bogați erau îngroziți de faptele „haiducului“ devenit legendar, Radu lui Anghel de fel din Greci Boțești Dâmbovița în

vecinătatea Muscelu'ui pe unde a haiducit „călcând“ și pe unii Câmpu'ungeni. E cunoscut în mai multe variante cântecul acesti locuitor al codrilor.

.....	Tot voinici aleși panduri
La fagul cu frunza deasă,	Tâlhari neaoși de păduri
Și cu umbrulița groasă	Rași la falcă, groși la ceafă
Sed voinici ca în casă,	Cu mustăți în varvarici
Sed haiducii nu le pasă.	Cum stă bine la voinici.
.....

Când, după trimiterea multor potere l-au prins pentru cea din urmă oară împușcându l în dealul Cârstenilor și l-au dus în Câmpulung, toți cei bogăți au răsufolat. I s'a făcut chipul și l-au atârnat în fața primăriei, iar rămășițele pământești i le-au îngropat la Sf. Troiță în Câmpulung (1865).

Cei cari mai trăesc de pe vremea aceia povestesc și acum de groaza ce erà în oraș la vederea chipului fioros ce aveà Radu lu Anghel și cum — copiii cei de atunci au tremurat o noapte întreagă de groază ¹⁾.

La 1866, după ce a sosit în țară și s'a uns ca domn, regele Carol I, a vizitat Câmpulungul și împrejurimile ²⁾.

1) Intre alte fapte pentru care e și lăudat, acest „haiduc“ este și aceia că într'o zi s'a dus „să calce“ pe bătrânul Simon din Suslănești. Acolo însă, văzând că acela are copii mulți și că aceia se închinau lui Dumnezeu să-i scape de jaf, făcând frumos semnul crucii, a renunțat a mai luà ceva dela bătrânul Simon și-a plecat la codru. Această întâmplare e pomenită într'o baladă — necunoscută în numeroasele colecții apărute — pe care o știe Ghiță Olteanu din Suslănești. Radu lui Anghel ar fi povestit mai târziu bătrânului Simon, că el este cel care a renunțat de a-l jefui.

2) Din carnetul de turist al Regelui Carol :

„La opt ore dimineața, plecăm pe valea Dâmboviței în sus; peste munți duce un drum foarte greu dar foarte pitoresc și care adesea oferă priveliști întinse asupra lanțului Carpaților și atinge un șir de sate frumoase, locuințe solide și bine îngrijite ale unor țărani de munte, avuții incomparabile cu tristele localități ale câmpiei. După un drum de opt ore, prințul sosește pela 4 după amiazi, la Câmpulung, un orașel frumos în mijlocul munților unde i se pregătește o primire cordială.

Primirea ce i s'a făcut și pozițiile încântătoare ale Muscelului și Câmpulungului l-au hotărât pe regele întemeetor să-și dureze aci castel¹⁾, înainte de a și-l clădi la Sinaia; dar se zice, n'a fost cu putință ca regele să găsească aici bunăvoințele și locul dorit pentru castelul său. Se spune însă că a fost mâhnit pentru aceasta și că o singură dată a mai venit prin orașul nostru. I-a fost dat însă ca, altarul de lumină ce l-a întemeiat și-i poartă numele, școala normală „Carol I“, înființată în 1867, să se mute aci chiar în partea orașului ce-i eră așa de dragă...

Când ne vedeau în vremile străbune
 În fața loviturii sorții, slabi,
 Indemnui de credință și virtute
 Ne trimeteau bătrânii Basarabi
 Și tot aici, în zi de sărbătoare,
 Al vremurilor nouă falnic sol
 A ridicat cu fruntea către soare
 Locaș luminei Marelui Carol.

Bâlciul și înflorirea comercială a Câmpulungului au fost multă vreme și mai vestite decât acum; casele mari comerciale din trecut a lui Nicolae Nicolau, Bratu Constantin, Stelica, Petrache Crasan, Ioniță Hristodor, Ghiță Argeșanu, Pătulea Sărdaru Ilie; s'au spulberat ca țărâna în vânt, fără urmă și fără urmări²⁾.

Impuținarea legăturilor cu Brașovul, a întors privirile Câmpulungenilor spre resursele proprii ale împrejurimilor: pădurile munților, varul Mateiașului și piatra Albeștilor.

¹⁾ I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru“ a. I.

„Cine s'a opus atunci, nu știm; destul că această greșală nu se poate răscumpără nici cu toate milioanele cu cari s'a împrumutat și se va mai împrumută comuna.“

²⁾ I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru“ a. I și urmare:

„Numai venerabilul Petrică Ionescu (Kesat) își mai scutură părul alb de ninsoarea anilor, povestind cu lacrimi în ochi ce-a fost atunci. El singur este pilda vie a omului econom și cu moravuri curate, singur părinte și urmaș al unor tradițiuni negustorești dispărute.“

La 1877—1878 în timpul războiului pentru neatâr-nare, s'a construit — din Câmpulung la Măţau — şoseaua frumoasă, ce se vede azi construită de armata română ¹⁾, retrasă la munţi, înainte d'a intra în lupta cu Turcii. În luptele vitejeşti date în Bulgaria, Câmpulungenii şi Muscelenii au uimit lumea prin vitejia lor, iar batalionul de Muscel, după ce a cerut şi obţinut onoarea de a combate în linia I şi de a începe ofensiva s'a luptat eroic dar *Maiorul Giurescu* în fruntea batalionului a căzut mort ²⁾.

Cum era în 1878 Câmpulungul, târgul său şi moravurile sale se poate vedea în cele scrise de poetul acelor timpuri.

Reproducem unele versuri :

„Câmpulungul cu Braşovul ce nu sunt în depărtare
 În poziţii ş'obiceşuri are mult asemănare ;
 Casele cu gust făcute ; stradele largi şi curate ;
 Aer curat, apa rece ; peisage minunate ;
 În fine, traiul prea efin în astă urbă frumoasă

1) Regimente de dorobanţi din Roman.

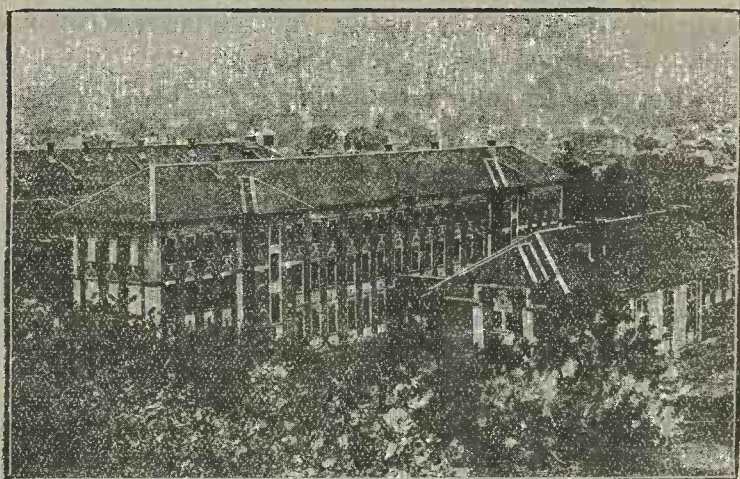
2) În ziua de 7 Noembrie, batalionul de Muscel aflat în linie de bătaie înainte de a merge la atac este inspectat de colonelul Slăniceanu (din Slănic) comandantul diviziei, care ţine trupei următoarea cuvântare :

„Sunt mândru de a vă cunoaşte în aceste momente supreme. Sunt cu atât mai mândru şi încurajat cu cât am constatat devotamentul cu care v'aţi oferit voluntar de a combate în în linia I. Nu mă îndoiesc o secundă că fiecare îşi va face datoria. Vă mulţumesc şi vă urez victorie şi bun succes. Sper că, voind Dumnezeu, deseară să ne vedem cu toţii la Rahova“.

La 7 Noembrie ora 7,40 dimineaţa batalionul Muscel cu un efectiv de 720 oameni se formează în coloană de batalion pe companie şi după un mers de o oră, ajunge la 4 km. în faţa poziţiei inamicului. După o canoadă de vreo 2 ore între artileria noastră şi cea inamică, batalionul de Muscel şi o companie din regimentul 6-lea de dorobanţi pornesc spre poziţiile inamice în tiraliori. Lanţul de tiraliori înaintează sub focul ucigător al Turcilor ; cu puţine pierderi ocupă prima redută, pe al cărui parapet Sublocotenentul Spiroiu înfipse fanionul batalionului.

Inamicul retrăgându-se, trupa se entusiasmă şi coboară valea spre inamic în pas alergător, atunci inamicul se ascunde în a doua redută. Aci începu lupta decisivă. Batalionul întâmpină o rezistenţă îngrozitoare şi comandantul batalionului, maiorul Giurescu căzu mort la 20 paşi de redută“.

Unde cu puțin există o familie numeroasă
 Aceste locuri sunt vara de mulți streini vizitate
 Unii numai pentru aer, alții pentru zer și lapte
 Câmpulungul este, încă, un oraș privilegiat
 Aici Evrei nu există și nici nu au existat
 Afară de unul singur, care e tinichigiu
 Ca un Ciurez între pasări, ca între Turci un Hagi
 Oteluri sunt prea puține unde nu prea este rost
 Restaurante, vr'o patru, unde se gătește prost

Școala normală de băieți „Carol I”

În case particulare mulți streini s'adăpostesc
 Birji nu sunt de fel p'aceea și nici cai nu se găsesec
 Doritorii își procură birjile dela Pitești
 Iar pe munți, cu cai din Rucăr poți ca să călătorești

.....

Vorbind de Flămânda :

Pe creasta astei coline se înalță mai 'nainte
 Un șir de chilii modeste unde ședea un părinte
 În mijloc eră un templu, acesta eră un schit,
 De familia Rosetti acum un secol zidit

Un strănepot al acelei familii a dăruit
 Primăriei cei locale venitul acestui schit
 Ş'n loc să se zidească pe a templului ruină
 O artistică capelă, împrejur cu o grădină
 D'un grilaj împrejmuită, prelucrat cu măestrie
 S'a ridicat o zidărie fără gust şi simetrie,
 Care crapă fără veste până a nu fi terminată;
 Ş'astăzi creasta Flămândeii este o ruică toată.

.
 În Câmpulung este acum târgul Sfântului Ilie
 Ce toată lumea atrage din munte şi din câmpie
 Dela Flămânda s'aude un sunet ş'o tobă mare,
 Ce invită toţi copiii ca să se pue călare,
 Pe cai de lemn ş'alte iesme, ce ca gândul se 'nvărtesc
 Mai sunt şi două maimuţe care se schimbonosesc
 Şi fac să răză cu hohot gura-cască gugumani .
 Care vin să se distreze peltru vr'o doi gologani
 După văi şi după dealuri coborâ sâtenii, cu mii
 Cu piciorul sau călare, bărbaţi, femei şi copii
 Fetele s'opresc la gărlă, purtând buchete de flori
 Şi picioarele îşi spală şi le pun în pantofiori
 Apoi un ciob de ogliindă îşi scoate din sânişor
 Şi îşi netezesc costiţa, intrând gătite în zbor.
 Stai în târg atunci d'o parte spre a privi defilând
 Femei cu trâmbe de pânză, gluga la umeri purtând:
 Fete cu coada pe spate şi la ureche cu flori
 Şi ţărani ce cască gura la marfa de negustori
 Printre femei vezi nevasta vreunui Postelnic
 Cu iia în fir şi fluturi şi cu chipul frumuşel
 Fota cu flori de-o palmă, maramă de borangio
 Şi în picioare cu ghetе, inel în degetul mic.
 Unele poartă medalii, date chiar de domnitor
 Pentru costumul lor simplu dar cu gust ş'atrăgător.

Din vr'o douăzeci vădane şi vr'o treizeci de copile
 Abia am văzut vr'o zece care să fie gentile
 Iar măritate, puţine care să fie frumoase
 În genere însă toate au costumuri graţioase.

Floarea lor cea favorită e busuioc, rosmarin
 Unele poartă și Dalii, la ureche sau la sân
 În ziua de Sânt Ilie și Sfântul Pantelimon
 Nu rămân femei prin sate căci vin la sbor cu plocon
 Mai toate aduc cu ele câte ceva de vânzare
 Chilimuri, ie, marama, pânză, fote și ștergare.
 Câmpulungul, care este de felul său liniștit
 La Sânt Ilie devine sgomotos și 'nsuflețit

.....
 Iată ce ne spune bătrânii: Câmpulungu era vestit
 De carne, pâine și cînste; astăzi s'a ticăloșit

.....
 Veninul corupțiunii și în Muscel s'a întins
 Și chiar candela cea sacră a vestalelor s'a stins

.....
 E păcat așa grădina să aibă puține flori
 Cu parfum de frumusețe și cu mari atrăgători
 Ce e drept tot mai sunt raze cum și erin și ghiocoi
 Dar e și cucută multă—și mărăcini o! cât vrei!

Bălciul din Câmpulung a mai luat viață decând, sub
 Ion Brătianu, s'a introdus și orașul nostru în rețeaua
 economică a României construindu-se linia fierată Golești
 Câmpulung pusă în circulație în 1866, pe când era pre-
 fect Dumitrache Micescu.

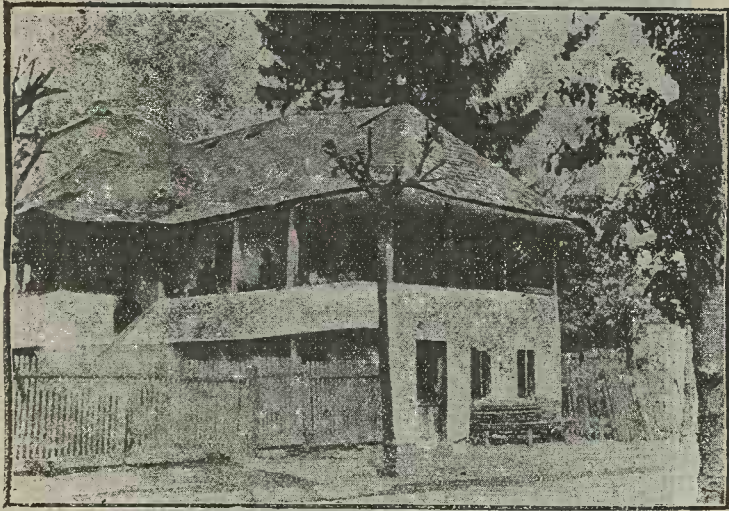
.....
 De Sf. Ilie, în cetatea lui Radu Negru, e zi de bălcu: ziua
 când se umple piața cu prăvălii improvizate pentru toate soi-
 urile de negustorii cu etalaje de toate mărfurile închipuite, cu
 fel de fel de localuri de petrecere, cu bărăci de panorame, cu
 corturi de menagerii ambulante.

„Din toată amestecătura asta dispartă sub feeria soarelui
 de vară iese o împeștițatură de culori neașteptate, un zgomot
 asurzitor de vorbe, de râsete, de strigăte, de instrumente de
 aramă, de bătăi de clește în grătare, de fluere, de pocnituri.

„Printre toate acestea, lumea umblă forfota într'o vâlmă-
 șală de orașeni și săteni, de surtucari și de muntence, în mân-
 drul port românesc. *Cu fota strânsă în jurul trupului, cu al-*

țițele albe ca zăpada, înflorite cu fluturi și arnici, cu maramele învârstete cu șabace, atârând de pe cap până 'n călcâe, cu coade de păr lăsate pe spate, ele pășesc sănătos și mândru ca niște zeițe coborâte din vreun Olimp. Au crescut ca brazii în seninătatea aerului curat al culmilor, în singurătatea munților măreți, în preajma codrilor sălbatici și totuș, nu par nici cum a nu fi la locul lor printre orașeni

„Pentru o zi târgul e al lor. Dela un cap la altul îl implu cu strălucirea multicoloră a hainilor lor de sărbătoare, cu rostul

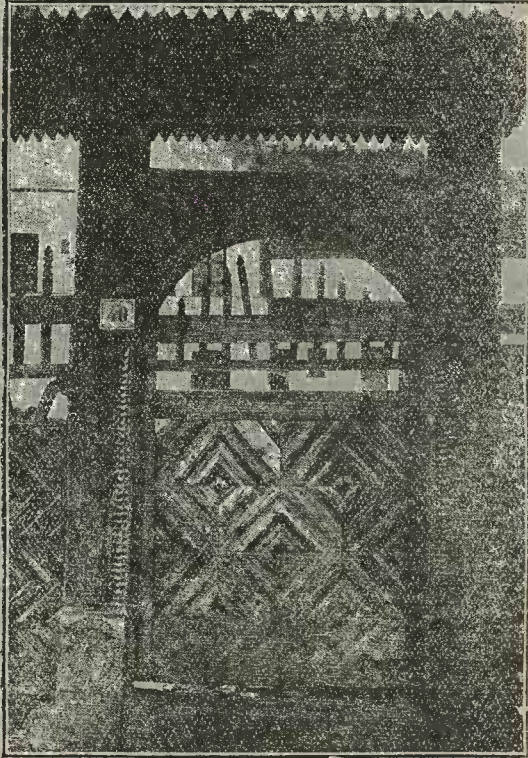

Casă veche din Câmpulung

înțelept al vorbei și al purtării lor, și, după ce lasă în mâna negustorilor limbuți din bălci o bună parte a câștigului muncii lor de peste an, se împrăștie iar prin văgăunile Carpaților noștrii, s'afundă prin desişul codrilor și-și reiau viața de aprigă muncă, alcătuind, acolo sus rezerva veșnic nesecată a neamului nostru.“

În Câmpulung s'au dat, începând dela 1888, lupte pentru emanciparea țărâniei nesocotită pe atunci, când n'avea dreptul de vot, așa cum e azi, iar acel pe care-l avea era de multeori fictiv.

De pe la 1860 au început să se înmulțească școalele: școala Nr. 1 de fete 1861, Nr. 2 băieți în 1896, Nr. 3 băieți 1896, și gimnaziul Dinicu Golescu, după numele aceluia care a reorganizat prima școală înființată la sate în Golești, de familia Goleștilor, iar în 1895 s'a mutat aci școala normală Carol I, înființată la 1867.

Poartă veche

Cu aceste școale și cu unele societăți culturale, reviste și ziare, dându-se o nouă viață orașului nostru, viața care a trăit cu mai multă putere dela vremea lui Haret în fruntea învățământului și educației naționale, prin biblioteci, teatre școlare, grădini, cercuri culturale, jurii de împăciuire ș. a. «Învățători și toți cei cari au venit

aci cu drag—zicea Marele Haret la o serbare în Bogătești—„aveți o mare chemare, căci suntem la un moment hotărâtor al vieții noastre naționale: speranțele noastre toate sunt puse în sâmburele românesc, în regatul Român, care *actualmente suferă de lipsă de echilibru și care lipsă se va îndeplini numai prin înălțarea celor de jos*. Această înălțare stă în mâinile preotului și ale învățătorului. Până acum a lipsit buna îndrumare de a sfătui și convinge pe săteni să se folosească în mod rațional de ceia ce au. Urez preoților și învățătorilor de a stăruî pe această cale. Așa să ne ajute Dumnezeu!”

La 1897 s'a inaugurat aici în Câmpulung, bustul eroului dela 1877, Maiorul Giurescu, și tot în 1898, bustul lui Radu Negru, lucrat de bronz după modelul artistului Mirea ¹⁾. Bustul e ridicat în amintirea *Maiorului Dumitru Giurescu* și a Locotenentului G. Bordeanu cum și a următorilor ostași ai Batalionului de Dorobanți Muscel, morți în războiul independenței, la atacul dela Rahova 7 Noembrie 1877.

Mițu Nico'ae, cap. Poenari	Simion S. Durdul, sold. Mățău
Dorian Ioan „ Dragoslavele	Puicuși Iosif „ V. Foi
Stancu Niță „ Valea Popi	Ologelu Ioan „ Bădeni P.
Nițulescu Toma „ Domnești	Soceanu Gh. „ Lerești
Grigorescu Ion, sold. „	Ene Manolache „ Ciumești
Marin Fiorea „ V. Mare	Vlăsceanu Niță „ Țițești
Ispas Gheorghe „ C-lung	Marin Ioan „ „
Copae Ștefan „ „	Bugha I. Ene „ Coșeșei
Oprea Herea „ „	Vasile Mihaiu „ „
Popescu Ștefan „ Godeni	Niță Șerben „ V. Popi
Aurel Gheorghe „ Aninoasa	Ion Dumitru „ Hârtiești
Nițescu Oprea „ Văleni	Nicuță Dumitru „ „

¹⁾ Piedestalul e tăiat în piatră de Albești și lucrat după planul schițat de arhitectul Săvulescu. Intre coloanele celor 4 laturi ale piedestalului sunt patru plăci de marmură neagră cu inscripțiile următoare:

„In anul 1898 August 15. In zilele regelui Carol fondatorul Regatului Român. Câmpulungul, primul scaun domnesc, salută chipul de bronz „al urzitorului Țării Românești. Memoriei luceafărului Basarabilor admirației gloriei străbune“.

Butoiu Ion, sold.	Vrănești	Matei Gheorghe, sold.	Mihăești
Chivăscu Ion „	Rucăr	Tănăsescu Nic. „	Corbi
Grancea N-lae „	„	Boteanu Niță „	Băjești
Tutulea Ion „	„	Potângu Ion „	Boteni
Mircea Bucur „	Dragoslavele	Ioascu Teodor „	Topoloveni

La sfârșitul sec. XIX găsim în Câmpulung, trecute ca monumente publice, următoarele Biserici: Mucenița Marina ¹⁾ Valea ²⁾ Sfânta Treime ³⁾, Șubești ⁴⁾, Sf. Ilie ⁵⁾ și următoarele cruci: una lângă școala No. 1, alta lângă curtea D lui Mihăescu, leat 1660, alta cuprinzând privilegiile orașului Câmpulung, zidită în casele D lui Berechet, alta în piața (crucea lui Duca Vodă), alta în curtea bisericii Scheiu, 1615, în limba slavonă, alta în strada Negru Vodă din timpul lui Brâncoveanu, piatra cu inscripție latină dela Bărăție, 1300, și două castre romane; iar ca monumente istorice numai biserica Sf. Gheorghe.

1) Cu lucruri prețioase de piatră pentru istoria epigrafiei naționale cum și cu următoarele obiecte interesante: o cristelniță de piatră cu inscripții de jur împrejur, trei icoane (Domnul Hristos, Maica Domnului), aceasta purtând pe ea inscripțiune, din care se vede că a fost făcută în 1781 „de mâna mult păcătosului Șerban Diaconu zugrav ot Dolgopol“, două sfeșnice de lemn frumos sculptate și o pereche de paftale de argint. Tâmpla artistică lucrată.

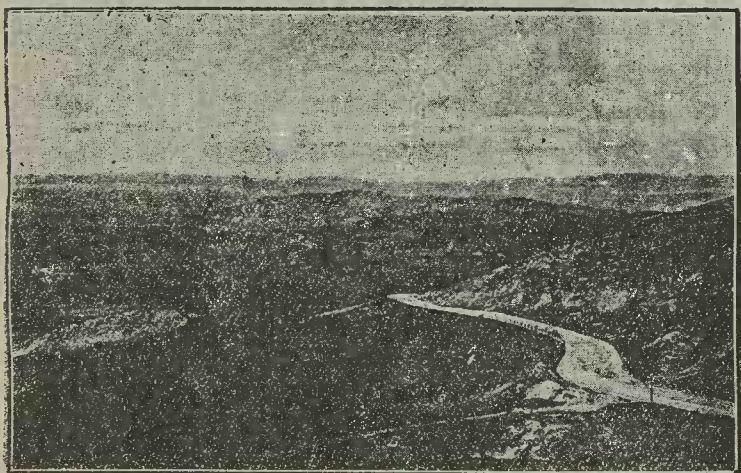
2) Cu 6 icoane vechi datorite aceluiaș Șerban zugrav.

3) Din pisania slavonă și pusă în frontispiciu cu data 1632, se vede că a fost zugrăvită în timpul lui Mateiu Basarab. Picturile, deși din 1730, prezintă mare interes din punct de vedere al artei bizantine și păstrate așa, datorită lui C. Esarcu, care oprise distrugerea lor cu prilejul unei restaurări. Obiecte de seamă sunt: 6 pietre cu inscripție slavone din sec. XVII, XVIII și 3 icoane vechi.

4) Din pisania săpată în frontispiciu se vede că biserica „a fost din temelie zidită de către Dosoftei arhimandritul mănăstirii Câmpulung, alături de altă biserică făcută în anul 1552 și apoi dărâmată. Are ștampilă și un jeț domnesc sau arhieresc, frumos lucrate, o icoană veche din 1825, patru pietre cu inscripțiuni—aruncată în curte,—pe o piatră fiind chiar pisania slavonă a vechii biserici; alta, purtând data 1575, alta 1727 și a patra un fragment cu inscripție slavonă.

5) Cu lucruri interesante: o icoană datorită tot lui Șerban zugravul și pietre cu inscripții vechi, unele însă fiind tăiate în bucăți și puse ca trepte la scări și altele băgate în temelii

Osebit de acestea sunt multe altele, care sunt văzute în cuprinsul acestei lucrări, Mănăstirea Negru Vodă, Biserica Bradu ¹⁾, Biserica Sfântul Niculae ²⁾ și alte cruci: crucea cea de lângă lagărul roman Jidova, cu inscripție din 1661, alta în dreptul văii Drăceștilor din timpul lui Grigore Vodă Ghica, alta la drum, cum scobori din curtea bisericii Scheiu (leatul fiind îngropat în pământ), alta în ograda lui Dumitru Soare din str. Negru Vodă (Scheiu), cu inscripție slavonă din 1615, alta în

Șoseaua Mateiașului

str. Negru Vodă în dreptul bisericii Valea cu inscripția slavonă, alta în curtea bisericii Valea din timpul lui Șerban Vodă, alta în strada Negru Vodă în dreptul casei

¹⁾ Cu multe pietre înșirate și părăsite, cu un catavaș de lemn, o cruce lucrată în filigram, o icoană cu hramul adormirii și cu semnătura Spandonizograv 1773 și alta de Gh. Popp zugrav 1737, o a treia reprezentând soborul Sfinților Voevozi și ușile având pe ele sculptate un vultur cu două capete.

²⁾ Mai multe icoane de preț datorite zugravului Șerban, o piatră cu inscripție grecească din 1707, un fragment sculptural, încastrat în zid, o evanghelie românească din 1812, ferecată în niște scoarțe de argint de o lucrătură admirabilă, în filigrame de smalt și cu inscripție grecească din 1669.

Urlăţeanu din timpul lui Constantin Brâncoveanu, alta în curtea bisericii Şubeşti din timpul lui Mihaiu Viteazul, o piatră cu inscripţie la fântâna Bumbulici, o cruce în Bughea de Sus, 5 în Bughea de Jos, 4 în Vişoiu (una din ele fiind în amintirea *ciumaţilor*), 5 în Apa Sărată, etc. Crucea lui Socol din 1636, nu se mai găsea, ci numai postamentul: crucea fusese întrebuinţată la clădirea unor case. În curtea Poliţiei se găsea pisania săpată pe piatra dela schitul Mărculeşti (Flămânda), din anul 1765 şi baniţa pe piatra de 44 ocale cu inscripţie săpată la 1 Ianuarie 1825, cu ocazia venirii lui Grigore Vodă Ghica în Muşcel.

Pe atunci se lucra la organizarea unui *muzeu istoric*.

Dela 1900 încoace, oraşul s'a mai înfrumuseţat, iar şcolile din Câmpulung s'au înmulţit şi prin ele s'a lucrat cât mai mult la trezirea unei cât mai vii conştiinţe naţionale, conştiinţa pe care Câmpulungenii şi Muşcelenii au dovedit-o în deajuns cu prilejul războiului celui mare — în ajunul căruia Prefectul de atunci al judeţului a ridicat vâlul de pe statuia patriotului I. C. Brătianu arătându-i, în cuvinte care rămân, că idealul său se înfăptueşte. În amintirea luptelor din 1913 se ridicase, încă din 1914, un monument în cinstea ostaşilor morţi ai regimentelor 30 şi 70 Infanterie :

Bratu Emilian, Plutonier Major, Câmpulung, Reg. Muscel Nr. 30				
Popescu Ion Ilie, Sergent	"	"	"	"
Mirescu Ion, Caporal	Corbi	"	"	"
Dulercea Ion "	Priboeni	"	"	"
Pâslaru Gheorghe, Soldat	Câmpulung	"	"	"
Iordache Ion "	Văleni	"	"	"
Tănase Ion "	Vlădeşti	"	"	"
Sfetcu Vasile "	Goleşti Podg.	"	"	"
Văcăreanu Nicolae "	Vultureşti	"	"	"
Negru Ion "	Coţeşti	"	"	"
Comăneci Gheorghe "	Stoeneşti	"	"	"
Fulga Gheorghe "	Câmpulung	"	"	"
Dumitru Constantin "	V. Mărului	"	"	"

Miron Constantin,	soldat	Corbi	Reg. Muscel Nr. 30
Tănăsă Dumitru	„	Vrănești	„ 70 Infanterie
Brăgărea Ion	„	Câmpulung	„ „ „
Tufcanu Petre	„	Robești	„ „ „
Tudor Gheorghe	„	Ciulnița	„ „ „
Savu Ion	„	Godeni	Reg. Muscel Nr. 30
Stănoiu P. Marin	„	Câmpulung	„ „ „

Înainte de războiu, regele liberator, a trimis în Câmpulungul nostru pe A. S. R. Principele Carol, ca să organizeze *cohorta cercetașilor Negru-Vodă*, atât de trebuincioasă la războiu.

Cu acest prilej i s'a spus „prințului viselor noastre“ cuvinte cari merg la inimă și s'au scris minunate versuri de Soricu, pe atunci profesor în Câmpulung :

O ! Doamne, fă din harul milei tale,
Să se 'nplinească visul nostru sfânt,
Fă să se curme cântecul de jale
Ce dinspre munți ni-l poartă
Al serii vânt.

Acelaș soare fă să lumineze
Pe toți cari au acelaș vis curat
Toți cei d'un neam să binecuvânteze
In veci, de veci pe Carol împărat.

În timpul războiului, Câmpulungul nostru și împrejurimile, au fost teatrul celor mai grozave lupte, de rezultatul cărora, cum vom vedea, a atârnat, mai mult ca de oricare rezultat, soarta neamului românesc.

După ofensiva din Transilvania, puterile centrale îngrădind un însemnat număr de trupe, au împins oștile noastre înapoi și după aceea au încercat să pătrundă în Carpații Moldovei, spre a despărți armata românească de cea rusească. Văzând însă că încercările le sunt fără folos, s'au hotărât să îndrepteze acțiunea principală a armatei austro-germane spre a cuceri capitala țării noastre „pe drumul cel mai scurt“. Și dru-

mul cel mai scurt erà acela, care treceà prin trecătorile dintre Valea Argeşului şi a Buzăului, având mai ales ca centru regiunea Predeal. Şi împotriva acestei regiuni muntoase aveà să îndrepte duşmanul *lovitura cea mai puternică*.

Dacă izbutia atunci, țara ar fi fost împărțită în două, rămânând — încă din Sept. 1916 — în mâna duşmanului, pe lângă capitala țării și pământurile mănoase cu frumusețile și bogățiile lor și cea mai mare parte din armată cu munițiuni — lipsindu-ne de hrana ostașilor, de viteji și de armătura cu care mai târziu s'a refăcut oastea țării și ni s'a făurit România mare.

Cu gândul de a ne răpune, divizia 89 intră în componerea armatei Stabs și fu trimeasă să atace trecătorile Buzăului, iar *Generalului von Morgen* i se încredință conducerea unui nou grup, format la început, din div. 76 germană și brigada 8 de Alpini austro-ungari, la care scurt timp în urmă, fu adăogată și div. 12 bavareză. Strabs a atacat trecătorile Predealului și Buzăului, iar Morgen a atacat Branul.

Dar aci, în munții noștri, au învățat ei—mai mult ca ori unde — ce însemnează vitejia românească; aci au cunoscut ce pot Șoimii cari, când se luptau cu duşmanul, cântau cu foc:

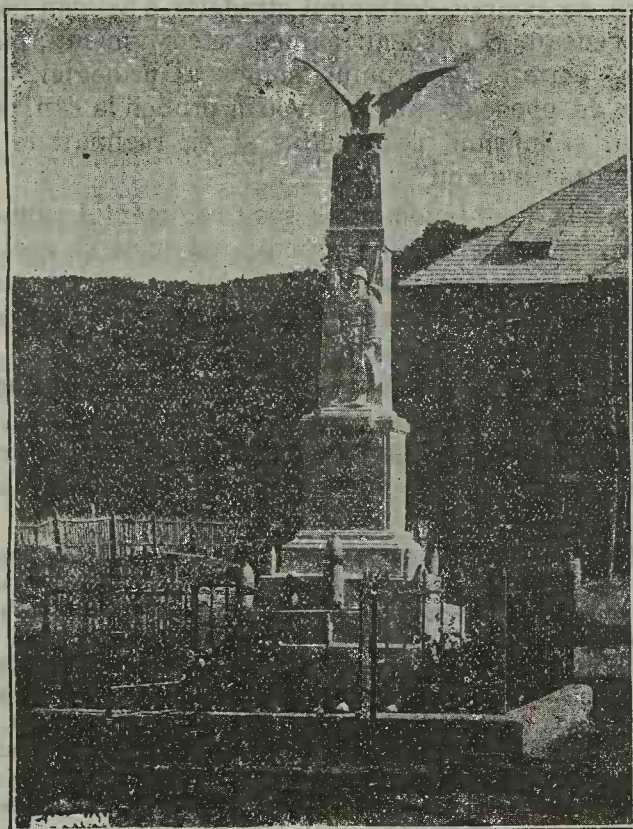
Și voi dealuri și voi munți	Ia vă uitați voi la noi
Și voi uriași cărunți	Cum ne luptăm pentru voi
Și voi brazi de vânt bătuți,	Dumnezeu să ne păzească
	Țara noastră românească.

Și rezistența eroică a Românilor și atacurile înverșunate ale lor împotriva puhoiului, care voia să ne înghită, a dat, cum se știe, altă întorsătură planului Germanilor cari au trebuit, în cele din urmă să apuce tot pe drumul cel mai lung, pela Jiu ¹⁾.

Cum s'au luptat voinicii noștri atunci o spune d-l

¹⁾ Descrierea amănunțită a acestor lupte se poate vedea în volumul „Dragoslavele“.

General Manolescu într'o scrisoare ce ne-a trimes ¹⁾, care încheie laudând puterea morală a celor cari au luptat și s'au sacrificat aci și adăogând: „sosirea ei (divizia 12) la timp constituie un moment important din apărarea Carpaților... Operațiunile din această regiune nu sunt puse în evidența istorică pe care o merită“.

Un monument al eroilor din Muscel

La 26 Septembrie, când începuse să vină refugiații Ardeleni și când primul aeroplan, care apăruse deasupra Câmpulungului, făcù atâtea victime, lumea civilă începù

¹⁾ A se vedea vol. „Dragoslavele“ p. 316—317.

a lua cu grămada drumul pribegiei. Orașul se golea de populație și mai ales de cei bogăți.

Pe când în noaptea de 30 Septembrie în oraș era întunecime completă, coloanele se retrăgeau în galopul cailor, iar pe străzi o amestecătură de civili și militari alergau zăpăciți, în toate părțile strigând: „vin Nemții!“ Fugarii se înșirau dealungul stradelor ș'apucau care încotro vedeau. Se vedeau oameni și copii micuți, plăpânzi și goi, porniți pe drumul spinos al pribegiei. „Femei slăbite de oboseală abia-și poartă pruncii la sân, pe când bătrânii și infirmii, pe drumuri și ei, răzimați în cârjă, își chinuesc sufletul“.

Dar la 3—4 Octombrie a sosit regimentul muscelean 70 infanterie, cerut de prefectul județului și acel regiment a oprit înaintarea dușmanului și nu s'a mai dat înapoi un pas, pânăla retragerea generală. Cu sosirea trupelor acestora Câmpulungul fusese salvat¹⁾.

Șease săptămâni au ținut Muscelenii în loc pe dușmanul care venea cum spune cântecul: „Turbat, crunt la față, blestemat“; iar după 168 lupte și atacuri și contra-atacuri²⁾, toate încununate de cel mai desăvârșit

1) Insemnătatea opririi retragerii din noaptea de 30 Septembrie 1916 a fost mare, întrucât dacă divizia 22 s'ar fi retras chiar atunci la sud de Câmpulung, orașul ar fi fost ocupat de a doua zi de inamic și ajutoarele ce ne-au sosit peste două trei zile nu mai puteau folosi. Câmpulungul ar fi suferit și mai mari stricăciuni, iar dezastrul dela Jiu putea să ne vie încă depe atunci pela Câmpulung și ar fi fost mult mai mare.

2) În ziua de 15 Octombrie 1916, Consiliul general al jud. Muscel, sub președinția d-lui Ioan Giurculescu, trimite telegrama următoare, d-lui Prim-Ministru I. C. Brătianu: „Consiliul general al județului Muscel, în asistența D-lui Prefect Ioan Giurculescu, și-a deschis azi 15 Octombrie 1916, sesiunea sa ordinară, în sunetele melodiei eroice a tunurilor românești, pavază de oțel a străvechiului oraș Câmpulungul, care astăzi are cinstea de a fi ținta eforturilor disperate ale inamicului patriei și civilizației.“

În ciuda lor, primul scaun domnesc al Țării românești există și va exista prin forța neînvingătoare a armatelor românești și prin forța-i materială a unui trecut glorios!

Consiliul general de Muscel își îndreaptă respectos primele gânduri pururea devotate și recunoscătoare, către marele și iubitul nostru Rege

succes, în urma ordinului de retragere generală³⁾, regimentul a părăsit lupta retrăgându-se pe valea Argeșului...

La 9 Noembrie dușmanul care demult tindea să ocupe Câmpulungul și așezase un tun de calibru mare pe muntele Căpitanul, reușește să bombardeze chiar centrul orașului. Lumea începù să fugă, rămânând numai Prefectul cu câțiva. A urmat apoi bombardarea 4—5 zile, după care, dându-se ordin de retragerea trupelor, fiecare a plecat pe unde a putut și cum a putut, iar inamicul a intrat fără luptă și fără glorie în Câmpulungul evacuat și în care te cuprindea jalea văzând case și alte clădiri jefuite și surpate.

În luptele de retragere din Muscel, la Mesteacăn, s'a stins Câmpulungeanul Lt.-Colonel Zlatian, care după ce scria comandantului său: „*mă voiu menține pe poziție pânăla primirea ordinului D-v. considerându-mă trupă de sacrificiu*“, a luptat cu așa îndârjire, că inamicul n'a putut sparge frontul și însuși acest erou a murit luptând cu arma în linia trăgătorilor, lovit de mai multe gloanțe în cap și 'n gât.

Ferdinand I voevodul așteptat de toate generațiunile, ca să întroneze a avea aspirațiunile milenare ale neamului nostru românesc! Rugând călduros pe primul său sfetnic să depună la picioarele Tronului expresiunea acestor simțimițe și profunde omagii, Consiliul general de Muscel își îndeplinește o scumpă datorie, rugând deasemenea pe d-l Prim-Ministru, stegarul predestinat al idealurilor noastre naționale, să primească expresiunea sentimentelor noastre de nestrămutat devotament și admirațiune pentru vigoarea neasemănată, cu care ține sus și neclintit, în viforul acestor vremuri, mândrul nostru tricolor, ce poartă în cutele-i falnice, tradițiunile de glorie, un ideal de dreptate istorică și toată puterea de viață nemuritoare a rasei latine“.

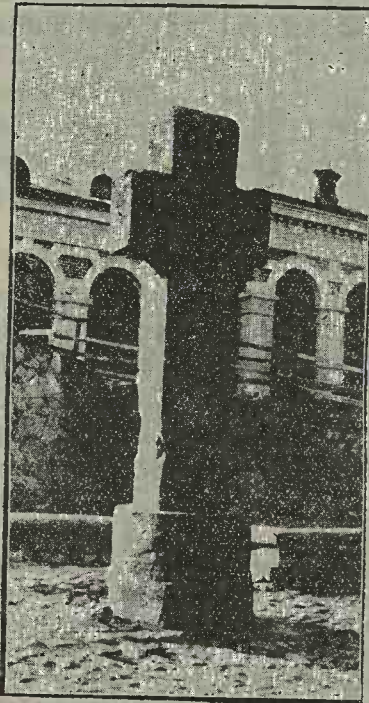
Iar Primul-Ministru, răspundea :

„Simțimițele pe cari, în cuvinte atât de călduroase, Consiliul județean de Muscel mi-le exprimă, sunt o înbărbătare în lupta pentru îndeplinirea aspirațiunilor neamului. Strâns uniți în jurul iubituului nostru Rege, avem încrederea în biruința vitezei noastre armate și vom înfrânge toate greutățile pe cari orașul și județul D-v. le înfruntă astăzi“.

³⁾ A se vedea în vol. Dragoslavele, p. 383 laudele ce-i aduce Generalului Averescu, comandantul armatei II, regimentului 70 inf.

În aceste lupte armatele erau urmate chiar de grupul von Morgen, care acum, după ce Nemții intraseră în țară pela Jiu și se hotărâse retragerea armatei române, făcea pe voinicosul.

Și mândru s'au mai luptat Muscelenii, mai ales în Soveja (satele Dragosloveni și Rucăreni) unde pe Răchitașu au uimit lumea întreagă.

Crucea jurământului din Piața orașului

Ce-a contribuit așa de mult la faptele glorioase ale acestui regiment o spune Colonelul Calotescu într'o scrisoare: „Cunoașterea regiunii, dorința de a-și apăra țara și căminurile amenințate de cotropire, legătura sufletească între trupă și ofițeri, încrederea lor în comandanți, dragostea și îngrijirea părintească de care noi comandanții, facem o largă și cinstită aplicație“¹⁾.

Au luptat așa de harnic Muscelenii în acest război, încât dușmanii au fost siliți să recunoască vitejia lor și chiar Generalul von Morgen, după ce a arătat că la Dragoslavele divizia XII a fost de trei ori refăcută

și distrusă, a întreat pe împuterniciții României atunci

¹⁾ Dragoslavele pag. 397 și urmare: Fac o remarcă, care cred că e destul de impresionantă: La 29 Octombrie când mi s'a distrus postul de comandă, o schije a lovit baza vulturului din vârful drapelului pe care sta scris în relief „Onoare și Patrie“: Schija a infundat cuvântul „Patrie“ și cuvântul „Onoare“ însă a rămas neatins. (Pacea dela București 1918 când se pierduseră muntii noștri).

când s'a semnat¹⁾ primul armistițiu la Focșani: multe regimente aveți ca 70 infanterie? Fericită-i țara, care are asemenea luptători!

Timp de doi ani (16 Noemb. 1916—11 Noemb. 1918) Câmpulungul a stat sub ocupația germană, ținând de etapa 267²⁾. După Ianuarie 1917, orașul a început să se repopuleze cu parte din refugiați. Veneau cu mare groază la casele lor, mare parte bombardate și jefuite,

Biserica din Dragoslavele

ca și localurile de școală, cazărmile, localurile autorităților și casele mai de seamă ce au folosit trupelor de ocupație.

Nu se pot uita nici acum, suferințele îndurate de Români când se cântă cu foc:

¹⁾ Când încercarea de străpungeri dela Câmpulung, — pela jumătatea lui Octombrie 1916 — eșuase: „Ei — spune Ad. Koesler in „Die Sturchar Falkenhyns“ 1917, se apăra cu desnădejde pentru fiecare metru patrat din prețioasele lor plaiuri și luptă cu o îndărătnicie surprinzătoare. De când au fost împinși înapoi din pasul Bran printr'o străuicită mișcare înconjurătoare ei își protejează foarte bine flancurile.

²⁾ Comandantul Etapei fiind Diez von ...

Săraca România	Și ne-o dă cu porția
Ce focșor a fost pe ea	De s'ajunge nu s'ajunge,
A intrat germani 'n ea	Nimeni nu se poate plânge!
Și ne-a luat toată pâinea

or

Mândră-ai fost odată, lume;	Dar acum... jale 'ntristată
Dar acum, negru cărbune	Toată lumea-i supărată,
Mândră-ai fost, lume, odată,	De războiu împresurată.

Nu se pot uita umilințele, rechizițiile când Românul eră lăsat în sapă de lemn, iar Neamțul trufaș căută documentele prin care să dovedească origina „germană“ a Câmpulungului, pe care credea acum că l-a „recucerit“ pentru totdeauna!... Și iarăși nu se pot uita executările de oameni nevinovați, printre ei fiind și primarul Vrăbiescu dela Văleni, care în ajunul retragerii dușmanului, se împotrivise a le da rechiziție.

Dar au venit și zile cu soare.

După războiu, când, odată cu România Mare—s'au dat poporului dreptul de pământ și vot, în Câmpulungul nostru—ca și în alte părți ale țării s'a lucrat pe capete la refacerea orașului și s'a pus și mai mare preț pe luminarea prin învățatură—înființându-se și mai multe școli: liceul Dinicu Golescu, care a fost gimnaziu—școala normală de fete, grădina de copii cum și orfelinatul Dragoslavele și seminarul orfanilor, acela pus ca acestea din urmă în chilile mănăstirei Negru-Vodă, refăcute cu totul de către societatea orfanilor de războiu și folosite acum — așa cum poate o fi fost și gândul primilor ctitori—ca adăpost și hrana trupească și sufletească celor mai curați copii ai firii, urmași ai vitejilor.

Și acum, gândindu-mă la luptele duse la început în primele noastre încercări spre a ne organiza ca stat independent și la cele întâmplare de atunci, mă întorc către chipul mărețului voevod, ca poetul Vlahuță:

„Cum să nu te simți mândru că ești Român și cum

să nu rămâi uimit de tăria neamului tău și să nu-l slăvești când cugeți la câte s'au petrecut deatunci... la câte primejdii au învăluit mâna aceasta de oameni, sămănată pe brâele Carpaților... veacuri de lupte și de zbuțum... veacuri de neadormită și dârză împotrivire la năvala atâtor vrăjmași, cari aduceau, în țara asta blândă,urgia și jaful războiului cu toate cruzimile lui: stricarea gospodăriilor și sălbăticierea oamenilor, isvoarele munți-

lor roșite de sânge, orașele în flăcări, femei desculțe cu prunci în brațe, alergând pe lanurile pustiite, sute de leșuri zăcând neîngropate pe marginea drumurilor...

Și... ce de viteji și-au pus zilele lor punte biruinții până să răsară și pentru noi mult așteptata zi de mântuire și de liniște!

N'a fost pe lume neam mai încercat ca al nostru!

N'a fost popor care să-și fi plătit mai scump drep-tul de a trăi în țara și în legea lui, popor care să-l fi împins la jertfe mai mari, adâncă dragoste de moșie și dorul de neatârnare!“

.

Costume vechi din Muscel

Călăuza vizitatorului

Câmpulungul, oraș cu mult mai vechiu decât întemeierea principatelor și cu un trecut așa de glorios, este capitala județului Muscel. Așezat într'o depresiune subcarpatică, ¹⁾ între două rânduri de dealuri și pe ambele maluri ale Râului Târgului, el se întinde pe o lungime de cel puțin 5 km., cu străzi regulate, din care cea mai de seamă e strada Negru-Vodă, ce se continuă cu strada C. I. Brătianu; cu clădiri mari și frumoase, piață, prăvălii, grădini alese, parcuri și numeroase vile în diferite stiluri, hoteluri încăpătoare, clădiri particulare și edificii publice.

„Trebue să vizitezi Câmpulungul în luna Maiu, când cuprinsurile acestea îți oferă cea mai frumoasă vedere

¹⁾ Alesul scriitor și profesor I. Nicolaescu-Bugheanu spune cu privire la aceste depresiuni, între altele: „Se pare că munții noștri nu s'au ridicat deodată. Mai ales, aci în Muntenia, paralel cu munții, merge un șir de dealuri înalte, rupte din loc în loc, numai pe văile râurilor. Acest șir formează aceeace cu drept cuvânt s'ar putea numi „Picioarul muntelui“ —unele se și numesc „Chiciore“, iar în spatele lor sunt locurile joase dela poalele adevăratului munte, cari se numesc „Depresiuni subcarpatice“. In adevăr la picioarele Carpaților înalți și strâns lipite la piepturile lor imense, sunt niște gropi largi, niște hobăi bine adăpostite contra vânturilor reci ale muntelui, cu clima temperată, cu fundurile lor fertile, cu izvoare felurite de traiu. Ele sunt întocmai ca niște cuiburi, ca niște tainițe ale muntelui, unde neamul românesc s'a putut adăposti contra furtunilor, ca să-i păstreze viața sa curată și voinică. Când privești harta țării românești și vezi acele văi pitulate acolo, la sânul ocrotitor al zidurilor uriașe, cu culoarea lor verde, fără voie gândul se duce departe la marile circuri din „Stancoșii“ Americii, la văile, înalte ale Alpilor sau la

ce pot oferi munții noștri. Vârfuri mărețe sclipitoare de zăpadă se ridică în mijlocul unui cadru de verdeață plăpândă a primăverii, cu ogrăzile albe de ninsoarea florilor, iar o boare ușoară îți aduce de undeva fluerul mierloii și un dulce miros de salcâm.

„Din pragul Nămăeștilor și coasta chiliilor spre Răsărit și până la Căndești și malul Corbșorilor, spre Apus, se întinde o groapă largă, o hobaie, limitată la miază zi de linia dealurilor înalte Mățul—Drăcești—Ciocanu—Corbșori, al cărui fund ușor aplecat spre miază-zi apus, pare a fi fost odinioară neted. Numai râurile cari vin din munte, dela miază-noapte, săpându-și văile lor, au îmbucătățit cu vremea fundul hobaii în tapșanuri scunde și prelungi, sau muscele ușor ondulate. Dintre acestea mai ciudat decât toate este muscelul Gruului.

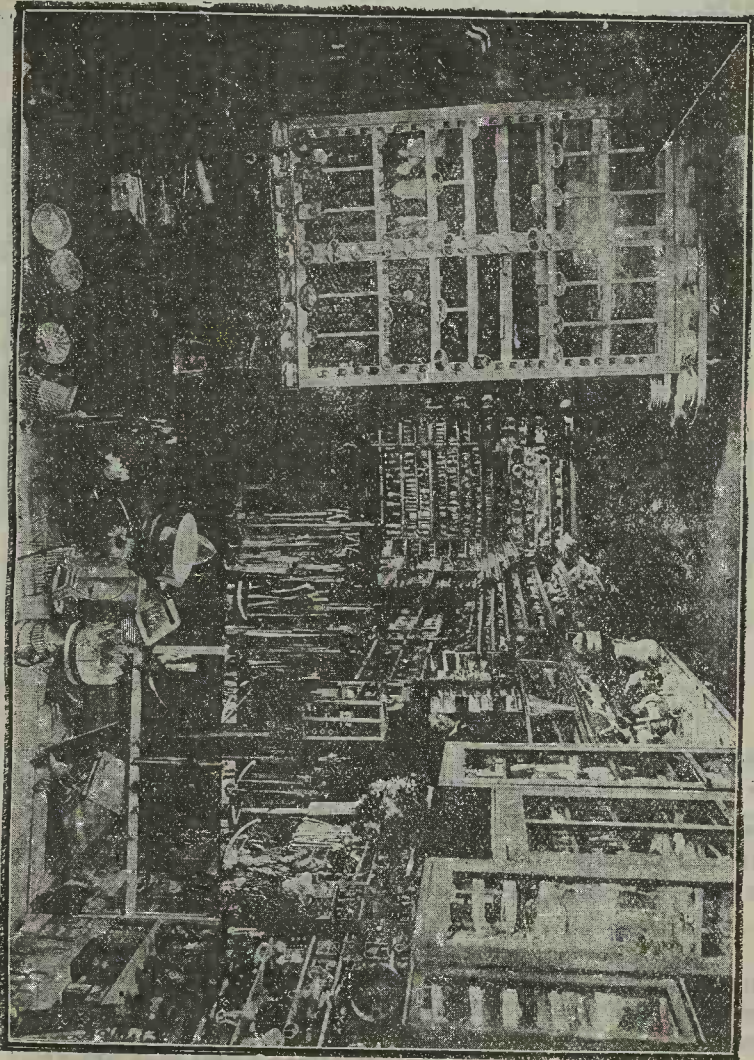
„Incețișor și pe nisimțite se ridică el, dela apus spre răsărit, din apa Bughei și până d'asupra Câmpulungului, iar fața sa este așa de netedă, încât pare a-i fi retezat cineva creasta cu cuțitul; iar prisosul pământului l-ar fi îngrămădit în sus în dealul Măgurei și în jos în dealul Drăceștilor. Nicăiri în munții noștri nu găsești un exemplu mai concret despre ceea ce geografii numesc „podiși“.

Muscelul Gruului este neted ca în palmă, acoperit

polié-urile Dalmației austriace. Aici ca și acolo, firea a îngrămădit, pelângă podoabele sale mărețe încă feluritele bogății ale muntelui... În văile înalte ale Alpilor s'a născut dorul de libertate al poporului elvețian, iar în depresiunile Carpaților noștri s'a plămădit renașterea poporului românesc.

„Dar casa cea mare a neamului românesc este Ardealul... Cetatea unde s'a născut și s'a apărât el între zidurile munților. Ardealul este castelul întărit, iar depresiunile carpatice sunt întărituri secundare înșiruite pe toate drumurile ce duc la porțile castelului... Câmpulungul și depresiunea dela Podul Dâmboviței arată calea Branului spre Țara Bârsei. Dar natura deschise drumuri largi spre cetatea neamului românesc, prin văile Mureșului, Crișului repede și Someșului; Ungurii înfrânți în bătălie de Henric Păsărarul și Oton cel mare împărații Germaniei, au robit în cetatea Ardealului ș'au subjugat neamul românesc. De aici apoi Românii au pornit, pâlcuri, pâlcuri,... conduși de voivozii lor, au colonizat mai întâi depresiunile subcarpatice și apoi au întemeiat casa cea nouă de azi a neamului: Regatul României.

cu pășune mărunță și moșoroaie, pustiu ca un bărăgan ; iar povârnișul său dinspre Câmpulung este repede scrijelat de torente cu râpile galbeni, cu tufișuri de mesteacăn și pâlcuri de brazi, plantați înadins în jurul unor chioșcuri. În apropierea orașului, pe o costișe stau vile frumoase cu pometuri, brazde de flori și brazi, iar din

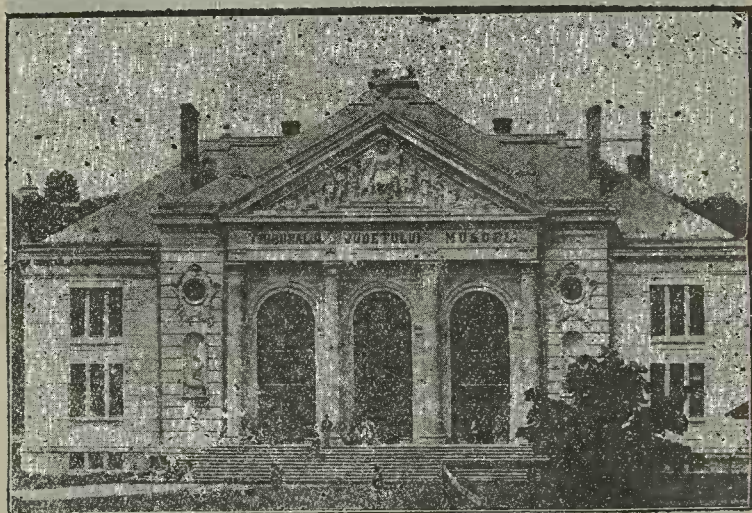

Interiorul magazinului Universal I. N. Staiacu

vale până 'n vârf, șerpuesc împrejuriri de ulucă, despărțind fâșii neregulate...

„La picioarele acestui povârniș al gruiului stă culcat, în lungul său de peste 5 km., orașul... pe terasa dreaptă a Râului Târgului, care-i scaldă laturea de răsărit, cu apele sale sprintene și limpezi mișcând morile și fierăstraele.

„Valea Râului“ merge aci dela N. N. E. spre E. S. V., largă de peste o mie de pași și pe la mijlocul ei, e

Tribunalul Județului Muscel

Colecția: I. N. Staicu

pânza de prundiș, albia cea mai mare a „Râului“, desparte orașul de terasa stângă. pe care, în toată lungimea Câmpulungului merge o șosea nouă (și calea ferată) înșiruire casele rari ale celor ce s'au retras aci mai aproape de chingile lor de pământ“. ¹⁾

¹⁾ I. G. Nicolaescu-Bugheanu, după C. Brătescu, anuar geografic și urmare: „Muscelul care formează țărnul stâng al „Râului“ este însuși dealul înalt de peste o mie de metri al Mățului. El începe umilit din pragul Nămăeștilor, dar crește treptat spre miază-zi, iar spre Câmpulung scoboară în pantă largă, din care o frântură de deal se sfârșește scurt în spre sud, în ținutul Flămândeii, după ce a întovărășit orașul pe trei

În centru, Câmpulungul are un „bulevard“, zis azi Aleia „Principele Carol“ și o grădină publică, care, pe fiecare zi se înfrumusețează.

Are o populațiune de aproape 17.000 locuitori și e **cea mai deseamă stațiune climaterică de munte**, legat fiind cu restul țării prin trenurile cari vin și pleacă de două și trei ori pe zi, ba încă și cu munții e legat prin trenul ce merge spre Moșoroaie, al cooperativei de țărani „Râul Târgului“.

Clădiri publice mai însemnate sunt:

Primăria, clădire nouă cu un observator, pe strada Negru-Vodă;

Școala Normală „Carol I“, construcție modernă, sfârșită în 1895, așezată la poalele dealului Flămânda;

Cazarmile regimentului 30 Muscel, pe un platou, cu o grădină și un eleșteu, având în curte bustul maiorului Giurescu²⁾, cum și monumentul celor răpuși în campania din Bulgaria, în anul 1913;

Cazarma pompierilor cu Școala comercială, pe strada Negru-Vodă;

Palatul Tribunalului, pe str. Justiției, în apropiere de str. C. I. Brătianu și lângă str. Matei Basarab.

Școala normală de fete (fosta vilă Drăghiceanu) la care se vor adăoga aripi noi;

Școala de băeți Nr. 2 (acolo unde azi funcționează și liceul), în fața Mănăstirii;

Școala de fete Nr. 1, în care funcționează acum și școala de meserii;

Școala de băeți Nr. 3 din Scheiu;

Frumoasa clădire a Serviciului Tehnic;

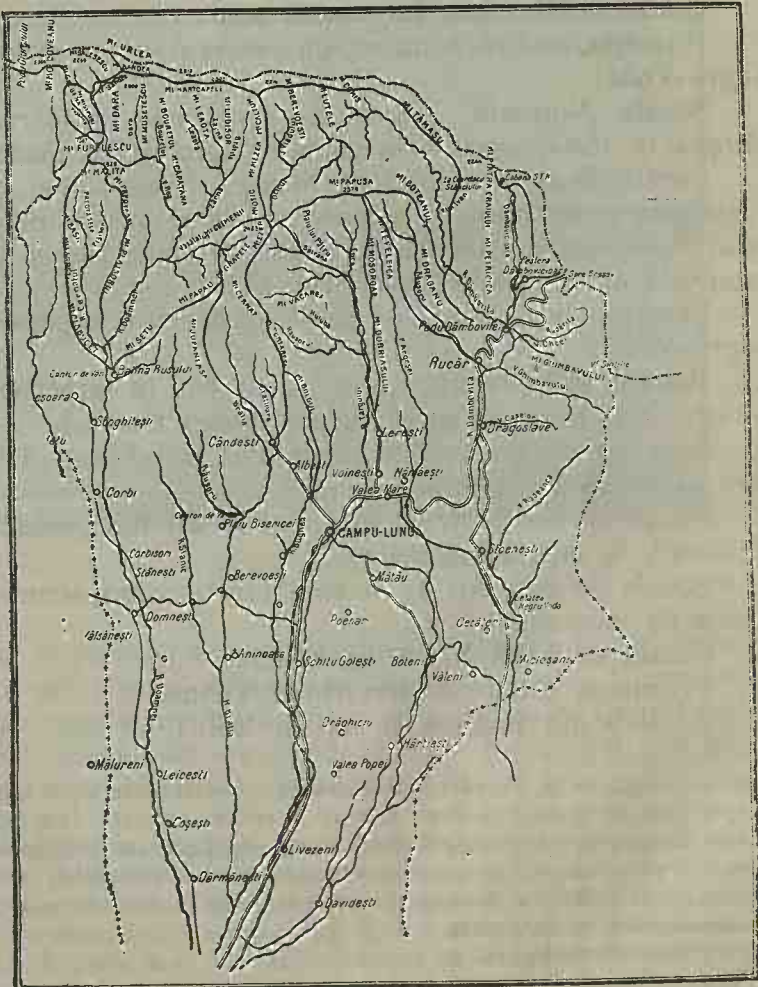
Școalele din Bughea de sus și Malu;

părți din lungimea sa. Pe vârf poartă biserica cu acelaș nume, iar în vale, în spre oraș, adăpostesc clădirea măreață a școlii normale. Prin fața școlii normale și a bisericii Flămânda vine în oraș șoseaua județeană; trece râul pe podul cel mare, urmează puțin valea Româneștilor, apoi urcă trăgănat povârnișul pretung și repede al Mățăului, ducându-se spre miază-zi-răsărit, la Târgoviște.

²⁾ Vezi istoricul pag....

Liceul „Dinicu Golescu“ în construcție;
 Monumentul I. C. Brătianu din str. Negru-Vodă și
 Mon. eroilor din Scheiu.

Clădiri particulare de remarcat. Vila Paul (str. Negru-Vodă) Vila Stătescu, Mirea, Golescu, Calinderu, Săvulescu, Șuțu; un local frumos și interesant este acela al *căminului învățătorilor*, cumpărat în 1925 de Ministerul Instrucțiunii, mulțumită dragostei pentru popor a D-lui Ministru Prof. Dr. C. Angelescu.

Apele județului Muscel

Băile Eforiei Crețulescu, situate pe dreapta Râului Târgului în mijlocul unui parc umbrît de arbori bătrâni și înfrumusețat de aleie numeroase, împodobite cu flori. E un stabiliment de hidroterapie în felul celor din streinătate, ca Reichenal, Winternitz, Viena, Champell, Dirrone, Evian, ș. a.

Băile cuprind 4 secțiuni:

Secțiunea I hidroterapie rece și caldă, cu două săli mari, una pentru doamne, alta pentru domni. Se aplică apa în toate formele hidroterapeutice. Se recomandă în tratamentul boalelor nervoase, în anemiile și congestiunile cerebrale, în afecțiunile constituționale (scrofuloză, rachitism), în obesitate, emoroizi și în oarecare afecțiuni ale stomacului, după indicațiunile medicului băilor.

Secțiunea II, aer comprimat și inhalații. Instalațiuni complete ca la Reichenal și Ems. Se fac inhalațiuni cu diferite esențe medicamentoase (oleiu de pin, gaiacol, encaliptol, pulverizațiuni cu săruri și ape minerale).

„Se recomandă în tratamentul afecțiunilor broncopulmonare, în bronchitele cronice și acute, în boalele de nas și urechi, după indicațiunile medicului“.

Secțiunea III, electricitate, instalațiuni de curenți faradici și galvanici, băr electrice cu apă, masaj electric, se recomandă în tratamentul paraliziiilor și atrofiilor musculare, în combaterea nevralgiilor și cefalagiilor, în unele afecțiuni nervoase (neurastenii și isterie mai ales) și în atoniile gastro-intestinale.

Secțiunea IV, igienică, coprinde băi de apă caldă, de vapori, de aer cald uscat, bazinuri cu apă rece și caldă, băi de puțină cu săruri minerale și un mare bazin cu apă (deschis) curgătoare, servind pentru înot. Se recomandă în tratamentul general al hidroterapiei. Aplicațiunile după sistemul profesorului Winternitz din Viena¹⁾.

1) După „Câmpulungul cu împrejurimi“ publicată în 1907 prin îngrijirea comitetului S. T. R. secția Muscel, compus din B. Golescu președinte, Gabriel Dimitriu vice-președinte și C. Costache inginer, secretar și casier, membrii fondatori ai societății fiind și V. Beghenau, E. Dimitriu, I. Dobrovitz, Costovici, Ioan Ionescu, Dr. I. Popescu-Voitești, Dr. G. Rigani, G. Șapcaliu și D. Seureiu.

Acest stabiliment de hidroterapie, mecanoterapie aproape singurul perfect înzestrat cu toate accesoriile tratamentului modern, are avantajul de a fi alimentat cu apă de munte și de a se afla într'o stațiune climaterică.

Orașul are două muzeie (unul la biserica Fundeni și altul în trapezația mănăstirii Negru-Vodă.

Instrucția publică se face în: 10 școli primare (5 în oraș și 5 în mahalale) de băieți și fete, 2 grădini de copii, 1 orfelinat cu numele de „Dragoslavele“ în chiliia mănăstirii Negru-Vodă; școala normală de învățători „Carol I“, cu școala ei de aplicație; școala normală de învățătoare, cu școala ei de aplicație; seminarul orfanilor de război în chiliile mănăstirii „Negru-Vodă“ și pus sub oblăduirea Sanctității Sale Patriarhului Miron Cristea, după cum prima școală din Câmpulung, în 1669, era pusă sub oblăduirea tot a Mitropolitului țării; liceul „Dinicu Golescu“, liceul de fete, școala profesională de fete, școala elementară de comerț, școala de meserii, școala de cântăreți bisericești.

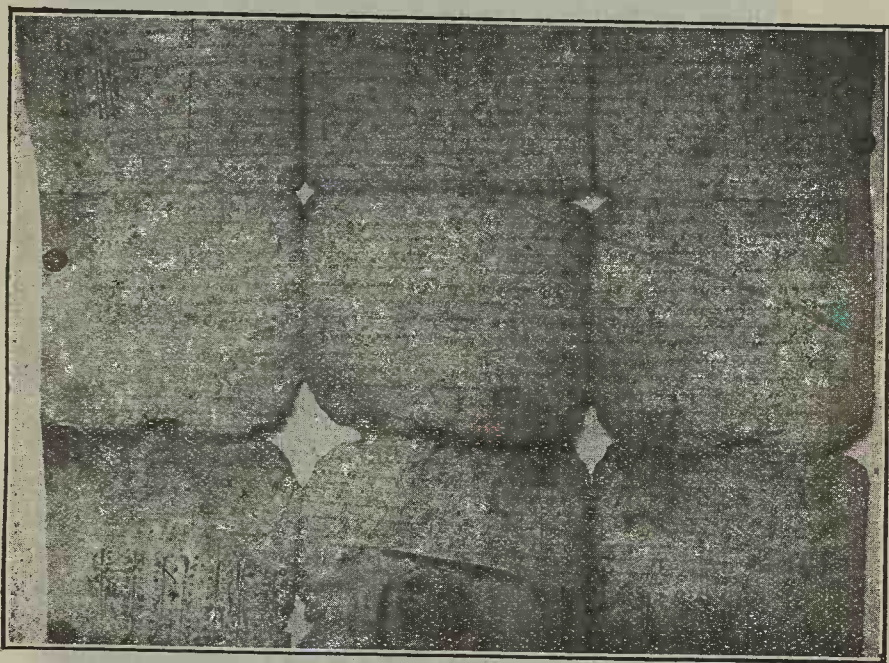
Pentru lățirea culturii în popor se mai țin diferite conferințe în *sala cercului militar*, în *sala cercului didactic* (odată pe lună), la școlile secundare și primare, în aceea a școlii normale „Carol I“ și la asociația învățătorilor și se publică de 9 ani revista culturală „Prietenul Nostru“.

Cultul este bine reprezentat, Câmpulungul fiind unul din orașele noastre, care a păstrat cele mai multe monumente și resturi din trecut; aci găsești biserici vechi cu pisanii și pietre de mormânt din sec. XIV, XV, XVI și XVII, cu chipuri de ctitori și cruci ridicate de pietatea bătrânilor pela toate răspânduile. Păcat însă, că unele din ele se distrug, altele se întrebuintează în zidurile caselor ce se construiesc. Cum s'a arătat în altă parte, unele cruci sunt documente pe piatră, în cari se vorbește de privilegiul orașului.

În oraș sunt 19 biserici, dintre cari enumărăm:

Mănăstirea *Negru-Vodă* situată în partea de sud est a oraşului şi rămasă acum ca biserică de mir şi catedrală a oraşului. Se crede după ruinele dinspre răsărit, că odată a servit de apărare a oraşului, iar clopotniţa de observator. Această clopotniţă este o zidire monumentală, având o înălţime de 32 m. şi o lăţime de 12 m.

Biserica *Fundeni*, în partea de sud-vest a oraşului

Document vechiu

(v. pag.....) având un muzeu întocmit prin stăruinţa Preotului G. Moisescu.

Biserica *Sf. Gheorghe-Olari* (vezi pag.....) având o uşă şi o fereastră lucrate în stil gotic — fiind luate dela fosta mănăstire catolică (Kloster) întemeiată în 1200 (vezi p.....).

Biserica *Şubeşti* (Sf. Gheorghe) din sec. XVI şi XVIII (vezi p.....)

Biserica *Domneasca* (pe strada Negru-Vodă) zidită pentru întâia oară de Doamna Chiajna și fiul său Petru Schiopul (v. pag..... și pag.....).

Biserica „*Sf. Ilie*“ (vezi pag.....) cu pietre și monumente vechi și interesante.

Biserica „*Sf. Nicolae*“ din sec. XVIII (v. pag.....).

Biserica „*Sf. Nicolae-Nicuț*“.

Biserica din *Scheiu*.

Biserica *Marina*, foarte veche.

Biserica din *Vișoiu* din sec. XVIII.

Biserica din *Malu*, având acte din sec. XVI și *schitul istoric Ciocanu*, demn de văzut (v. pag.).

Biserica *Flămânda*, situată pe dealul cu acelaș nume și care s'ar fi numit așa dela Negru-Vodă, care venind pe aci — întârzâiasc mult pe colină — în așteptarea Ungurilor până flămânzise.

Bisericele din *Apa Sărată și Bughea de jos*.

Cele mai multe din aceste biserici pot fi socotite ca *monumente istorice*.

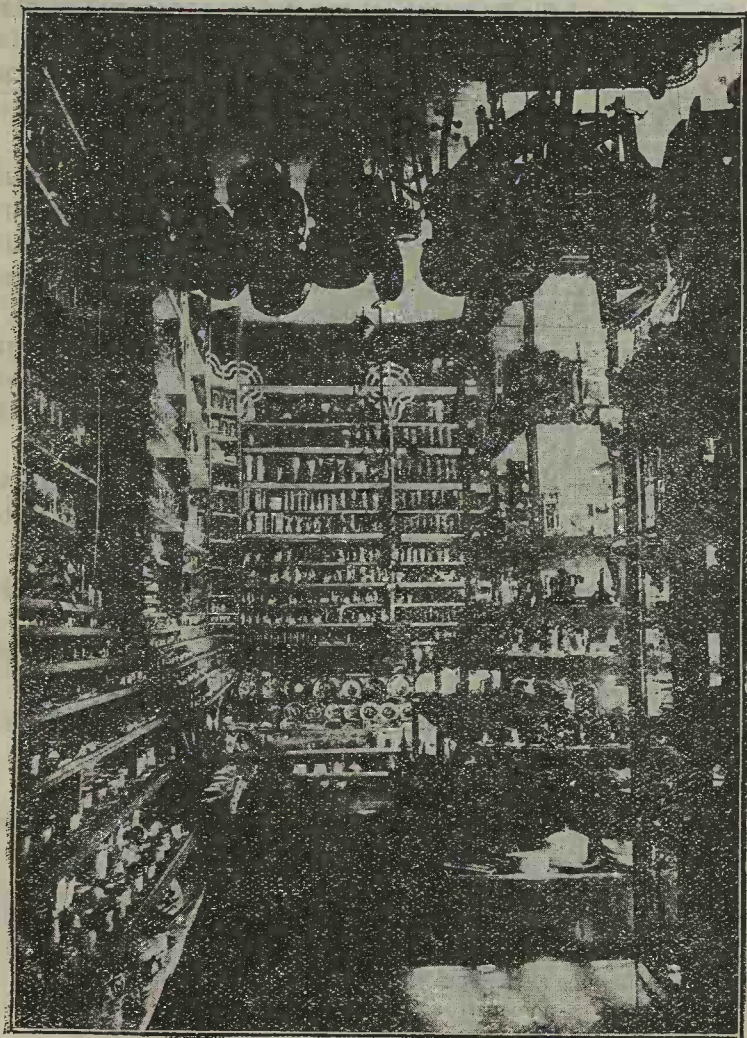
Monumente publice sunt: Bustul lui Negru-Vodă (în fața primăriei), al lui Ioan C. Brătianu (în piața Regală), bustul maiorului Giurescu, în curtea cazarmii reg. 30, împreună cu al eroilor căzuți în campania din 1913, monumentul vitejilor din Scheiu, căzuți în luptele din 1916—18, monumentul celor din Bughea de sus.

Dealungul Râului Târgului, în partea de răsărit a orașului, sunt foarte multe mori pentru măcinat grâu și porumb, mai multe pive sau dârste pentru bătut postavul sau dimia, o fabrică de ciment și var hidraulic a lui L. Vălimăreanu, o tăbăcărie, 2 fabrici de postav, o fabrică de limonadă, fabrici de cherestea, ș. a.

De asemenea, o mare *fabrică de hârtie*, în partea de Nord a orașului.

Locuitorii se ocupă cu comerțul și industria. Face-rea de șiță, a diferitelor ștofe de lână, pânzeturi, costume naționale foarte frumoase, curelărie, tăbăcărie, (mai ales Bughenii), olărie, etc., e ocupația unei mari părți dintre Câmpulungeni.

Pentru *viața economică* a orașului nu trebuie să uităm și instituțiile de credit mai de seamă. Pe lângă cele populare (cooperative și bănci Federala Negru-Vodă, banca Șoimul, Flămânda, Sf. Gheorghe, — Apa Sărată, Vișoiu, etc.),—băncile comerciale: a Muscelului, a Poporului, Vulturul, Carpații, Banca Cercului Comercial și

Interiorul magazinului Universal I. N. Staicu (altă latură)

Industrial, Banca Comerțului, Banca Albina, ș. a. De mare însemnătate cooperativa forestieră „Râul Târgului“, pe care o servește linia ferată Moșoroaiele — construită de nemți în timpul ocupației.

Alitudinea Câmpulungului e de 600 m. deasupra nivelului Mării Negre, orașul fiind așezat la 45°, 16' latitudine B. și 42°, și 33 longitudine F. Grație acestei pozițiuni, aerul fiind „curat, clima dulce, constantă și plăcută“ ¹⁾. Este lipsit de curenți și cu atmosferă ozonificată.

Așezarea orașului, cam în pantă, constanța climatului, lipsa de vânturi reci și de curenți așază această stațiune de munte printre cele de frunte.

Clima Câmpulungului convine surmenașilor, anemiciilor, cloroșilor, scrofuloșilor, neurastenicilor... iar pentru copiii debili și anemici, clima e fortifiantă și reconstituantă: ea dă viață, înprospătând plămâni, stimulând circulația și îmbogățind globulele roșii ale sângelui“ ²⁾.

Durata drumului pe calea ferată, dela București, la Câmpulung, prin Golești e de, cel mult, 5 ore, toate trenurile având și vagoane directe. La gară, sunt trăsurile numeroase; cursa în oraș 40 lei.

Hoteluri sunt numeroase: Hotel Regal, (piața Regală), Hotel Splendid și Florian Niculescu (în Bulevard), Hotel Constantinescu, ș. a.

Restaurante principale: Carpați, Viscol, Scarlat, Spiirea Bumbulici, Calangiu, ș. a.

Vile și locuințe particulare se închiriază pe tot sezonul, sau cu luna.

Toate localurile sunt desinfectate, atât la venirea, cât și la plecarea vizitatorilor.

Viața de oraș: cafenele, cofetării, berării, bufet la băi ³⁾. La sala Cercului Militar se fac de multe ori petreceri cu dans. De asemenea, aci și în sălile Culea și

¹⁾ Vezi și descrierea pitorească dela început și conferința D-lui Dr. H. Makelarie despre „Câmpulungul climateric.“

²⁾ Câmpulungul și împrejurimile op. cit.

³⁾ Trebuie să pomenesc aci și *băile populare* care-s de folos în tot ursul anului, ale lui I. Nițescu.

Dâmboviceanu, serbări, teatru, conferințe, circ, cinematograf.

Prețul camerilor, până la 100 lei pe zi. Locuințe particulare după învoială.

Pentru cine dorește să trăiască viața retrasă — în zilele și serile frumoase ale Câmpulungului — e grădina publică și sunt casele cu viață curată, mai mult țărănească, din vecinătatea Câmpulungului.

Autoritățile publice: Poliția în local închiriat pe

Frumosul port românesc

strada Const. Brâncoveanu (ulița Râului). Prefectura, lângă piața Sf. Ilie; Protoeria la biserica Nicuț, Revizoratul școlar la Căminul învățătorilor. Administrația financiară, serviciul tehnic, serviciul sanitar al județului, în strada C. I. Brătianu.

Târguri se fac aci în fiecare Sâmbătă, cel mai de seamă fiind în *Sâmbăta lui Sân Toader*, când vin în Câmpulung, gătiți cât mai minunat în costume naționale, cei căsătoriți de curând, cari vin atunci și pentru a-și cumpăra spete și bumbac. De asemenea, se face un târg mare care ține trei săptămâni la Sf. Ilie (dela Marina până la Pantelimon: lângă școala normală; înainte se făcea lângă mănăstire, unde locul s'a ocupat acum de liceul „Dinicu Golescu“. Se mai face târg la Ispas (tot lângă școala normală) și la Sf. Petru, în Scheiu.

Târgurile acestea pot servi și ca adevărate expoziții țărănești, mai ales de port românesc. Vin aci Muscelence de pe valea Dâmboviței: ele „se acopăr pe cap și se înfășură sub bărbie cu valuri de pânză sau mătăasă subțire; cămașa, vrâstată cu roșu la umăr, e înnegrită de arnici și luminată de nenumărate puncte de aur ale fluturilor. Fota, încheiată înainte, e o bogăție de o felurime de linii în lung și de podoabe, toate în colori veșele: roșu, galben-deschis, cum nu mai poți găsi nicăiri. Și simțul firesc pentru artă se simte și 'n unele înflorituri în relief ale caselor, cari acopăr pereți întregi și dau forme pe care noua artă secesionistă a apusului se căsnește să le descopere astăzi¹⁾ și portul acesta nu-i mult diferit de al sătenilor dinprejurul Câmpulungului, unde „în curți, sus în cerdace, or pe marginile drumului răsar femei al căror port țasut în arniciu, în fluturi, în flori de fir de argint și de mătăasă pe fota roșie de aur nu-și poate afla părechea în cât ținut locuște Românimia²⁾).

1) N. Iorga, Sate și mănăstiri, p. 215.

2) Ibidem, o. c. p. 221.

Împrejurimile Câmpulungului

Împrejurul oraşului sunt frumoase și interesante locuri și sate pe unde se pot face excursiuni.

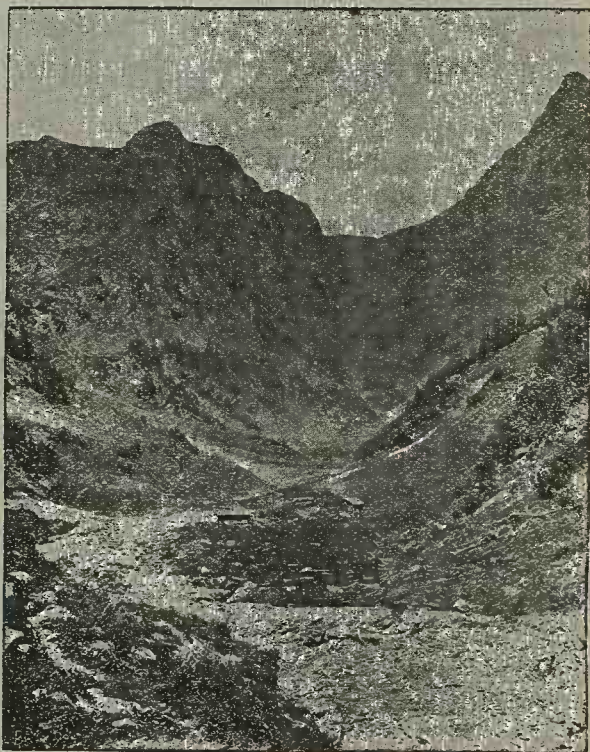
Spre miazănoapte — putându-se merge mai plăcut cu trenul societății „Râul Târgului“ — e satul *Voinești* — în dreptul fabricii de hârtie (pe p. dreaptă a râului), ce ține tot de Câmpulung. Satul Voinești (Valea Fcii) a fost dăruit de Petru Vodă Cercel Jupâniței Maria, în 1584. E pomenit în acte vechi și are încă vii urme ale luptelor din 1916.

Dela Voinești, la deal — 3 klm, — pe valea Râului Târgului—cu trenul sau pe jos, dai de frumosul și bogatul sat *Lerești*, unde țărancele cos și țes, pe întrecute, haine și chilimuri și podoabe de casă din cele mai minunate, mai artistice și mai frumoase motive românești, haine și podoabe, cari sunt acum căutate în toată România și aduc bune parale. Satul Lerești are o ruină de biserică la *Roghină*, ruinele unei cetăți și urme din ultimul războiu, care le-a distrus școala, biserica și primăria. Dar au ridicat acum un frumos local de școală și un monument.

Din Lerești, mai la deal, cu trenul, se poate merge departe în munți, la muntele Moșoroaiele, prin niște pozițiuni de cari nu se mai satură ochiul privindu-le...

Tot spre Miază-noapte—prin Vișoiul, unde-s iarăși țărance harnice ca la Lerești, sau pela podul R. Târgului—dai pe șoseaua națională, de Valea Mare... Pe acest drum mergând, vei întâlni, până la schelele de

odinioară, vechile vămi de munte, până la graniță: acelaș fel de case, țesute din vergele de lemn, pe cari le acoperă lutul nisipos al muncelilor, aceleași curți pline de toate cele de nevoie unei bune gospodării țărănești, aceleași fețe oacheșe, frumoase, cu ochi negri, mari, aceleași veșminte cu toate florile câmpului și stelele

Râul Doamnei mai sus de Corbi

bolții. Înțelegi cum, din acest ținut de mândri oameni voinici, harnici, cumiști, a putut să plece descălecatul, începutul unei țări...

„Drumul cel mare e o șosea foarte frumoasă, netedă ca șoselele Dobrogii; parmaclăcuri de fier, elegante, apără pe alocurea trăsurile sau drumeții înopțați de pri-

mejdia prăpăstiilor sau ale adâncurilor mlăștinoase. Ele se strecoară întâiu ca o panglică albă pe coasta muncelor. Modălcurile, umflăturile, cazanele răsturnate înjghiabă la un loc aceleași coșcovituri uriașe ale coastei de lut, nisip și pietricele albe. Deocamdată, ele nu se deosebesc bine în țesturi gârbove, ci se învăluie neconținut cât cuprinzi cu ochiul. Dar vestmântul lor de catifea verde e mai sărac; ici și colo ies la iveală, laturile și nisipurile galbene, roșietica piatră de var, ba chiar colțuri de stâncă, unele mărunte, abia răsărite, altele puternice, țâșnind sus în colț. În locul gardurilor ce hotărăsc bine moșia, care e scumpă prin multele jerfe ce a cerut, în locul livezilor cu crengile vinete de prune îngrămădite, se văd rămășițe încă bogate din vechea pădure seculară și tufișuri dese. Departe pe povârnișuri, se desfac case albe, mici, ca niște flori semănate pe pajiște¹⁾.

Valea-Mare, la 7 klm., de Câmpulung, e sat frumos cu bogate fabrici de var, cu un mare monument ce poartă tunuri îndreptate spre M. Noapte, și cu o cooperatie pentru industria casnică „Pravățul“. În apropierea ei, satul cu minunate legende unde a locuit, acum 50 ani, un bun Român D. Bibescu. Valea-Mare e atât de cunoscută din timpul luptelor din 1916:

Bate tunu 'n Valea Mare,
Noi așteptăm ajutoare

Dar ajutoare nu vin
Că s'au pus Rușii pe vin...

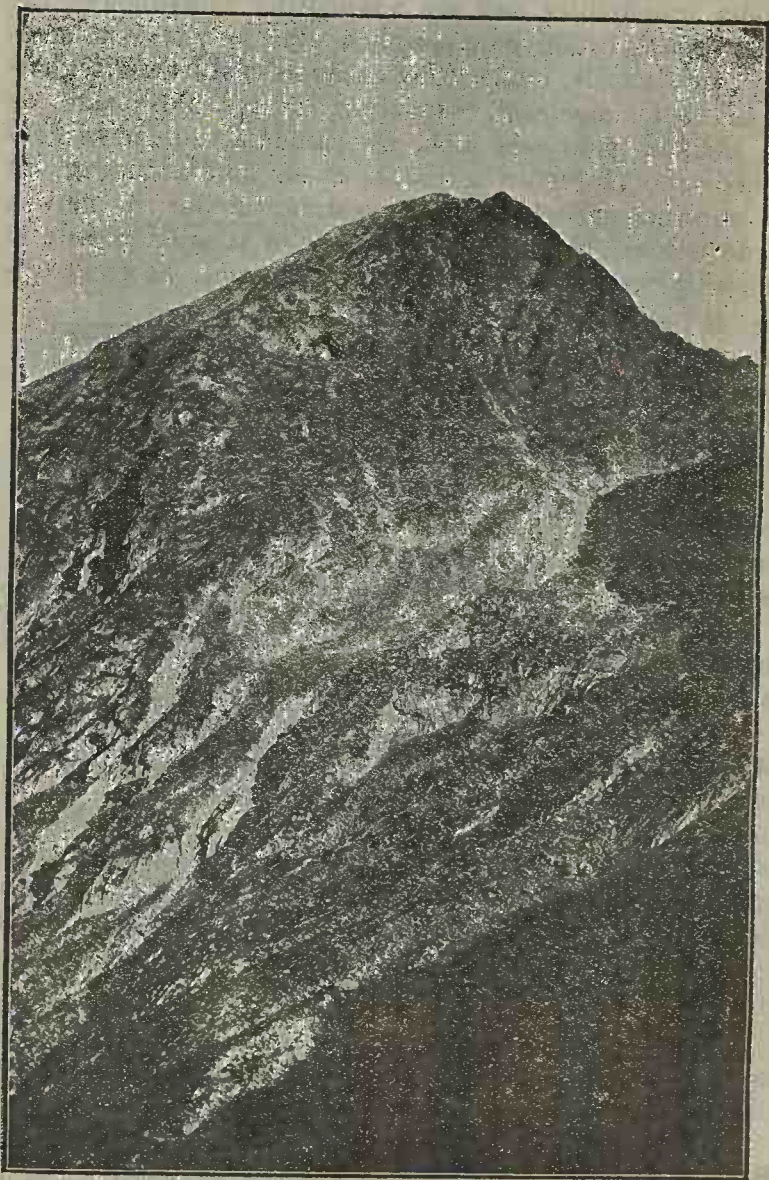
Mergând înainte, zărești mănăstirea Nămăești, „într'o înfundătură îmbielsugată în copaci, din mijlocul cărora se 'nălțau copereminte roșii și trei turnulețe nouă“²⁾.

Țăran dela munte

¹⁾ N. Iorga, op. cit. p. 222.

²⁾ Ibidem, p. 223—Azi, refăcându-se după războiu, are numai un turn.

Vedere din munții Muscelului

Are chiliile în ruină, fiind arse în ultimul război. Mănăstirea e foarte veche (are o icoană făcătoare de minuni se păstrează, se spune, dela Sf. Evanghelist Luca).

Nămăeștii sunt la 2 klm. de Valea Mare, pe valea Argeșelului, vestiți și ei de pe timpul luptelor pentru întregirea României.

După Mateiașul, Pravățul, vestite deasemenea, pentru uriașele și dârzele lupte ce au dus faima neamului nostru peste mări și țări, dai peste Dâmbovița ce lunecă printre sălcii în fund, sub muncelile strânse împreună, care abia lasă să treacă această călătoare tânără și sglobie... Uneori râul e sfichiuit în sfichiuri desbinate, alteori aleargă prins în jgheaburi de lemn; în sfârșit, el se scurge la vale fără piedici și unit cu sine, gâlgâindu-și apele limpezi cari resfrâng, în colori de ardesie, cerul ușor acoperit de nori. Roate încărcate de cutii îi fură neconținut apele ca să le verse în trecuța de unde ele se aruncă în canalul ce hrănește semănături. Mai departe un fierăstrău (și mai multe) trăește din puterea ei, făcând să se miște fără întrerupere, în sus și în jos, pânza de fier cu colții lacomi³⁾.

La 17 Klm. de Câmpulung, dăm peste *Dragoslavele*, cu prețioase mărturii ale trecutului, șanțuri și grămezi de pietre la locul *Rudeana*, de unde se scotea aur — oamenii fiind mai înainte aurari — loc vestit de schelă — schela *Dragoslavelor*, pe unde mergeau mărfurile Brașovului spre orașele țării — *Dragoslavele*, având pe atunci supuse 12 sate. *Dragoslavele* au o biserică clădită de Grigore Ghica din sec. XVII și o alta din sec. XVIII; deasemenea amintirea familiei boerești Braga de aici, din care un vlăstar a ajuns Domn cu numele de Vintilă-Vodă. Mai are cruci istorice și cimitire din ultimul războiu, când vitejia Muscelenilor a creiat „Regiunea *Dragoslavelor*“. Aci se poate admira „*Piatra Dragoslavelor*“ sau *Piatra arsă* și se poate vedea un monument al eroilor din 1916—918.

³⁾ Ibidem, p. 223.

La 5 km. de Dragoslavele, în sus, și la o altitudine de 630 m. deasupra nivelului mării negre, înconjurat de munți stâncoși și păduroși, vedem *Rucărul* pe lângă râulețul prins în maluri îndreptate și pietruite și cu foarte multe case de o gospodărie aleasă. Satul e

Biroul și casa magazinului Universal I. N. Staicu

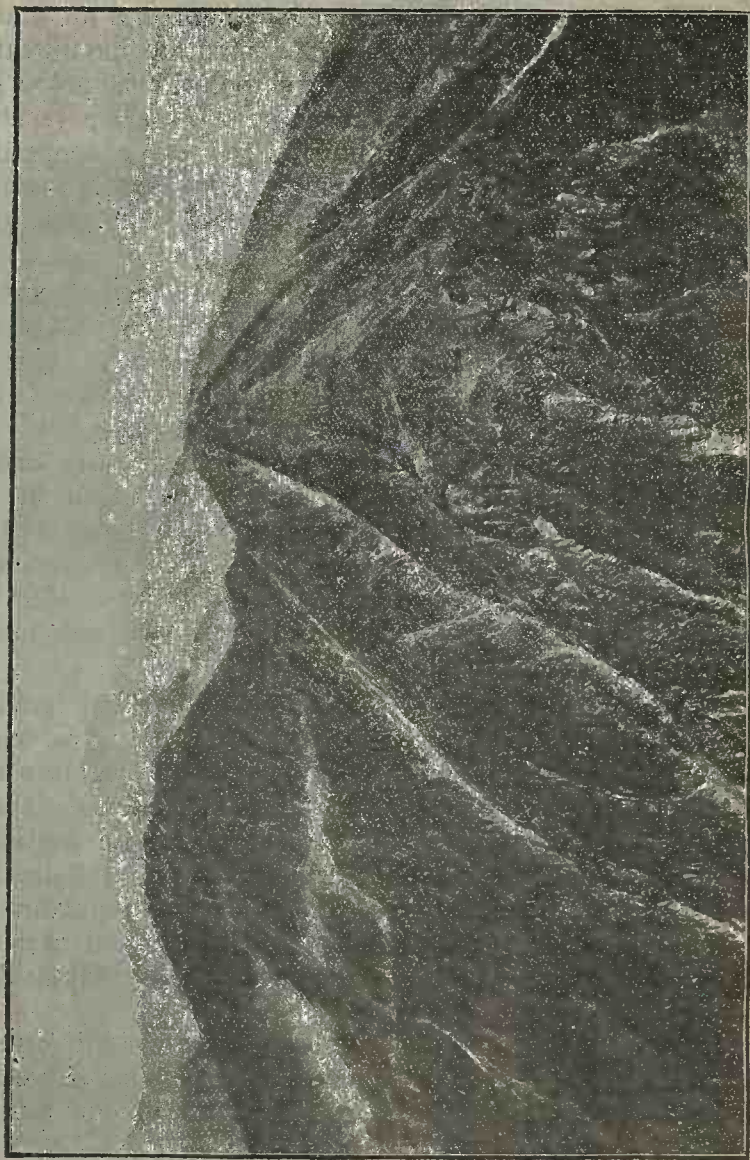
mare, curat românesc, căci aci s'au păstrat toate tradițiunile strămoșești—leagănul tradițiunilor în ce privește portul strămoșesc de munte și cu oameni cari au atâta mândreță în îmbrăcăminte și atâta seninătate nevinovată în cuget. De pe toate cărările și potecile isvorăsc în strada albă țaranii cu sumane negre și cojoacele țesute, țărance a căror bogăție de fluturi și podoabe e acoperită în parte de mântăli cafenii, unele dintre dânsle poartă, ștregărește, pe albul fin al vâlului ce le înfășură fața oacheșă, o pălăriuță bărbătească.

Satul a fost mult mai mare și mai frumos înainte de ultimul războiu, când trei părți din el au fost arse și acum se reface. Înainte, de mult, de mult, s'ar fi numit *Ruffa Arfor* cum e pomenit în hrisovul din 1413 dat de Mircea, Brașovenilor; e menționat ca punct vama în privilegiul lui Ludovic I al Ungariei, are urme de *castru roman* sub Posada, unde a trăit Cohorta II Flavia. Pe aci a venit Sigismund împăratul-rege și tot aci a locuit mai multă vreme Vlad Țepeș. Pe aci au fost lupte între Radu dela Afumați și Turci, în 1521 și aci a zăbovit în 1595, mai multă vreme, Sigismund Batori să-și treacă oastea.

Rucărul a fost stăpânit de Mihaiu Viteazul și familia sa și lovit greu prin *așezământul din 1601*; are cruci vechi și interesante, unele vorbind chiar de legătura lui Mihaiu Vodă; are poteci ascunse, de mare însemnătate în trecut, pentru trecere în Ardeal și multe amintiri despre cetatea *Ruconium* în drumul Branului și de alte cetăți cum e cea din *Piscul Turcului*. Păstrează amintirile atâtor treceri de oști și amintirile ultimului războiu când oamenii au stat închiși în biserică șease săptămâni —mulți prăpădindu-se acolo.

Pomenit în acte dela Dobrișan, fratele lui Mircea cel mare și în alte acte, Rucărul are și biserici vechi, —adevărate monumente istorice— alături de un monument al eroului din 1877.

Din Rucăr, mergem spre *Podul Dâmboviței* trecând peste *Posadă*, pe minunatul drum construit în 1891 sub

Muntele Păpușa

conducerea a doi ingineri români. Acest drum se razimă adesea pe puternice întărituri de piatră, străbate poduri desăvârșite și e apărat prin vergele de fier, unde se deschid râpe. Nu e o linie, care să se înfunde drept înainte firele telegrafului, care aici are altă cale ¹⁾.

Și merge înainte printre munții falnici, soborul de uriași se ține și mai departe, în față, în urmă, la dreapta, la stânga, unde privești, fără o singură spărtură,—căci drumul se strecură și nu cutează să taie; iar bietele râuri sunt mulțumite că și pot căută de cale— vezi ceau-nele răsturnate, căciulele cu țuguu, tablete întinse, zimții, spinările ciolănoase. Sunt movile de nisip curat, în care scânteie puncte de mică, mari movile umplute, pe care nu se prind decât fire de iarbă săracă, sunt mormane de piatră, acoperite cu arbori rari ²⁾.

În depărtare, în fața Păpușei „verde, clădită ca o movilă, stă, în față, peste valea Dâmboviței, lungul părete sur, adânc scrijelat, gol, sterp, trist al *Pietrei lui Craiu*, numită așa poate după vreunul din făloșii regi

¹⁾ *N. Iorga*, sate și mănăstiri, p. 226 și urmare: ci, încolotăcindu-se ca o biciușcă repezită, el înfășoară deal și munte cu panglica-i albă. În urmă nu-l mai recunoști în șuvița sburdalnică ce se joacă prin funduri de văi și se prinde de gâtul aspru al stâncii; înainte, când îl vezi alergând nebunatic în veșnice rotocoale, nu-ți vine a crede că în curând vei fi colo sus pe înălțime. Aici, prin chefurile neașteptate, drumul însuși e o mare plăcere.

²⁾ *Ibidem*, o. c., p. 222—7 și urmare: „Dar piatra răzbate pretutindeni; uneori numai, ea e acoperită de crânguri și păduri de brad, de mesteacăn morocănos, cu frunzele pleoștite, de fag, care-și răschiră până departe ramurile cu frunze lucioase; codrii adânci și negri, stăpâni peste toate nu se văd nicăiri, până departe către hotar, unde sunt vârfulurile mai înalte, pădurea e numai o rămășiță a trecutului ei falnic, căci nevoia de bani a moșneanului a pus-o la biruri grele și a schilodit-o pentru totdeauna, fără s'o radă însă cu totul... Prin coviltirul ușor al ierbeii, printre trunchiuri și mai presus de ele fășnește însă piatra stăpânitoare; ici, ea se risipește în fărâmi albe, galbene, roșcate, care fac moșinoaie în marginea șoselei curate, dincolo, ea seamănă coasta sau adâncul cu frânturi și lostopane; aiurea, ea străjuește drumul cu plăci înnegrite, murdare, lucioase, sau cu lespezi clădite în bună rânduială, ca de mâna dibace a unui meșter uriaș; de multe ori în sfârșit, ea încunună toate cu câte-o mândră creastă sură, sau iea în stăpânire, întreg muntele.

cari se întorceau cu fuga acasă la dânșii, lăsând în urmă steaguri rupte, arme frânte și voinici morți, căzuți în mormane sângeroase sau sămănați pe coaste și prin văile înguste ca frunze roșii, veștede de toamnă.

Posada este vestită că acum 600 ani regele unguresc Mateiu Corvin a fost crunt bătut aci de Basarab voevod și pierdù aci pecetea regatului — „o strălucită biruință ciobănească asupra boerilor mari ai străinătății cotropitoare¹⁾“. Și e vestită că tot acolo, mai târziu, țăraniii lui Vlad Vodă, Muscelenii aceștia cu fața rotundă, ochii negri și trupul vânos, a toropit apoi pe Ungurii Măriei Sale puternicului Craiu Sigismund, care a fost apoi și împărat.

La 9 km. de Rucăr, vedem *Dâmbovicioara*, la care mergem prin defileul atât de poetic: deoparte și dealta a cărărușii pietroase, apărută cu parmalâcuri de lemn, pereții nemărginit de înalți ai stâncii pustii sprijină o șuviță de cer albastru. Brazi detunați atârnă dealungul scoarței sure, cu jalaicele lor crengi uscate. Iar în câte-un loc, ca prin minune, un mândru fag hrănit de apa limpede, își deschide brațele verzi răstignit pe stânca dreaptă. Defileul are ceva solemn, te simți mic și ca strivit de

1) *N. Iorga*, o. c. și urmare p. 227: „O groapă se rupe sub munți; colo în fund, unde strălucesc case albe, e Dâmbovița care trece ușoară, limpede, pe prundul curat; mai în față, e râpa goală, pustie, cu arbori și mărăcini: odinioară prăpastia era împadurită și numai ca o îngustă creștătură răzbătea calea negustorilor pașnici, pe care acum, ajunseseră a trece aspri ostași cu siguranța că au biruit și supus. Și, deodată, dintre trunchiuri năpădiră săgeți fulgerătoare și această furtună de ucidere împinse oameni și cai mai în adânc, tot mai în adânc la stânga, unde sunt cheile Dâmbovicioarei, strașnica strămptoare prin care fuge sfios râulețul, ca o șopârlă ce lunecă pe coiful uriașului adormit. Din păreții înalți de pare că ajung cerul, căzu atunci strivitoarea ploaie a bolovanilor mâniei și răzbunării unui neam prea multă vreme călcat în picioare. Cei ce se învredniciră de această primire abia mai găsiră, imputinați și acoperiți de răni, drumul de mântuire al Brașovului. *Mărire ție, Posadă cu adâncurile răsplătitoare, care ne-ai ajutat să păstrăm până astăzi vieața frumoasă, albă, bună care înflorește dealungul reacurilor pe munții și câmpiile noastre; mărire ție, mormânt de dușmani peceluit cu roșia pecete a biruinții noastre!*“

imensitate, îți sugerează frică și admirație, înălțimile vertiginoase ale stâncilor par a despărți două lumi. De aci, după ce dai în luminișul dinspre cătunul Dâmbovicioara, mergi la *Peșteră*: întunerecul din fund unde mergi cu lumânarea îți cam iea ochii. Vezi atât, că te afunzi într'un negru beciu sălbatic, cu pereții coșcovi, buboși. În dreapta și în stânga sunt alte adâncituri, închise, pe când înainte lumina descoperă într'una gurguie

Vedere dela Cetățuia lui Negru-Vodă

grosolane, crengi groase, strâmbe, chipuri grosolan cioplite, împărțite în două lungi guri de iad, de pe cari picură, *asudă* prelingeri leneși de apă, formând stalactitele și stalagmitetele.

În Dâmbovicioara se poate prânzi bine.

Dela Podul Dâmboviței, mergi spre Ardeal, prin fosta vamă *Giuvala*, la o altitudine de 1200 m., după ce mai întâiu, treci pela *cetatea medievală Orația* sau *Cetatea Neamțului*.

Pe drumurile arătate până aci se poate merge și cu trăsura și cu automobilul. Poți merge însă și călare, în direcțiile următoare:

Poiană în munții Muscelului

Mateiașul. Din șoseaua națională, la 14 km. distanță de Câmpulung, lângă fântâna Bunescu faci 2 ore călare sau pe jos, până 'n vârș.

Piatra caselor (1400 m.). Mergi pe șosea la Dragoslave, iar dela distanța de 18 km. (Câmpulung) mergi 2 $\frac{1}{2}$ ore pe jos până la vârșul Piatra.

Vârșul crucii, împrejurul Rucărului, mergi o oră,

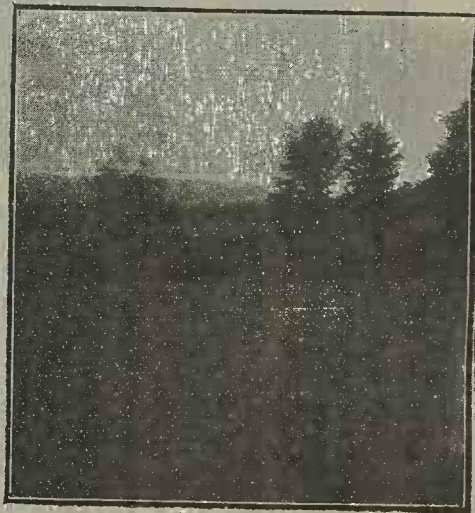
pe jos.

Ghimba vu.

Mergi pe șoseaua națională — dela Rucăr pânăla Podul Dâmboviței, 5 km. De aci, călare pe valea Cheii, pânăla stâna din Ghimba vu, 3 ore. Din stână până 'n vârș, pe jos o oră.

Muntele Sft.

Ilie. De la Podul Dâmboviței, pe valea Cheii, la stâna muntelui Sf. Ilie 6

Altă poiană

ore. Din stână până 'n vârf, un ceas pe jos. Pe valea Cheii sunt defileuri înguste între stânci înalte verticale și e de remarcat o grotă frumoasă, străbătută de un pârâu¹⁾.

Pietricica. Dela peștera Dâmbovicioara $\frac{1}{2}$ oră călare, pe valea Dâmbovicioarei și 4 ore călare până la stâna din Pietricica. Dela stână, $3\frac{1}{2}$ ore pe jos, până 'n vârf.

Piatra Craiului (2245 m.) Dela cantonul Dâmbovicioarei (9 km. dela Rucăr) mergi călare până la stâna

O vânătoare pe muntele Șețu

din Grindu 6 ore, iar din stână, pe jos, până 'n vârf, 5 ore.

Valea lui Ivan. Ca să sosești aci, pleci din Rucăr, călare, peste dealul Arșiței și sosești în cătunul Sățic.

Dâmbovița, o vale foarte frumoasă; iar de aci, dealungul râului Dâmbovița până la stână, în valea lui Ivan, 6 ore. De aci pe jos, până la ceardacul Stanciului, $1\frac{1}{2}$ ore.

Muntele Păpușa (2245). Aci se poate merge, fie direct din Câmpulung, fie din Rucăr. Din Câmpulung se poate merge călare prin Lerești, valea lui Pătru, plaiul

¹⁾ S. T. R. Câmpulungul și împrejurimile.

lui Pătru, până la stâna din muntele Găinațu 8 1/2 ore. A doua zi, dela stână la vârful Păpușa, 3 ore călare. Din vârful, pe plaiul Hoților, până 'n muntele Draxinu, 2 ore și de aci în Rucăr, pe munții Cascoe, Boteanu și Drăganu, 7 ore, parte călare, parte pe jos.

Spre Răsărit:

Dealul Flămânda cu biserica și cimitirul în care odihnesc rămășițele atâtor buni Români și atâtor eroi, stinși în războiul pentru întregirea neamului; la 1 1/2 km. *Crețisoara*.

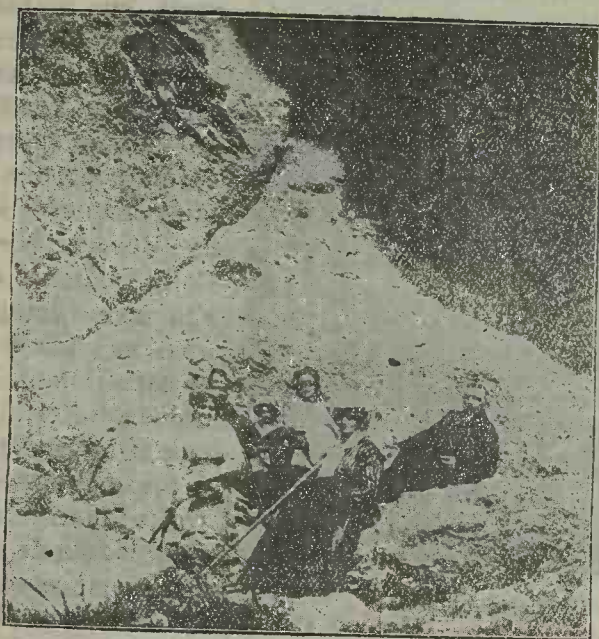
Mățăul, situat la 1009 m. înălțime d'asupra mării, pe o distanță de 8 klm. de Câmpulung; satul verzișorilor lui Mihaiu Viteazul, sat vechiu al „săracilor din orașul Domniei mele Câmpulung“ cu dealuri frumoase, între cari Chiciura și Desagii lui Vodă. Mai în jos între Câmpulung și Mățău, satul *Chilii*, unde înainte au fost chiliile călugărilor dela Poenari, iarăși cu bogate mine de cărbuni, atârând de mănăstirea Râncăciov și satul *Livadea*, ținând de Câmpulung. *Jugur*, la 4 klm. de Mățău, cu mine de cărbuni, satul primilor tipografi, cu acte vechi din sec. XV și cu câteva cruci istorice.

Tot aci frumosul sat *Groșani*, dăruit de Nic. Al. Basarab Mănăstirii din Câmpulung și *Poenari* cu trecut istoric.

Dela Mățău, dacă mergem pe șoseaua Câmpulung-Târgoviște, dăm, la 5 klm. de Mățău, de bogatul sat *Suslănești*, situat pe frumoasa vale a Argeșelului, însemnat prin gospodării vechi și case în stil românesc; prin dealul, roșu la culoare, al *Marlăuzului*, în care se găsesc fosile, urme pietrificate de pești și șerpi, cari populau cu siguranță *odinioară* fundul vreunei mări adânci... Aci se găsesc bogate livezi de pruni albi, cari dau o țuică minunată. Iar mai la vale de Suslănești, satul *Boteni*, fosta proprietate a lui Oprea Voevod dela începutul sec. XVII—și mai jos, Hârtiești și Vulturești, vestite, că pe vremuri, din nisipul râurilor de acolo se

extrăgea aur, exploatările aurifere fiind, în trecut, mijloace de venituri domnești.

Tot spre Răsărit, plecând dela Valea Mare, poți merge și pe valea Argeșelului pela Suslănești și pe valea Dâmboviței, unde la 9 $\frac{1}{2}$ klm. de șoseaua națională Câmpulung-Giuvala, se găsește, peste muscele, satul Slobozia și mai jos *Stoenesti*, fosta moșie a lui Manea Dârstărescu, care sub Neagoe Basarab s'a împărțit cu

Excursioniști la poalele cetățuii lui Negru-Vodă

Șinca vornic pe aceste moșii. În apropiere avem cetățuia și schitul—acum restaurat—al lui Negru Vodă și Colții Doamnei, unde, se spune, că Negru-Vodă a oprit Dâmbovița prin, zid, făcând și pod de piei de bivoli; se vorbește despre *baia de bani* de pe valea Bădenilor, unde se găsește aur. Aci sunt urmele mormintelor vitejilor lui Mihai Viteazul, la Gura Cheii și o cruce veche din 1525. Are locuri istorice de pe timpul lui Mihai

Viteazul, care și-a retras oștile aci. Aci a avut proprietate Socol Clucerul în timpul lui Mateiu Basarab și aci se găsesc acte despre vornicul Dobrișan, fratele lui Mircea cel Mare; iar jumătate din satul Bădeni, din aceeași comună Stoenеști, fiind cumpărat de Matei Basarab dela un Coman Inășcăul, căruia fusese dăruit de Alex. Vodă la 1624.

Pe muntele Șețu

Lângă Stoenеști, la 2 klm., se află Cote-nești cu o biserică veche și interesantă, iar la 2 klm. cetățuia lui Negru-Vodă, zisă de vamă, împrejurul căreia poporul a plăsmuit frumoase legende despre N.-Vodă. Colții Doamnei, dealurile opuse cetățuiei pe unde se vânase șoimii pe cari Domnii noștri îi dedeau Porții, *muntele Doamnele*, *Palatul lui Negru-Vodă*, *Colțul bisericii*, toate fiind legate de primele noastre încercări de a ne forma ca Stat in-

dependent și amintind de poziții ridicate de Tihomir, Basarab și fiul său, Niculae Alex. Basarab, ctitorul schitului Negru-Vodă; cu rămășițe ale trecutului: arme prețioase, coifuri, zale, ba chiar amfore din timpul lui Herodot și vase din timpul lui Constantin cel Mare și cu urmele unui alt schit, la poalele Cetățuiei.

Cetatea lui Negru Vodă a fost vizitată în sec. XVI de învățatul francez Jacques Bongars și Walter; în sec. XVII de Paul de Alep, iar în sec. XVIII de Sulzer,— fiind pomenită și în actele lui Mihail I coregent al lui Mircea cel Mare.

Mergând dela Cetățuia, dai, la 2 klm. de satul *Cetățenii din Vale*, cu o biserică la care a ajutat mult regretatul Rege Carol și, mai sus, *Cetățenii din Deal*, cu acte din sec. XVII, în care se vorbește de *rumânie* și cu o piatră mormântală — fostă în frontonul bisericii vechi — în litere slavone. Aici mai găsim un mormânt de piatră și o întreagă armură medievală.

„Mai departe de Cetățeni, e satul *Lăicăi* (urmașii lui Laico), care arată case gospodărești, foarte trainic clădite; ele au mai toate câte 2 rânduri de apartamente, amândouă pentru locuință, cerdace înalte, trepte de piatră. Pe valea această a Dâmboviții, ca și în restul Muscelului, țărani sunt icoana cea mai deplină a Românilui din munte, sprinten, vioiu și isteț. Simțul firesc pentru artă se simte, și'n unele înflorituri în relief ale caselor, care acoperă păreții întregi și dau forme, pe care noua artă modernă a Apusului, se căsnește a le descoperi astăzi.

Săteanul e de o cuviință prietenească ce însemnează pretutindenea neamul nostru, când e curat de amestecuri și n'a fost schimbat în suflet de destrăbălarea orașelor: în „bună ziua“ pe care ei o dau nu e însă sfiala, umilința fricoasă a sătenilor din șes, deprinși să aibă stăpâni, cărora le sunt cu totul supuși. Cu cât înaintezi mai mult și te bucuri la vederea acestor alese însușiri, cu atâta ținutul s'a împărțășit mai întins de viața cinstită timp de mai multe veacuri, de sufletul mândru și războinic, foarte simțitor pentru dreptate, al moșneanului“.

Ca în tot Muscelul, și pe aici sunt multe cruci de piatră pe marginea drumului: „nimeni nu se atinge de ele, pentru sfințenia semnului îndeplinit în ele și tot așa de mult aproape, pentru evlavia ce se cuvine față de strămoși, al căror gând și al căror nume sunt săpate acolo, în slovele lor bătrâne, pe care nimeni nu le mai înțelege“.

Azi nu se mai ridică astfel de pietre, ci acum oamenii construiesc, pentru sufletele lor și ale răposaiilor, mici paraclise de lemn, vopsite pe dinafară. Pe cele mai

multe de pe această vale, e scris cu litere cât mai poleite: *Călătorule, adu-ți aminte de moarte.*

În aceste sate locuitorii se ocupă mult de cultura prunului și fabricarea țuicii.

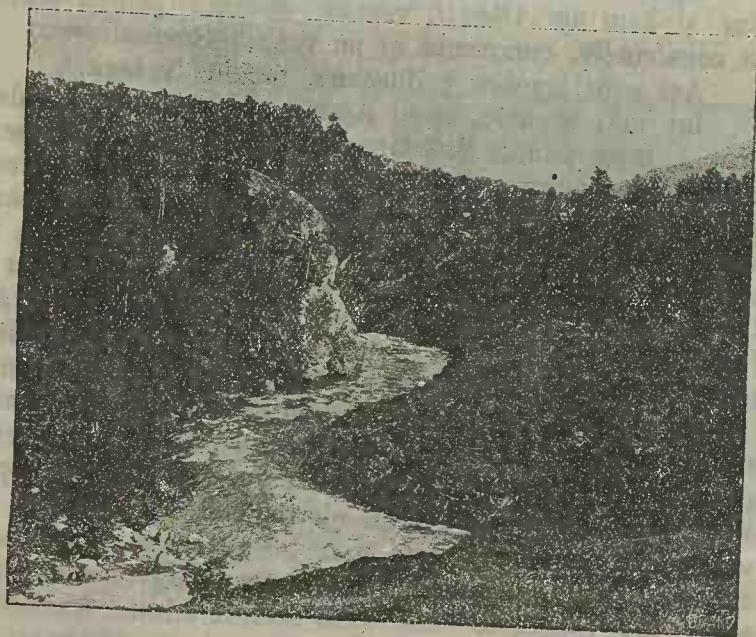
Satul Lăicăi, ca și Runceasa și Micloșani, sunt așezate pe valea Dâmboviței, „care aici e tânără, vioae,

Cascadă în munți (spre Nușoara)

iute, cu sfielul curat. Nu e apa ruptă în șuvițe; într'una se asvârle peste prund și bolovani, împestrîndu-se de spume, sare peste piedici, albă de furie, mișcă mori și amintește, prin neastâmpărul din vara liniștită, turbarea ce o prinde în primăvara cu toane, când cară pietroaie întregi, înneacă toată albia, sare de năruie șoselele și

vuește amenințătoare la pragul caselor clădite înalt".
 Dela Micloșani, la 7 km. pe Valea Largă, vezi frumosul sat Pucheni, fost sat plăeșesc. Iar dela Runceasa prin satul mare și vechiu Văleni, mergi pe o șosea iarăși în valea Argeșelului. Aci „nu poți deosebi deal de vale, șiruri limpezi de înălțimi; toată întinderea e necontenit boțită, coșcovită, în coroașe mari, cari au nume". Adevărata podoabă românească a Muscelului sunt călăreții,

Râul Doamnei mai sus de Corbi

bărbați și femei, cari răsar pe o creastă și se pierd îndată în vre-o groapă, din care se ivesc iarăși în clipa următoare.

Dacă mergem spre **Apus**, găsim:

Gruicul, 1 klm. distanță, pe el parcelându-se acum terenuri pentru împrumutarea demobilizaților.

Bughea de Sus, la 3½ klm. distanță cu băi sulfuroase bune pentru reumatism. Două instalații: una la

Gropan și alta la Urianu. Un break face regulat 2 curse pe zi pentru bolnavi.

Prin *Bughea de Jos*, care e la 5 klm. de Câmpulung, putem merge, ca la 5 klm., la *Malu*, unde e o biserică de 400 ani și un schit de călugări, *Ciocanu*, interesant, atât din punct de vedere istoric, dar mai ales, pentru frumusețea și măreția sălbatică a pozițiilor naturii.

Apoi, tot din Bughea de Sus, mergem cale de 3 klm. și dăm de *Albești*, vestită comună pentru piatra de construcție, cunoscută și pe timpul Romanilor.

Aci sunt izvoare sulfuroase, nefolosite încă.

Iar mai departe, spre Apus, se găsește pe valea Bratiei, între păduri seculare, satul *Cândești*, cu oameni harnici, gospodari, așezați și păstrând multe din obiceiurile trecute; însemnat și pentru luptele aprige care s'au desfășurat aci în războiul cel mare. Pe Bratia în sus poți merge călare prin munții Portăreasa, Cernat și Dracsin la Iezer, în 10 ceasuri; din vârf la stâna din Iezer, pela lac, faci 2 ceasuri; din stână, prin valea Bătrâniei și pe Râul Târgului până'n Câmpulung, 6 ceasuri.

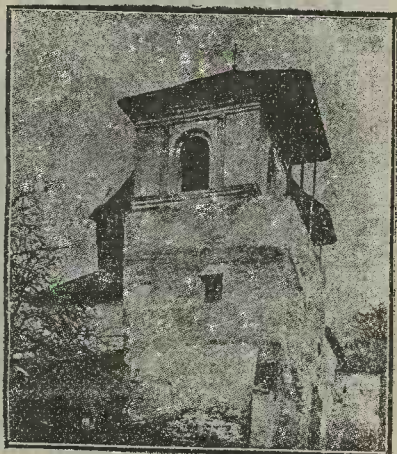
Spre Vest-Sud avem comuna *Apa Sărată*, numită astfel, pentrucă apa sa a folosit pentru sărarea bucatelor și ar putea fi folosită și pentru baie. Mai departe, spre Vest, sunt comunele Cotești și Godeni. La Godeni, pe valea Bughii, sunt bogate mine de cărbuni, exploatate de societatea „Cărbunele“. Peste deal, pe valea Bratiei, avem Berevoești, iar mai spre Sud, la 5 klm. Aninoasa, cunoscută dinainte de Mihaiu Viteazul, cu *mănăstirea Aninoasa*, azi biserică, cu chiliile și paraclisul în ruină, clădite în sec. XVII pe locul alteia mai vechi, de *Tudoran vel Clucer*; cu ziduri ca de cetate, cu tuneluri, cu gropi mari pe sub pământ, cu amintiri despre focul ce a ars mănăstirea la 1821, când refugiindu-se Arnăuții în ea, au fost prinși și omorâți de Turci, cari apoi i-au dat foc.

Mai jos de Aninoasa sunt *Vlădeștii*, sat vechiu—(cnezii din Vlădești), care se vinde mai târziu, sub Radu Șerban, lui Tudoran Pitarul și aveau ei înșiși rumâni

pe moșiile lor—scoborându-se din jupânul Badiu, căruia Vlad Dracul îi întărește, în 1437, stăpânirea asupra satului Vlădești, scutindu-l de toate dările; cu acte vechi, cu unelte istorice și rămășițe ale *artei eraldice*, cu legături frumoase împrejurul vechii biserici din Vlădeștii de sus, având în ea mormântul lui Pârvu Vistierul Vlădescu, cu o frumoasă pisanie; iar biserica, așa cum e azi, fiind clădită pe urmele alteia mai vechi, de Aga Tudoran, în amintirea fiului său omorât de Turci la gura Prahovei.

Pe valea Bratiei s'a pornit o cale ferată până la Căndești, la păduri.

Din Berevoești, dacă mai trecem încă un deal pe șosea Câmpulung—Curtea de Argeș, trecem la 4 km. distanță, în valea Slănicului, sat vechiu *cu minunate izvoare de apă sărată*, iar de aci, pe o distanță de 4 klm., la Domnești, sat vechiu, foarte frumos centru comercial, industrial și cultural de

Vedere dela Mănăstirea Aninoasa

mare însemnătate. A fost dăruit de Radu dela Afumați mănăstirii Argeșului; are aci, în pământul său, urmele unui castel domnesc, zis la „Domnie” și biserici vechi.

Dela Domnești spre m. n., prin Slăvești și Corbșori, după ce lași în stânga *Poenarii*, unde a trăit N. Radu Dobrescu-Argeș, iar după 10 km. în *Corbi*, o interesantă insulă etnografică cu obiceiuri, port și fire deosebite de restul județului, satul fiind—după unii istorici—leagănul lui Ioan Corvin de Huniade și având un schit foarte interesant clădit în piatră, zis „Biserica din Sghiab, clădit de monahia Magdalena în sec. XV.

În sus de Corbi, la 4 km., se găsește cantonul de

vânătoare dela *Bahna Rusului* al M. S. Regelui, iar spre apus, pe teritoriul comunei Nucșoara, ce a fost vizitată de Paul de Alep în 1653, se găsesc minunate băi de ape vindecătoare și izvorul Puturosul, în apropiere de satul Brădet.

Din Câmpulung, pe șosea, pânăla cantonul Bahna Rusului, sunt 40 km. De aci se pot face diferite excursii dealungul râului Doamnei, la Nisipuri, muntele Dara, muntele și lacul Galbenu, muntele Bânda, Luzișoarele, etc.

Lucruri de seamă în apropierea liniei ferate Leordeni—Câmpulung.

Cum intri în Muscel, te îmbeți de mireasmă; câmpurile și dealurile, apele și pădurile, oferă ochiului cea mai variată privesște.

Apoi, în apropiere de Leordeni, spre m. z., se găsește satul Ciulnița, unde, în casa d-lui Anghelescu, se poate admiră un adevărat muzeu de artă națională, cu odoare de mare însemnătate din trecutul nostru.

În Leordeni se pot vedea casele în restaurare ale boerilor Leordeni, aci fiind și locul unde a trăit Nicolae Crețuleșu.

Trenul trece peste apa Cărcinovului. Pe această bogată vale de oameni harnici și buni gospodari — viticultori și pomicultori — se poate vedea în Goleștii-Badii (3 km. de Leordeni) o frumoasă grădină a ocolului silvic, o pepinieră de vițe și pomi roditori și urme ale stăpânirii Băraților: cruci și inscripții latine dela începutul sec. XVIII.

În Topoloveni, cunoscut încă din 1500 — și unde se poate merge din gara Călinești (2 km), se poate vedea în vale un târg frumos, apoi o biserică veche din timpul lui Brâncoveanu și un palat de bănci populare „Podgoria“.

Lângă Călinești se găsește comuna cu același nume, vestită pentru viile sale. Călinești e satul lui Luca, visterul lui Brâncoveanu. Satul are un frumos spital cu numele „Regele Carol I“.

La 5 klm. de gara Călinești e comuna cu moșia, Gorgani, fiind proprietatea lui Const. Brâncoveanu, a cărui fiică, Domnița Bălașa, a lăsat ca din venitul ei să se vină în ajutorul *luminării* nației sale.

Dela Călinești trenul trece peste apa Râncăciiov, aflându-se pe acea vale comuna Râncăciiov (7 klm de gara Călinești), unde se poate vedea vechea biserică, fosta mănăstire Râncăciiov din sec. XV și o altă biserică încă veche de 200 ani.

Din gara Golești, satul boerilor, cari au fost pildă clasică de patriotism, jertfă și devotament, se poate vedea biserica de aci, construită în 1656 de Stroe Leordeanu, care primi în palatul din Golești, în 1656, pe Macarie al Antiohiei și pe vestitul Paul de Alep. Aci se pot vedea casele Goleștilor, cari au ars la începutul sec. XVIII. Tot aci rămășițele localului ce a servit ca școală românească la sfârșitul sec. XVIII și se orga-

Clucerul Tudoran, ctitorul Aninoasii

niză mai bine de Dinicu Golescu; și tot aci locul unde a fost tabăra lui Tudor și de unde acest erou a fost prins de Greci și omorît la Târgoviște.

În apropiere se află Brănești (3 klm. depărtare) cu schitul vechi Lacul Negri și cu cruci istorice și cu amintiri de pe timpul lui Matei Basarab și Brâncoveanu, când—la culesul viilor—dealul întreg, dela coasta câmpului, până la Leordeni, erau numai ehiote, jocuri și veselie.

Văleni, însemnat pentru minunatele sale vii și pentru cruci vechi, urmele unui schit ridicat de Golești și biserica din 1733 ridicată de egumenul dela Radu-Vodă și Iorga județul din Câmpulung.

Dela Golești calea ferată se bifurcă, una apucând spre Pitești, iar alta îndreptându-se spre Câmpulung, merge prin gara *Florica*. Se văd comunele:

Ștefănești, bogat în vii, cu o cruce veche pe care e scrisă o sentință domnească din timpul lui Matei Basarab. Satul a fost dăruit mănăstirii Argeș de Radu dela

Port din Sudul județului Muscel

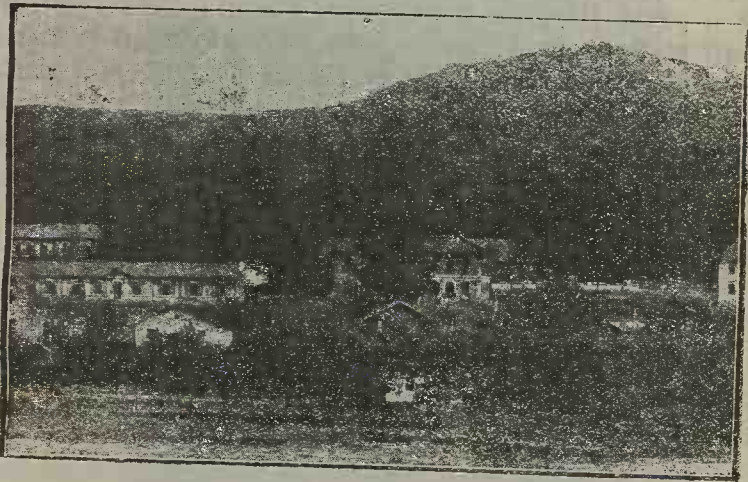
Afumați; iar Izvorani, cumpărat cu vii cu tot de Matei Basarab și dăruit mănăstirii Câmpulung. Aci au petrecut multe zile bune Voevozii Basarab și Brâncoveanu, cari aveau aci case și vii strașnice și cred că pe valea Ștefăneștilor sunt osemintele Sf. Nichita, care apără satul de orice jaf. Aci se văd urmele caselor spătarului Golesecu, unde a poposit Carol XII; iar la Florica, în curtea caselor lui I. C. Brătianu, au fost aduse, cu mult înainte de războiu, biserica de lemn din satul lui Horia, cruci și arme istorice.

La *Valea-Mare* (circa 7 klm. de gara Florica), iarăși vestită pentru viile sale, putem vedea urmele a trei schituri: unul, fost de maici, în Valea Mare; altul *Schitul Argelui* și altul în Valea Popii; deasemenea valul *Gherului* ce a servit orașului Pitești ca punct de apărare.

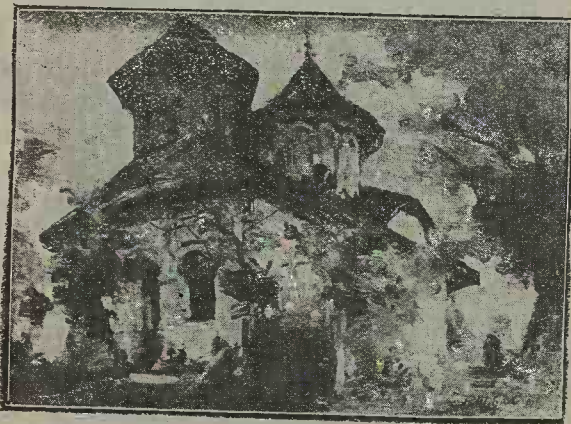
Din gara Gropeni, un drum merge la Gropeni, cu numeroase brecuri și automobile, iar altul, peste râul Doamnei, la clădirea ce a fost odată ctitoria Goleștilor; mănăstirea Vieroș ¹⁾ (3 klm.).

1) Vezi: N. Iorga sate și mănăstiri p. 233 „Trăsura etc.“

Din gara Ciumești, putem la 2 klm., vedea satul *Micești*, unde dorm somnul do veci boierii Micești, așezat pe urmele unei *stațiuni preistorice*, aci găsiindu-se ruinele unui *castru roman*, cunoscut sub numele de *Cetea Jidovilor*. Satul cunoscut în hrisoave din sec. XV, un act dela Vladislav Voevod dat bătrânului Mogoș.

Cazărmile regimentelor 30 și 70 infanterie

Biserică veche din Muscel

În apropiere de Micești, se găsește *Purcărenii*, sat cu o biserică veche și *Piscani* cu ruinele unei cule „la Hula lu Colonelu“ și cu amintirea unui schit de călugărițe, la *schitul Pisculești*.

Din gara *Clucereasa*, unde e o veche fabrică de spirt, în partea de apus prin *Piscani* se poate merge, pe o parte și pe alta a râului Doamnei, prin sate bogate: pe o parte *Dărmănești*, *Coșești*, *Păcioiu*, *Retevoești*, *Bădești* și *Pietroșani*; iar pe alta prin *Jupânești* în partea de răsărit, la 4 klm. *Colibași*, la 2 klm. *Mioveni* și *Racovița*, pomenit în acte din sec. XVI, cu o vestită culă pe moșia D-lui Dobrovitz. La 5 klm. *Conțești* pe valea

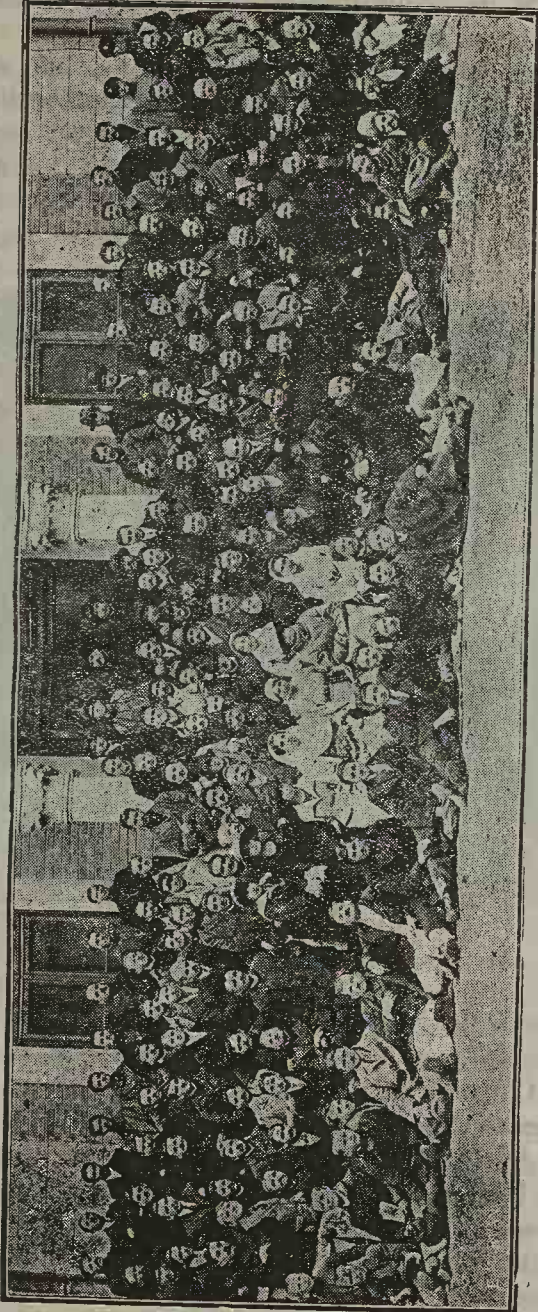

Ouă incondeiate

Argeșelului; la 8 klm. *Davidești* sat frumos, apoi *Vulturești* și *Bârzești* pe aceeași vale.

Din gara *Stâlpeni*, la 7 klm. spre Sud-Vest, se poate vedea satul *Băjești*, cu biserică, cetate construită de Banul Mareș în sec. XVII, iar spre vest, satul *Stâlpeni* amintitor al boierilor *Stâlpeni* și la 4 klm., satul *Bălilești*, cu un trecut istoric interesant și cu un mareș monument ridicat în cinstea eroilor pentru întregirea României.

Tot din gara *Stâlpeni*, înspre S. R., la 1 klm. de satul *Livezeni* cu amintiri de lupte vechi și mai departe, la 3 klm. e satul *Hârtiești* cu o biserică din 1526 a lui boier *Laudat*. Mai departe 5 klm. de *Stâlpeni* e *Țițești*, cu casă a poporului, cu bănci populare și o biserică veche, fosta mănăstire *Vale*, ridicată de *Radu Paisie* în

Adunarea învățătorilor din Muzeul la conferințe

1539. Spre N. E. satul Rădești, cu o biserică, fost schit de călugări și cu frumoase gospodării.

La Mihăești, 21 klm. de Câmpulung, se află un mândru parc al ocolului silvic (opera silvicultorului Iuliu Moldoveanu) lângă gara Mihăești.

Din această gară, spre Est, se văd la 2 klm., satul format din ardeleni, Valea Popii, bogat în poame și țuică și cătunul Huluba, cu troiță frumoasă în loc de

Port din Muscel (Sud)

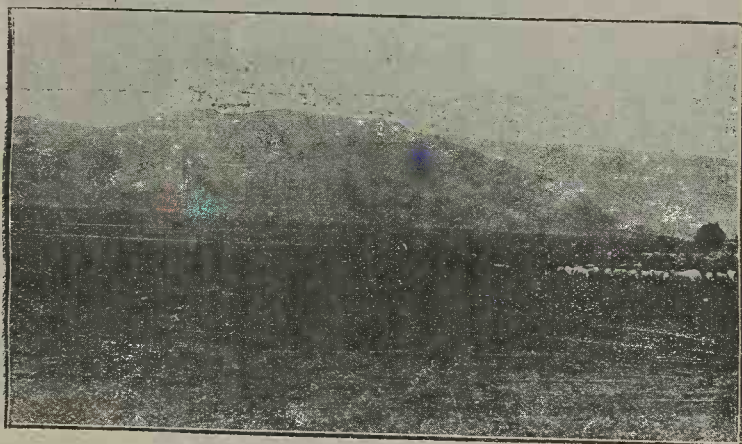
biserică. La 5 klm. de Mihăești e satul Drăghici, pe valea Jugurului, satul de origine al fostului egumen al mânăstirii Câmpulung, Gebellea.

„Din gara *Furnicoși*, — în apropierea căreia se vede o biserică dela sfârșitul sec. XVIII, unde se cără cu funicularul lemne din satele vecine — străbatem cu trenul un tăpșan larg și neted, acoperit cu iarbă mărunță, cu tufșuri rare de mesteacăn și cu câte o căsuță umilită, ici, colo.

În depărtarea apropiată a răsăritului ne însoțește linia neagră a pădurilor mănăstirii și apoi coama, ușor ondulată, a muscelului Grădiștei, în apropierea căreia se văd ruinele castrului roman Jidava. Înainte de a sosi aci, treci prin Schitu-Golești, e demnă de remarcat biserică, fostă schit de călugări și care înainte a fost la schitul Băjești.

Spre apus mai aproape, povârnișul ușor al Gode-
nilor, scormonit de galeria *cărbunilor dela Jidova*.

În schitul Golești, vestit pentru cărbuni și exploatați de soc. „Lignitul“ stau troene lungi de lignit, adus aci

Linia fierată în drum spre Câmpulung (Sudul județului)

cu funicularul dela Poenari, sau cu decovilul dela Jidova; urmărim cu privirea linia sinuoasă a funicularului, care, cu picioarele sale de uriaș, încalecă sprinten peste văi și muscele, pierzându-se undeva spre răsărit, în fundul unei văi depărtate, în coapsa Ruginoasii sau la poalele Stejerișului din Poenarii, bogați în lignit, ai Muscelului.

Trenul taie repede linia largă și toate împrejur fug, se rotesc, răpite de o horă nebunească, gata, gata să cadă la pământ. Șeful trenului ne cere biletele pentru Câmpulungul, care nu se vede încă. Înaintea noastră o perdea înaltă de dealuri; iar mai departe în fund, dâl-

mele albastre ale munților se ridică până 'n azurul cerului.

Repede, repede însă, tăpșanul se îngustează; căsuțe țărănești cu pridvor pe stâlpi se apropie de linie; ogrăzile cu pruni se îndesesc.

Suntem la Apa Sărată. Malurile râpoase ale văii se înalță repede; se apropie amenințătoare, sparte și desuchiata de torante. O potecuță albă, ca o pânză îngustă, nesfârșită, urcă șerpuind de-acoasta pe râpile prăpăsti-

Intrarea la Băile Crețulescu, Câmpulung

Colecția: I. N. Staicu

oase dinspre răsărit. Linia calcă pe sub coasta repede și pietroasă a țărmlui drept al râului Târgului, care murmură sprinten ca o fășie de oțel, spălând bucuroș pietrele prundișului din vale. O suviță dintr'insul, abătută pe sub coastă, doarme o clipă la umbra hățșului de sălcii înverzite; pe pajiștea de flori, apoi se aruncă ca o mână de zăpadă din sterpu delu Moara lui Curcă.

Cine ar fi mai crezut că dincolo de această stâmpoară se mai află un oraș?

Deodată însă dealurile feresc mult în lături, valea

se lărgeste pe neașteptate, iar orizontul se deschide spre culmea munților. Un turn pătrat, înalt, cu cupolă rotundă, lucitoare ne anunță singur orașul Câmpulung.

Din povârnișurile dealurilor înalte dela răsărit vin fășii înguste de prundiș, cari despart prispe largi, acoperite de verdele porumbului, împrejmuite cu ulucă, iar în matca gârlei se respiră în niște maluri, împingând apa râului pe sub țarinele tăpșanului din dreapta, pe care se află înșiruite casele orașului.

O biserică din Muscel

Suntem în Câmpulung, așezat la picioarele Carpaților; înalte și strâns lipite la piepturile lor imense, sunt niște gropi largi, niște hobăi bine adăpostite contra vânturilor reci ale muntelui, cu climă temperată, cu fundurile lor fertile, cu izvoare felurite de traiu. Ele sunt tocmai ca niște cuiburi, ca niște tainite ale muntelui, unde neamul românesc s'a putut adăposti, contra furtunilor, ca să-și păstreze viața sa curată și sănătoasă¹⁾.

SFÂRȘIT

¹⁾ Din N. Iorga, op. cit.

O slujbă religioasă în Muscel

O biserică din Muscel

Notă informativă

Monografia de față—prima, după aceea a lui Const. D. Aricescu din 1855, 2 volume București—care tratează despre trecutul istoric al Câmpulungului, are și ea istoricul ei și—și datorește apariția muncii și concursului mai multora.

Ca editor mă simt obligat să dau toate lămuririle. Cunoscutul folklorist și revizorșcolar al Muscelului, **Rădulescu-Codin**, lucră încă de mult la istoricul orașului. În primăvara anului 1925, ținu o conferință la Cercul Profesorilor din localitate, cu titlul acesta: *Câmpulungul istoric și legendar*. Conferința aceasta, mult dezvoltată și adăugată apoi, căreia i se mai adăugă și o *Călăuză a vizitatorilor* de vară ai Câmpulungului, formează cuprinsul monografii.

Cartea începu să se tipărească încă din anul 1925, (primele 5—6 coale). Tipărirea acestei cărți, concepută pe un plan mai vast și ca un studiu mai mult, decât ca un *Vade mecum* al vizitatorilor, era proiectată să se facă de **Rădulescu-Codin** și prof. **Dan I. Simonescu**, în colaborare.

Moartea neașteptată, grabnică și crudă ne-a răpit însă din mijlocul nostru pe harnicul Rădulescu-Codin († 1926 în Aprilie), tocmai când mai aveam puțin să—și vadă opera sfârșită.

Manuscrisul lui Codin ajungea—*scris gata pentru tipar*—pânăla *Călăuza vizitatorilor*, fiind scrisă și o parte din aceasta. Restul, rămăsese îngrămădit în niște

note și impresii, scrise cu creionul, pe mai multe pagini de caiet.

Rugămintea mea și a Doamnei *Maria Rădulescu-Codin*, a găsit sprijin în bunătatea dezinteresată și priceperea d-lui **Dan Simonescu**, care luă asupra și conducerea și îngrijirea tipării mai departe. La București, făcea, neobosit, corecturi, îndreptări și adăogiri. Nu a a știrbit însă întru nimic fondul, *rămas dela regretatul Codin*. Chiar în restul, nescris gata pentru tipar, a căutat să rămâie tot în cadrul și spiritul operii, începută de Codin Rădulescu, chiar acolo unde nu era de aceiaș părere. Sfârșitul cărții s'a lucrat conform unui plan rămas dela Codin în tabla de materii, scrisă încă fiind în viață.

În acest sens cartea se înfățișază cu unitate deplină.

Mulțumesc pe această cale d-lui **Dan Simonescu**, pentru partea D-sale de muncă la apariția acestui volum.

Editor, (ss) **Ion N. Staiou**

Câmpulung, 11 Iulie 1926

CUPRINSUL

1. **Lucrări consultate** pag. 3— 6
2. **Câmpulungul Muscelului**. „ 7—19
Introducere. Descrieri pitorești.
3. **Ce-a fost la început prin aceste locuri** „ 19—26
4. **De pe timpul Romanilor** „ 26—38
Traian, Novac, Iorgovan, Castru Jidova dela Grădiștea, Așezarea omenească dela C-lung, Troianul sau valul roman, Brazda lui Novac, Ler-Impărat.
5. **De pe timpul năvălirilor barbare** „ 38—41
6. **De pe vremea primelor încercări de a ne organiza ca stat independent pânăla 1400**. „ 41—89
Năvălirile Cumanilor, Cavalerii Teutoni, Cloașterul, Negru Vodă, Cele două năvăliri ale Tătarilor. Luptele cu ei. Laurențiu de Longo-Campo. Tihomir, Basarab-Vodă, Neculae Alexandru-Basarab, Vladislav, Privelegiul din 1368, Primul scaun al țării. Negru-Vodă, Radu-Negru.
7. **Dela 1400—1500**. „ 90—97
De pe timpul lui Mircea cel bătrân și Radu II. Prasnaglava. De pe timpul lui Dan-Voevod. Cetatea Câmpulungului, De pe timpul lui Alexandru Aldea. Trecerea Turcilor în Ardeal și a lui Ioan Corvin de Huniady aici în țară și trecerea lui Șehabediu beglerbegul Rumeliei. Trecerea lui Huniady și Vlad Țepeș. Sorisoarea lui Vladislav Dan. Trecerea lui Ștefan Batory voevodul Ardealului.

8. Dela 1500—1600. pag. 97—110

De pe timpul lui Mihnea Voevod. Ceara la Câmpulung. Municipalitatea săsească. Cel mai vechiu monument de scriere românească, Neacșu de Câmpulung. Cum se alegea județul. Atribuțiile lui și ale Pârgarilor. Trecerea pe aici a lui Ion Zapolia. Expedițiile românești după lupta dela Mohács a lui Sándor, și Vlad V. Trecerea lui Ludovic Gvitti și Radu Paisie. Trecerea lui Mircea Ciobanul și Pătrașcu-Vodă în Ardeal. Zidirea bisericilor Domnești, Șubești, ș. a. Călătoria lui Jaques Bongars, a italianului Bottero și a istoricului Walter.

9. Dela 1600—1700. „ 111—164

Venirea locuitorilor câmpeni în Câmpulung. Prädarea orașului de Gabriel Batory și trecerea cu oaste a lui Radu Șerban. De pe timpul lui Mateiu Basarab. Rezidirea mănăstirii Negru-Vodă. Tipografia la Câmpulung. Cum vedeau Grecii, țara românească. Moară de hârtie. Câmpulungul pe timpul lui Mateiu Basarab. Privilegiul asupra satului Mățau. Mutarea sborului pe locul mănăstirii. Călătoria pe aici a lui Macarie al Autiohiei și a lui Paul de Alep. Prima școală românească sub Antonie Vodă. Unirea Câmpulungului și altor centre catolice cu provincia observanților din Bulgaria. Trecerea lui Șerban Cantacuzino. Vizita unor misionari catolici. Intoarcerea catolicilor în Câmpulung la legile lor, lupta între ortodoxi și catolici. Andreiu județul. Trecerea oștilor nemțești, cu Enerik Tökölli. Județii orașului. Privelegiile Sașilor. Privelegiile Câmpulungului. Crucea jurământului și crucea pârgarilor. Moșia orașului, contribuțiile lui. Exploatările aurifere. Drumurile.

10. Dela 1700—1800. „ 164—187

Trecerea pe aici a lui Carol XII. Ispravnici de Muscel. Atenția ce se da bisericii. Județul pădureților. Sub domnia fanarioților. Dărilor sub Mavrocordat. Catanele împărătești la Câmpulung. Trecerea pe aici a lui Nicolae Mavrocordat spre Ardeal. Șoimii ce se dau din Muscel, la împărăție. Nemții și Turcii în Câmpulung, la 1737. Arderea orașului. Refacerea orașului. Misionari catolici în C-lung. Curăția moravurilor, menirea postului. Reforma lui Constantin Mavrocordat. Alte obiceiuri la alegerea județului, sigiliul comunei. Schitul Flămânda-Mărculești, daruri pentru învățătura copiilor. Repararea bisericii domnești. Trecerea, pe aici, a multor boeri, în timpul războiului dela 1770. Culele pe acea vreme. Muscalul în locul Turoului. Ce se știa de Câmpulung la 1774. Scutirea mănăstirilor de bir, cu condiție să ajute la școalele înființate. Lupte între egumeni pentru vin. Călătoria pe aici a lui Sulzer. Plecarea din Câmpulung a multor catolici după războiul 1770—74, ciurma, pierderea privilegiilor catolicilor, persecuție. Zidirea bisericii Șubești lângă o alta mai veche. O nouă colonizarea a Câmpulungului în 1785 (rev. Horia, Cloșca și Crișan). Olarii din Câmpulung în București. Mahalaua olarilor de acolo. Nemții în Câmpulung în 1788. Arderea orașului și sch. Flămânda. O nouă școală de băeți de limba română în 1796. Repararea bisericii Marina.

11. Dela 1800—1900. „ 188—226

Bâlciul de Sf. Ilie. Certuri între moșneni și locuitori străini. Câmpulungul în 1827. Arvații. Repararea mănăstirii Negru-Vodă, în 1827. Vizita lui Kisselef, 1830. Profesorul

- D. Jianu. Școala normală julețeană. Pictorul I. Negulici. Teatrul în Câmpulung. Câmpulungul în 1848. Note statistice în 1855. Versuri ale poetului Aricescu. Războiul dela 1877 și eroii din Câmpulung. Diferite monumente istorice.
12. Dela 1900 încoa. „ 226—236
 Infrumusețări în oraș. Campania din 1913 și Câmpulungul. Cohorta cercetașilor Negru-Vodă. Luptele din jurul Câmpulungului, în 1916—1918.
13. Călăuza vizitatorului „ 237—250
 Descriere. Străzi principale. Clădiri publice. Instrucțiunea. Biserici. Muzeu istoric la Fundeni. Câmpulungul climateric. Băile Kretzulescu și efectele lor.
14. Imprejurimile Câmpulungului. „ 251—
 Spre Nord, Sud, Vest, Est. Diferite comune ale Muscelului și însemnătatea lor.

Defileul Dâmbovicioarei

Vederi din munții Muscelului

Monumentul eroilor din Bălilești, Muscel (28 Iunie 1925)

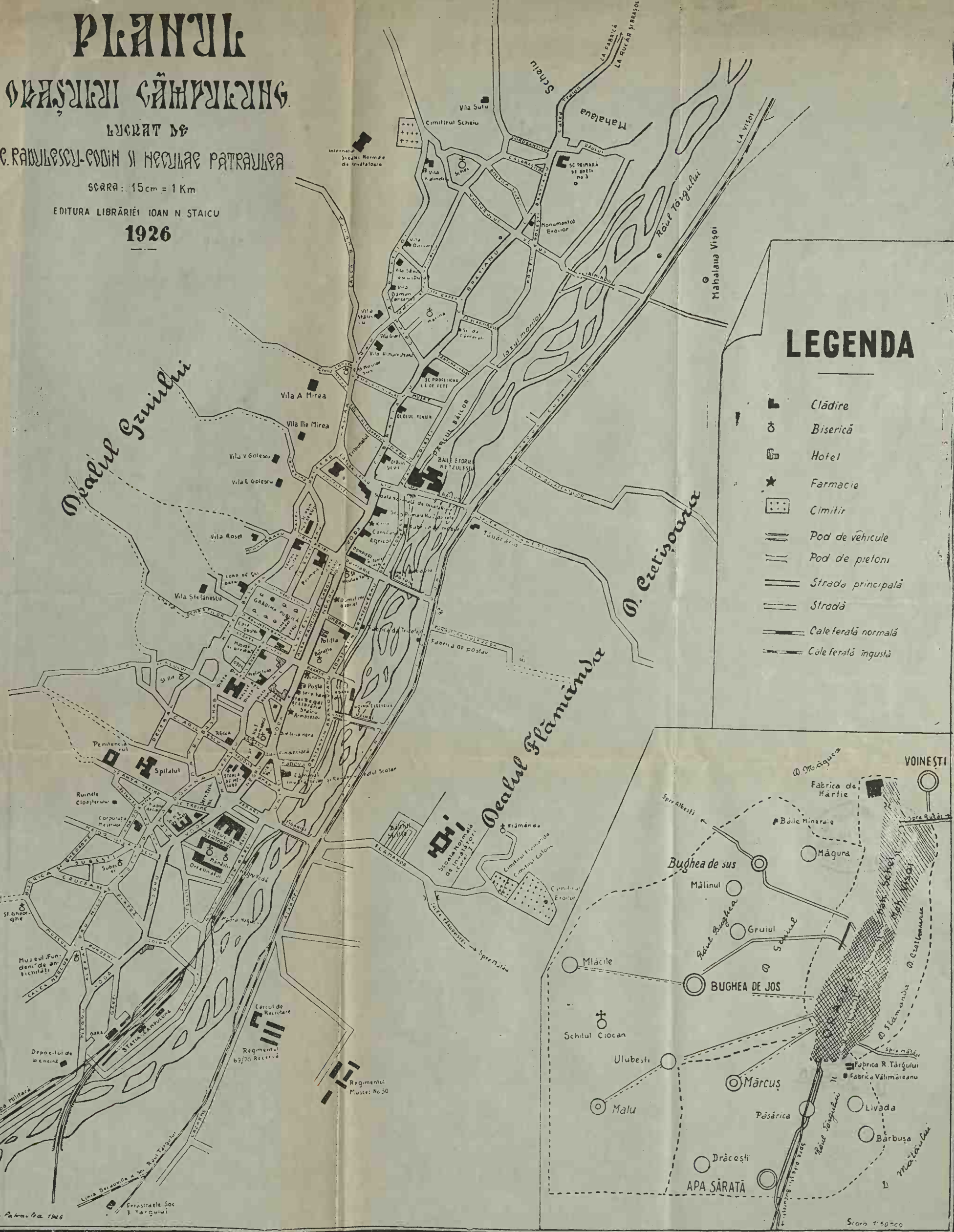
PLANUL ORAȘULUI CĂMPULUNG

LUCRAT DE
C. RAVIDESCU-CODIN SI NECHITAE PATRAULEA

SCARA: 15cm = 1 Km

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STAIU

1926

LEGENDA

- Clădire
- Biserică
- Hotel
- Farmacie
- Cimitir
- Pod de vehicule
- Pod de pietoni
- Strada principală
- Stradă
- Cale ferată normală
- Cale ferată îngustă

